

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
ГО «ЄВРОПЕЙСЬКА АЛЬТЕРНАТИВА»
ГО «АКАДЕМІЧНИЙ ПРОСТІР»

«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: СТАН,
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

*Збірник тез Всеукраїнської міжвузівської студентської
науково-практичної конференції*

Дубляни 2017

339.92 (477) (063)

ББК 65.0 (4УКР)32Я54

З-41

Міжнародні економічні відносини України в умовах інтеграційних процесів: стан, проблеми та перспективи розвитку : збірник тез Всеукраїнської міжвузівської студентської науково-практичної конференції. – Дубляни, 2017. – 310 с.

У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Укладачі: Янишин Я. С., Гринкевич С. С., Лаврів І. М.

ЗМІСТ

<i>Секція 1. Теоретичні основи міжнародних економічних відносин</i>		
Візір Д., Федотова Т.	Теоретичні аспекти міжнародного поділу праці.....	7
Кириленко Т., Федотова Т.	Теоретичні основи міжнародних економічних відносин.....	10
Крижалко В., Лаврів І.	Маркетингове забезпечення зовнішньої торгівлі продукції АПК.....	13
Крижалко М., Оробчук М.	Роль розвитку управлінського персоналу для сучасних компаній.....	16
Кулявець В., Василина О.	Теоретичні засади гармонізованого менеджменту.....	20
Лукашевська І., Магійович Р.	Формування конкурентоспроможності працівників для аграрного сектора економіки...	23
Метьолкіна Д., Дудяк Р.	Міжнародний маркетинг та особливості його застосування.....	26
Нижник О., Дацків І.	Значення культурної дипломатії у міжнародних відносинах.....	30
Овсяник Я., Лаврів І.	Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків економіки України із світовою ринковою системою.....	34
Пашкевич М., Орехова К.	Бізнес планування як основа ведення бізнесу.....	38
Питель А., Скавронська І.	Креативні міста: переваги виникнення та розвитку.....	42
Плис Р., Гринкевич Р., Заярна Н.	Складові ресурсного потенціалу підприємства та їх характеристика.....	48
Тимків І., Губені Ю.	Організація навчального процесу у бернському університеті (Чехія)	52
Тимчина О., Губені Ю.	Оренда землі у землекористуванні сільськогосподарських підприємств.....	56
<i>Секція 2. Проблеми інституційного та інформаційного супроводу при формуванні системи міжнародного партнерства</i>		
Грищенко А., Федоронько Н.	Проблема інформаційної безпеки в умовах сучасності і розвитку державності.....	62
Кузик Р., Маліновська О.	Управління інноваційними процесами в Україні.....	65
Шамрай В., Кірієва Е., Коломієць Т.	Застосування технологій штучного інтелекту в АПК.....	70
<i>Секція 3. Міжнародні фінанси: сучасні концепції та парадигми глобалістики</i>		
Абросімова К.,	Управління фінансовою стійкістю підприємства	74

Головко О.	в умовах інтеграційних процесів.....	
Візнюк Ю., Головко О., Гриценко М., Курган І., Лупак Р. Жовта А., Головко О. Капітан М., Грубінка І.	Зарубіжний досвід покращення фінансової безпеки на підприємстві.....	79
Логин В., Дуляба Н.	Методи та моделі оцінювання фінансового стану підприємства.....	85
Михайлик С., Марків Г.	Зарубіжний досвід управління фінансовою стабільністю страхових компаній.....	89
Найман Є., Васильців Т.	Вплив зміни валютного курсу на розвиток економіки України.....	93
Погорелов О., Алдохіна Н. Сало Л., Набок О., Головко О. Смук Х., Хірівський Р. Станішевський Д., Іляш О. Ткаченко В., Комарист О.	Вплив спрощення банківського контролю на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємств.....	98
	Сучасний стан фінансування міжнародними фінансовими організаціями інвестиційних проектів в Україні.....	102
	Формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах агресивності міжнародного бізнес-середовища.....	108
	Міжнародний досвід організації бюджетування.....	111
	Фінансова стабільність банків в умовах макроекономічної нестабільності.....	117
	Формування фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад.....	120
	Криптовалюта в Україні: ризики та пріоритети її поширення	126
	Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення.....	131
	Секція 4. Обліково-аналітичне забезпечення міжнародних економічних відносин	
Живко О., Брик Г. Шийка О., Брик Г.	Удосконалення фінансової звітності в процесі переходу до міжнародних стандартів обліку....	137
	Облік витрат на маркетингову діяльність агропідприємств.....	140
	Секція 5. Напрямки участі України у міжнародних економічних відносинах	
Досюк М., Сторощук Б. Іванова І., Ніколенко Т. Іващенко М., Федів Р.	Сучасна роль України в економічній градації країн світу.....	146
	Міжнародна інвестиційна діяльність ТНК.....	152
	Позитивні та негативні наслідки вступу України в ЄС.....	156

Кулявець В., Брух О. Курило Р., Дудяк Р., Бугіль С. Ларіна Д., Мітюшкіна Х. Макарчук О., Сторонський М.	Участь України у міжнародних виробничих мережах.....	161
Овсяник Я., Янишин Я.	Становлення і розвиток біржового ринку України.....	165
Отченашенко І., Мітюшкіна Х. Петелицький М., Далик В.	Угода про зону вільної торгівлі між Україною та Канадою: реальний стан та перспективи.....	170
Фіщук Н., Бурлака Н., Коломієць Т.	Проблема експорту української деревини та її правове регулювання в умовах євроінтеграції.....	176
Щіголев А., Грубінка І.	Зелений туризм як основа розвитку міжнародних економічних відносин у сфері туризму.....	179
Яценюк Г., Хірівський Р.	Україна в міжнародній торгівлі товарами.....	183
	Особливості зовнішньої торгівлі України в сучасних умовах.....	187
	Використання побічних продуктів тваринного походження для виробництва альтернативних джерел енергії: вітчизняний та світовий досвід.....	192
	Проблеми інтеграції України у світове господарство.....	193
	Стратегічні напрямки ефективного здійснення аграрного бізнесу в умовах міжнародної інтеграції України.....	201
<i>Секція 6. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації</i>		
Гнідіна В., Мітюшкіна Х. Голубчикова Д., Балабанова Н.	Сучасний стан та масштаби діяльності ТНК в Україні.....	207
Жук Н., Кобеля З.	Україна в процесах міжнародної міграції та транснаціоналізації капіталу.....	212
Кваснюк В., Кобеля З.	Значення міжнародної мобільності робочої сили в епоху глобалізації міжнародних економічних відносин.....	216
Нікітіна А., Брух О.	Роль міжнародної організації праці в умовах глобалізації світової економіки.....	220
Пилипчук В., Лаврів І.	Сучасні проблеми розвитку міжнародних економічних відносин. Україна і Західна Європа.....	224
	Проблеми розвитку міжнародного наукового співробітництва України з країнами ЄС.....	227

Секція 7. Проблеми розвитку світового господарства та національних економік

Бігун І., Лаврів І. Вавринів Х., Гринкевич С. Гулкевич А., Побоченко Л. Диса Ю., Кобеля З. Лесюк С., Булик О.	Роль сільських територій у розвитку зовнішньоекономічної діяльності держави.....	232
Метьолкіна Д., Дідич З.	Відтворення трудового потенціалу України в контексті євроінтеграції.....	237
Поліщук А., Тихончук Л.	Проблема «відтоку мізків» в Україні.....	242
Соколович В., Булик О. Шийка О., Прокопишин С.	Тенденції та перспективи розвитку світового ринку праці.....	248
	Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах глобалізації та шляхи їх подолання.....	253
	Особливості формування конкурентної стратегії підприємств аграрного сектора на зовнішніх ринках в сучасних умовах.....	257
	Порівняльний аналіз публічного управління екстреною медичною допомогою в надзвичайних ситуаціях в різних країнах світу.....	261
	Перспективи входження України до європейського інтеграційного простору.....	266
	Офшорний бізнес в Україні.....	268
Секція 8. Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин		
Тsyба М.	The problems of Ukraine's integration into the European Union.....	274
Байдецький Ю., Сторонський М.О.	Зовнішньоекономічна діяльність аграрного сектора України.....	276
Вавринів Х., Погорецький М.	Проблема повернення українських мігрантів на батьківщину як складова міграційної політики держави.....	279
Гаврилюк К., Лаврів І. Головко Т., Побоченко Л.	Інтелектуальний потенціал в міжнародних міграційних процесах.....	283
Карпінський А., Булик О.	Європейський досвід вирішення екологічної проблеми в Україні.....	288
Ковальчук О., Бернацька І.	Кооперування фермерських господарств як напрям підвищення їх конкурентоспроможності.....	292
Назаркевич Х., Янишин Я.	Міжнародні інвестиції в економіку України та проблеми їх залучення.....	298
Шоломович І., Погорецький М.	Проблеми експорту сільськогосподарської продукції українських товаровиробників на ринок ЄС.....	302
	Експортний потенціал України.....	306

Секція 1. Теоретичні основи міжнародних економічних відносин

Візір Д.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Федотова Т.А.
ДНУ ім. Олесь Гончара

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ

Україна як учасник міжнародного поділу праці прагне до стрімкого розвитку науки, збільшення ефективності виробництва українських підприємств та зростання життєвого рівня населення.

В. Андрійчук, Г.А. Семенов, Ю.В. Макогон, О. Білоус, Б.Ф. Заблоцький – вчені, які у своїх працях вивчали проблему участі України у міжнародному поділі праці. Міжнародний поділ праці складає основу світового господарства, що характеризується стійкою, економічно вигідною спеціалізацією виробництва окремих країн для різних видів продукції та послуг [1]. Міжнародний поділ праці — інтернаціональна форма суспільного поділу праці, що базується на спеціалізації та кооперації країн у виробництві товарів і послуг, якими вони обмінюються шляхом міжнародної торгівлі [2].

Існують фактори природного та суспільного характеру, які впливають на міжнародний поділ праці:

- Географічне положення країни.
- Наявність природних багатств.
- Чисельність населення (трудових ресурсів).
- Історичні традиції виробництва [1].

Останнім часом головним фактором міжнародного поділу праці вчені вважають науково-технічні досягнення. Наприклад Японія практично позбавлена власної сировинної бази, але менеджери використовують інноваційні методи для забезпечення ресурсами підприємства і являються лідерами у багатьох сферах світового господарства [1].

Починаючи з 1991 року в Україні склалися об'єктивні передумови активної участі країни в міжнародному поділі праці, а саме:

- значна зміна системи економічних відносин;
- прийняття низки законів та указів Президента про зовнішньоекономічні зв'язки та зовнішньоекономічну діяльність;
- прискорення світового науково-технічного прогресу;
- необхідність спільного вирішення глобальних проблем людства: демографічної, продовольчої, екологічної;
- структурна перебудова галузей народного господарства;
- визнання України та входження її в міжнародні організації [3].

Усі країни-учасники міжнародного поділу праці отримують деякі переваги, які зумовлені вибором країнами таких форм спеціалізації та кооперування виробництва і відповідають:

- 1) природним умовам;
- 2) рівню розвитку продуктивних сил;
- 3) національним затратам праці[3].

Економічні вигоди, які отримують країни з різним рівнем продуктивності, інтенсивності, складності праці, спонукають їх до участі у міжнародному поділі праці, в процесі інтернаціоналізації виробництва [2].

Теоретичною основою переваг міжнародного поділу праці є теорія абсолютної (А. Сміт) і порівняльної (Д. Рікардо) переваги. Абсолютною перевагою вважають здатність країни виробляти товари та надавати послуги з найменшими витратами порівняно з іншими державами. А. Сміт висвітлив проблему ефективності міжнародного поділу праці у вигляді теорії абсолютних переваг. Згідно з працею «Багатство народів» принципом абсолютних переваг є те, що кожний суб'єкт господарювання не повинен виробляти те, що дешевше буде купити [4]. У праці «Основи політичної економії та оподаткування» Д. Рікардо описав теорію порівняльних переваг [3]. Теорія порівняльних переваг – це здатність країни виробляти товари та надавати послуги з нижчими альтернативними витратами, ніж їх виробляє

інша країна. Згідно з даною теорією саме виробництво лежить в основі міжнародної торгівлі. Тобто можна зробити висновок, що кожна країна повинна виробляти та експортувати товари та послуги, витрати на які менші та імпортувати товари, витрати на виробництво яких менші за кордоном [4].

Приймаючи участь у міжнародному поділі праці кожна країна може мати певні переваги та забезпечити відповідний рівень життя населення. Це проявляється в аспектах:

- кожна країна спеціалізується на виробництві тих товарів, які найбільш ефективно виробляти виходячи з наявних ресурсів;
- дозволяє задовольнити потреби населення країн-учасників;
- участь в міжнародному поділі праці більшої кількості держав для успішного та ефективного економічного співробітництва [4].

Щоб Україна ефективно приймала участь в глобальних економічних структурах та міжнародному поділі праці необхідно створити позитивні передумови – системна ринкова трансформація та відкритість економіки.

Бібліографічний список:

1. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. пос. 2-ге вид. перероб. та доп. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 688 с[Електронний ресурс]– режим доступу: http://pidruchniki.com/1499052838103/politekonomiya/mizhnarodniy_podil_pratsi
2. Сутність міжнародного поділу праці [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://library.if.ua/book/41/2830.html>
3. Козик В.В., Пайкова Л.А., Даниленко Н.Б. Міжнародні економічні відносини - К.: Знання-Прес, 2002. - 406 с.
4. Федоренко В. Г. Політична економія: Підручник.– 2-ге вид. – К.: Алерта, 2015. – 487 с.

Кириленко Т.
Науковий керівник: доц. Федотова Т. А.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Світовий ринок є основою зв'язків між державами, його діяльність регулюється міжнародними товарними угодами.

Міжнародна економіка функціонує за специфічною схемою, яка містить економіку окремої країни у її взаємозв'язку із економіками інших країн [1].

Міжнародні економічні відносини – це система різноманітних господарських зв'язків між державами та іншими суб'єктами національних економік, яка сформувалася під впливом розвитку міжнародного поділу праці, продуктивних сил, їх економічного, соціального та політичного устрою з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання благ у міжнародному масштабі.

Розвиток і функціонування міжнародних економічних відносин є результатом інтернаціоналізації й транснаціоналізації виробництва та утворення загальноцивілізаційної економічної основи [2].

Інтернаціоналізація виробництва – це встановлення безпосередніх стійких виробничих зв'язків між підприємствами різних країн, внаслідок чого виробничий процес в одній країні стає частиною процесу, що відбувається у світовому масштабі. Вона означає не поступовий вихід виробництва за межі окремої країни та формування його міжнаціональних форм у рамках світового господарства.

Транснаціоналізація є ключовою сучасною тенденцією інтернаціоналізації. На думку деяких вчених транснаціоналізація – це якісно новий етап інтернаціоналізації господарського життя, що характеризується різким зростанням ролі зовнішніх факторів розвитку всіх держав й утворенням транснаціонального капіталу. Інші трактують

транснаціоналізацію як більш вузьку категорію – лише одну, хоча й найважливішу, форму загального процесу інтернаціоналізації господарського життя.

Слід зазначити, що транснаціоналізація має дві сторони прояву – якісну і кількісну. Якісно транснаціоналізація проявляється у формуванні внутрішньокорпоративних міжнародних ринків, які охоплюють переважну частину світових потоків товарів, послуг, капіталу і робочої сили. Кількісно – у зростанні числа транснаціональних корпорацій і розширенні масштабів їх діяльності. Транснаціональні корпорації є, з одного боку, наслідком, а з іншого – причиною зростання міжнародної концентрації виробництва, а отже, і розгортання процесу інтернаціоналізації [3].

Транснаціональна корпорація – це велике об'єднання, що використовує у своїй господарській діяльності міжнародний підхід і передбачає формування і розвиток міжнародного виробничо-збутового, торговельного та фінансового комплексу з єдиним центром прийняття рішень в країні базування і з філіями, представництвами і дочірніми компаніями в інших країнах.

Степан Кубів, який є міністром економічного розвитку і торгівлі України, підписав угоду з Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) про приєднання України до Декларації про міжнародні інвестиції і транснаціональні корпорації. Прес-служба Міністерства економічного розвитку і торгівлі України повідомляє що, приєднання України до Декларації та набуття членства в Інвестиційному комітеті ОЕСР сприятиме залученню в Україну прямих іноземних інвестицій. Також завдяки угоді будуть усунуті обмеження щодо секторів, в яких іноземне інвестування заборонене та забезпечує національний режим для транснаціональних корпорацій (ТНК) відповідно до системи розвитку міжнародних стандартів у регулюванні відносин ТНК із країнами, що приймають їхні інвестиції [4].

Основні форми міжнародних економічних відносин, через які здійснюється функціонування системи світового господарства: міжнародна торгівля товарами, міжнародна торгівля послугами, міжнародна міграція робочої сили, міжнародна міграція капіталу, міжнародні валютно-фінансові відносини, міжнародні кредитні відносини, міжнародні науково-технічні відносини, міжнародні інтеграційні процеси та інші. Але на практиці чіткого розмежування не існує, бо форми переплітаються між собою [1].

На сьогоднішній день торговельний обмін у світовому господарстві переріс у науково-технологічне та інвестиційне співробітництво, таким чином склалась нова виробничо-інвестиційна модель.

Бібліографічний список:

1. Міжнародні економічні відносини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_економічні_відносини
2. Політична економія. Навч. посіб. / За ред. В. О. Рибалкіна, В. Г. Бодрова. — К.: Академвидав, 2007.
3. Інтернаціоналізація господарських відносин і продуктивних сил [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/5458/132/>

Україна приєдналася до Декларації про міжнародні інвестиції і транснаціональні корпорації [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina-priyednalasya-do-deklaraciyi-pro-mizhнародni-investiciyi-i-transnacionalni-korporaciyi-236554_.html

Крижалко В.
Науковий керівник: асистент кафедри МЕВ Лаврів І. М.
Львівський національний аграрний університет

МАРКЕТИНГОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДУКЦІЇ АПК

Високий ступінь невизначеності ринкової ситуації, політична та економічна нестабільність, сезонні коливання ринкового попиту, підвищення рівня конкуренції, обмеженість ресурсів зумовлюють виникнення кризових ситуацій у вітчизняних підприємств агропромислового комплексу, а, отже, до ускладнення їх управління. За цих умов, підвищену увагу для вітчизняних науковців та підприємців агропромислового сектору становить сучасна маркетингова концепція управління, передові методи та форми маркетингового впливу на формування ринкового попиту, конкурентної позиції фірм. Застосування інструментів маркетингу у системі агробізнесу створює можливості краще задовольняти потреби споживачів і поєднувати економічні інтереси суб'єктів агропродовольчого ринку.

В ринкових умовах підприємству досить проблематично планувати збут, який залежить, насамперед, від знань реалій ринку, від відповідності його продукції потребам ринку, а також від використовуваних заходів з стимулюванням збуту. Саме тому підприємству необхідно розробляти план збуту продукції з урахуванням сучасних тенденцій, активно використовуючи концепцію маркетингу, яка докорінно змінює підходи до розуміння мети діяльності, завдань, методів реалізації та засобів їх досягнення.

Слід зазначити, що у концепції маркетингу товар розглядається, в першу чергу, як засіб задоволення запитів та потреб споживачів. Тому маркетингова діяльність починається з вивчення та проведення аналізу існуючого рівня конкурентоспроможності продукції та її якістю, з одного боку, та рівнем цін з іншого.

Перспективи інтеграції нашої держави у ЄС зумовлюють активізацію використання всієї сукупності чинників, інструментів і механізмів, спрямованих на вдосконалення маркетингу, послідовне формування адекватної маркетингової політики як у системі агробізнесу, так і загалом у системі аграрних відносин.

Більшість фахівців у галузі маркетингу сьогодні відзначають необхідність застосування концепції інтегрованих маркетингових комунікацій, що забезпечує більш повне задоволення стратегічних цілей компанії. Для успішного застосування стратегії інтегрованих маркетингових комунікацій необхідне централізоване інтегрування основних зусиль з просування товару, відповідно до стратегії його позиціонування [1, с.335].

Варто відзначити, що еволюція концепції управління інтегрованими маркетинговими комунікаціями відбувається і в ХХІ столітті: сьогодні вона трансформувалась у принцип TTL-реклами. Таким чином, інтегровані маркетингові комунікації є концепцією планування, яка пов'язана з необхідністю оцінювання стратегічної ролі окремих напрямів і пошуком оптимального їх поєднання для забезпечення чіткості, послідовності та максимізації впливу окремих комунікаційних акцій [2, с.3-4].

Удосконалення процесу реалізації механізму маркетингу в агропромислових формуваннях є першоосновою для зміцнення ринкових позицій агропродовольчої продукції як на внутрішньому, так і на європейському ринках. Це вимагає широкого запозичення досвіду ЄС, відповідно до якого протекціоністська політика означає оптимальне поєднання ринкової саморегуляції з експортоорієнтованим державним регулюванням, яким передбачено дотримання певних вимог: високого рівня конкурентоспроможності виробленої та експортованої аграрної продукції; стримування інфляційних процесів; нормального забезпечення населення продовольством; створення спеціальних фондів підтримки

сільськогосподарського товаровиробника; надання експортерам субсидій, податкових пільг [3, с. 7].

Необхідною передумовою удосконалення механізму розвитку маркетингу відносин в агробізнесі і забезпеченні конкурентних позицій українських товарів на ринку ЄС є гармонізація вітчизняних стандартів якості агропродовольчої продукції з європейськими. Водночас зростатиме конкурентоспроможність вітчизняної продукції не лише на ринку ЄС, а й на світовому. Оскільки на ринку ЄС існує попит на органічну продукцію, то лібералізація зовнішньої торгівлі має сприяти збільшенню її виробництва в Україні та експорту. Вибір правильних орієнтирів при обґрунтуванні довгострокових цілей суб'єктів агробізнесу має здійснюватися на основі прийняття виважених управлінських рішень щодо розвитку маркетингу відносин та їх ефективного впливу на формування зони вільної торгівлі.

Функціонування зони вільної торгівлі з ЄС є одним з важливих етапів подальшої міжнародної економічної інтеграції, що зменшує ризики іноземних інвесторів і сприятиме залученню їхніх інвестицій у сільське господарство та переробну промисловість. Це має сприяти пришвидшеній модернізації основних засобів, використанню нових технологій, виробництву продукції, яка користується попитом на ринку інвестора, що зумовить збільшення обсягів виробництва та експорту, а також збільшить кількість робочих місць.

Можна стверджувати, що за умови формування інформаційної економіки в Україні та світі значення маркетингових комунікацій на підприємствах зростає, оскільки вони є джерелом і носієм інформації: учасники комунікації одержують інформацію за допомогою спілкування з колегами всередині та ззовні своїх організацій. Таким чином, маркетингові комунікації виступають інструментом високої ефективності під час реалізації стратегії підприємництва в секторі АПК України.

Маркетинг у системі агробізнесу відіграє важливу роль у формуванні та розвитку інтеграційних процесів України з ЄС. Водночас сучасні реалії агробізнесу потребують удосконалення зв'язків у системі маркетингу.

Бібліографічний список:

1. Блайд Дж. Маркетинговые коммуникации: Что? Как? И почему? / Дж. Блайд ; пер. с англ. – Днепропетровск : Баланс-Клуб, 2004. – 368 с.
2. Ведмідь Н.І. Управління системою маркетингових комунікацій туристичних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Н.І. Ведмідь. – Київ, 2003. – 20 с.
3. Здрілюк В. Б. Розвиток маркетингу відносин в агробізнесі / В. Б. Здрілюк : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук – Львів : 2013. – 20 с.

Крижалко М.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Орбчук М. Г.
Львівський національний університет ім. Івана Франка

РОЛЬ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ СУЧАСНИХ КОМПАНІЙ

Динамічність трансформаційних процесів національної економіки формує масштабні зміни ведення бізнесу для суб'єктів господарювання. Економічна невизначеність, політична нестабільність та воєнні дії на сході України ще більше ускладнюють механізм управління компанією, що зумовлює власників підвищувати якість праці своїх управлінці. Успіх та конкурентоспроможність компанії значною мірою залежить від ефективного та вмілого керівництва. Від того наскільки досконало керівники виконують свою роботу залежить ефективність діяльності всієї компанії. За таких умов, питання розвитку управлінського персоналу, підвищення рівня його теоретичних та практичних здобутків набувають особливої актуальності.

Питання ефективного управління опрацьовано такими українськими вченими: В. Л. Мокряк розглядає питання вдосконалення якості менеджменту з погляду підвищення трудової мотивації та соціальної відповідальності управлінців [1]; В. О. Новак, Ю. Г. Симоненко вбачають підвищення якості управління шляхом розвитку індивідуальних навиків менеджерів [2]; Г. В. Щокін акцентує увагу на необхідності формування ефективної системи соціального розвитку підприємств і захисту працівників у процесі глобалізації економіки, що – сприятиме ефективному розвитку підприємства загалом [3]. Дана проблематика знайшла своє відображення і в працях закордонних вчених: Мескон М., Якокка Л., Грейсон Д., Хойер В., Друкер П., Попов А., Бовикін В.

Проте, у практиці менеджменту не існує єдиного непорушного стандарту, за допомогою якого організація може посісти передове місце у рейтингу щодо якості управління.

Експерти Бостонської консалтингової групи у щорічному звіті «Creating People Advantage» [4] сказали, що управління талантами і лідерством; HR-аналітика; управління залученістю, поведінкою і культурою – це ті напрями діяльності, які нині повинні бути найпріоритетнішими для компанії. Зокрема, успішні компанії чітко визначають критерії лідерства, що охоплюють весь ланцюг цінності HR. Систематично застосовуючи свої критерії лідерства у всіх процесах відбору, просування та мотивування, ці компанії отримують переконання, що їх таланти найкращим чином відповідають стратегії компанії, спрямовуючи її до вершини.

Для підвищення ефективності праці управлінського персоналу, що прямопропорційно ефективності діяльності всієї компанії, застосовують різні методи мотивації та розвитку. Зазвичай виокремлюють фінансову та нефінансову мотивацію талантів. Серед найбільш розповсюджених складових мотиваційного пакету для управлінців вищої ланки – службовий автомобіль, медична страховка з варіаціями пакетів, оплата телекомунікаційних витрат. Серед нестандартних складових

компенсаційного пакету – компенсація навчання на MBA або спеціальних сертифікаційних програмах, оплата навчання дітей, дитячого садочка та ін.[5]

Інструментами нефінансової мотивації для менеджерів є створення комфортних умов роботи. Тут важливими складовими є корпоративна культура, цінності і місія компанії, сильна команда, керівництво, зручне робоче місце і розташування офісу, гнучкий графік роботи, баланс роботи та особистого життя тощо. Універсальних рекомендацій щодо нефінансової мотивації не існує, проте досвід показує, що управлінці зазвичай змінюють роботу не через фінансові причини. Додатковим елементом, який може запропонувати компанія (хоча він є досить екзотичним для українського ринку), є перерва в кар'єрі з можливістю повернутися до роботи через певний час.

Інструментами кадрової стратегії сучасних організації, що сприяють зменшенню плинності управлінських кадрів слід виокремити бонуси та опціони. Бонус вже став звичним інструментом утримання управлінців в штаті компанії. Зазвичай це – змінна частина загального доходу управлінця, розмір якої залежить від результату компанії. Опціон – це право придбати (продати) цінні папери (акції компанії) на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни на час укладання опціону або на час придбання (продажу)[6]. Такий метод вирішує проблему нестачі коштів на звичайні бонуси, а тому – значно дешевший. Також, в управлінців формується відчуття, що вони є співвласниками бізнесу. Такий спосіб довгострокової мотивації найманих топ-менеджерів добре працює на європейських ринках, де цей механізм врегульований на законодавчому рівні та є довіра до розвиненого фондового ринку. Такий механізм для вітчизняних організацій поки не є популярним, оскільки в Україні на законодавчому рівні є перепони, український фондовий ринок розвинений слабо, а капіталізація компаній залежить від політичних та економічних факторів більше, ніж від дій керівництва.

Ефективність управління компанією досягається завдяки збалансованому менеджменту, зорієнтованому не тільки на підвищення ефективності роботи підприємства, а, у першу чергу – на ефективну роботу персоналу та, зокрема – керівної ланки. У цьому контексті пріоритет повинен бути наданий задоволенню потреб персоналу на основі визначення та формування його соціальних установок. Ефективна та якісна робота управлінського персоналу підвищить рівень своєчасних та якісних управлінських рішень, знизить відсоток управлінських помилок, що приведе до підвищення рентабельності виробництва, підвищення конкурентоспроможності та подальшого сталого розвитку підприємства на ринку.

Бібліографічний список:

1. Мокряк В.Л. Соціологічний моніторинг діяльності керівника / В.Л. Мокряк, В.В. Васильєв. – Д.: РВВ ДНУ, 2002. – 112 с.
2. Інформаційні системи в менеджменті: підручник / В.О. Новак, Ю.Г. Симоненко, В.П. Бондар, В.В. Матвєєв. – К.: Каравела, 2008. – 616 с.
3. Управління людськими ресурсами: (Понятійно-термінол. слов). Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. Г. В. Щокіна, О. В. Антонюка, М. Ф. Головатого та ін. – К.: МАУП, 2006. – 496 с.
4. Creating People Advantage 2013. Lifting HR Practices to the Next Level / Rainer Strack, Jean-Michel Caye, Carsten von der Linden, Pieter Haen, Filippo Abramo. // October 30, 2013. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bcgperspectives.com/Images/Creating_People_Advantage_Oct_2013_tcm80-147615.pdf
5. Палеха Ю.І. Менеджмент персоналу : Навч. посіб. / Ю.І. Палеха. – К.: Ліра-К, 2015. – 346 с.
6. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. Л. К. Воронової. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.

Кулявець В.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Васирина О.Р.
Львівський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ГАРМОНІЗОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Питання гармонізації управлінської діяльності, як правило, розглядаються як допоміжні при вивченні таких проблем як організація управління, оцінка ефективності управлінської діяльності, економіка управлінської діяльності та інших. До авторів, які в той або іншій мірі досліджували дану проблему слід віднести Ю.П. Анісімова, І.Л. Борисенко, Г.І. Дібніса, Г.В. Козаченко, Б.З. Мільнера, Д.Б. Оляніча, З.П. Румянцеву, О.Г. Туровця. Гармонізація діяльності як процес забезпечення економічної безпеки підприємства розглянуто у спеціальній літературі епізодично, цим визначається необхідність більш детального вивчення цієї проблеми.

Гармонізація управлінської діяльності є важливою характеристикою, яка забезпечує стійкість роботи підприємства, його економічну безпеку. Для правильного розуміння ролі гармонізації у забезпеченні економічної безпеки необхідно визначитися з самим поняттям гармонізації. Слово «гармонія» (від гречок. «harmonia») означає стрункість, домірність. Вона може створюватися природним і штучним шляхом. Незалежно від шляху створення гармонії в системі відбуваються процеси, при яких все зайве, надлишкове знищується, відходить, а недостатнє – виникає й збільшується. Універсалізм поняття «гармонія» підтверджується його масштабним використанням в найрізноманітніших сферах наукової, мистецької, виробничої, економічної, соціальної, політичної і, навіть, побутової інтелектуальної активності людства. [3].

Реальна успішність менеджменту при цьому повинна ґрунтуватися на тому, щоб підприємства прагнули до перетворення успіхів на внутрішньому ринку в лідерство на ринку міжнародному, задля подальшого забезпечення високого і зростаючого рівня життя, що стає каталізатором для пошуку

нового, базисом таргетування для менеджменту будь-яких соціально-економічних утворень, суб'єктів підприємництва.

Пріоритетними об'єктами гармонізації і гармонійного менеджменту доцільно визначити процеси життєдіяльності суб'єктів ринкового простору при реалізації ланцюжка «потреби – мотивація – дія – результат – інтерес» кожним із потенційних учасників соціально-економічного розвитку зокрема і всіма разом. Таким чином, цілком очевидно, що «гармонічне суспільство» і «гармонічну економіку» доцільно створювати та управляти ними за принципами і технологіями «гармонійного управління» та «гармонійного менеджменту», які необхідно створити на науково-теоретичних засадах і принципах гармонії і гармонізації. Пріоритетну позицію в подальших дослідженнях слід віддати проблемі теоретичного обґрунтування і розробки управлінських технологій гармонізації інтересів і цілей суб'єктів управління всіх сфер діяльності і рівнів ієрархічних структур соціально-економічних систем, а також специфічно орієнтованим інструментам гармонійного менеджменту. [2].

Основними принципами реалізації закону гармонії (композиційно-пропорційності) стосовно до підприємства є:

❖ Принцип планування: у кожній організації повинен бути обґрунтований план діяльності й розвитку. Якщо плани бувають стратегічні, тактичні й оперативні, тобто різного тимчасового горизонту, то політика підприємства – це завжди довгострокова система планових орієнтирів.

❖ Принцип координування: кожна організація повинна стежити за стратегічними, тактичними й оперативними змінами та вносити відповідні корективи в набір і пропорції ресурсів. Виробнича програма, виробничий план завжди повинен опиратися на результати маркетингу.

❖ Принцип обмеження: набір ресурсів і їх пропорції в організації в цілому й у кожному структурному елементі повинен бути обмежений рамками розумності для їх ефективного управління. Ресурсів різного роду

не повинно бути більше або менше необхідного для забезпечення мотивації людей і груп людей.

❖ Принцип стабілізації: зміна змісту набору ресурсів і їх пропорцій не повинно виходити за межі заданого діапазону (норм, нормативу) за умови гармонізації самих норм.

❖ Принцип узгодження (відповідності): ресурси й дії повинні підходити (відповідати) один одному за параметрами та характеристиками. [3].

Забезпечити гармонізацію діяльності можливо тільки на основі попереджувальних заходів щодо запобігання розвитку дисгармонії в діяльності підприємств. Здійснення управління гармонізацією відповідно до запропонованих вимог дозволяє забезпечити достатню результативність і ефективність цього процесу та створити необхідні умови для економічної безпеки підприємства.

Бібліографічний список:

1. Варцаба В.І. Гармонізоване управління і менеджмент – актуальний напрям розвитку теорії і практики управління / В. І. Варцаба, В. П. Петренко // Стратегія економічного розвитку України, 2014, № 34, С. 3-8.
2. Виноградський М.Д. Менеджмент в організації: [навч. посіб. для студ. екон. спец. вузів] / Виноградський М.Д., Виноградська А.М., О.М. Шкапова О.М. – К.: «КОНДОР», 2007. – 598 с.
3. Шаріпова О.С. Гармонізація діяльності як процес забезпечення економічної безпеки підприємства / О.С. Шаріпова, А.А. Надьон // Управління проектами та Розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. - № 1 (41). - С. 50- 55.

Лукашевська І.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Магійович Р.І.
Львівський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Завдання євроінтеграції України та включення її у світову економіку об'єктивно висувають нові, підвищені вимоги до якості знань, професійної майстерності працівників, їх вмотивованості, здатності відповідати за результати трудової діяльності на рівні світових стандартів. Складність та новизна цих вимог вступають у протиріччя з наявною кадровою ситуацією в Україні. Йдеться про важливість визнання вітчизняних документів про освіту в Європі, про необхідність адаптації вітчизняного менеджменту, систем мотивації праці, персоналу та керівників підприємств до умов внутрішньої та зовнішньої конкуренції [1].

Людський капітал є невичерпним, і в ході здійснення інвестицій примножується та забезпечує додаткові ефективні результати. Використання людського капіталу містить достатні резерви для ефективного розвитку підприємств, підвищення прибутку, отримання переваг на ринку [3].

Конкурентоспроможність працівників в умовах зростаючої конкуренції має вирішальне значення для ефективної діяльності аграрного підприємства, тому необхідно приділити особливу увагу чинникам, які її забезпечують. Зовнішні чинники – це умови, які дозволяють працівнику повністю реалізувати свій творчий потенціал. Внутрішні, або індивідуальні, конкурентні переваги працівників за своєю природою поділяють на спадкові та набуті [4].

Так, за твердженням К. Забавіної, найбільш вагомими ознаками кадрового потенціалу є володіння необхідною професійною підготовкою, сформованими компетенціями, що відповідають вимогам виробництва та забезпечують здійснення трудового процесу на високому якісному рівні,

рівень відповідальності, мотивації, культури праці та цільові установки на самореалізацію, професійне і кар'єрне зростання, зацікавленість у стабільному розвитку виробництва, підвищенні його ефективності, налаштування на партнерство і соціальний діалог [2].

Вітчизняна система професійної аграрної освіти в Україні практично не виконує свої завдання, і не забезпечує країну висококваліфікованими працівниками. Підготовка не здійснюється якісно і не супроводжується відповідним зростанням якості освіти. Після закінчення вузу дуже мала кількість випускників аграрних вишів йде працювати по спеціальності. Розруха в аграрному секторі призвела до того, що сільське господарство стало для сільської молоді неперспективною сферою діяльності. У селах або неможливо отримати роботу в агропідприємстві, або пропонуваній розмір оплати праці неприйнятний для молоді й активної людини. Невтішні й перспективи ведення фермерства: важкі умови функціонування цих господарств стримують розвиток фермерського укладу. За даними соціологічних досліджень, лише 9 % молодих селян організували власну фермерську діяльність або збираються це зробити. Не влаштовує молодь і важка малопродуктивна праця в особистих селянських господарствах, де практично неможливо організувати ефективне виробництво [1].

Аналізуючи кількісні параметри окремих економічних чинників конкурентоспроможності персоналу сільськогосподарських підприємств, можна виокремити такі негативні моменти: більша, порівняно з іншими галузями, частка працівників передпенсійного віку – 16 %, відносно незначна питома вага працівників з базовою – 18 % та повною вищою освітою – 19,5 %, досить високий рівень плинності кадрів [2].

Отже, конкурентоспроможність працівників аграрного сектора залежить від багатьох важливих чинників. Щоб забезпечити конкурентні переваги працівників сільського господарства, потрібно збільшити державні і приватні інвестиції в людський капітал, збалансувати розвиток сільських територій, підвищити перспективи кар'єрного зростання і дієвого

стимулу до праці, впроваджувати нову техніку і технології у виробництво, створити сприятливі умови праці, постійно застосовувати навчання кадрів на виробництві, підвищити престижність аграрної праці. Визначення домінуючих чинників та їх належна оцінка дозволять удосконалити систему управління персоналом, вибрати оптимальні для умов кожного окремого підприємства підходи і важелі мотивації працівників до ефективної роботи і професійного зростання, а також обґрунтувати загальну стратегію розвитку конкурентоспроможності працівників агропідприємств.

Бібліографічний список:

1. Близнюк В. В. Освітні послуги як детермінантна конкурентоспроможності людського потенціалу // Ринок праці та освіти : пошук взаємодії : Зб. наук. статей / Під наук. ред. І. Л. Петрової. – К. : Таксон, 2007. – С. 60 – 69.
2. Забавіна К. Ю. Формування та розвиток кадрового потенціалу в системі державного регулювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 / К. Ю. Забавіна. – Донецьк, 2012. – 20 с.
3. Смірнов О. О. Підвищення конкурентоспроможності персоналу на основі збереження й розвитку людського потенціалу підприємств / О. О. Смірнов // Наукові праці КНТУ. Економічні науки, 2010, вип. 17. – С. 71 – 77.
4. Чинники розвитку конкурентоспроможності персоналу сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. – Режум доступу : <http://www.m.nauka.com.ua/2462>.

Метьолкіна Д.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Дудяк Р.П.
Львівський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

За сучасних умов міжнародний маркетинг стає необхідною передумовою досягнення успіху компанії на зовнішньому ринку, оскільки він орієнтує підприємця на потреби, вимоги і тенденції розвитку цільових ринків, дає змогу правильно спрямувати діяльність компанії, сприяє зміцненню конкурентних позицій фірми і створює підґрунтя для ефективної зовнішньоекономічної політики.

Насамперед міжнародний маркетинг вивчає теоретичні та методологічні принципи: суть, методи зміст та завдання даної дисципліни; державне та міждержавне регулювання маркетингової діяльності на світових ринках; державні правові режими для суб'єктів економічної діяльності зарубіжних країн та України; способи проникнення на зарубіжні ринки; планування виробництва та маркетингу в міжнародній маркетинговій діяльності; особливості роботи цін, організації просування товарів та збуту і т. д.

Міжнародний маркетинг – об'єктивний процес, продиктований сучасним станом світового суспільства в умовах глобалізації світової економіки. Основні передумови виникнення й розвитку міжнародного маркетингу:

- незалежність держав світового співтовариства;
- міжнародне й національне законодавство;
- перевищення пропозиції над попитом, тобто насиченість товарами й послугами окремих ринків;
- наявність національних валютних систем;
- розвинена конкуренція товаровиробників;
- розвинена ринкова інфраструктура;

- ріст життєвого рівня населення багатьох країн, відповідно – збільшення попиту на продукти харчування, одяг, меблі, машини, комп'ютери й інші товари тривалого користування;
- прагнення національних і транснаціональних компаній до розширення зовнішніх ринків збуту продукції;
- ринкове поведіння споживачів у більшості країн миру;
- розвиток міжнародної кооперації виробництва й надання послуг [1].

Початковий досвід міжнародного маркетингу фірми отримують уже на внутрішньому ринку, оскільки за умов глобалізації навіть їм доводиться мати справу з іноземними конкурентами, пристосовуватись до міжнародних стандартів якості та обслуговування, та діяти за умов жорстокої конкуренції, яка дедалі частіше набуває ознак глобальності. Повноцінне використання міжнародного маркетингу починається з виходом фірми на зовнішній ринок. Щоб краще зрозуміти сутність та специфіку міжнародного маркетингу, детальніше розглянемо основні форми його розвитку, а саме: внутрішній, експортний, зовнішньоекономічний, транснаціональний і глобальний маркетинг.

Міжнародний маркетинг виражає масштабність зарубіжної діяльності фірми. Він може мати білатеральний (двобічний) характер, коли підприємство, яке освоїло ринок своєї країни, виходить на ринок іншої держави. Однак часто використовуються і системи багатобічної дії. Вони бувають досить гнучкими й характеризуються тим, що компанія, яка присутня на одному або багатьох ринках, шукає можливість потрапити на один ринок або ж одразу на декілька [5].

Міжнародний маркетинг значною мірою має сприйматися через призму мотивів, притаманних підприємствам, що виходять на світовий ринок. їх необхідно знати, конкретизуючи поняттєві основи проблеми. Можна виділити такі напрями:

1. Розвиток внутрішнього ринку (насиченість ринку товарами, посилення тиску конкурентів, зростання залежності від посередницької торгівлі, особливо в питаннях якості, цін, капіталовіддачі й розширення виробництва), через який вигідно вкладати капітал за кордоном.

2. Активність зарубіжного конкурента і його успіхи на внутрішньому ринку змушують шукати власний ангажемент. Не в останню чергу це пов'язано з необхідністю підтримання свого іміджу на належному рівні.

3. Переборення залежності від внутрішнього ринку і “розсіювання” ризику шляхом завоювання іноземних ринків.

4. Розв'язання проблеми залежності фірми від сезонних коливань попиту на внутрішньому ринку.

5. Поліпшення завантаження наявних і додатково створюваних потужностей.

6. Зниження витрат на заробітну плату, сировину, транспорт, зменшення податкових виплат, зокрема шляхом використання різних форм виробництва продукції за кордоном, включаючи навіть реімпорт із відповідними ціновими пільгами для внутрішнього ринку.

7. Використання державних програм сприяння, які прийняті в своїй країні або країні перебування.

8. Підвищення ефективності збутової діяльності шляхом посилення ринкових позицій, наприклад на основі створення відділень, філіалів і дочірніх підприємств, розширення мережі сервісних пунктів.

9. Компенсація коливань валютного курсу шляхом організації часткового виробництва і збуту у відповідних країнах.

10. Отримання доступу до ноу-хау, який можливий за умови тривалого ангажементу на відповідних закордонних ринках, наприклад у формі партнерства з інофірмами[2].

Особливості міжнародного маркетингу полягають у тому, що його організація та методи проведення мають враховувати такі чинники, як незалежність держав, національні валютні системи, національне

законодавство, економічну політику держави, мовні, культурні, релігійні, побутові та інші звичаї. Це означає, що міжнародний маркетинг ширший від національного, оскільки він охоплює більшу гаму чинників.

Згідно з написаним можна зробити висновок, що міжнародний маркетинг відіграє важливу роль у зовнішньоекономічній діяльності, а правильне застосування елементів сучасного міжнародного маркетингового комплексу може мати позитивний та ефективний вплив на стан та розвиток економіки нашої держави. Також він являє собою невід'ємну складову частину фірми, яка збирається вийти, або вийшла на міжнародний світовий ринок. Міжнародний маркетинг реалізує, контролює та аналізує ряд заходів, що спрямовані на досягнення конкурентоспроможності, прибутковості та визнання фірми у зовнішньому середовищі. Вдало підібрана та застосована маркетингова стратегія та сегментація ринку – запорука успішності й дохідності фірми.

Бібліографічний список:

1. Кандиба А. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. підруч. – К. : Аграрна наука, 2004. – 508 с.
2. Парсяк В. И., Маркетинг: відтеорії до практики : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. : Наукова думка, 2007. – 256 с.
3. Циганкова Т. М. Міжнародний маркетинг : Навч. посібник. – К. : КНЕУ, 1998. – 120 с.
4. Циганкова Т. М. Міжнародний маркетинг: теоретичні моделі та бізнес-технології : Монографія. – К. : КНЕУ, 2004. – 400 с.
5. Черевань В. П., Рум'янцев А. П., Романенко Л. Ф. Міжнародна економічна діяльність : Навч. посібник. – К. : Вид. дім «Слово», 2003. – 280 с.

Нижник О.
Науковий керівник: Дацків І. Б.
Тернопільський національний економічний університет

ЗНАЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Місце та роль будь-якої держави в системі міжнародних відносин не залежить лише від політичних, економічних можливостей, військових ресурсів, а й від культурного і духовного потенціалу, культурної спадщини, які можуть виступати в ролі потужного каталізатора для досягнення зовнішніх цілей держави. Культурна дипломатія грає вирішальну роль в побудові відносин між державами в сучасних міжнародних відносинах, вона виступає в якості ефективного інструменту підтримки національних цілей зовнішньої політики або конструктивного каналу в періоди політичних труднощів.

Культурна дипломатія мало привертала увагу вчених. В дипломатичній теорії дуже рідко можна зустріти поняття культурної дипломатії, чи приклади застосування її на практиці. Є три причини, які можуть обґрунтувати незацікавленість науковців щодо культурної дипломатії.

По-перше, більшість політиків та дипломатів вважають культурну дипломатію найслабшим інструментом дипломатії в цілому, а інші вважають її найслабшим інструментом зовнішньої політики. [1. ст.2]

По-друге, низький пріоритет, який надається культурній дипломатії посилюється труднощами у визначенні її довгострокового впливу на поведінку аудиторії. [1. ст.3]

По-третє, відсутність наукової уваги до культурної дипломатії може мати своє коріння в відсутності ясності з приводу того, що тягне за собою саме практика. Там залишається широкий спектр визначень культурної дипломатії.[1. ст.4]

Роберт Фокс каже, що велика частина труднощів у визначенні того, чим культурна дипломатія є і чим повинна бути, лежить в термінах "Дипломатії" та "Культури" і їх семантичного багажу.

Метте Лендінг вважає, що зміни в термінології, використовуваної в країнах, які здійснюють культурну дипломатію показує «основні семантичні відмінності».

Маргарет Уїжомірські зазначає, що на практиці французький термін «Diplomatie Culturelle» прирівнюється до міжнародних культурних зв'язків в Австралії, Канаді, Сінгапурі та Великобританії, а також міжнародної культурної політики в Австрії, Нідерландах та Швеції.[1. ст.4]

На думку американського вченого Мілтона Каммінгса, культурна дипломатія може бути визначена як «обмін ідеями, інформацією, мистецтвом та іншими аспектами культури між націями і народами в цілях сприяння взаєморозумінню».[1. ст.6]

На практиці, культурна дипломатія часто розглядається як частина публічної дипломатії або операція культури іншої держави в підтримці своїх зовнішньополітичних цілей, для боротьби зі стереотипами, для розвитку взаєморозуміння і просування національної репутації і відносини в усіх напрямках.

Стверджують, що культура тримає двері відкритими у важкі часи, так як є число випадків, коли культурна дипломатія забезпечує безпечний і конструктивний форум для налагодження відносин або ослаблення відносин, коли вони напружені.

Наприклад, в 2005 році в Лондоні Королівська академія мистецтв співпрацювала з Палацовим музеєм в Пекіні, щоб відкрити виставку про Китай: Три Імператора, 1662-1795, яка не тільки привернула багато уваги британської громадськості до китайської культури, а й стала поштовхом для візиту президента Китаю Ху Джинтао, щоб відкрити виставку разом з королевою.[2]

Визнаючи важливість культурної дипломатії, багато країн прагнуть просувати і розширювати свої культурні установи за кордоном в рамках своїх дипломатичних стратегій.

Індія, наприклад, налаштовує діяльність ради з культурних зв'язків в Вашингтоні та Парижі поряд з 18 існуючими відділеннями в якості стратегічного проекту зростаючої влади країни на світовій арені.

Крім того, Франція має близько 436 зарубіжних культурних інститутів, з яких 283 є з упором на просування французької мови та культури в світі, причому більша частина культурної діяльності дипломатії фінансуються Міністерством закордонних справ.[3]

Культурна дипломатія може сприяти формуванню нового мислення, заснованого на знанні один одного, щоб зібрати людей з різних культур і поколінь, професій і цивілізацій, зустрітися не тільки у віртуальному світі «Мережі», але, як реальних людей з їх індивідуальними думками і цінностями.

Культурна дипломатія повинна допомогти нам бути попереду змін, передбачити майбутні конфлікти, з тим щоб краще підготувати правильні рішення.

Культура і її різноманітність є інструментами для нового способу політичної дії, розвитку контактів між поколіннями, народами і континентами.

Мова образотворчого мистецтва і музики може допомогти налагодити контакт або ж вирішити конфлікт там, де словам і цифрам не вдалося.

Культура може допомогти суспільству примиритися між собою, щоб побудувати світ, коли економіка занепадає і коли політичні структури поставлені під сумнів.

Сила сучасної країни більше не вимірюється розміром населення, території або економіки. А визначається рівнем інтеграції країни в різних міжнародних структурах, і за кількістю і якістю відносин і зв'язків, встановлених з друзями, союзниками і партнерами.

Якість політики країни і її дипломатії часто вимірюється її здатністю заводити нових друзів і партнерів. Також можливість створення друзів з колишніх ворогів вважається високим рівнем політики і дипломатії.

Цивілізаційні і культурні прогалини і відмінності, здається, грають більш важливу роль в нинішні і майбутні часи.

Сучасні країни отримують виклики і загрози, які все більше і більше важко передбачити. З огляду на їх потребу співпрацювати один з одним у вирішенні цих нових загроз і викликів, немає кращої платформи зв'язку, ніж культурна дипломатія.

Культурна дипломатія має ще одну унікальну якість - вона може допомогти людям пристосуватися швидше до вимог швидких і комплексних змін, а також до підвищення швидкості зміни, що є дуже важливим, зважаючи на те, що під час зміни все інше простіше змінити, ніж мислення людей.

Таким чином, культурна дипломатія є важливим аспектом зовнішньої політики, яка ефективно сприяє динамічній інтеграції та налагодженню відносин між державами і їх культурами.

Культурна дипломатія має потенціал, щоб стати більш цінним інструментом для держави в майбутньому, а також більш цінним і важливим компонентом практики публічної дипломатії.

Потенціал культурної дипломатії полягає в сприянні зовнішньої політики уряду і його дипломатія повинна бути повністю реалізована, проте, уряди повинні краще зрозуміти практичні можливості, забезпечити додаткове фінансування для цього. В умовах інформаційної відкритості культурна дипломатія перетворюється на один із важливих інструментів формування іміджу держави на міжнародній арені. Особливого імпульсу культурна дипломатія отримала з визнанням того факту, що культура є одним із визначальних факторів, що сприяє забезпеченню державних інтересів. Саме тому використання в повному масштабі потенціалу та

ресурсів культурної дипломатії дозволяє досягти мети формування позитивного іміджу та уявлень міжнародної спільноти про певну державу.

Бібліографічний список:

1. Simon Mark «A Greater Role for Cultural Diplomacy» 2009
2. Royal Academy of Arts (2005), 'China: The Three Emperors 1662-1795
3. Ministry of Foreign Affairs (France Diplomatie) (2005), 'French International Cooperation'

Овсяник Я.

**Науковий керівник: асистент кафедри МЕВ Лаврів І. М.
Львівський національний аграрний університет**

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ІЗ СВІТОВОЮ РИНКОВОЮ СИСТЕМОЮ

Розвиток зовнішньоторговельних відносин українських підприємців з підприємцями Європейського Союзу набуває для України все більшого геоекономічного значення, і результатом цього є висока частка експорту та імпорту товарів (послуг) у географічній структурі експорту-імпорту України. В 2015-2016 рр. країни ЄС витіснили країни ЄС у цій структурі Сукупні обсяги торговельно-економічних взаємовідносин України з країнами ЄС в останні роки дедалі більше зростають.

Оцінка товарної структури експортних та імпортних зв'язків засвідчує той факт, що в товарній структурі українського експорту в регіони Європейського союзу все більш вагоме місце займають недорогоценні метали та вироби з них, мінеральні продукти, текстиль та текстильні вироби, продукція агропромислового комплексу. Порівняльна оцінка товарної структури міжнародної торгівлі України та країн ЄС вказує на вузький асортимент, котрий відображає структуру взаємообміну ЄС з країнами, котрі розвиваються. Таким чином, матеріально-сировинна спрямованість українського експорту засвідчує обмежені можливості щодо

закупки необхідної сировини та виробництва відповідно якісної продукції внаслідок низького рівня платоспроможності [2].

Не знаходячи місця на внутрішньому ринку, сировина переправляється за кордон для виробництва з неї продуктів, котрі повертаються на ринки України, та витісняють з ринку вітчизняних виробників. Вато зазначити, що інтеграція України у світову систему господарських зв'язків вимагає визначення цільових напрямів реалізації національних зацікавленостей, котрі пов'язані з можливостями всебічного розширення коопераційних та інтеграційних контактів з зарубіжними країнами, насамперед з країнами ЄС. А це свідчить про те, що: країни-члени ЄС являються надзвичайно великим та потужним ринком, при цьому прив'язка до нього та ліквідація взаємних обмежень у процесі міжнародної торгівлі з ним здатні допомогти вирішити ключові проблеми реалізації продукції, котра виробляється в Україні; наявність у європейському ринковому просторі, а ще міжвідомче, міжурядове та міждержавне співробітництво зможуть дати можливість Україні брати активну участь у різних програмах галузевого, науково-технічного, технологічного, освітньо-гуманітарного розвитку Європейського союзу; впровадження ринкових цінностей та взаємне відкриття економічних просторових режимів є гарантією капіталовкладень, що в свою чергу зумовить збільшення іноземного інвестування до країни; офіційне прийняття європейського статусу автоматично означало би поширення на Україну всіх переважаючих для її економіки особливостей режиму економічної діяльності в торговельно-інвестиційній сфері, котрі поширюються і на інших членів Європейського союзу.

Особливу зацікавленість для України становить організація зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, котра являє собою форму економічної міжнародної інтеграції, коли території кількох держав з ліквідованими бар'єрами для зовнішньої торгівлі; форму інтеграції, котра

передбачає повну ліквідацію митних перешкод та різних кількісних обмежень у торгівлі певними групами товарів [5, с. 263].

Окрім переваг, у відносинах України з країнами ЄС існує й низка проблем. Одна з найбільш вразливих ділянок ЗЕД і така, котра вимагає негайних дій, – постійні антидемпінгові розслідування проти української продукції. Від таких розслідувань насправді серйозно страждають як окремі вітчизняні товаровиробники, так і зовнішньоторговельний та платіжний баланс України. При цьому з точки зору мікроекономіки ситуацію в найгіршому випадку загострює те, що по певних видах виробництва продукції часом навіть немає альтернативного варіанту експорту (зовнішнього попиту), тобто попит всередині держави відсутній. Важливими передумовами розширення співробітництва між ЄС та Україною можна вважати:

1) загальну стабілізацію макроекономічної ситуації в Україні та швидке динамічне впровадження радикальних та справжніх, а не стимулятивних реформ економіки, що не лише створює базу для більш вигідної економічної співпраці, а й часом постає прямою умовою впровадження тих чи інших проектів;

2) вирішення проблем, котрі були породжені практикою антидемпінгового розслідування з боку ЄС, зокрема із більш послідовним та широким застосуванням самою Україною існуючих методів протидії демпінгу (хоча це не знімає з порядку денного питання управлінського запобігання реальному демпінгу зі сторони вітчизняних експортерів, котрі до нього вдаються);

3) розв'язання проблем, котрі виникають у Україні по лінії співпраці ГАТТ/СОТ, що в свою чергу є однією з політичних передумов налагодження взаємовідносин з країнами Євросоюзу, котрі є членами цих світових торговельних організацій та активно захищають їх принципи на світовій арені;

4) застосування переговорних та організаційних заходів щодо подальшого розвитку номенклатурного та кількісного асортименту вітчизняного товаровиробництва на західноєвропейських ринках у тому випадку, коли ще існує відповідне обмеження;

5) участь у системі міжрегіонального та прикордонного економічно-соціального співробітництва, зокрема на рівні Вишеградської групи та СЕФТА, а ще у системі європейських регіонів.

Підводячи деякі підсумки, можна стверджувати, що економічне взаємонаближення з позицій національних інтересів та багатонаправленості являє собою процес взаємодії економіки країн, що в свою чергу приводить до наближення господарських механізмів, котрі набувають форми міждержавних. Передумовою ефективної економічної інтеграції України з країнами є порівнянність рівнів розвитку ринків країн, котрі беруть участь, їх географічна наближеність, спільність проблем, котрі стоять перед ними, прагнення прискорення ринкових реформ. Інтеграційне угруповання створюється з метою використання основних переваг об'єднаного ринку, створення сприятливих зовнішньоекономічних умов для національного розвитку, укріплення міжнародних переговорних позицій країни з питань обміну досвідом ринкових реформ, економічних питань, та питань підтримки національного сільського господарства та промисловості.

Бібліографічний список:

1. Бахчеванова Н. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / Н. В. Бахчеванова, С. М. Макуха. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 403 с.
2. Глобалізація світового господарства: геопросторовий вимір : монографія / [О. О. Любівцева та ін.]. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 160 с.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. №959-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №29.
4. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: підручник / М.І. Ковальчук – К.: КНЕУ, 2004.

5. Розпутенко І. В. Зона вільної торгівлі / І. В. Розпутенко // Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – С. 263.

Пашкевич М.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Орехова К.В.
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

БІЗНЕС ПЛАНУВАННЯ ЯК ОСНОВА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

Оволодіння технікою бізнес-планування стає сьогодні актуальним завданням підприємців. Починаючи свою діяльність, вони повинні чітко уявляти потребу на перспективу в фінансових, матеріальних, трудових та інтелектуальних ресурсах, джерелах їх отримання, а також вміти чітко розраховувати ефективність використання ресурсів у процесі роботи фірми.

Бізнес-план – це типове проектне рішення на достатньо віддалену перспективу (5,10 та більше років), в якому дається науково обґрунтована оцінка можливих на даному сегменті ринку кінцевих цільових економічних, фінансових та інших результатів діяльності підприємства, що базуються на реальному виробничому, інвестиційному, матеріально-технічному забезпеченні [2].

Основною метою розробки бізнес-плану виступає планування господарської діяльності підприємства на найближчий і віддалені періоди відповідно до потреб ринку і наявності необхідних ресурсів. До інших цілей відносяться: визначення бізнес-планом ступеня життєздатності та майбутньої стійкості підприємства, зниження ризику підприємницької діяльності; конкретизація перспектив бізнесу у вигляді системи кількісних і якісних показників; забезпечення зовнішніх інвестицій.

На жаль, багато підприємців схильні недооцінювати роль підготовки обґрунтованого бізнес-плану. При цьому вони покладаються на власну

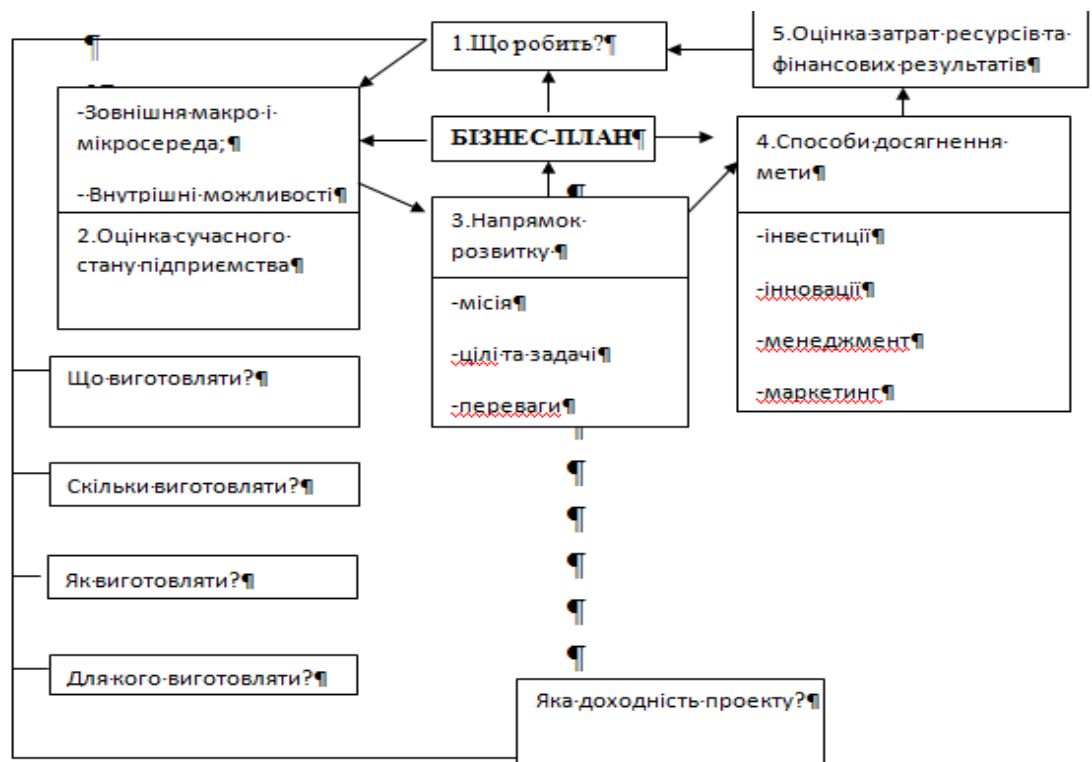
інтуїцію і досвід, встановлені неформальні зв'язки в ділових колах, як здається гарні ринкові перспективи та інші обставини. Багато з них зазнають серйозних труднощів при спробі чітко і систематично викласти своє бачення бізнесу з обґрунтованими економічними і фінансовими показниками.

Планування бізнесу забезпечує чимало вигод. Воно, зокрема: спонукає ретельно вивчити перспективи розвитку бізнесу; змушує точно визначити цілі бізнесу та шляхи їх досягнення; дозволяє забезпечити чітку координацію всіх зусиль по досягненню поставлених цілей; визначає ключові показники бізнесу, необхідні для подальшої оцінки та контролю результатів; робить підприємство набагато більш підготовленим до раптових змін ринкової ситуації. Планування діяльності сприяє вирішенню головного завдання будь-якого бізнесу - досягнення максимуму прибутку при мінімумі витрат - визначаючи найбільш вигідні джерела фінансування і раціональні напрями витрачання коштів, забезпечуючи стійке положення підприємства на ринку. Планомірна розробка стратегії і тактики виробничо-господарської діяльності підприємства є найважливішим завданням для будь-якого бізнесу.

У підприємницькій практиці та науковій літературі немає однозначного методичного підходу до змісту та структури бізнес-плану. Загальна структура бізнес-плану представлена на Рис. 1 [1].

Послідовність розробки є дуже важливим у створенні бізнес-плану, тому дуже важливо скласти план дій. Послідовність виконання робіт: 1. збір та аналіз інформації про продукцію та послуги; 2. збір та аналіз інформації щодо ринку збуту; 3. аналіз стану конкуренції на ринку збута; 4. аналіз стану і можливостей підприємства; 5. розробка стратегії маркетингу, товарної, цінової політики; 6. визначення потреби та путей забезпечення площами, обладнанням, кадрами та іншими ресурсами; 7. розрахунок потрібного капіталу, аналіз та планування основних фінансових показників; 8. визначення джерела фінансування, розрахунок ефективності; 9. розробка

організаційної структури, правового забезпечення та графіка реалізації проекту; 10. вирішення питань ризиків; 11. складання плану проекту; 12. складання анотації; 13. оформлення титульного листа. Розділи бізнес-плану: анотація, титульний лист, розділ 1 - резюме, розділ 2 – опис підприємства, розділ 3 – характеристика послуг та продукції, 4 розділ – дослідження і аналіз ринку збуту, розділ 5 – конкуренція та конкурентна перевага, розділ 6 – маркетинговий план, розділ 7 – виробничий план, розділ 8 – організаційний план, розділ 9 – фінансовий план, розділ 10 – фінансова стратегія, розділ 11 – ризики [1].

Рис. 1 Загальна структура бізнес-плану

Таким чином, бізнес-план, по-перше, може бути використаний для розробки концепції бізнесу, для детального відпрацювання стратегії, для попередження помилок на папері, а не в реальності шляхом детального аналізу маркетингу, фінансів виробничої діяльності компанії. По-друге бізнес-план є інструментом, за допомогою якого підприємець може оцінити фактичні результати діяльності фірми за визначений період. По-третє бізнес-план є засобом залучення, або "добування" коштів.

Згідно з представленою структурою бізнес-плану авторами був розроблений реальний бізнес-план масажних курсів на базі спортивного залу «MegaSportStyle» [3]. Унікальна авторська методика навчання, яка використовує технології відпрацювання практичних навичок на клієнтах тренажерного залу, тобто імітуються умови робочого місця масажиста та співпраця з реальними клієнтами сприяє якості підготовки майбутніх фахівців.

Для подальшого аналізу та розрахунку окупності та рентабельності проекту був розроблений маркетинговий, фінансовий та виробничий плани.

За даними, отриманими в ході розробки бізнес плану можна розрахувати рентабельність масажних курсів на базі спортивного залу.

Рентабельність розраховується за формулою:

$$R = \text{БП} / \text{В}, \text{ де}$$

БП- балансовий прибуток,

В- сумарні калькуляційні витрати

Отже, отримаємо результат:

$$R = 1040566,55 / 1200027,03 = 0,867 \text{ або } 86,7\%$$

Цей результат прийнятний для «MegaSportStyle». Так як $R = 86,7\%$ більше 50%, то масажними курсами на базі спортивного залу не будуть цікавитися податкові органи в більшій мірі ,ніж це необхідно .

Виходячи з показника рентабельності, можна розрахувати строк окупності проекту:

$$T = 1 / R,$$

$$T = 1 / 0,867 = 1,15 \text{ (років)}$$

Розрахунки показали, що проект справді ефективний і його варто фінансувати.

Отже, загальний висновок за результатами проведеного дослідження підтверджує, що складання бізнес-плану є одним з найважливіших кроків у створенні бізнесу.

Бібліографічний список:

1. Стандарти UNIDO для бізнес-плану. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.forum-investor.com/files/UNIDO_standards.pdf.
2. Попов В. М. Бизнес-планирование: учебник / [под ред. В.М. Попова, С. И. Ляпунова, С. Г. Млодика]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 816 с.
3. Пашкевич М. Бізнес-план інноваційного проекту створення масажних курсів на базі спортивного залу «MegaSportStyle» в м. Харкові / М. Пашкевич // Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи». – 2017 р.
4. Уткін Е.А. Бізнес планування: курс лекцій. / Е.А. Уткін, Б. Акотляр, Б.М. Рапопорт - М.: ЕКМОС, 2001 р. – Режим доступу: http://libtomcat.knteu.kiev.ua/library/TopicDescription?topic_id=4409&page=4.

Питель А.

Науковий керівник: к.е.н., Скавронська І. В.

Тернопільський національний економічний університет

КРЕАТИВНІ МІСТА: ПЕРЕВАГИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Сучасному світу притаманно постійно змінюватися та вдосконалюватися. Людство завжди прагнуло досягти досконалості, комфорту і якості у всіх сферах свого життя: постійно формуються нові напрями в стилі, моді, здійснюються економічні нововведення, зміни в управлінні. В результаті формуються певні тренди, одним з яких є креативні міста, розвиток яких стає щодня все більш потужним рушієм національних економік. Втім, концепція креативних міст все ще недостатньо зрозумілий для багатьох урядів, що створює значні перешкоди для їх розвитку, включаючи і Україну.

Найбільший вклад у розвиток цієї ідеї здійснив Чарльз Лендрі, який, власне, започаткував концепцію «Креативне місто» у 1980 році, котра стала глобальним рухом і змінила спосіб міст думати про їхні можливості та

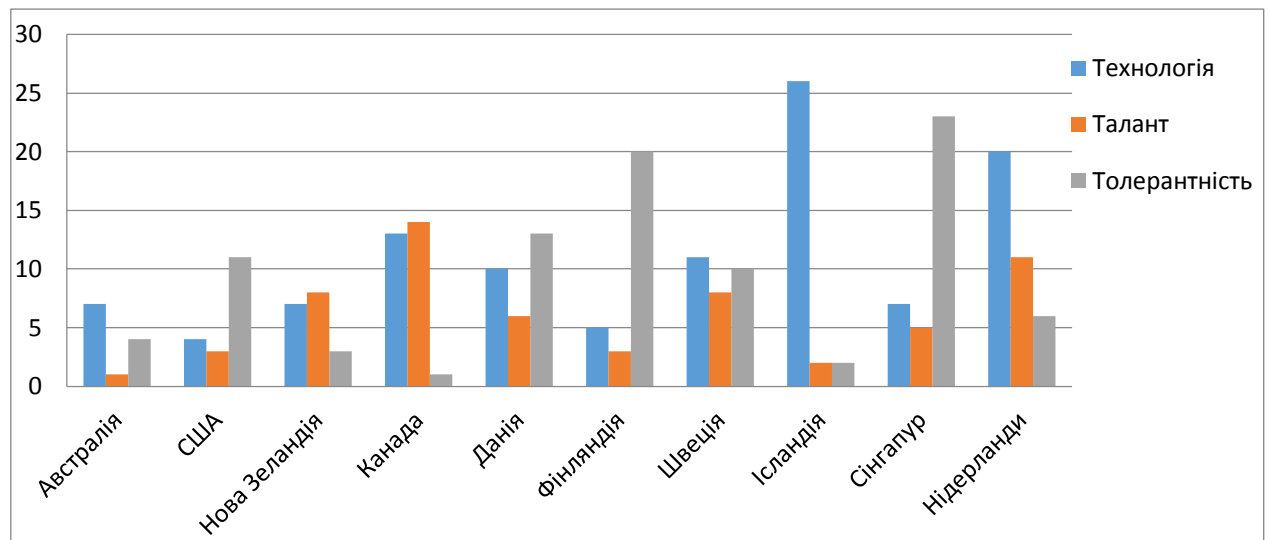
ресурси. Згідно Лендрі, «креативне місто» - це не лише населений пункт, а місце концентрації основного фактору розвитку – креативного мислення, яке використовується для створення комфортного життя [1]. Мешканці креативного міста ідентифікують та максимально використовують його потенціал шляхом застосування творчості і винахідливості.

Основне завдання креативного міста – це створення інноваційного середовища, основним інструментом якого є креативні індустрії, котрі сприяють трансформації міст в глобальні інноваційні центри зі стабільним зростанням добробуту, робочих місць і з грамотним розподілом міських ресурсів [2, 259].

Варто зазначити, що зараз сфера досліджень креативних міст набуває чималої популярності і багато дослідників намагаються пояснити, яким чином творчість пов'язана з глобальним економічним розвитком. Винятком не став Канадський Інститут Martin Prosperity, який щороку публікує рейтинговий аналіз даних щодо становлення креативності, який має назву «Глобальний рейтинг креативності». Аналіз включає в себе три категорії: технології, тобто інвестиції в наукові дослідження і розвиток; талант – частка дорослих з вищою освітою і робоча сила в креативному секторі та толерантність – відношення до мігрантів, расових, етнічних, сексуальних та соціальних меншин. Дане дослідження показує, чи має країна потенціал для розвитку креативності і чи має ця креативність суттєвий вплив на економічний, соціальний й інноваційний стан країни.

Згідно рейтингу 2015 року, Австралія посідає перше місце з глобальним індексом креативності 0,970. На другому місці – США, з індексом 0,950 наступна Нова Зеландія – 0,949. Четвертою у списку є Канада - 0,920, наступні Данія, Фінляндія, які отримали по 0,917, Сінгапур – 0,896 та Нідерланди – 0,889 (Рис.1.). Варто зазначити, що згідно дослідження Південна Корея лідирує в технологіях, Австралія – в таланті, а Канада – за толерантністю. Україна в цьому переліку посіла 45-те місце зі 139 країн [3].

Ці дані свідчать про те, що і наша держава, разом із провідниками країнами, має значні передумови для розвитку креативного начала.

Рис. 1. Топ-10 країн за Глобальним рейтингом креативності

Джерело: [3].

З метою допомоги містам в розробці більш ефективних рішень щодо створення та розвитку креативних міст, іспанська бізнес-школа IESE розробила індекс Cities in Motion Index, який об'єднує 77 індикаторів по 10 ключових компонентах: місцеве планування, технології, управління (public management), технології, навколишнє середовище, міжнародна діяльність, соціальна згуртованість, людський капітал та економіка. Згідно з даними рейтингу, станом на 2016 рік Нью-Йорк, Лондон та Париж входять в трійку лідерів. В топ-10 креативних міст також входять: Сан-Франциско, Бостон, Амстердам, Женева, Сеул та Сідней. Київ знаходиться на 143 позиції.

На сучасному етапі в контексті розвитку креативних міст доволі важливою є концепція «Смарт-СІТІ» («Smart City») – проект, який сприяє використанню сучасних технологій, що інтегруються у відповідні структури з метою підвищення якості надання послуг, зменшення вартості та споживання ресурсів, покращення комунікацій, порозуміння з мешканцями та створення комфортного життя.

Наприклад, ще у 2009 році в Амстердамі розпочалося впровадження ініціативи «Smart City». В даний час реалізовано більшість проектів, які

виконуються на взаємозалежній платформі за допомогою бездротових пристроїв для підвищення продуктивності міста в режимі реального часу. Так, розроблено додаток, який дозволяє власникам місць паркування автомобілів здавати людям свої місця в оренду, низку будинків в Амстердамі забезпечено смарт-лічильниками, здійснюється гнучке управління вуличним освітленням і трафіком. Крім того, в даний час впроваджуються проекти щодо чистої води, має місце ефективний пошук вільної території для паркування автомобілів [4]. Безумовно, Амстердам виступає гідним прикладом для наслідування як для мешканців, так і для влади, оскільки це місто, яке веде двостороннє та активне спілкування зі своїми громадянами. Уряд та мешканці спільно прикладають зусилля для покращення життя в місті.

Втім, функціонування міста згідно концепції «Смарт-СІТІ» актуальне сьогодні не лише в Амстердамі, а й у багатьох інших містах по всьому світі, зокрема в Дубліні, Лондоні, Манчестері, Барселоні, Ніцці, Нью-Йорку, Міннеаполісі, Чикаго, Сан-Франциско, Гуадаладжарі, Ріо-де-Жанейро, Сантьяго, Пекіні, Шанхаї, Токіо, Крайстчерч, Таунсвіль і Перт. Ці міста вже давно зрозуміли, що за допомогою креативного мислення, ініціатив та інновацій, вони можуть робити більше з меншими затратами і покращувати різні аспекти життя міста.

Розвиток креативних міст в Україні знаходиться лише на початковому етапі. Більше того, стратегію «Креативне місто» вже почали запроваджувати в деяких містах – Києві, Львові, Вінниці, Дніпрі, Чернівцях, Харкові та Івано-Франківську.

Одним з перших міст, яке перехопило ініціативу, був Київ. Основною ціллю концепції «КИЇВ СМАРТ-СІТІ» є еволюція столиці шляхом залучення громадськості та спрямовання на трансформацію міського простору відповідно до стандартів майбутнього. При реалізації цілі будуть враховані інтереси всіх верств населення та сфер діяльності, досягнення якої сприятиме перетворенню Києва на технологічно розвинуте, комфортне та

соціально відповідальне місто Східної Європи. «КИЇВ SMART-CITY» передбачає не лише підвищення якості життя мешканців, але й модернізацію інфраструктури, впровадження інновацій для управління містом, вдосконалення екологічної та соціальної складових, сприяння сталого економічного розвитку. Вже реалізовано безліч проектів в межах концепції, головними з яких є: електронне паркування, картка киянина, єдиний проїзний квиток для всіх видів громадського транспорту, програма диспетчеризації транспорту для контролю за переміщенням громадського транспорту й оптимізації витрат пального, інтелектуальна система управління транспортом тощо [5].

Вдалим прикладом є реалізація проекту «SMART-CITY» у Львові. Саме в цьому місті вже функціонують, в рамках проекту, електронні петиції до Львівської міської ради, системи онлайн закупівель ProZorro. В ближчій перспективі мешканців чекає не лише впровадження електронно-медичної картки в міських лікарнях та поліклініках, а й створення єдиної бази пацієнтів, інтерактивних класів у школах, облаштування електронних інформаційних табло на зупинках, система моніторингу ефективності теплопостачання та водопостачання, замовлення довідок через Інтернет [6].

Отже, українські міста все більше прагнуть інноваційного розвитку у всіх сферах, оскільки вбачають в цьому не лише майбутнє сучасного міста, але й безліч переваг як для мешканців, так і для гостей міста. Найбільший прорив в даній сфері був здійснений в Києві із запуском технології безконтактної оплати Mastercard в Київському метрополітену в 2015 році. Тоді Київ став п'ятим містом в світі, де стало можливим розрахуватися банківською картою в метро на турнікеті. Сьогодні ця технологія вводить на всі види громадського транспорту. Вже в двох містах – в Києві та Львові – функціонують «розумні» місця для паркування автомобілів та додаток для автомобілістів, який дозволяє оплатити стоянку на муніципальних парковках столиці онлайн.

Отже, ми підтверджуємо тезис, що подальший розвиток креативних міст буде опиратися на цифрові інновації, а тому в Україні можна очікувати позитивні зміни в транспортній сфері, системі освіти та в системі охорони здоров'я. Втім, для всецілого формування креативних міст потрібна не лише ініціатива населення, але й раціональна політика держави, яка повинна бути направлена на підтримку та розвиток креативного сектору та його ефективного функціонування.

Бібліографічний список:

1. Офіційний сайт Charles Landry [online] Available at: <http://charleslandry.com/> [Accessed April 2017].
2. Матецкая М.В. Творческие индустрии сквозь призму культурной политики: сборник научных трудов/ отв. ред. А.Я. Рубинштейн, В.Ю. Музычук. – М.: ИЭ РАН, 2013. – 398 с. – с.259.
3. Martin Prosperity Institute. The global Creativity Index 2015 [online] Available at: <http://martinprosperity.org/media/Global-Creativity-Index-2015.pdf> [Accessed April 2017].
4. IESE Business School. IESE Cities in Motion Index [online] IESE. Available at: <http://www.iese.edu/research/pdfs/ST-0396-E.pdf> [Accessed March 2017].
5. Офіційний сайт «КИЇВ СМАРТ-СІТІ» [online] Available at: http://kscf.in.ua/Smart_City_UKR_Print_final.pdf [Accessed April 2017].
6. Львівська міська рада [online] Available at: <http://city-adm.lviv.ua/> [Accessed April 2017].

Плис Р., Гринкевич Р.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Заярна Н.М.
Львівський торговельно-економічний університет

СКЛАДОВІ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Найважливішим фактором забезпечення конкурентоспроможності підприємства його стабільності, можливостей подальшого росту є наявність відповідного ресурсного потенціалу та його вмiле використання.

Потенціал – джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведеними в дію, використані для вирішення якоїсь задачі, досягнення певної цілі, можливості окремої особи, суспільства, держави, підприємства в певній галузі [4, с.11].

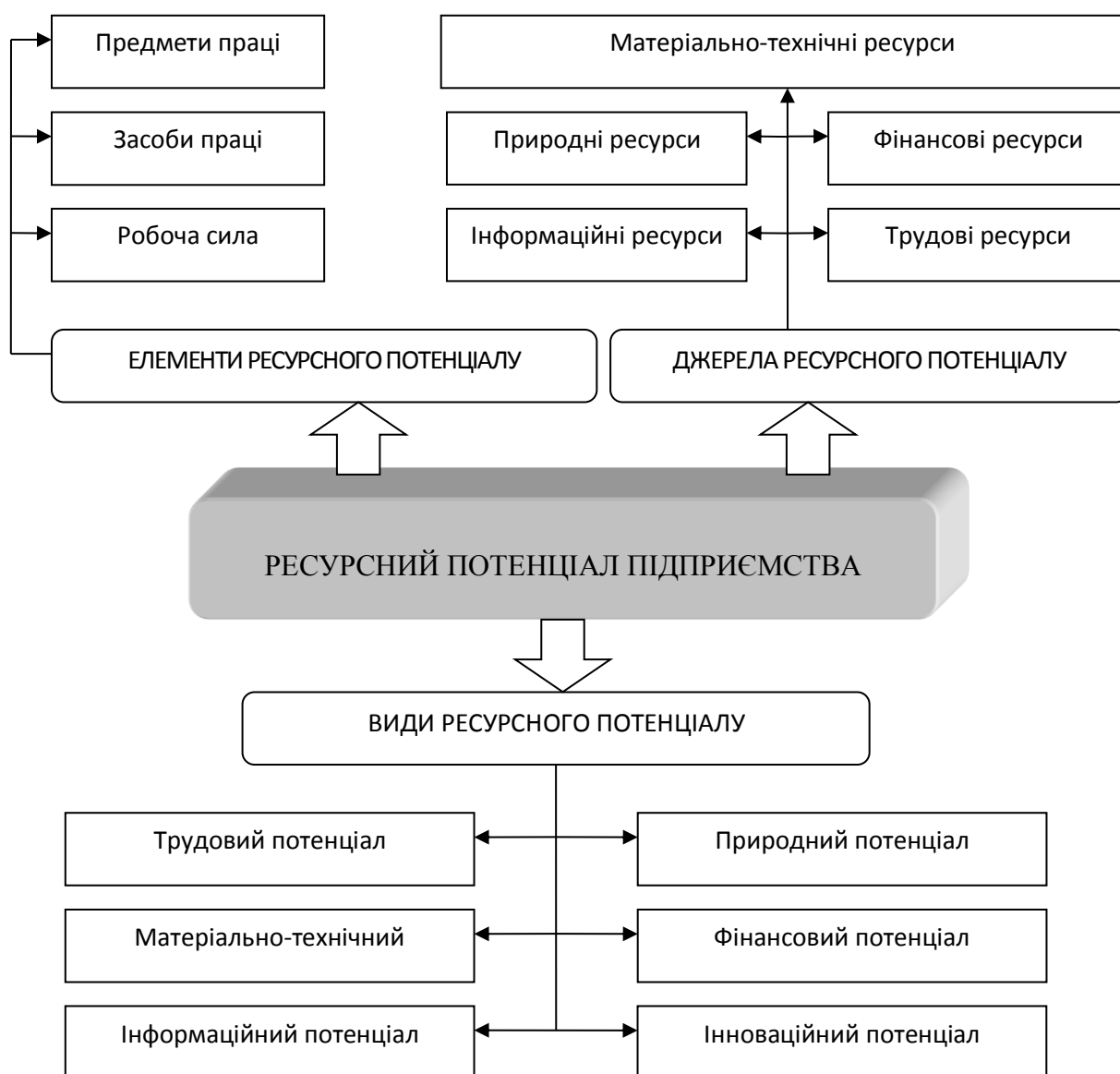
Питання щодо визначення ресурсного потенціалу підприємства як об'єкта дослідження економічної науки в своїх роботах розглядали багато вчених економістів. Так, на думку Міско К.М., ресурсний потенціал – це сукупна величина реалізованих і нереалізованих можливостей використання ресурсів у процесі задоволення суспільних потреб, що виражається у ресурсній формі її подання [1, с.19]. Свободін В.А. розглядає ресурсний потенціал як сукупність наявних у розпорядженні підприємства ресурсів [2, с.27].

Економічна сутність ресурсного потенціалу розкривається у його складових елементах та їх взаємодії. Схематично складові ресурсного потенціалу підприємства наведено на рисунку 1.

Отже, доцільно виокремлювати в складі ресурсного потенціалу матеріальні, трудові, природні, фінансові, інформаційні, інноваційні ресурси (потенціали) підприємства, а також методи управління та організації ефективного використання ресурсів підприємства (управлінський потенціал).

Матеріально-технічний потенціал включає активи які відображаються в балансі підприємства, а саме: основні засоби і оборотні активи.

Рис. 1. Складові ресурсного потенціалу підприємства

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Оборотні активи – активи, які використовуються в господарській діяльності підприємства менше одного року.

Трудовий потенціал підприємства – це сукупність трудових відносин, форм і методів їх прояву, а також людей, рівень кваліфікації яких, здатність до інтелектуальної праці дозволяє їм претендувати на вакансію, регулярно підвищувати кваліфікацію. Трудовий потенціал приводить в дію всі інші складники ресурсного потенціалу підприємства, його правильний підбір є важливою умовою ефективної роботи підприємства.

Фінансовий потенціал підприємства – наявність у підприємства фінансових коштів (власних, позикових) і можливість управління ними та ефективного використання в господарській діяльності. Фінансовий потенціал, має низку відмінних особливостей: дефіцит грошових коштів; недоступність більшості джерел фінансування через їх високу вартість; фінансова нестійкість, що характеризується переважанням позикових коштів в структурі капіталу; низька ліквідність.

Інформаційний потенціал – сукупність внутрішньої і зовнішньої інформації яка необхідна керівництву підприємства, а також усім його службам і підрозділам для досягнення поставленої мети й очікуваних результатів [3].

Природний потенціал - це потенційна здатність будь-якої природної системи (території, біогеоценозу, екосистеми, природного об'єкта та ін.) задовольняти різноманітні потреби суспільства.

Одним з головних чинників сприйнятливості до нововведень є інноваційний потенціал підприємства.

Інноваційний потенціал організації визначає ступінь готовності суб'єкта господарювання виконати завдання, які ведуть до досягнення поставлених цілей. Іншими словами - це ступінь готовності організації до впровадження проекту, що передбачає введення нововведень. Інноваційний потенціал у будь-якого підприємства може підвищуватися тільки при одночасному розвитку його структурних підрозділів та інших складових господарської діяльності. Саме тому оцінка такого потенціалу проводиться за допомогою ретельного аналізу і діагностики як внутрішньої, так і

зовнішнього середовища суб'єкта господарювання.

Проте, на нашу думку, ефективність підприємницької діяльності залежить не стільки від наявності складових ресурсного потенціалу та їх кількісно-якісних характеристик (адже не завжди є можливість/потреба використовувати наявні ресурси в повному обсязі), а в більшій мірі від взаємовідповідності та взаємоузгодження усіх наявних ресурсів між собою. Саме це, в свою чергу, є запорукою мінімізації витрат за окремими статтями та підвищення ефективності використання ресурсів, в результаті чого передбачено отримання прибутку як кінцевого фінансового результату, нарощування обсягів діяльності та загалом зміцнення конкурентного статусу підприємства.

Бібліографічний список:

1. Миско К. М. Ресурсный потенциал региона (теоретические и методологические аспекты исследования) / К. М. Миско. – М. : Наука, 2011. – 94 с.
2. Свободин В. А. Вопросы определения и эффективности производственного потенциала / В. А. Свободин // АП: экономика, управление. – 2011. – № 3. – С. 273.
3. Управління ресурсами підприємства: Навч. посіб. / Під ред. к.е.н. Ю. М. Воробйова і д.е.н. Б. І. Холода. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 288 с.
4. Хомяков В. І. Управління потенціалом підприємства: Навч. посіб. / В. І. Хомяков, І. В. Бакум. – К.: Кондор, 2007. – 400 с.

Тимків І.
Науковий керівник: д.е.н., професор Губені Ю.Е.
Львівський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У БЕРНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (ЧЕХІЯ)

На даний час, актуальним явищем стає здобуття вищої освіти за кордоном. Молоді люди прагнуть до нових можливостей та перспектив в майбутньому. Оскільки, диплом європейського рівня в більшості випадках має гарантію, щодо можливості майбутнього працевлаштування, тому бажаючих отримати освіту саме за кордоном стає дедалі більше.

На сьогодні є безліч вищих навчальних закладів у різних країнах, де завжди відкриті двері для молодих, перспективних та креативних людей. Це провідні країни світу такі як: США, Канада, Польща, Чехія, Німеччина та багато інших.

Візьму до прикладу Чехію. Завдяки високій якості, вища освіта в Чехії має високу репутацію за межами країни. Тематично чеські вищі навчальні заклади охоплюють широкий спектр спеціальностей, починаючи від економіки, точних наук, технічних спеціальностей і завершуючи медициною. Абітурієнтам пропонується найширший вибір спеціальностей з областей лінгвістики, педагогіки, філології, юриспруденції та економіки. Сьогодні студенти в Чеській республіці можуть отримати вищу освіту у восьми університетах - у Празі, Оставі, Брно, Усті над Лабем, Пльзні, Чеських Будевіцах, в трьох відомих технічних інститутах у Празі, Брно та Оставі.

Система вищої освіти в Чеській Республіці має високий рівень і приваблює велику кількість іноземних студентів щороку. Розглянемо навчання на прикладі одного з чеських університетів, а саме: Брненський технічний університет. Університет в Брно є найбільшим інженерним університетом в Чехії і одним з провідних навчальних і дослідницьких університетів в серці самої Європи. Його програми охоплюють не тільки

інженерію, але й природознавство, мистецтво, економіку та інші галузі, що мають тісний зв'язок з виробничою сферою держави в найсучасніших науково-дослідних установах. Брненський навчальний заклад має видатну репутацію серед студентів і професіоналів. В університеті є 8 факультетів:

- ✓ Факультет архітектури;
- ✓ Факультет електротехніки та зв'язку ;
- ✓ Хімічний факультет;
- ✓ Факультет інформаційних технологій ;
- ✓ Факультет бізнесу і менеджменту;
- ✓ Будівельний факультет;
- ✓ Механічний факультет;
- ✓ Факультет образотворчих мистецтв;

В умовах ринкової економіки особливого значення набуває вища економічна освіта, оскільки реформування економіки, утвердження ринкових принципів господарювання поставило перед системою вищої економічної освіти завдання щодо підготовки фахівців нової формації в галузі економіки. Саме тому, об'єктом дослідження у моїй роботі є факультет бізнесу і менеджменту.

Навчання на цьому факультеті проводиться за триступеневою системою вищої освіти: бакалаврською (3-4 роки), магістерською (2-5 років) і докторською (3-5 років); на стаціонарній, заочній або дистанційній формі навчання. Бажаючі навчатися в університеті можуть вибрати з 35 акредитованих спеціальностей бакалавра і 35 спеціальностей магістратури.

Факультет бізнесу і менеджменту охоплює галузі бізнесу та управління. Курс навчання надає студентам знання і навички, необхідні для керівників промислових підприємств та підприємців, особливо в області маркетингу, бухгалтерського обліку, фінансів, менеджменту, стратегічного управління, логістики підприємств, інформаційних технологій, статистики, соціології, психології та права [1].

Основними формами навчання є лекції, семінари, робота в студії, проекти, консультації, стажування, екскурсії та індивідуальні роботи. На сучасному глобальному ринку праці міжнародний досвід та зарубіжні стажування під час навчання дуже цінні: студенти розвивають нові навички і збільшують мережу професійних контактів. Їм надається можливість вибору необхідного асортименту курсів для навчання, які здійснюватимуться протягом року. Вибрані курси можуть бути вивчені на англійській мові. В університеті є свій аудіовізуальний центр, який створює і підготовляє відеозаписи для науково-дослідних робіт, також є велика бібліотека, де зібрана вся необхідна інформація для студента.

Для практичної підготовки студентів є інформаційний та комп'ютерний центр. Щодо досліджень, то їх області викладені статутами факультету і місією з упором на економіку. Результати досліджень і розробок, регулярно публікуються в журналах, на конференціях, а також у книгах.

Факультет бізнесу і менеджменту видає журнал «Тенденції в області економіки і управління». Тобто, як бачимо для навчання та підготовки майбутніх спеціалістів, факультет застосовує різноманітні методи та надає всі можливості [3].

Після здобуття ступеня магістра в галузі економіки та управління, випускник може продовжити ряд кар'єри в бізнесі. Молоді спеціалісти часто працюють в державних і приватних фірмах або можуть почати свій власний бізнес. Більш висока ступінь в області бізнесу і економіки високо цінується роботодавцями і може привести до численних можливостей працевлаштування [2].

Також варто зазначити, що факультет розвиває міцні міжнародні відносини з університетами і школами як в освітній та науковій сфері. В рамках міжнародних програм обміну, деяка частина досліджень самих студентів може бути проведена в університетах-партнерах за кордоном. Інтернаціоналізація цих дій є єдиним способом, як розвивати сильну і

конкурентоспроможну організацію. Факультет бере участь в різних міжнародних програмах, наприклад, таких як програма Erasmus.

Після закінчення навчання студент економічного профілю має можливість:

- ✓ застосовувати відповідні інструменти кількісного аналізу при вирішенні завдань, пов'язаних з різними областями державної економіки і фінансів та правильно інтерпретувати результати;

- ✓ бути в змозі пояснити сучасні теоретичні та методологічні висновки загальної економічної теорії

- ✓ розуміти теоретичні висновки, що стосуються державних фінансів, управління і некомерційних досліджень суспільних і застосувати ці результати при роботі моделі і практичні ситуації

Тобто, молодий фахівець, володіє знаннями та навиками, що підтверджує його повністю готовність до праці.

Оскільки університет має загальні двосторонні угоди з багатьма університетами по-всьому світу було б чудово, якщо б університет співпрацював також із університетами України. Це б надавало можливість нашим студентам отримати досвід навчання та практики за кордоном. А також, це б суттєво допомогло випускати більш кваліфікованих фахівців. Адже, у сучасних умовах реформування вищої освіти України при розв'язанні проблеми підготовки конкурентоспроможних майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку особливо актуальним є вивчення досвіду країн з розвинутою ринковою економікою, які пройшли значний шлях розвитку. Тому такий обмін досвідом позитивно посприяв би на розвиток економіки. Сподіваюсь на те, що ближчим часом українські університети, а саме аграрні вузи України будуть співпрацювати з Брненським технічним університетом, що призведе до плідної праці та хороших результатів.

Бібліографічний список:

1. Брненський Технічний університет. Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.vutbr.cz/en/>
2. Гейзерська Р.А.Формування професійно значущих якостей майбутніх магістрів економічного профілю у процесі фахової підготовки: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Гейзерська Раїса Анатоліївна. – Луганськ, 2012. – 254 с.
3. Тенденції економіки та управління: журнал-Брно, 20с.

Тимчина О.
Науковий керівник: д.е.н., професор Губені Ю.Е.
Львівський національний аграрний університет

ОРЕНДА ЗЕМЛІ У ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Оренда землі як форма здійснення виробничих відносин на селі вперше юридично була закріплена Земельним кодексом України. Однак ще в межах колишньої господарської системи господарювання у СРСР були спроби запровадження орендних відносин, в тому числі у землекористуванні. Нового, якісно нового рівня отримав розвиток орендних відносин під час аграрної реформи, скалдової якої була трансформація земельних відносин, земельної власності зокрема.

Основним завданням дослідження є аналіз орендних земельних відносин у діяльності сільськогосподарських підприємств в регіоні та обґрунтування основних заходів по їх вдосконаленню.

Підвищення економічної ефективності виробництва є стрижневою проблемою, головним чинником зростання аграрних підприємств в умовах використання обмежених ресурсів. Це зобов'язує підприємства використовувати ресурси раціонально і бережливо, виробляти якісну продукцію. Тому ефективною формою землекористування аграрних підприємств можна вважати таку, яка забезпечить їм максимальну вигоду за

умови раціонального використання земельних ресурсів з метою уникнення негативних соціальних та екологічних наслідків.

Діюче законодавство дозволяє такі типи цивільно-правової взаємодії власника земельної ділянки сільськогосподарського призначення та користувача:

1) емфітевзис – речове право користування чужою земельною ділянкою, що встановлюється договором між власником земельної ділянки і користувачем;

2) господарське відання – речове право суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником, з обмеженням права розпорядження майном;

3) оперативне управління – речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником для здійснення некомерційної господарської діяльності;

4) довірче управління – за договором управління майном одна сторона передає другій стороні на певний строк майно в управління;

5) спільна діяльність – сторони зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети,

6) оренда – строкове, договірне платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності

З багатьох причин найбільшого поширення у землекористуванні набула саме оренда земель. Сучасне розуміння терміну “оренда” передбачає, що це “...договірне строкове платне володіння і користування необоротним активом, в т. ч. землею, переданої для самостійного господарського використання”.

Зокрема, Третяк А. М. розглядає оренду землі як сукупність прав володіння, користування та розпорядження. Він зазначає, що “...відносини власності, володіння і користування, як самостійні види відносин приналежності, складаються у наші дні в тих випадках, коли власник землі

як засобу виробництва здає її в оренду, а орендар, в свою чергу, здає її у користування (суборенду) зацікавленим у ній виробникам, залишаючи за собою функцію ремонту земельних поліпшень та інших робіт з відновлення продуктивності земельної ділянки”. Разом з тим, цікавою є думка Данкевича А. Є, який стверджує, що “...орендний механізм дозволяє формувати оптимальні розміри землекористування та ефективно використовувати землю”. Оренда землі, на його думку, сприяє більш ефективному використанню матеріально-технічної бази і зниженню собівартості продукції. Також вона забезпечує перехід землі до ефективного господаря; закладає основу для розвитку підприємницької діяльності в сільському господарстві і є додатковим джерелом матеріальної підтримки селянських родин та поповнення дохідної частини бюджетів відповідних рівнів.

Оренда сприяє ефективному функціонуванню підприємств, їх виробничій діяльності та є надійним інструментом збільшення обсягів землекористування, оскільки витрати на оренду землі значно нижчі, ніж на її придбання. Оренда ефективною є тоді, коли вона задовольняє інтереси всіх сторін договірних відносин. Орендодавець в такому випадку зацікавлений у максимальному рівні орендної плати, збереженні права власності, тривалості орендних відносин та відсутності негативних екологічних наслідків від експлуатації земельної ділянки. Однак для орендаря також важливим є цілісність і стабільність земельного масиву, продуктивність земельних ресурсів та оптимальний рівень орендної плати. В свою чергу й місцеві громади зацікавлені у розвитку території, нових технологіях та екологічності виробництва. Суттєвою проблемою для місцевих громад є оренда ділянок із втраченими, безнадійними або віддаленими власниками.

За останні роки у Львівській області намітилась тенденція до конкуренції між орендарями. Зокрема, у 2015 році кількість осіб, які набули право власності на земельну частку (пай) сягнула 321502 осіб, з яких 317134 осіб отримали підтвердні сертифікати. Більшість селян реалізують своє

право на сільськогосподарську землю за допомогою орендних відносин з аграрними підприємствами, фермерськими господарствами та іншими суб'єктами господарювання, з якими вони уклали 164843 договори оренди земельної частки.

Переважну більшість договорів (73,7 %) укладено з іншими суб'єктами господарської діяльності: ТзОВ, приватними (приватно-орендними) підприємствами, сільськогосподарськими акціонерними товариствами, кооперативами та ін. Орендодавцями здебільшого виступають селяни-пенсіонери, що прагнуть мати стабільний дохід і які за віком не здатні самостійно вести сільськогосподарське виробництво. В свою чергу, більш молоде покоління виділило в натурі і обробляє самостійно згідно з правоустановлюючими документами на земельні ділянки 83591 га земельних часток (паїв). З них найбільше площ використовується для товарного сільськогосподарського виробництва – 82438 га, для особистого селянського господарства – 1079 га і для ведення фермерського господарства – 74 га.

Із підвищенням ефективності аграрного виробництва та зростанням економічного становища орендарів розмір орендної плати повинен зростати, оскільки визначальним критерієм земельної власності є не сама наявність земельної ділянки, а дохід, який можна з неї отримати. Так, за останні п'ять років розмір орендної плати за зріс з 306,4 грн/га до 815,3 грн./га, а відсоток виплати орендної плати піднявся на 9 відсоткових пунктів.

Оскільки оренда землі ще досить тривалий час буде залишатись домінуючою формою землекористування аграрних підприємств, необхідно запровадити ефективний механізм державного регулювання земельних орендних відносин і розвитку ринку оренди землі. Звідси земельна політика в Україні нині повинна сприяти розв'язанню двох взаємозалежних завдань: по-перше, подоланню економічної кризи та її соціальних і екологічних

наслідків, а по-друге, створювати територіально-ресурсні передумови для здійснення радикальної структурної перебудови в економіці.

Пріоритетними напрямками подальшого розвитку земельної реформи та вдосконалення земельних відносин слід вважати:

1) удосконалення системи державного управління земельними ресурсами; продовження формування необхідної законодавчої і нормативної бази з питань землекористування та функціонування ринку земель;

2) удосконалення економічного механізму регулювання земельних відносин;

3) проведення землеустрою сільських територій і землевпорядкування новостворених сільськогосподарських підприємств відповідно до вимог концепції сталого розвитку;

4) удосконалення порядку та системи ведення земельного кадастру та моніторингу земель;

5) створення соціально-економічних механізмів ефективної реалізації прав власності на землі сільськогосподарського призначення.

Основною метою державного регулювання земельних відносин має стати раціональне й високоефективне використання сільськогосподарських угідь і формування сталого екологічного землекористування сільськогосподарських підприємств. Вжиті державою заходи екологічного впливу повинні перебувати в гармонії з дією загальних ринкових механізмів – лише у такому поєднанні можна очікувати максимальний ефект у сфері сільськогосподарського виробництва, і у сфері екологобезпечного й раціонального використання та охорони земель. Стратегічним напрямом використання земельного фонду країни повинна стати його оптимізація шляхом встановлення економічно та екологічно обґрунтованих співвідношень між різними факторами та видами землекористувань.

Отже, подальший розвиток орендного землекористування залежить, насамперед, від рівня узгодженості інтересів всіх сторін цього виду

правовідносин. Загалом у Львівській області оренда землі займає вагомe місце у системі землекористування діючих сільськогосподарських підприємств, однак орендні відносини наразі не характеризуються достатньо високою соціально-економічною та екологічною ефективністю.

Звідси пріоритетними напрямками вдосконалення орендних земельних відносин є:

- 1) поширення конкурентного характеру укладення договорів оренди;
- 2) визначення опціону “довгострокова оренда земельних ділянок” як предмет відкритих публічних торгів;
- 3) нормативно-правове вирішення проблеми оренди земельних ділянок безнадійних, віддалених та втрачених власників;
- 4) організаційно-економічне вдосконалення орендних відносин, формування механізму узгодження інтересів усіх сторін орендних відносин, налагодження суспільного діалогу в межах громад.

Головним завданням сучасної державної політики у сфері аграрного землекористування й надалі залишається таке вдосконалення земельних відносин, яке б забезпечувало раціональне використання та охорону продуктивних земель на основі екологізації, охорони та захисту землі.

Бібліографічний список:

1. Гнаткович О. Розвиток орендних відносин в аграрному секторі економіки / О. Гнаткович, В. Смолінський // Аграрна економіка. – 2014. – Т. 7. – № 3-4. – С. 66-71.
2. Губені Ю. Е. Оренда землі у системі землекористування аграрних підприємств // Губені Ю. Е., Босіока В. П. – Аграрна економіка, 2016, № 3-4 т.9, с.74-79

*Секція 2. Проблеми інституційного та інформаційного супроводу
при формуванні системи міжнародного партнерства*

Гріщенко А.
Науковий керівник: Федоронько Н. І.
Тернопільський національний економічний університет

**ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ
СУЧАСНОСТІ І РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОСТІ**

Інформація стає найважливішою сферою міжнародної співпраці. У ХХІ ст. інформаційна безпека є вирішальним фактором у розвитку держави, так як стійкість основних сфер (економіки, науки, сфери управління, військової справи, суспільної свідомості і т.д.) характеризується кількістю небезпечних, суперечних інтересам країни, інформаційних впливів. Проблеми у сфері інформаційних відносин, формування інформаційних ресурсів і користування ними загострюються внаслідок політичного й економічного протиборства держав. Це стає актуальним у зоні забезпечення національної безпеки країни.

В теперішній час інформація перетворилась у формуючий фактор матеріального середовища життя людини, виступаючи у ролі інноваційних технологій, комп'ютерних програм тощо. Водночас вона використовується як основний засіб міжособистісної взаємодії, постійно виникаючи та змінюючись у процесі переходу від однієї інформаційної системи до іншої. Багатоаспектність визначення «інформаційна безпека» розкриває сутність досліджуваних явищ.

По-перше, інформаційна безпека – це стан захищеності інформаційних інтересів окремих індивідів та суспільства від інформаційних та пов'язаних з ними на національному рівні певних загроз. По-друге, інформаційна безпека полягає у наявності та можливості випереджальних дій щодо появи джерел небезпеки, тобто, є системою

заходів організаційного, економічного та правового характеру, які спрямовані на запобігання виникнення інформаційних загроз [1].

Якщо інформаційна безпека розуміється як «стан захищеності», то для безпеки держави існує ряд інформаційних загроз від яких необхідно захиститись. А основні напрями забезпечення інформаційної безпеки є нарощування потужностей держави у сфері інформаційно- комунікаційних технологій, захист інформації шляхом розширення переліку відомостей, які мають таємний або конфіденційний характер, застосуванні маніпулятивних технологій під час висвітлення важливих політичних подій, обмеження (припинення) розповсюдження інформації каналами, які не підконтрольні державі тощо . Якщо безпека тотожна з відсутністю погроз, то її забезпечення отримує вихід у нейтралізації джерел небезпек. Вчені трактують інформаційну безпеку не тільки як стан захищеності інформаційного простору або здатності громадянина, суспільства і держави протистояти інформаційним загрозам, але й як стан відсутності таких загроз на глобальному, регіональному і національному рівнях, який досягається колективними зусиллями міжнародної спільноти по попередженню їх виникнення [2].

Необхідність гарантування інформаційної безпеки зумовлюється, по-перше, потребою забезпечення національної безпеки країни в цілому, по-друге, існуванням таких загроз інформаційній сфері країни, які можуть завдавати значної шкоди загальним національним інтересам, по-третє, врахуванням того, що за допомогою інформації можна впливати на зміну свідомості і поведінку людей. Завдання інформаційної безпеки - створення системи протидії інформаційним загрозам та захист власного інформаційного простору, інформаційної інфраструктури, інформаційних ресурсів держави. При виникненні криз, загостренні конфліктів інформаційна боротьба може перерости в інформаційну війну, яка здійснюється за допомогою інформаційної зброї. Деякі засоби, які зараз прийнято відносити до інформаційної зброї, такі, наприклад, як спеціальні

психологічні операції, існують та активно застосовуються досить давно, інші специфічні комп'ютерні засоби боротьби, з'явилися лише кілька років тому. Але всі вони мають дещо спільне - вони засновані на ідеї опосередкованого впливу на матеріальний світ.

Основні акценти державної інформаційної політики повинні базуватись на забезпеченні права на достовірну, повну та своєчасну інформацію, свободу слова та інформаційну діяльність, недопущення втручання в зміст та внутрішню організацію інформаційних процесів, крім випадків, визначених законодавством відповідно до Конституції; збереженні та вдосконаленні вітчизняного національного інформаційного продукту та технологій, забезпеченні інформаційної та національно-культурної ідентифікації країни у світовому інформаційному просторі; гарантуванні державної підтримки та розвитку ресурсів науково-технічної продукції та інформаційних технологій [3].

Кожна держава, що є частиною світового інформаційного простору, має виробити комплекс заходів для власного інформаційного розвитку в умовах жорсткої конкуренції з урахуванням чинників інформаційної безпеки. Для цього необхідно: розуміння інформаційних атак та вміння протистояти ним, створення програмного забезпечення протистояння інформаційним атакам, аналіз показників інформаційних загроз з метою вдосконалення механізмів прийняття рішень в системах державного управління, забезпечення максимального захисту від зовнішніх впливів, аналіз стану і технічний аудит всіх засобів комунікації, консолідація діяльності органів державної влади та ЗМІ у сфері політичного інформування суспільства для нейтралізації негативного психологічного впливу в умовах криз та конфліктів.

Отже, аналізуючи зміст та роль інформації у сучасному світі, американський вчений Маршалл Маклюен доводить таку тезу: «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації». Саме він першим проголосив, що в наш час економічні відносини набирають форму обміну

знаннями, а не обміну товарами. А засоби масової комунікації є новими «природними ресурсами», що збільшують багатства суспільства, без витрат реальних природних ресурсів. Тобто боротьба за капітал, простори збуту та ін. відходять на другий план, а головним зараз стає доступ до інформаційних ресурсів, знань, що призводять до того, що війни ведуться вже більше в інформаційному просторі за допомогою інформаційних видів озброєнь.

Бібліографічний список:

1. Морозов О. Інформаційна безпека в умовах сучасного стану і перспективи розвитку державності / О. Морозов // Віче. – 2007. – № 12. – Спецвипуск. – С. 23 – 25.
2. Марущак А. Інформаційні ресурси держави: зміст та проблема захисту [Електронний ресурс] / А. Марущак // Юрид. радник. – 2009. – № 1 (27). – Режим доступу: <http://www.yurradnik.com.ua/stride/ur/index.php?m=authors&aut=453&art=700>.
3. Боднар Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки /Р. Боднар // Механізм регулювання економіки. - 2014. - № 1. - С. 68-75.

Кузик Р.

**Науковий керівник: к.е.н., доц. Маліновська О.Я.
Львівський національний університет імені І. Франка**

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УКРАЇНІ

В умовах економічної кризи необхідним є управління інноваційними процесами, адже саме інновації є головною рушійною силою економічного зростання.

Значення інновацій в економічному зростанні та його ефективності розглядалося в працях вітчизняних та зарубіжних економістів: А. Гальчинського, В. Гейця, П. Друкера, Б. Карпінського М. Туган-Барановського.

Виходячи з актуальності проблеми та необхідності її глибокого дослідження, метою є дослідити можливості розвитку інноваційно-інвестиційного процесу в Україні.

Стабільний розвиток держави і досягнення стратегічних переваг в умовах конкуренції значною мірою залежить від управління і результативності інноваційних і інвестиційних процесів. Одним з напрямів підвищення ефективності інвестиційного процесу є інноваційний розвиток економіки, який сприятиме стабільному економічному та соціальному розвитку, оптимальному використанню ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності України на внутрішньому та зовнішньому ринках. Сучасні технології – це найкращий варіант розвитку для кожної країни. Вони допомагають економити та покращувати якість життя [1]. Однією з основних перешкод на шляху інноваційного розвитку вважається недостатність фінансових ресурсів для впровадження інновацій та неефективне їх використання. Великою проблемою є також те, що багато «ноу-хау», створених нашими українськими геніями, не мають підтримки з боку держави і вони стають надбанням інших країн.

На даний час прийнято законопроект, яким вводиться автоматизована система обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті. Законопроект пропонує відмовитися від готівкового розрахунку за паперові квитки і перейти на так званій електронний квиток [4]. Він дозволить місцевим органам самоврядування створити автоматизовані системи оплати і повністю відмовитися від звичайних квитків і розрахунків готівковими коштами.

Закон про впровадження е-квитка у громадському транспорті покладе початок реальній реформі у сфері перевезень. Це змусить систему громадських перевезень запрацювати ефективно та прозоро. Фактично це кардинальне реформування сфери перевезень громадським транспортом, яке дозволить дійти до стандартів цивілізованих країн світу.

Переважна більшість успішних українських стартапів їде з країни. Їх ваблять глобальні ринки збуту, висока заробітна плата і великі можливості для саморозвитку у світових центрах зростання інноваційного бізнесу. У кращому випадку в Україні залишаються команди розробників, але всі інвестиції і виручка компаній проходять через юридичні особи-нерезиденти [3].

Естонія, Латвія, Литва, Польща, Канада на державному рівні запускають спеціальні програми на сотні мільйонів євро за залучення з України найкращих фахівців, інноваційних підприємців. Україна поки програє війну за уми. На жаль в Україні існує тотальна неефективність в усіх галузях економіки. За рівнем технологічності українська промисловість відстає на третину від середніх показників ЄС. Частка високотехнологічного експорту в загальному експорті продуктів переробної промисловості в Україні становить лише 6%, в той час, як у прогресивних країнах цей показник складає 20-49% [2]. Енергоефективність економіки України в десять разів нижча, ніж у розвинених країнах. Навіть у сільському господарстві Україна в декілька разів менш ефективна за інші країни-конкуренти.

В системі освіти інновації гостро необхідні, зокрема, в освіті важливо провести структурну реформу, яка підвищить віддачу від витрачених коштів державою.

По-перше, варто змінити підхід до формування бюджетних програм. Потрібна не лише фіксація коротко- та середньострокових планів уряду, але й відображення цих планів та цільових показників їх виконання у документах. Потрібні функціональний перегляд та повноцінне впровадження програмно-цільового методу бюджетування.

По-друге, на кожному рівні освіти впровадити комплекс функціональних змін.

По-третє, повинна почати працювати децентралізація. Переведення на місця повноважень та фінансування мусить стати приводом для місцевої

влади оновити матеріальну базу. При цьому громади, які бажають, щоб їхні діти отримували якісну сучасну освіту, повинні взяти до своїх рук нагляд за витратами коштів місцевого бюджету і почати активно впливати на їх розподіл.

Малий і середній бізнес в першу чергу потребують вдосконалення. Перший крок для розвитку – скасувати старі непотрібні бюрократичні процедури і своє мислення. Потрібно позбуватися від непотрібних паперів для середнього і малого бізнесу. Це дозволить Україні рухатися вперед і піднімати середній рівень життя людей, Виходячи з досвіду економічно розвинутих країн малий і середній бізнес є одним з основних інструментів для поповнення бюджету, а отже необхідний для розвитку України.

Україна використовує у п'ять разів більше енергії, ніж Німеччина. Щоб змінити ситуацію, уряд запровадив програму «теплих кредитів», а тепер створює Фонд енергоефективності. Створення Фонду енергоефективності позитивно вплине на фіскальний баланс України і сектор ЖКП, прибере з нього корупцію та надприбутки, підвищить якість послуг та комфорт житла. За умови забезпечення передбаченого фінансування до 2021 року стануть можливими такі результати [5, с. 232].

1. Оновлення житлового фонду – будинки будуть теплішими і привабливішими.

2. Створення 75 тис. робочих місць.

3. Забезпечення 10 млрд грн додаткових податкових надходжень щороку.

4. Щорічна економія споживання газу та його імпорту –1,5 млрд куб м, щорічна економія бюджету на фінансуванні субсидій – 5 млрд грн [2].

Кошти підуть конкретним сім'ям і багатоквартирним будинкам. Головна умова їх виділення – максимальний ефект економії газу, тепла, гарячої води та електрики, а отже – зменшення в рази вартості послуг для кожної людини.

Отже, інноваційні процеси в Україні відбуваються досить повільно в результаті впливу багатьох факторів, основними з яких є втрата науково-технічного рівня потенціалу в економіці, недостатнє фінансування інноваційних проектів та низька ефективність інвестиційного процесу. Багато новітніх проектів дійсно покращують деякі сфери розвитку в Україні. Та більшість сфер є не фінансованими і потребують великих змін. Україна може вийти на світовий рівень, але тільки після повного оновлення в усіх галузях держави.

Бібліографічний список:

1. Репко М., Руда Ю. Освіта по-українськи: 129 мільярдів — марнотратство чи інвестиція? [Електронний ресурс] / М. Репко, Ю. Руда // Центр економічної стратегії. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2017/02/15/620955/>.
2. Єдиний електронний квиток. Як це буде працювати? [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2017/01/17/617882/>.
3. Некрасов В. Ольга Афанасьєва, UVCA: Україна поки програє битви за мізки, але ще може виграти всю війну [Електронний ресурс] / Всеволод Некрасов. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/12/15/614461/>.
4. Зубко Г. Пакетне тепло. Для чого Україні фонд енергоефективності [Електронний ресурс] / Геннадій Зубко. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/12/1/612963/>.
5. Маліновська О. Я. Стан і перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку міста Львова / О. Я. Маліновська, І. О. Максимів // Вісн. Нац. лісотех. ун-ту України: [зб. наук. праць] / Нац. лісотех. ун-т. – Львів : Вид-во Львів, 2011. - № 21.17. – С. 231-234.

Шамрай В.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Кіреєва Е.А.,
асистент кафедри економіки Коломієць Т.В.
Вінницький національний аграрний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АПК

Швидкий розвиток комп'ютерних та інформаційних технологій на початку нового століття прискорив процеси глобалізації і призвів до глобальних змін в різних галузях сільського господарства. На сучасному етапі, одною з головних умов пріоритетного розвитку АПК країни та регіонів з вирішення питань продовольчого характеру та підвищення рівня конкурентоспроможності, є інтенсифікація агропромислового виробництва. Автоматизація, комплексна механізація і розвиток інформаційних технологій, що дають можливість з кожної одиниці використаних ресурсів отримати більшу кількість і різноманітність продуктів харчування високої якості – це найбільш оптимальний спосіб розвитку агропромислового комплексу. Інноваційний розвиток агропромислового комплексу сповільнюється в тому числі через низький рівень технологічної оснащеності, багато в чому визначається технічним і технологічним рівнем промисловості та недостатньою кваліфікацією робочих кадрів. У той час як досвід ведення сільськогосподарських робіт розвинених країн світу вже безпосередньо пов'язаний інформаційними технологіями, в Україні цей напрямок ще практично не відкрито [1].

Комп'ютерні технології вже давно розглядаються як домінуючий розділ науки, який сприяє поліпшенню процесу прийняття рішень в агропромисловому комплексі країни. Сільське господарство також перебуває під сильним впливом інформаційних технологій. На всіх етапах сільськогосподарського виробництва, інформаційні технології є важливими елементом управління і успіху бізнесу. Комп'ютерні технології швидко стають все більш і більш помітними – це відноситься до того, як використовується, обробляється і передається інформація. Працівники

сільського господарства повинні володіти засобами роботи з інформаційними технологіями. Для участі та прийняття обґрунтованих рішень у сільському господарстві, працівники повинні мати можливість збирати, обробляти і аналізувати інформацію. Люди, які використовують інформаційні технології творчо, є новаторами у розвитку агропромислового комплексу [1, 2].

За експертними оцінками, загальний рівень автоматизації підприємств АПК в сучасних умовах є низьким, що пояснюється такими причинами: низькою ефективністю господарювання на процеси становлення матеріально-технічної бази; відсутністю розвиненої інфраструктури інформатизації сучасного вітчизняного АПК; низькою зацікавленістю господарюючих суб'єктів у розвитку систем інформатизації та використанні її продуктів.

Якісна інформація завжди має потенціал підвищення ефективності у всіх сферах сільського господарства. Методи дистанційного обміну інформацією з використанням супутникових технологій, інформаційних систем агрономії і тваринництва використовуються для поліпшення контролю та розвитку напрямку. Прикладом інтенсивного застосування інформаційних технологій є країни Європейської спілки. При цьому кількість комп'ютерів в цих країнах, підключених до Інтернету, практично не перевищує 50 %. Ряд вчених у галузі інформаційних технологій вважає, що існуючий рівень застосування комп'ютерної та комунікаційної техніки в досліджених країнах украй низький для ефективного застосування сучасних інформаційних технологій. [3]

На даний момент в Україні приватні землевласники та сільгоспвиробники ще не мають належного доступу до інформації, яка б сприяла розвитку агропромислового комплексу. Український фермер повинен розуміти, що комп'ютер для нього – такий же робочий інструмент, як і комбайн чи трактор. Не достатньо того, щоб виростити продукцію, її ще потрібно вигідно реалізувати. Інтернет у даній ситуації значно

прискорює пошук партнерів і нових ринків збуту, покупку сільськогосподарської техніки, обмін досвідом з іншими виробниками. Оскільки високошвидкісний Інтернет у селі на даному етапі малодоступний, тому оптимальним для фермера є комп'ютер і GPRS-модем. При цьому, слід звернути увагу на «легкі» технології: мобільні сервери, WAP версії порталів тощо.

Ефективність використання інформаційних технологій фермерськими господарствами на перспективу передбачає:

- необхідність розробки програм підтримання фермерських господарств;
- виділення грошових коштів для інформатизації та автоматизації діяльності господарств;
- використання ресурсу існуючих громадських структур і некомерційних організацій;
- ведення заохочувальної роботи щодо використання ІТ у господарствах;
- навчання керівників і членів фермерських господарств до нових систем управління та адміністрування підприємства.

Сучасний сільгосппрацівник повинен бути професіоналом у галузі застосування інформаційних технологій, вирішувати функціональні завдання, а також керувати інформаційними і матеріальними потоками в предметній області. Все це відграє важливу роль в обґрунтуванні актуальності розгляду пропонованого матеріалу на стадії навчання студентів.

На сучасному етапі нові інформаційні технології дозволяють зменшити витрати на виробництво сільськогосподарської продукції. Проте використання їх у більшості підприємств знаходиться на початковому етапі розвитку. Вітчизняні сільськогосподарські підприємства мають малий досвід у використанні можливостей передових технологій для конкурентноспроможності, тому вони потребують вдосконалення практичного навчання

керівників, проведення майстер-класів для головних спеціалістів та фінансової підтримки зі сторони держави. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є більш детальне вивчення використання новітніх технологій в розвинених країнах та їх адаптація у сучасних умовах України.

Бібліографічний список:

1. Малиновський Б. М. Відоме та невідоме в історії інформаційних технологій в Україні [Текст] / Б. М. Малиновський. – Київ, Видавничий дім “Академперіодіка“, 2001. – 214 с.
2. Аноприенко А. Я. Компьютерные науки и технологии в прошлом, настоящем и будущем [Текст] / А. Я. Аноприенко // Информатика и компьютерные технологии: материалы V междунар. науч. - технич. конф. – Донецк: Изд. Дон НТУ, 2009. – С. 15–26.
3. Кун Т. Структура научной революции [Текст] / Т. Кун. – М., 2017. – 120 с.

*Секція 3. Міжнародні фінанси: сучасні концепції та парадигми
глобалістики*

Абросімова К.

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Головка О. Г.
Харківський навчально-науковий інститут Державного вищого
навчального закладу «Університет банківської справи»**

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В
УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

В сучасних умовах перед підприємствами стоїть завдання відновлення та зміцнення рівня фінансової стійкості підприємства, що є основною передумовою його виживання і повноцінного функціонування. Фінансова стійкість має характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, який відповідає вимогам ринку, а їхній розподіл і використання мають забезпечувати розвиток підприємства на основі зростання прибутку й капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Це зумовлює доцільність і гостру необхідність вивчення методів удосконалення управління фінансовою стійкістю в усіх її аспектах.

Існують традиційні методи оцінки фінансової стійкості: якісна та кількісна оцінка, фінансової неспроможності підприємств. Але все ж таки сучасне конкурентне середовище вимагає від суб'єктів господарювання більш глибокого аналізу для розроблення ефективного механізму управління наявними коштами та ресурсами. Тому нині використовують і низку сучасних методів оцінки фінансової стійкості, що виникли в процесі міжнародної інтеграції: стратегічний дью-ділідженс (Due Diligence), діагностичний бенчмаркінг (Benchmarking), нечітко-множинний метод та метод економічних нормалей. На вітчизняному ринку ці методи ще на стадії початкового впровадження і потребують виваженої адаптації до специфічних умов ведення бізнесу, тому, в більшості випадків, управління фінансовою стійкістю в нашій країні ґрунтується на традиційних методах.

За базу дослідження було обрано Публічне акціонерне товариство «Турбоатом», яке включено до переліку підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, а також входить до числа головних турбобудівних фірм світу. Питома вага експортних операцій підприємства в реалізації продукції за 2015 р. склала 74,0%. Основні замовники: Україна, країни Євросоюзу, країни Митного союзу, країни Латинської Америки та Південно-Східної Азії. Був здійснений аналіз фінансового стану досліджуваного підприємства за період 2013- 2015 р.р. Для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства була використана бухгалтерська звітність ПАТ «Турбоатом» [1,2].

Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану підприємства за сучасних умов господарювання потрібна як для керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів. І саме всебічний аналіз фінансового стану, результати якого приведені в таблиці 1, може дати підстави для розробки правильного механізму управління фінансовою стійкістю.

Таблиця 1

Аналіз показників фінансового стану ПАТ «Турбоатом», 2013-2015 рр.

Показник	Рік 2013		Рік 2014		Рік 2015	
	Початок	Кінець	Початок	Кінець	Початок	Кінець
1	2	3	4	5	6	7
Аналіз показників ліквідності						
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,67	2,00	2,00	2,62	2,62	4,21
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,94	0,99	0,99	1,25	1,25	2,61
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,47	0,51	0,51	0,68	0,68	2,17

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
Аналіз фінансової стійкості						
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,40	0,50	0,50	0,62	0,62	0,76
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,51	0,58	0,58	0,64	0,64	0,78
Аналіз рентабельності						
Рентабельність власного капіталу	0,16		0,25		0,20	
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	1,61	1,71	1,85	1,61	1,51	1,85
Аналіз ділової активності						
Коефіцієнт оборотності запасів	0,67		0,62		0,78	
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,68		0,73		0,58	

Таким чином, протягом аналізованого період ПАТ «Турбоатом» показники майнового стану знаходяться в межах норми, підприємство має мобільну структуру активів. При цьому на підприємстві спостерігається велике значення фізичного і морального зносу основних засобів, що негативно впливає на всю діяльність підприємства. Ступінь фізичного зносу основних засобів – 60,4%, ступінь морального зносу – 38%.

За результатами аналізу рентабельності підприємства зроблено загальний висновок про задовільну ефективність використання наявних ресурсів підприємством, найближчим резервом є підвищення

рентабельності реалізованої продукції за прибутком від реалізації, адже даний показник ілюструє непостійну динаміку. Аналіз відносних показників оборотності ПАТ «Турбоатом» ілюструє високу інтенсивність використання наявних майнових і фінансових ресурсів підприємства. Деякі показники в 2015 році мають незначне зниження, що обумовлено збільшення чистого доходу від реалізації продукції у 2015 році порівняно з 2014 роком на 46%. Коефіцієнт поточної ліквідності знаходиться в межах нормативного значення, свідчить про те, що підприємство має достатньо обігових коштів для погашення поточної заборгованості. Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість, на кінець 2015 року коефіцієнт абсолютної ліквідності в декілька разів перевищує нормативне значення. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами характеризує абсолютну можливість перетворення активів у ліквідні кошти та протягом аналізованого періоду збільшується, це прямопропорційно пов'язано зі збільшенням величини власних оборотних коштів. Коефіцієнт автономії характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел. Протягом аналізованого періоду показник має нормативне значення, на кінець 2015 року власні кошти підприємства складають 78 %, що свідчить про правильну позикову політику підприємства. Таким чином, підприємство має стійкий фінансовий стан за аналізований період, при цьому є певні упущення в управлінні наявними ресурсами, що обумовлює необхідність надання рекомендацій щодо покращення фінансово стійкості.

За результатами аналізу фінансового стану підприємства ПАТ «Турбоатом» були виявлені слабкі місця, які потребують негайного втручання. Тож, підприємству запропоновано вжити також наступних заходів:

- 1) щодо зниження рівня зношеності, адже загальновідомо, що для підтримання порівняно високого технічного рівня виробництва на

підприємствах треба щорічно замінювати 4 – 6 % і модернізувати 6 – 8 % діючого парку машин, устаткування та інших видів знарядь праці[3];

2) у підприємства ПАТ «Турбоатом» є вітчизняні і міжнародні конкуренти, тому потрібно приділити увагу підвищенню конкурентоспроможності підприємства. Конкурентоспроможність на ринку збуту можна досягти шляхом зниження собівартості продукції, за рахунок впровадження нової техніки, технологій, раціональнішого використання як матеріальних, так і трудових ресурсів, зменшення питомої ваги постійних витрат в собівартості продукції, адже зниження собівартості продукції прямо пропорційно впливає на збільшення прибутку підприємства[4];

3) для ефективного досягнення поставлених стратегічних та тактичних цілей доцільним буде виявити слабкі та сильні сторони, зробити комплексну оцінку за допомогою різних методів, зокрема, SWOT-аналізу.

4) також для групи стійких підприємств машинобудування, до яких відноситься ПАТ «Турбоатом», доцільно використовувати шляхи підвищення прибутковості:

- застосування інновацій,
- розширення діяльності у існуючих сегментах;
- зниження ціни.

Тож, зазначені шляхи підвищення фінансової стійкості зможуть надати підприємству можливості максимального використання всіх наявних резервів підвищення ефективності та інтенсивності, конкурентоспроможності на ринку.

Бібліографічний список:

1. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АРИФРУ) (Stock market infrastructure development agency of Ukraine(SMIDA)) // [електронний ресурс]: режим доступу: <http://smida.gov.ua/db>

2. Офіційний сайт ПАТ «Турбоатом» // [електронний ресурс]: режим доступу: <http://www.turboatom.com.ua/>

3. Яшан Ю.В. Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів / Ю.В. Яшан // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки.- 2012. - вип. 22, ч.ІІ – с.1-6.

4. Шпильовий В.А. Управлінські рішення в системі антикризового фінансового менеджменту на підприємствах машинобудування в Черкаській області / В.А. Шпильовий, Д.В. Щербатих // Економічні науки. – 2012. - №32 ч. 1. – с. 127-130.

Візнюк Ю.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Головка О. Г.
ДВНЗ «Університет банківської справи»
Харківський навчально-науковий інститут

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах кризових тенденцій розвитку світової економіки підприємства здійснюють свою діяльність під впливом низки дестабілізуючих факторів, серед яких: військово-політичні загрози, економічні обмеження, несталість законодавства, нерозвиненість фінансового ринку, недосконалість інструментарію застосування сучасних методів управління. Отже, проблема забезпечення фінансової безпеки підприємств, як інструменту захисту від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, вимагає відповідності останньої критеріям гнучкості та безперервності, а також необхідності узгодження та реалізації фінансових інтересів суб'єктів управління [1]. Для цього необхідно здійснювати постійний аналіз діяльності підприємств та використовувати світовий досвід забезпечення фінансової безпеки підприємств як на державному рівні, так і на рівні суб'єктів господарювання.

В сучасних умовах інтеграційних процесів державою мають створюватися сприятливі фінансово-економічні умови для підтримки

підприємств. По-перше, на державному рівні необхідно розробити ряд стратегічних планових документів щодо зміцнення фінансової безпеки підприємств. Органам державного управління потрібно здійснювати заходи щодо поліпшення фінансової безпеки підприємств, особливо тих, які здійснюють діяльність, пов'язану зі значними ризиками. По-друге, державі доцільно залучати науково-дослідні інститути для створення відповідних відділів та структур, які б займалися постійним відстеженням стану внутрішнього та зовнішнього ринків та розробляли необхідні рекомендації як для органів державного управління, так і для підприємств. Метою таких заходів має бути посилення конкурентних позицій вітчизняних підприємств та захист їх фінансових інтересів. По-третє, потрібно законодавчо закріпити права та механізми захисту прав підприємств у випадку дискримінаційних дій щодо них [2].

Істотно практичним для використання на вітчизняних підприємствах є світовий досвід з управління та забезпечення фінансової безпеки. Гарним прикладом є Німеччина, яка зіткнулася з фінансово-економічними проблемами на підприємствах і потребою їх санації під час об'єднання західної та східної частин країни. Як тільки приймається рішення про можливість відновлення платоспроможності підприємства, розробляється План подальших дій, при якому відбуваються поступки з боку кредиторів у вигляді часткового відмовлення у вимогах, яке здійснюється на засадах переоформлення позики на нових умовах. Він розробляється безпосередньо підприємством або зборами кредиторів і приймається більшістю голосів. Основні елементи його повинні взаємопов'язуватися з основними елементами Концепції санації підприємства.

План виникає на підставі ретельного аналізу ситуації на підприємстві, цілковитого виявлення причин фінансових проблем підприємства. Наголошується на виявленні внутрішніх резервів підприємства на підставі аналізу виробничої програми підприємства, системи постачання підприємства матеріальними ресурсами; оцінки рівня витрат і

організаційно-управлінських чинників. Особливу увагу привертають фінансові заходи Плану подальших дій, які спрямовуються на збільшення капіталу підприємства та включають: перетворення запозиченого капіталу підприємства у власний шляхом залучення дебіторів до участі у роботі підприємства; конверсію боргів через перетворення короткострокової заборгованості в довгострокові позики або довгострокові іпотечні кредити; стягнення вимог за відкритими рахунками підприємства тощо. Така практика фінансового оздоровлення та профілактики кризових ситуацій у Німеччині показала ефективність наступальної стратегії, яка передбачає диверсифікацію виробництва. Вона спрямова на завоювання додаткових ринків збуту продукції шляхом освоєння нових видів продукції, ціна на яку значно нижча, ніж у конкурентів. Водночас підприємство приділяє увагу управлінню якістю продукції та витратами виробництва і реалізації. Ця стратегія потребує певних фінансових резервів і може бути використана тільки стабільно функціонуючими підприємствами для профілактики виникнення фінансових проблем [3].

З метою вирівнювання засад фінансової безпеки підприємництва територій країни та її соціально-економічних систем в економічно розвинених країнах (приклад США, Канади) реалізуються відповідні заходи, спрямовані на посилення участі держави у виробничо-господарській та підприємницькій діяльності; здійснення бюджетного субсидування і кредитування, державних замовлень; удосконалення податкової політики; поліпшення правового регулювання; посилення адміністративного контролю; цільове бюджетне фінансування розвитку окремих секторів місцевої економіки (особливо капіталомістких та низькодохідних).

У працях багатьох закордонних авторів все більше уваги приділяється захисту прав інтелектуальної галузі як невід'ємної складової фінансової безпеки. В багатьох міжнародних договорах не тільки визначаються основні поняття інститутів права інтелектуальної власності, але й детально регламентуються деякі конкретні положення.

Міжнародний аспект права інтелектуальної власності в сучасних умовах впливає на фінансовий стан багатьох транснаціональних корпорацій, які є основними експортерами та імпортерами інтелектуальної власності. Для зменшення фінансових ризиків, ці компанії постійно працюють над інтенсифікацією охорони інтелектуальної власності. В галузі охорони інтелектуальної власності існує два основних інститути міжнародного рівні та ряд регіональних організацій.

Україна також має скористатися досвідом більшості розвинених держав та усунути відповідно недолік власної державної політики, а саме – делегувати повноваження розвитку підприємництва на місцевий рівень. Це доцільно у зв'язку з тим, що місцеві органи самоврядування об'єктивно мають більше можливостей проводити ефективну політику підтримки та розвитку підприємництва, оскільки глибше усвідомлюють проблеми та специфіку розвитку бізнесу у регіоні. У зв'язку із цим, має бути здійснене раціональне розмежування функцій між центральними, регіональними та місцевими органами влади із наданням відповідних повноважень місцевому самоврядуванню при збереженні за центральними державними органами регулятивних функцій.

Уряди багатьох розвинених країн (у тому числі Японії, США) офіційно (у програмних документах органів державного управління) визнають об'єктивне існування ризиків (навіть для конкурентоспроможних підприємств), пов'язаних з посиленням агресивності ринкового середовища та загостренням конкуренції у різних сферах діяльності на внутрішньому і світовому ринках. Це вимагає спеціальних організаційних та ресурсних заходів підтримки та забезпечення стійкості та безпеки підприємств, зокрема, сектору малого і середнього бізнесу в цих екстремальних ситуаціях. Уряд Японії визнає, що в умовах глобалізації економіки, швидких та масштабних змін саме підприємства цього сектору економіки більшою мірою, ніж великі потребують допомоги та державної підтримки [3].

У розвинених країнах світу позитивним є те, що крім моніторингу рівня розвитку підприємництва, розробки і реалізації пропозицій щодо удосконалення державного регулювання його розвитку, до переліку основних завдань органів державного управління входить:

- створення структурних підрозділів ведення політики у сфері економічної безпеки підприємництва за галузево-територіальною ознакою (досвід США, де крім Адміністрації малого бізнесу питання забезпечення економічної безпеки підприємництва покладено на регіональні відділення Міністерства внутрішньої безпеки серед малих підприємств);

- розробка документів стратегічного планового характеру, а також операційних заходів щодо зміцнення економічної безпеки підприємництва (досвід Японії, у якій серед офіційно закріплених стратегічних планових документів, які систематично розробляє та реалізує Міністерство економіки, торгівлі та промисловості, передбачено документ «Підвищення стійкості підприємств сектору малого і середнього підприємництва та розвиток систем економічної безпеки підприємництва»;

- здійснення систематичного моніторингу внутрішнього та зовнішнього ринків та розробка рекомендацій як для органів державного управління, так і безпосередньо підприємств щодо заходів, метою реалізації яких є посилення конкурентних позицій національних підприємств, захисту їх економічних інтересів (досвід США, Японії, Німеччини, Великобританії та Франції);

- ведення роботи щодо зміцнення інституційної бази захисту права власності. Зокрема, у цьому напрямі країнами ЄС укладено спільну угоду з права інтелектуальної власності між органами влади, академічними і промисловими структурами та науково-дослідними установами. Існує угода про невиконання зобов'язань за таким договором, згідно з яким всі учасники виконують умови договору доти, поки не реалізують мету створення спільних науково-дослідних та конструкторських робіт. Надзвичайно популярною серед інтелектуальної еліти Європейського Союзу є Сьома

Рамкова Програма. Метою цієї спеціальної програми є підтримка наукової діяльності, що проводиться в рамках міжнаціонального співробітництва, від спільних проектів і створення мереж до координації дослідницьких програм;

- пошук та забезпечення джерел фінансування ризикового капіталу, в тому числі в інтересах інноваційної діяльності з метою підвищення рівня НДКР в довгостроковій перспективі (досвід країн ЄС);

- надання гарантій за інвестиціями в акціонерний капітал та гарантій за позиками підприємств. У багатьох розвинених державах світу вагомими елементами безпеки підприємництва є функціонування страхових і гарантійних фондів, кредитної кооперації, яка обслуговує клієнтів, традиційно не привабливих для комерційного банківського кредитування (практично вся сфера малого підприємництва);

- здійснення роботи з планування життєвого циклу функціонування підприємств у різних галузях та сферах економіки та надання консультацій з питань забезпечення високої життєздатності підприємств відповідно до їх життєвих циклів, ведення конкурентної боротьби та сприяння розвитку підприємництва у перспективних сферах (досвід Фінляндії);

- підтримка підприємств, які розпочинають діяльність створенням фондів та механізмів фінансування різних етапів їх становлення (досвід практично всіх країн ЄС, Мексики) [3].

У сучасних умовах інтеграційних процесів існує необхідність розроблення, затвердження і реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства у вигляді відповідної програми на перспективу; постійного моніторингу реальних і потенційних загроз фінансовій безпеці з метою своєчасного їх виявлення та розроблення заходів щодо їх нейтралізації.

Бібліографічний список:

1. Сова О.Ю. Напрями вдосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств / О.Ю. Сова // Вчені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». - Вип. 1 (1997). - Вип. 37. - К., 2014. - С. 97-103.
2. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич [за ред. Т. Г. Васильціва]. - Львів: Видавництво, 2012. - 386 с.
3. Теоретико-методичні та прикладні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки: монографія / за ред. д.е.н., проф. А. В. Череп. - Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – 311 с.

Гриценко М., Курган І.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Лупак Р. Л.
Львівський торговельно-економічний університет

МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статичі за певний період, так і в динаміці – за ряд періодів, дасть змогу визначити «больові точки» у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення [1, с. 28-29].

Для досягнення основної мети оцінювання фінансового стану підприємства – це об’єктивне виявлення потенційних можливостей підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів – можуть застосовуватися різні методи (табл. 1).

Методи оцінювання фінансового стану підприємства

Формалізовані методи	Неформалізовані методи
засновані на описі аналітичних процедур на логічному рівні, а не на твердих аналітичних взаємозв'язках і залежностях. Характеризуються певним суб'єктивізмом, оскільки в них велике значення мають інтуїція, досвід та знання аналітика	в основу покладено жорстко формалізовані аналітичні залежності
<ul style="list-style-type: none"> - метод експертних оцінок і сценаріїв; - психологічний метод; - морфологічний метод; - порівняльний метод; - побудова системи показників; - побудова системи аналітичних таблиць 	<ul style="list-style-type: none"> - ланцюгових підстановок, - арифметичних різниць, - балансовий, - виокремлення ізольованого впливу факторів, - відсоткових чисел, - диференційний, - логарифмічний, - інтегральний, - простих і складних відсотків, - дисконтування.

Методи оцінювання фінансового стану підприємства – це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження [2, с. 40-41]. Перший рівень класифікації виокремлює неформалізовані та формалізовані методи оцінювання. Так, неформалізовані методи ґрунтуються на описуванні аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях. Ці методи характеризуються певним суб'єктивізмом, оскільки в них велике значення мають інтуїція, досвід та знання аналітика.

До формалізованих методів належать ті, в основу яких покладено жорстко формалізовані аналітичні залежності.

Багато науковців притримуються думки, що оцінювання фінансового стану підприємства – це складова аналітичного економічного дослідження щодо вивчення рівня, змін і динаміки фінансових показників у їх взаємозв'язку і взаємозумовленості, з метою прийняття ефективних управлінських рішень для забезпечення внутрішньої і зовнішньої діяльності

господарюючих систем, сталого економічного розвитку і стійкого фінансового стану [2, с. 50-53; 3, с. 74-77].

У процесі оцінювання фінансового стану підприємства широко застосовуються і традиційні методи економічної статистики (середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки рядів динаміки), а також математико-статистичні методи (кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонентів). Використання видів, прийомів та методів для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства в сукупності становить методологію та методику оцінювання.

Оцінювання фінансового стану підприємства здійснюється за допомогою різних моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками. Зокрема, існують три основні типи моделей, які застосовуються в процесі оцінювання фінансового стану підприємства: описові, предикативні та нормативні (табл. 2).

Таблиця 2

Моделі оцінювання фінансового стану підприємства

Моделі	Характеристика
1	2
Описові	засновані на використанні інформації з бухгалтерської звітності і є основними при оцінюванні фінансового стану підприємства. До них належать: побудова системи звітних балансів; подання фінансової звітності у різних аналітичних розрізах; вертикальний та горизонтальний аналіз звітності; система аналітичних коефіцієнтів; аналітичні записки до звітності.
Предикативні	моделі передбачувального, прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану. Найбільш поширені з них: розрахунки точки критичного обсягу продажу, побудова прогностичних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу (жорстко детерміновані факторні та регресивні моделі).

1	2
Нормативні	<p>моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства із нормативними (розрахованими на підставі нормативу). Ці моделі використовуються, як правило, у внутрішньому фінансовому аналізі, їхня суть полягає у встановленні нормативів на кожну статтю витрат стосовно технологічних процесів, видів виробів та у розгляді і з'ясуванні причин відхилень фактичних даних від цих нормативів.</p>

Оцінювання фінансового стану підприємства значною мірою базується на застосуванні жорстко детермінованих факторних моделей. Таким чином, у ході оцінювання фінансового стану підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, методи та моделі, їхня кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку.

Бібліографічний список:

1. Городня Т. А. Концептуальные основы экономической сути понятия «финансовое состояние предприятия» / Т. А. Городня, Р. Л. Лупак, О. В. Иванив // Бізнес-Інформ : наук. практ. журнал. – 2016. – № 10. – С. 27-32.
2. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства : моногр. / М. О. Кизим, В. А. Забродський та ін. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2003. – 141 с.
3. Тищенко А. Н. Экономическая результативность деятельности предприятия : моногр. / А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, Я. В. Догадайло. – Харьков : Издательский Дом «ИНЖЭК», 2015. – 169 с.

Жовта А.

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Головка О. Г.
ДВНЗ «Університет банківської справи»
Харківський навчально-науковий інститут**

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТАБІЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Страхові ринки розвинених країн уже минули період екстенсивного зростання, і їх розвиток за рахунок перевищення попиту на страхові послуги над їх пропозицією в цілому неможливий. На відміну від ринків розвинутих країн, страхові ринки країн з перехідною економікою, до яких належить і Україна, знаходяться ще в стадії формування. В цих країнах виконуються неповною мірою функції страхування, що зумовлено як рівнем платоспроможного попиту на страхові послуги, так і обмеженням прав власності, наявністю недобросовісних власників, недостатньо розвинутою системою державного регулювання національних страхових ринків таких країн, відсутністю дієвих економічних стимулів розвитку страхової діяльності [1].

Якщо говорити про країни з перехідною економікою, то пришвидшення темпу надходження страхових платежів у порівнянні з темпами страхових виплат є об'єктивною та загальною тенденцією. Головні підходи до страхування в цих країнах зводяться до значної його ролі у різноманітних сферах виробництва і фінансово-кредитної системи. Щоб всебічно розглянути питання організації страхового ринку, доцільно звернутися до досвіду окремих держав.

Проблеми страхового сектора можуть поставити під загрозу довіру до фінансової системи в цілому і погіршити його стабільність. Наприклад, високий ризик неплатоспроможності в страховому секторі може викликати у домогосподарств та інституційних інвесторів сумніви щодо стабільності банківської системи. Якщо страховики потрапили в скрутне фінансове становище, їх кредитори зіткнуться з ризиком невиконання вимог. У

Німеччині це в основному стосуватиметься домогосподарств, адже в якості страхувальників, вони становлять близько 76% (1,623 млрд. євро) у резервних фондах страхових компаній. Це відповідає 36% домогосподарств країни.

Компанії, що займаються страхуванням у США, являють собою багатофункціональні фінансово-кредитні установи, холдинги, які через дочірні компанії крім страхування, займаються наданням кредитів, здійснюють чекове обслуговування клієнтів, здійснюють операції з нерухомістю, цінними паперами, управляють майном та капіталом за дорученням своїх клієнтів. При настанні несприятливих умов подібна практика надає можливість для укріплення фінансової стійкості страховиків.

Майнове страхування та страхування життя складають основу цього бізнесу. Ним у США займаються, відповідно, 8 тисяч та 2 тисячі компаній. Організаційно-правова форма - акціонерне товариство та товариство взаємного страхування. Найбільшим попитом серед жителів цієї країни (75% усіх доходів страхування життя) користуються такі види страхування життя, як страхування на випадок смерті і страхування-внесок. Страхування-внесок передбачає виплату страхової суми після досягнення страховою особою обумовленого договором віку. Аналогом вітчизняного виду страхування є страхування на дожиття, що проводиться разом зі страхуванням на випадок смерті.

В США відсутній федеральний закон про страхування. Тут немає єдиного федерального органу, який би здійснював нагляд за страховою діяльністю [2]. Специфічною особливістю американського страхового ринку є відсутність єдиної для держави системи страхування. Кожний штат має власне страхове законодавство. При цьому, страхові організації мають широкі повноваження в розробці власної страхової політики, визначенні розмірів платежів, практики їх відрахування і відшкодування збитків [3].

У Швейцарії клієнтами страхових компаній є практично всі фінансово-кредитні установи, промислові, торговельні, транспортні та сільськогосподарські підприємства. Однією з умов успішної діяльності страхових компаній є їх активна інвестиційна діяльність на ринку капіталів [2].

На страховому ринку Великобританії спеціальний орган страхового нагляду в складі Департаменту торгівлі та промисловості має досить широкі повноваження щодо організаційної і троллю та втручання в діяльність страхових компаній. При встановленні фактів порушення правил страхування до страхової компанії застосовуються карні санкції аж до закриття [3].

В Японії страхування здійснюється приватними страховими компаніями, державними організаціями і кооперативами. При цьому, приватні компанії і державні організації зайняті пошуком прибуткових сфер для вкладання коштів, в які накоплені від страхових внесків, діючи на національному і міжнародному рівнях, їхня мета - зростання власних доходів, тому вони страхують тільки надійних партнерів. Кооперативні ж організації взаємного страхування зорієнтовані не на збільшення власного прибутку, а на задоволення потреб членів кооперативу. Ці організації приймають всіх фермерів без виключення, гарантуючи кожному компенсацію в обумовлених контрактом випадках. Кооперативне страхування контролюється всіма членами кооперативу і тому розвивається раціонально. Малі внески роблять кооперативні страхові організації більш привабливими для страхувальників, що посилює їх конкурентні позиції на національному ринку страхування [3].

Отже, на сьогоднішній день найбільш розвинуті ринки страхових послуг у США і Великобританії. Цьому сприяли такі фактори, як досконала законодавча база та віковий досвід, наявність міцних фінансово незалежних та конкурентоспроможних страхових компаній, їх високий професійний рівень. Це забезпечує їх успішне функціонування як на внутрішньому, так і на світовому страховому ринку. Такий напрям діяльності страхових

компаній, як залучення іноземного капіталу набуває особливого значення в розвитку національних страхових ринків, тому необхідно приділяти значної уваги регулюванню доступу на страхові ринки України. Доступ іноземних страховиків на національні ринки сприяє припливу іноземного капіталу в інші галузі, оскільки іноземні компанії вже давно займаються страхуванням різноманітних ризиків. Тому прихід іноземних страховиків є необхідним сигналом для інших інвесторів, що свідчить про сприятливий економічний клімат у країні. В цілому залучення іноземного капіталу стимулює конкуренцію, що в свою чергу призводить до зниження тарифів на страхові послуги, забезпечує доступність страхових послуг і сприяє прихильності фізичних і юридичних осіб до страхування.

Поступове розмивання кордонів між страхуванням та іншими фінансовими інститутами веде до зростання ролі страхової галузі для системної фінансової стабільності. В силу того, що однією з тенденцій розвитку світового страхового ринку є застосування сучасних інформаційних технологій, зокрема інтернет-продаж страхових продуктів, то можна запропонувати українським страховим компаніям використовувати такі ж технології в своїй діяльності. Це збільшить кількість страхувальників за рахунок зручності процесу страхування і більш низьких цін порівняно з продажами в звичайному режимі [4]. Є також пропозиція щодо створення локальних страхових зон або навіть єдиної страхової системи. Але для цього у суміжних сферах соціально-економічного й політичного життя ми спостерігаємо недостатньо високий рівень інтеграції, що, на думку фахівців, суперечить регіональним інтеграційним процесам. Та на прикладі гострої конкуренції на світовому ринку основних страхових центрів – Західної Європи, Північної Америки та Південно-Східної Азії та їх інтеграції з метою створення регіональних страхових блоків. Тому можна стверджувати, що інтеграційні процеси в Україні в сфері страхування можливі. Найшвидшим способом приєднатися Україні до страхових блоків є вхід до Європейського Союзу, адже в його межах повним ходом іде

формування єдиної західноєвропейської страхової системи [5]. Збереженню високих темпів розвитку страхової індустрії в Україні сприятимуть: наявність великої кількості незастрахованих об'єктів, зростання страхової культури, необхідність захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, розширення споживчого кредитування, іпотеки, підвищення управлінської культури у вітчизняних страхових компаніях [2].

Бібліографічний список:

1. Євченко Ю. В. Страхування в країнах з ринковою економікою (використання світового досвіду в умовах України) // Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Київ – 2007р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://forinsurer.com/public/07/04/20/3051>
2. Фурман В. М. Особливості формування страхових ринків країн з перехідною економікою // Економіст. – 2008. - №8. – С. 74-76.
3. Мних М. А. Досвід функціонування страхових ринків зарубіжних країн // 2002. - №5. – С. 38-39.
4. Фурман В.М. Світові тенденції розвитку страхових послуг // Економіст. – 2004. –№8. –С.50-53.
5. Плиса В. Й. Інтеграція страхового ринку України у світовий страховий простір.-2002.-№7.-С.94-103.

**Капітан М.
науковий керівник: к.е.н. Грубінка І. І.
ВП НУБіП України «Мукачівський аграрний коледж»**

ВПЛИВ ЗМІНИ ВАЛЮТНОГО КУРСУ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Одним із основних важливих показників стабільності фінансового ринку є валютний курс, оскільки, саме він в значному обсязі впливає на соціально-економічний розвиток країни. Тому й ефективне управління валютним курсом з метою його підтримання на оптимальному рівні для економіки є вирішальною проблемою валютно-курсової політики. Адже

рівень інтеграції валютно-фінансової системи України з міжнародною валютно-фінансовою системою зумовлює ефективність існування міжнародної торгівлі, а значить, прямо впливає на рівень економічного розвитку будь-якої країни.

Результати зовнішньоекономічної діяльності кожної країни в більшості пов'язані з курсом національної валюти. Національна грошова одиниця, яка використовується в міжнародних розрахунках стає валютою. Після проведення аналізу економічної діяльності валютного ринку України, встановлено, що валютний курс є необхідним для створення пропорцій обміну валют у міжнародній торгівлі товарами і послугами, що пов'язано з рухом капіталів у вигляді інвестицій і кредитів, для порівняння цін на світових товарних ринках і вартісних показників різних країн, переоцінці рахунків в іноземній валюті фірм, банків, урядів і приватних осіб.

Валютний курс – це вираз ціни грошової одиниці однієї країни в грошових одиницях іншої. Великі відхилення відбуваються в застосуванні валютного курсу, який коливається під впливом попиту і пропозиції на валютному ринку. Взагалі, ціна будь-якої валюти завжди знаходиться в прямій залежності від попиту і в оберненій – від пропозиції на валютному ринку. По-перше попит на національну валюту визначається попитом на вітчизняний експорт, по-друге її пропозиція – попитом на вітчизняний імпорт товарів та послуг. Якщо український експорт збільшується, то іноземні покупці збільшують попит на гривню, а якщо зростає вітчизняний імпорт, то наші покупці збільшують пропозицію гривні. В цьому і виявляється пряма залежність між експортом та імпортом товарів, а значить й між факторами валютного курсу. Основні з яких – це якість наданих товарів і послуг, встановлена ціна та коливання доходів іноземних покупців. Якщо в нашій країні намітилася тенденція до зростання інфляції, що в перспективі викличе знецінювання національної валюти, то власники гривні будуть намагатися конвертувати її в більш стійку валюту, наприклад в американські долари.

На валютний курс має значний вплив торгівельний баланс країни, між ними існує сильний зворотний зв'язок, оскільки неринковий валютний занижений курс робить економіку імпортозалежною, неекспортноорієнтованою. Дані щодо торгівельного балансу України наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Динаміка торгового балансу України в 2010-2015 роках
мільярдів гривень***

Стаття балансу	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Баланс товарів	-9 597	-18 031	-21 846	-22 128	-7 128	-3 455
Експорт товарів	47 299	62 383	64 427	59 106	50 552	35 420
Імпорт товарів	56 896	80 414	86 273	81 234	57 680	38 875
Баланс послуг	5 615	7 886	7 500	6 494	2 522	1 751
Експорт послуг	18 327	21 269	22 089	22 613	14 884	12 442
Імпорт послуг	12 712	13 383	14 589	16 119	12 362	10 691

Джерело: [1]

З таблиці 1 видно, що протягом вказаного періоду спостерігалось негативне сальдо торгового балансу по товарах, в 2013 році зафіксовано його найбільше значення в понад 22 мільярди доларів. Позитивним явищем, на нашу думку, є його зменшення і мінімальне значення за досліджуваний період в 2015 році, майже 3,5 мільярдів гривень. Водночас по послугах зберігалось позитивне значення балансу, тобто експорт перевищував імпорт, однак потрібно відзначити, що загалом у торговому балансі, послуги займають приблизно третю частину, що не може покрити негативне сальдо товарів і вказує на потребу у стимулюванні власного виробництва що дозволить не тільки наростити обсяги експорту, але і здійснити заміщення імпорту по тих його статтях де країна має певний потенціал (легка промисловість, деякі галузі аграрного виробництва, особливо

тваринництво, відповідно харчова промисловість, електроніка та ін.). На тлі вказаних даних необхідно зазначити, як би це не однозначно звучало, що головною причиною різкого зменшення негативного сальдо торгового балансу у 2014 році (на 15 мільярдів доларів), є саме зростання валютного курсу гривні до світових валют, головним чином звісно до долара і євро. Це, як ми бачимо, мало відповідне відображення на експортно-імпортних операціях. [2]

Ринок іноземних валют є механізмом, за допомогою якого складові частини світової економіки стають взаємопов'язаними. Міжкраїнні потоки товарів та послуг підлеглі регулюванню курсу національної валюти з боку конкретних держав. Маніпулюючи ціною грошей, уряд може стимулювати чи стримувати розміри імпорту й експорту товарів та послуг. Якщо ціна гривні зростає, то теоретично це наносить шкоду зовнішній торгівлі України, оскільки це робить її продукцію дорожчою для продажу, а іноземна продукція стає дешевше не тільки за кордоном, але й для українських споживачів, тобто високий курс гривні стимулює імпорт товарів в Україну і стримує експорт українських товарів. Посилення економічної й політичної нестабільності в Україні штовхає інвесторів до купівлі доларів. Виникає дефіцит торгового балансу. При девальвації, спостерігається зворотна ситуація.

Слід застерегти від можливого висновку, що, мовляв, для економічного зростання достатньо тільки здійснювати політику постійної девальвації національної валюти. Це - абсолютно шкідливий висновок.

Девальвація, особливо значна, робить неможливими інвестиції - фундаментальну базу економічного зростання. За таких умов ніхто не оцінює дохідність в гривнях - тільки в доларовому еквіваленті. А за гривневої дохідності в 49 % і підвищенні долара на 50 % не доцільно вкладати гроші в реальну економіку. Розумні купують долари, тому що, на відміну від першого випадку, в другому хоча б зберігається капітал.

З огляду на вищезазначене, можна стверджувати, що коливання валютного курсу впливають на співвідношення експортних та імпорتنих цін, конкурентоспроможність фірм, прибуток підприємств. Різкі коливання посилюють нестабільність міжнародних економічних, зокрема валютно-кредитних та фінансових відносин, спричиняють негативні соціально-економічні наслідки. Збільшення курсу гривні до курсу американської та європейської валют сприяє втраті українцями значної частини їх валютних заощаджень. Відповідно до цього необхідно приймати відповідні заходи для захисту заощаджень громадян, а також інтересів суб'єктів господарювання від підвищення курсів валют по відношенню до гривні. Для цього громадянам потрібно зберігати свої валютні цінності в банках та страхувати їх від зниження курсів валют, а державі необхідно застосовувати валютні резерви для стабілізації валютних курсів.

Отже, можна відмітити, що позиції України знизилися за рахунок впливу світової фінансової кризи, яка значною мірою вплинула на експортоорієнтовану економіку країни, військовими діями в Україні та стрімкою девальвацією національної валюти. Падіння рейтингів України зумовлює зниження її інвестиційної привабливості, а відтак зменшення притоку іноземної валюти, що негативно впливатиме на курс національної валюти. Україні слід приділити значну увагу зміцненню фінансових ринків, якості інститутів та розширювати внутрішній ринок.

Бібліографічний список:

1. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Грубінка І.І. Парадигми забезпечення валютної стабільності в Україні / І.І. Грубінка О.М. Лабенко// Збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 13-14 січня 2017 р.) / ГО «Центр економічних досліджень та розвит-ку». – О. : ЦЕДР, 2017. – с. 81-82.

Логин В.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Дуляба Н. І.
НУ «Львівська політехніка»

ВПЛИВ СПРОЩЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА РОЗВИТОК ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Постановою Правління Національного банку України від 28 лютого 2017 року № 15 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України», яка набрала чинності з 22 березня 2017 року [1], спрощено процедуру проведення валютних операцій. Такий крок фактично є складовою валютної лібералізації в контексті інтеграції до ЄС.

Однією з причин низького інвестування в розвиток економіки України, вагомою перешкодою здійснення бізнесу в державі було і залишається валютно-митне регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств. Зокрема, протягом останніх 20 років в країні існувала недосконала дозвільна система на проведення валютних операцій та переобтяжене нормативно-правовими актами (108 таких актів) регулювання та контролювання дотримання валютного законодавства. Це загалом відображає надмірну зарегульованість, складність та необґрунтовану бюрократизацію системи валютного регулювання.

За підтримки Єврокомісії в рамках проекту EU-FINSTAR відбувається підготовка нового валютного законодавства. Головними цілями таких змін є: прозорість, спрощеність та зрозумілість валютного регулювання; виведення обмежень та регуляцій на підзаконний рівень – можливість для НБУ оперативного застосовувати інструментарій відповідно до стану платіжного балансу та кон'юнктури ринку; чіткий розподіл повноважень органів влади в законодавстві України; усунення невідповідності (протиріч) в законодавстві; відповідність норм законодавства сучасним реаліям[2].

Згідно наведеної вище постанови, спрощено процедуру проведення операцій клієнтів банків з купівлі іноземної валюти/перерахування коштів

за межі України на користь нерезидентів та змінено порядок контролю з метою попередження ризикових валютних операцій на банківському ринку України. Зокрема, клієнтам банків не потрібно чекати дозволу НБУ на проведення зазначених валютних операцій. Уповноважені банки інформуватимуть Національний банк про такі операції клієнтів після їх проведення. У разі виникнення у НБУ сумнівів щодо законності операцій, до банку може бути направлена вимога, якою НБУ, зокрема, може призупинити здійснення окремих валютних операцій клієнтів[1].

Також важливих змін щодо спрощенням банківського контролю за сферою розрахунків у ЗЕД є запровадження змін у Законі «Про зовнішньоекономічну діяльність». Відтак, для надходження виручки від надання послуг у сфері ЗЕД (у тому числі і у відношенні послуг, пов'язаних з розробкою програмного забезпечення, передачею майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності), знято обмеження в 180 днів. Тому є пояснення. Багато сервісів, які надають можливість фріланс-роботи, встановлюють обмеження на суму зняття (виведення) доходу, наприклад, не менше певної величини. Відповідно, за низьких доходів, суб'єкт ЗЕД просто не зможе отримати виручку протягом 180 днів з моменту передачі роботи.

Також для експорту послуг (крім транспортних і страхових), прав інтелектуальної власності, авторських і суміжних прав взагалі спрощено вимоги до оформлення актів або інших документів, які підтверджували б факт передачі результатів надання таких послуг іноземному замовнику. За своєю суттю контролюючий банк повинен приймати ті документи, які підтверджують суть взаєморозрахунків між сторонами (правила користування сайтом (оферта), виписка з електронного кабінету та інвойс (вимога про перерахування винагороди)). Наразі такі положення вже почали вводити деякі банки.

Згідно листа НБУ від 07.07.2015 р. №22-01012/46746, Нацбанк підтверджував, що банк для здійснення валютного контролю повинен вимагати той документ, який, згідно з умовами експортного договору,

підтверджує надання послуг, експорт прав інтелектуальної власності (наприклад, інвойс (рахунок-фактура) чи інший документ). Влітку 2016 року низка таких змін знайшла продовження у змінах, які були внесені до Інструкції про здійснення контролю за експортними, імпортними операціями. В інструкції також було зафіксовано, що виручка резидентів у разі експорту робіт (послуг, прав інтелектуальної власності) підлягає зарахуванню у встановлений термін з моменту підписання акту, що засвідчує надання послуг або рахунку (інвойсу).

Тепер же зазначені зміни закріплені на рівні закону. При цьому відповідно до оновленої редакції ст. 1 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» банки мають право вимагати від резидентів перекладу на українську мову складених іноземною мовою документів (у тому числі інвойсу), окрім викладених англійською мовою (або викладених будь-якою іноземною мовою з одночасним викладенням українською (англійською) мовами). З урахуванням внесених змін документальне оформлення взаємин експортно-імпортних операцій також може значно спроститися (в тому числі і в частині документального підтвердження банку предмета послуг та факту їх надання). Єдина можливість, яку залишають банку, — зажадати виставлений нерезиденту інвойс для ідентифікації вже отриманої на рахунок виручки.

Варто відзначити і законодавчі зміни в сфері бухгалтерського обліку. Мова йде про спрощення вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» за первинними документами. Зокрема, визнається, що первинні документи є підставою для здійснення господарської операції (а не підтверджують її здійснення, як це зафіксовано наразі), планується зрівняти в правоздатності документи як у паперовій, так і електронній формі. Таким чином, відтепер первинними документами (в тому числі й для цілей податкового обліку) будуть вважатися договори, рахунки тощо.

Тепер після закріплення в Законі «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» норми про те, що первинний документ не підтверджує здійснення господарської операції, незначні недоліки в документах не можуть впливати на невизнання господарської операції, відсутність відповідальності за невідображення операції в регістрах обліку тощо, що часто стає предметом для донарахування податків за результатами перевірок ДП.

Крім того, закон передбачає, що електронні документи (в т. ч. електронні інвойси, акти тощо) можуть отримати силу «звичайних» бухгалтерських документів, навіть незважаючи на те, що, по суті, вони будуть просто електронними скан-копіями і не будуть засвідчені за допомогою електронного цифрового підпису[3].

Важливим моментом спрощення здійснення експортно-імпортних операцій є лібералізація поняття зовнішньоекономічного договору в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Після набуття чинності Закону №1724 зовнішньоекономічним договором вважаються домовленості ЗЕД-суб'єктів, а не матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів ЗЕД (як це було раніше). Таким чином, із Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність» прибирається вимога оформлення ЗЕД-договорів на «паперовому» носії. Це ж підтверджує і оновлена ст. 6 Закону, згідно з якою ЗЕД-договори можуть укладатися в простій письмовій або електронній формі.

У відповідності зі змінами при експорті послуг (крім транспортних) зовнішньоекономічний договір може укладатися через прийняття публічної пропозиції про угоду (оферти) або обмін електронними повідомленнями, зокрема шляхом виставляння рахунку (інвойсу) за надані послуги, в тому числі в електронному вигляді.

Таким чином, літералізація валютного регулювання та контролювання, спрощення умов здійснення господарських операцій та їх документального оформлення (підтвердження) спрощують умови

здійснення експортно-імпортних операцій за участі вітчизняних компаній. В подальшому очікується позитивний вплив таких дерегуляторних заходів в якості стимулювання економічного зростання та продуктивності, розвитку валютного ринку та фінансової системи для підтримки економічного зростання, стимулювання розвитку підприємництва і зайнятості у сфері ЗЕД.

Бібліографічний список:

1. Собуцький С. Спрощено процедуру проведення валютних операцій / С. Собуцький. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100004235-sproscheno-protseduru-provedennya-valyutnikh-operatsiy>
2. Національний банк України. Концепція нового валютного регулювання - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40253908>
3. Клименко А. Як закон про спрощення експорту послуг допоможе малому і середньому бізнесу /А. Клименко. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://msb.aval.ua/news/?id=25926>

Михайлик С.

**Науковий керівник: к. е. н, доцент Марків Г.В.
Львівський національний аграрний університет**

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСУВАННЯ МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ

На сьогодні МФО все більше впливають на міжнародні економічні відносини України, оскільки забезпечують організацію і рух значної частини світових інвестицій, що регулюють купівлю та продаж валюти для фінансування експорту та імпорту. Співпраця з такими інститутами української національної економіки дає можливість зовнішнього фінансування, що дозволяє покривати дефіцит платіжного балансу і

бюджету, реалізовувати довгострокові інвестиційні проекти, які відповідають стратегічним напрямкам економічного розвитку держави.

Слід усвідомлювати, що потреба України в підтримці МФО викликана наступним: по-перше, Україна, поки що, практично не має ніякого реального доступу до міжнародних фінансових ринків. Зовнішнє фінансування вона може отримати переважно з офіційних джерел, головне з яких — це Міжнародний валютний фонд (далі - МВФ).

У практиці розглядається і одностороннє фінансування з боку таких країн, як Сполучені Штати Америки, Японія, однак, як правило, воно здійснюється через домовленості з МВФ. По-друге, політика МВФ, яка проводиться в Україні і пов'язана з грошовою підтримкою, спрямована на стабілізацію соціально-економічної ситуації в країні. МФО відіграють важливу роль у стабілізації міжнародного фінансового середовища України, яке дотепер відчуває масштабні негативні наслідки фінансово-економічної кризи 2008—2009 років. Сучасне розуміння їхньої ролі в розбудові національних економік охоплює значно ширше коло питань, ніж у традиційному сприйнятті МФО як джерел порівняно недорогих фінансових ресурсів. Зокрема йдеться про посилення стабілізаційної функції для суверенних фінансів і міжнародної банківської системи, а також набуття цими МФО статусу стратегічного інвестора для локальних економік, таких як вітчизняна [1, с. 14].

У цілому вважаємо, що міжнародна технічна допомога та інвестиційні проекти МФО за своїми завданнями та цілями доповнюють один одного, сприяючи здійсненню в Україні інституційних реформ і структурної перебудови економіки, розвитку підприємництва та іншим ринковим перетворенням.

Проведений аналіз стану фінансування інвестиційних проектів МФО в Україні дає змогу виокремити низку важливих тенденцій, основними з яких є:

1. Сумарна вартість проектів МФО, що реалізуються, 4.9 млрд євро та 3.1 млрд доларів, з них використано 1.1 млрд євро та 0.8 млрд доларів.

2. У розрізі МФО найвища вибірка проектів, що фінансуються Європейським банком реконструкції та розвитку (далі - ЄБРР), - 43.5 %. У розрізі проектів, що фінансуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку (далі - МБРР), вибірка становить 25.5 %, Європейським інвестиційним банком (далі — ЄІБ) — 12.24%.

3. Вибірка є суттєво вищою в проектах, де кінцевим бенефіціаром є державні компанії.

4. Найбільші проблеми мають місце в реалізації проектів, де кінцевими бенефіціарами є муніципалітети/комунальні підприємства, а координаторами — центральні органи виконавчої влади.

Серед найбільших міжнародних фінансових організацій, що проводять свою діяльність в Україні у сфері модернізації національної економіки, є ЄБРР та ЄІБ. Слід зазначити, що співпраця з ЄБРР та ЄІБ є необхідною умовою для вступу до більшості МФО і саме завдяки їх підтримці Україна може вийти на світові фінансові ринки.

Проаналізувавши досвід взаємодії України з ЄБРР та ЄІБ слід звернути увагу, що сьогодні спостерігається суттєвий прогрес у розвитку їхнього співробітництва, що засвідчує здійснений аналіз стану імплементації проектних

ідей загальною вартістю — 1 млрд 697 млн євро [2].

Отже, на сьогодні на стадії реалізації знаходиться 7 проектів загальною вартістю 1 млрд 577 млн євро. Підсумовуючи зазначимо, що співробітництво України з ЄБРР та ЄІБ за майже 20 років зазнало істотних трансформацій. На сьогодні ключовою характеристикою є системність такого співробітництва, отже наша країна розглядається як стратегічний партнер для інвестування [3, с. 371-373; 4 с.196-197]. У зв'язку з цим розширення співпраці України з ЄБРР і ЄІБ є перспективним, оскільки ці

організації активно беруть участь в розвитку соціально-економічної інфраструктури, зокрема ЄБРР підтримує торгове фінансування в Україні.

Не менш важливим стратегічним партнером України у формуванні сучасної ринкової економіки, здійсненні необхідних структурних реформ і модернізації державних фінансів є МБРР [2]. Специфіка співробітництва з МБРР полягає, зокрема, у доміантній ролі механізму аналітично-дорадчої допомоги підтримки реформ. Цим обумовлюється цільовий характер надання позик. Якщо кредитні програми ЄБРР фінансують окремі точкові проекти в межах установлених сфер, то проекти МБРР охоплюють пріоритетну галузь [5, с. 180].

Слід акцентувати на тому, що за останні два роки Україна зробила низку кроків, які сприяли поліпшенню її відносин з МБРР. Це включає початок переговорів щодо угоди про спрощення візового режиму та угоди про повторний в'їзд, відновлення діалогу між Україною і ЄС з прав людини, підписання угоди про співпрацю за механізмом раннього попередження в енергетичній сфері, а також активну участь України у Східному партнерстві.

Однак, незважаючи на все вищесказане, існує ряд проблем у формуванні сприятливого економічного середовища щодо інвестиційної діяльності МФО, а саме:

- низька інституційна спроможність бенефіціарів;
- низька якість підготовки проектів;
- довготривалий відбір учасників проектів;
- різні вимоги до структурування і реалізації проектів у різних МФО;
- невідповідність мети проектів політиці Міністерства фінансів України;
- низький попит на кредити в іноземній валюті та ін. [8, с. 57].

Вважаємо, що такий стан справ обумовлений, у першу чергу, незавершеним процесом переходу нашої країни до ринкових відносин, який потребує оптимізації власного економічного, організаційного, фінансового

і т.д. потенціалу та використання, в результативному напрямку, міжнародної валютно-фінансової співпраці, управлінського досвіду.

Наприклад, очевидно, що небажання МВФ надавати нашій країні черговий транш пакету макрофінансової допомоги не випадкове. Протягом останнього року Україна сильно втратила позиції у світовому рейтингу інвестиційної привабливості, опинившись на одному рівні з такими країнами, як Алжир та Ірак.

На нашу думку, для того, щоб удосконалити механізм взаємодії України з МФО та підвищити її результативність необхідно:

- оптимізувати механізми та інструментарій управління державним боргом, забезпечуючи при цьому поступове його скорочення;
- переорієнтувати напрямки залучення коштів з підтримки рівня поточного споживання на структурну та інноваційну перебудову виробничого потенціалу національної економіки;
- здійснити трансформацію вітчизняного законодавства відповідно до норм міжнародного права і сприяти укладанню необхідних міжнародних угод з питань валютно-фінансових відносин;
- раціоналізувати кадрове забезпечення в міжнародній сфері;
- побудувати основи конкурентного ринкового середовища;
- забезпечити стабільність і внутрішню конвертованість національної грошової одиниці та ін.

Можливо поліпшити ситуацію зможе впровадження електронного управління. В цьому аспекті Україна досягла відчутних успіхів, адже в рейтингу країн по впровадженню електронного уряду в порівнянні з 2014 роком вона піднялася на 25 позицій і тепер займає 62-й рядок серед 193 країн світу. Зрозуміло, що Україна не може стояти осторонь від прогресивних практик світової спільноти. І, незважаючи на існування окремих факторів, що безпосередньо впливають на швидкість впровадження електронного управління (наприклад, наявність доступу до мережі Інтернет), у будь-якому разі перехід на електронний формат державного управління для

України є неминучим, адже, з огляду на міжнародний досвід, результатом цього є відкритість і прозорість витрачання коштів МФО.

Бібліографічний список:

1. Сучасний стан і напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями / Д.Ю. Венцковський // Фінанси України. - 2012. - № 5. - С. 14-26.
2. Електронний ресурс:
http://mtu.gov.ua/content/infrastrukturni_proekti_z_ebrr_ta_eib.html
3. Шатковська Г.О. Підготовка та реалізація проектів, що фінансуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку // Наук.-теорет. конф. "Проблеми розвитку державних і місцевих фінансів", Київ (10-11 квітня 2003 р.).- К.: НДФІ, 2003. - С. 371-375.
4. Мар'янович Г.О. Основні напрями співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями // Наук.-теорет. конф. "Проблеми розвитку фінансової системи України", Київ (22-23 квітня 2002 р.). - К.: НДФІ, 2002. - С. 193-197.
5. Міжнародні економічні відносини: Історія міжнар. екон. відносин: підручник для екон. вузів і фак./ А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, О.В. Бутенко та ін. - К.: Либідь, 2002. - 190 с.
6. Іваніненко-Свинцицька І. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями // Фінанси України. - 2002. - № 8. - С. 54-59.
7. Арсенюк О. Світовий банк і структурна перебудова фінансового сектора України // Вісник Національного банку України. - 2000. - № 9. - С. 55-57.
8. Бодров В. Трансформація економічних систем: роль міжнародних фінансових організацій // Вісник Української Академії державного управління при Президентіві України. - 2001. - № 4. - С. 56-67.

9. Електронний ресурс:

http://ru.slovoidilo.ua/2016/08/25/infografika/jekonomika/ukraina_v_mirovyx_rejtingax_proval_v_investicionnoj_politike_progress_v_elektronnom_upravlenii

10. Вовчак В. Проблеми зовнішніх позик у контексті взаємовідносин міжнародними фінансовими організаціями/ В. Вовчак //Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. - 2000. - № 2. – С. 149-154.

11. Дунас О. Особливості та основні напрями співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями системи ООН //Право України. - 2008. - № 2. - С. 112-115.

Найман Є.
Науковий керівник: д.е.н., професор Васильців Т.Г.
Львівський торговельно-економічний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ АГРЕСИВНОСТІ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Сучасний етап поступу економіки незалежної України ознаменувався високими темпами активізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств і активізації приватної підприємницької ініціативи, нарощуванням інвестицій та капіталу, збільшенням кількості суб'єктів господарської діяльності, зайнятості. Це забезпечило й низку якісних структурних змін, у т. ч. щодо збільшення обсягів та підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, появи нових форм і форматів бізнес-суб'єктів, капіталізації підприємств.

Натомість, критично дестабілізуючий вплив світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. та політико-економічна нестабільність, підсилена зовнішньою військовою агресією проти нашої держави, значно погіршили параметри бізнес-середовища і умови ведення господарської діяльності вітчизняних підприємств на міжнародних ринках.

Зараз все більше йдеться не про ефективне функціонування та якісний розвиток вітчизняних підприємств, як про їх життєздатність в умовах впливу низки об'єктивних та суб'єктивних чинників, серед яких все більше пріоритетного значення набуває вирішення проблем збереження факторів виробництва та бізнесу в умовах постійних змін законодавства та нововведень уряду, монополізації ринків і господарських ресурсів, рейдерства та «зрощування» бізнесу і влади (економічний аспект) та формування фінансового забезпечення, ускладненого зниженням фінансового результату та рентабельності, погіршенням фінансового стану і платоспроможності підприємств, обмеженням можливостей відносно залучення зовнішнього фінансового ресурсу через послаблення потенціалу фінансово-кредитного сектору країни, кризи банківської системи, слабкий розвиток інфраструктури фінансового ринку (фінансовий аспект).

Зазначені умови та тенденції актуалізували необхідність обґрунтування та подальшого впровадження більш досконалих і ефективних механізмів, інструментів та засобів формування системи фінансово-економічної безпеки підприємств України на міжнародних ринках, здатної більш якісно та ефективно протидіяти загрозам агресивного і нестабільного бізнес-середовища.

Серед складних системних і комплексних економічних категорій фінансово-економічна безпека підприємства має важливе значення. Економічна складова безпеки є найбільш повноцінною характеристикою спроможності економічного агента до життєздатності та передумов розвитку, динамічної економічної стійкості і конкурентоспроможності. Фінансова складова безпеки засвідчує забезпеченість, захищеність та ефективність політики формування, використання і розвитку другого за важливістю (після праці) чинника виробництва – капіталу, виступаючи таким чином найбільш важливою функціональною складовою економічної безпеки.

Об'єктивними передумовами формування системи фінансово-

економічної безпеки підприємств України на сучасному етапі розвитку економіки є: нестабільність та агресивність бізнес-середовища; складне фінансово-економічне середовище діяльності; інфляційні процеси та зменшення купівельної спроможності населення; недосконале конкурентне середовище з перешкодами доступу до ресурсів та ринків, прав діяльності; малокеровані процеси розвитку більшості сфер і ринків; надмірне та недосконале оподаткування бізнесу; істотна тінізація економіки; недостатність уваги з боку державних органів до проблеми фінансово-економічної стійкості підприємств.

Системний підхід до механізму управління підприємством, створення необхідних методологічних умов дослідження об'єктивно потребують уточнення суті поняття «фінансово-економічна безпека» підприємства, зокрема трактування її як рівня життєздатності суб'єкта господарювання протягом періоду його життєвого циклу за одночасного гарантування: виконання місії та цілей; доступу до ринків та ресурсів; належної фінансово-економічної ефективності діяльності; здатності до розвитку; захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз.

За результатами дослідження стану безпеки одного з аналізованих підприємств, яке здійснює зовнішньоторговельну діяльність, індикаторним та методом економічної дієвості підприємства виявлено, що загрозливими є значення всіх коефіцієнтів ліквідності та фінансової стійкості, рентабельності, забезпеченості інвестиціями, використання виробничої потужності, фондівіддачі та оборотності оборотних активів. Виявлено загрозливу недостатню забезпеченість фінансової та техніко-технологічної компонент системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

Із урахуванням виявлених передумов забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства аналізованому підприємству слід реалізувати модель процесного підходу до стратегічного управління системою його фінансово-економічної безпеки на основі реалізації заходів у межах функціональної та процесної підсистем. Таким чином при

управлінні системою фінансово-економічної безпеки підприємства враховуються всі складові його ресурсного забезпечення (організаційне, кадрове, фінансове, технологічне, інформаційне, юридичне) та етапи бізнес-процесу (організаційно-управлінського, фінансово-аналітичного, ринкового, збутового).

У відповідності до вказаних складових бізнес-процесів підприємства потрібно визначати та реалізовувати стратегічні цілі управління системою його фінансово-економічної безпеки. Але їх досягнення потребує продуманого поєднання та використання концепцій управління безпекою, а саме – життєздатної системи, управління якістю, управління вартістю, соціальної відповідальності, стратегічного управління та менеджменту знань.

Організаційно-економічний механізм системи забезпечення фінансово-економічної безпеки передбачає використання системної сукупності методів та засобів впливу на покращення структурних складових фінансово-економічної безпеки, а формування надійної системи фінансово-економічної безпеки шляхом створення відповідної служби чи делегування функцій з її забезпечення іншим відділам потребує реалізації організаційних, інституційних, економічних, інформаційних та мотиваційних заходів.

Необхідність забезпечення системи фінансово-економічної безпеки як невід’ємної умови і функції існування підприємства на міжнародних ринках товарів і послуг є об’єктивною. Це потребує врахування її за кожним напрямом та при стратегічному і тактичному плануванні діяльності підприємства. Головними критеріями диференціації стратегічних підходів до управління системою фінансово-економічної безпеки є рівень небезпеки на момент розробки (коригування) стратегії та фінансові можливості суб’єкта господарювання.

Погорелов О.С.
ДВНЗ «Університет банківської справи»
Харківський навчально-науковий інститут,
керівник відділу продажу автосалону електромобілів «Elcars»
Науковий керівник: к.е.н., доцент Н. І. Алдохіна,
Харківський національний економічний університет ім. Семена
Кузнеця

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТУВАННЯ

Сьогодні в умовах нестабільної економічної ситуації у будь-якого підприємства гостро постає потреба контролювати власні доходи та витрати, рух грошових коштів, розрахунковий баланс тощо. Саме з такою метою керівництво підприємств впроваджує бюджетування. Проблема впровадження бюджетування на підприємствах України є актуальною. Подальші зволікання менеджерів у цій галузі загрожують значно більшими проблемами, ніж неплатежі або поганий фінансовий стан усе більшої кількості підприємств (що, крім іншого, робить їх непривабливими для інвесторів і тому ще більше підриває основу подальшого розвитку). Дедалі серйознішою є небезпека відставання українського менеджменту від менеджменту провідних країн світу, що наочно проявляється й у сфері управління фінансами.

Повноцінне бюджетування на наших підприємствах поки що рідкість. Хоча більшість фінансових проблем наших підприємств виникає саме від недостатнього вміння управляти фінансами. Часто неплатежі - це наслідок відсутності в керівників чіткої інформації і належного контролю за рухом фінансових потоків.

У сучасних умовах ринкових відносин, де існує посилена конкуренція та високий рівень невизначеності, все більше зростає потреба у прийнятті оптимальних рішень на підприємствах. Для цього необхідно своєчасно отримувати актуальну та достовірну інформацію. Якщо підприємство буде розробляти бюджети, які забезпечують періодичне планування діяльності, то це буде давати можливість передбачати можливі проблеми та визначати

найкращих шлях його розвитку. На вітчизняних підприємствах бюджетування майже не застосовується, а якщо застосовується, то не дає бажаного результату. Саме для цього українським підприємствам потрібен міжнародний досвід організація бюджетування на підприємстві.

Затребуваність ідеї бюджетування в ХХ столітті була обумовлена двома факторами: з одного боку, новітні теоретичні дослідження, що збагатили теорію і практику обліку для цілей управління, з іншого, сформовані економічні умови, що загострили зовнішню і внутрішню конкуренцію і пов'язані з нею зростання витрат і зусиль на реалізацію товарів.

Після другої світової війни змінилися функції і зміст обліку: поняття «облік виробництва» все частіше стали замінювати поняттям «управлінський облік», бо наголос було зроблено на складання попередніх кошторисів витрат, оперативному виявленні відхилень від них, систематичному аналізу витрат виробництва і варіантах управлінських рішень на базі оцінки їх собівартості.

Сучасне поняття управлінського обліку пов'язано з його новим змістом, яке увійшло в теорію і практику обліку як нова концепція інформації і управління – «управлінський контроль». Вперше сутність цього поняття була визначена американськими вченими як процес, за допомогою якого керівники забезпечують ефективно і результативно використання ресурсів для досягнення цілей організації. Управлінський контроль ширше поняття управлінського обліку, так як включає психологічні і соціальні аспекти управління.

Роль і місце бюджетування в сучасній обліковій теорії і практиці можна розглядати з двох сторін: у вузькому сенсі цього слова, як фінансовий інструмент управлінського контролю, в широкому сенсі цього слова, як підсистему управлінського обліку, яка має цільову спрямованість і обумовлену цим завдання і функції, а також складові елементи: об'єкти, методи і організаційні форми [1].

Для подальшого вдосконалення систем управлінського обліку на вітчизняних підприємствах, орієнтованих на міжнародний ринок, доцільно розглянути досвід бюджетного планування і управління на промислових підприємствах провідних країн світу. Особливу увагу слід приділити системам управлінського обліку і планування, побудованим за вимогами британо-американо-голландської і континентальної моделей, тому що підприємства, що діють на їх основі - визнані економічні лідери в світовому господарстві.

Ключ до розуміння зарубіжної практики фінансового обліку ховається в тому, що всі моделі обліку орієнтуються на зовнішнього і внутрішнього споживача, що в однаковій мірі зацікавлені в прибутковості діяльності.

Кожна операція повинна бути прозорою з точки зору її впливу на зміну прибутку. Необхідно своєчасно визначати, чи потрібні коригувальні дії, щоб механізм збільшення доходу працював безвідмовно [2].

У сучасних умовах підприємства не можуть працювати ефективно, якщо вони покладаються на процес планування, в якому відсутня синхронізація з динамікою розвитку бізнесу. Процес формування і узгодження бюджету становить найбільш трудомістку частину всього циклу планування і має на меті використання бухгалтерської технології (бюджетування на рівні проводок), а також поширеного у світовій практиці послідовного методу бюджетного управління (всі бюджети послідовно виводяться з базового, як правило, бюджету продажів).

Термін *planning* в західних джерелах використовується як узагальнююче поняття, але частіше відноситься до довгострокових прогнозів. Іноді використовується термін *programming* (складання програми дій), він, як правило, відноситься до розробки окремих проектів або процесів [3].

Мета, масштаб і сфера діяльності підприємства описує в загальних рисах її підхід до бізнесу, але не дає менеджерам точних формулювань виробничих завдань. Завдання підприємства встановлюють найближчі

конкретні цілі, до досягнення яких прагнуть її менеджери. Задачі суб'єкта господарювання, що виражаються в бюджетних планах, можуть мати кількісне формулювання, наприклад, встановлення цільових значень питомої ваги її продукції в загальному ринковому обороті, рентабельності власного капіталу, темпу зростання доходу на акцію, або вони можуть задаватися якісно.

Самим деталізованим рівнем планування є budgeting - бюджетування, або як його часто називають, бюджетне або кошторисна планування [4].

На основі понад 80-річного зарубіжного досвіду використання бюджетування можна виділити наступні проблеми, які варто врахувати при впровадженні та вдосконаленні бюджетування на вітчизняних підприємствах:

1. Процедури бюджетування надзвичайно бюрократичні, а отже, призводять до втрат часу. Відповідно до досліджень, бюджетний процес займає від 20 до 30 % часу роботи управлінського персоналу.

2. Більшість бюджетних показників є ненадійними та здебільшого декілька разів протягом бюджетного циклу перераховуються. При цьому планування здійснюється, як правило, методом екстраполяції без врахування на достатньому рівні зовнішніх факторів.

3. Бюджети орієнтовані на фінансові показники. Але в сучасних умовах успіх в конкурентній боротьбі залежить від швидкості та якості обслуговування, рівня задоволення потреб споживачів, залучення талановитих кадрів, від репутації підприємства та інших нефінансових показників, які знаходяться поза системами бухгалтерського обліку та бюджетування.

4. Завдання виконання плану не в повній мірі відповідає вимогам ринкової економіки. Виконання плану не характеризує успіх підприємства, якщо конкуренти досягли кращих показників в своїй діяльності.

5. Процедури бюджетування сприяють штучному встановленню верхньої межі на основі очікуваного зростання доходів і нижньої на основі

скорочення витрат, і, таким чином, створюються перепони для впровадження інновацій.

6. Встановлення залежності між досягненням бюджетних показників і величиною заробітної плати, породжує особливі негативні поведінкові проблеми і є причиною конфліктів між внутрішніми підрозділами підприємства. Часто менеджери намагаються маніпулювати інформацією і цільовими бюджетними показниками з метою отримання додаткової оплати праці [5].

Бібліографічний список:

1. Юзвович Л. И. Международный опыт внедрения бюджетирования, ориентированного на результат / Л. И. Юзвович, Е. Ю. Валова // Финансы и кредит. - 2010. - N 21. - С. 61-65.

2. Матвеева Н.В. Проблемы финансового планирования на предприятии / Н.В. Матвеева, В.М. Олійник // Економіка суб'єктів господарювання. Наука й економіка. – № 1 (41). – 2016 – С.57-61.

3. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга. - М.: Финансы и статистика, 1997. – 450 с.

4. Бригхем Ю, Гапенски Л. Финансовый менеджмент: Полный курс: В 2-х т. / Пер. с англ. Под ред. В.В. Ковалева. – СПб.: Экономическая школа, 2001. – Т.2. – 669 с.

5. Ковалев Д. Управление без бюджета (Beyond Budgeting) / Д. Ковалев. – 2005. – №8. – С. 29–35.

Сало Л., Набок О.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Головка О.Г.,
ДВНЗ «Університет банківської справи»
Харківський навчально-науковий інститут

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

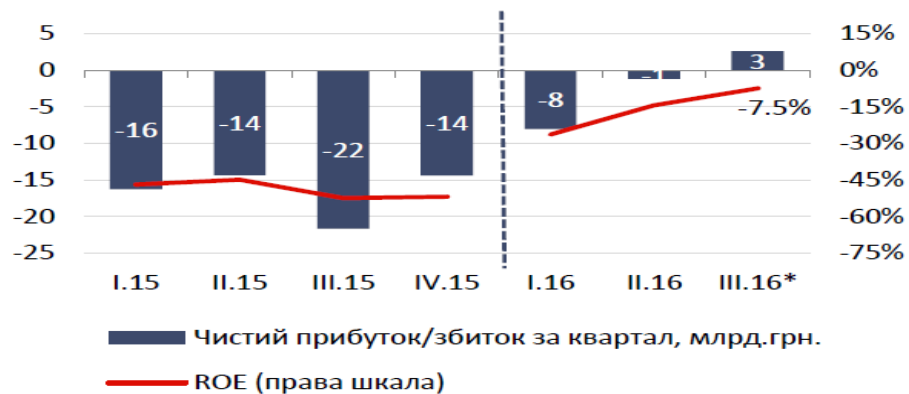
Банк як невід’ємний суб’єкт господарювання в ринковій економіці постійно здійснює свою діяльність під впливом різних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Також істотний вплив на діяльність банку здійснюють кризові явища, які є супутнім атрибутом недосконалого ведення господарської діяльності та механізмів його регулювання в ринкових умовах. Тож питання стабільного функціонування банку набуває важливого значення.

На основі статистичних даних проведемо дослідження стану банківського сектору України за підсумками 2016 року та визначимо подальші перспективи функціонування банківської системи України.

Протягом 2016 року системні ризики українського фінансового сектору зменшилися. Ситуація в банківському секторі стабілізувалася завдяки відновленню бази фінансування, визнанню реальної якості активів та виконанню програм докапіталізації практично усіма великими банками. Подолано основну масу проблем минулого, які перешкоджали здоровому розвитку банківської системи, банки мають достатньо капіталу та ліквідності, щоб відновити кредитування економіки [1].

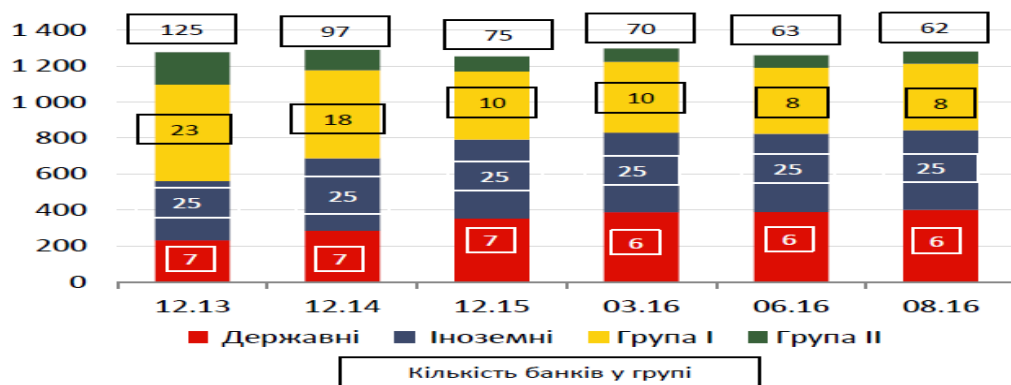
Цього року НБУ завершив діагностичне обстеження 60 найбільших банків та визначив графіки докапіталізації. Добігає кінця діагностика стану кредитування банками пов’язаних осіб. Таким чином, найближчим часом НБУ завершить найбільш масштабну та детальну перевірку стану активів банків за всю історію незалежної України [2].

У травні 2016 року банківський сектор вперше за останні роки став прибутковим, за травень – серпень чистий прибуток платоспроможних банків склав 4,9 млрд. грн. [1].

Рис.1. Фінансовий результат та рентабельність капіталу банків

Від початку року виведено 15 банків, із них 4 через непрозору структуру власності. Акціонери ще двох банків прийняли рішення про ліквідацію установ. На динаміку балансових показників найсуттєвіше вплинуло виведення 4-х банків, на які разом припадало 2,3% активів на кінець 2015 року (рис.2) [1].

Рис.2. Чисті активи банків, млрд. грн. за 2013-16 р.р.

Досягнення фінансової стабільності є одним із завдань, на якому наголошується в Меморандумі щодо економічної та фінансової політики у межах співробітництва України з МВФ за програмою stand-by. Реформування фінансового сектора в розрізі регулювання та нагляду започатковане насамперед із цією метою, тоді як зміни підходів до реалізації грошово-кредитної політики та перехід до режиму інфляційного

таргетування вимагатиме налагодження координації монетарної та макропруденційної політики.

Підсумовуючи дослідження факторів впливу на банківський сектор в умовах економічної кризи, варто звернути увагу на те, що:

по-перше стабільний фінансовий стан банку означає зростання основних позитивних параметрів (капіталу, активів, ліквідності, платоспроможності, прибутковості) та зниження негативних параметрів (ризикованості, неякісних та неробочих активів, невірноваженість між активами і пасивами за строками погашення та між активними і пасивними процентними ставками), що визначають рівень фінансової стабільності. Процес цього забезпечення є безперервним, динамічним і зумовлює необхідність постійного регулювання діяльності банку, яке повинне бути адаптоване до реалій сучасного стану вітчизняної економіки та до умов, що постійно змінюються;

по-друге, залежність фінансової стабільності банку від внутрішніх та зовнішніх факторів зумовлює необхідність постійного системного регулювання банківської діяльності, оскільки лише за умови своєчасної об'єктивної оцінки ступеня їх впливу не можна уникнути прийняття неправильних, неадекватних реальній ситуації управлінських рішень і запобігти погіршенню фінансового стану банків. Виконати це завдання можна лише за умови раціонального поєднання державного впливу з механізмами саморегулювання самого банку, які базуються не на інтуїції, а на науково - обґрунтованих підходах, що досягаються шляхом постійного моніторингу загальноекономічної ситуації, інвестиційного клімату, інфляційних процесів, процентної та валютної політики держави [3].

Варто зауважити, що на сьогодні існує нагальна потреба врегулювання юридичних аспектів регулювання діяльності банків щодо вдосконалення банківського нагляду, оскільки система економічних нормативів не достатньою мірою охоплює ризикові напрямки банківської діяльності, страхування вкладів не гарантує довіри клієнтів до банківської

системи, процедур фінансового оздоровлення, реструктуризації і банкрутства банків.

Бібліографічний список:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
2. Батковський В.А. Реструктуризація банківської системи України у контексті стратегії подолання наслідків світової фінансової кризи / В.А. Батковський // Вісник КНУ. Серія: Економіка. – 2014. – Випуск 112. – С. 39–43.
3. Ключко Л. А. Забезпечення фінансової стабільності банків в умовах фінансової кризи / Л. А. Ключко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 97–105.

Смук Х.

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Хірівський Р.П.
Львівський національний аграрний університет**

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Незважаючи на досягнутий за роки незалежності України прогрес у сфері забезпечення фінансовими ресурсами потреб територіальних громад, в багатьох адміністративно-територіальних одиницях вони все ще залишаються вкрай обмеженими, що зумовлено наступними чинниками:

- 1) Малий обсяг доходів не дає реальних можливостей місцевій владі бути фінансово незалежною та впливати на соціально-економічні процеси у регіонах;
- 2) Доступ на ринки запозичень стримується через високі ставки, сплата яких перевищує навантаження на місцеві бюджети;
- 3) Механізм використання бюджетних коштів не забезпечує задоволення суспільних потреб.

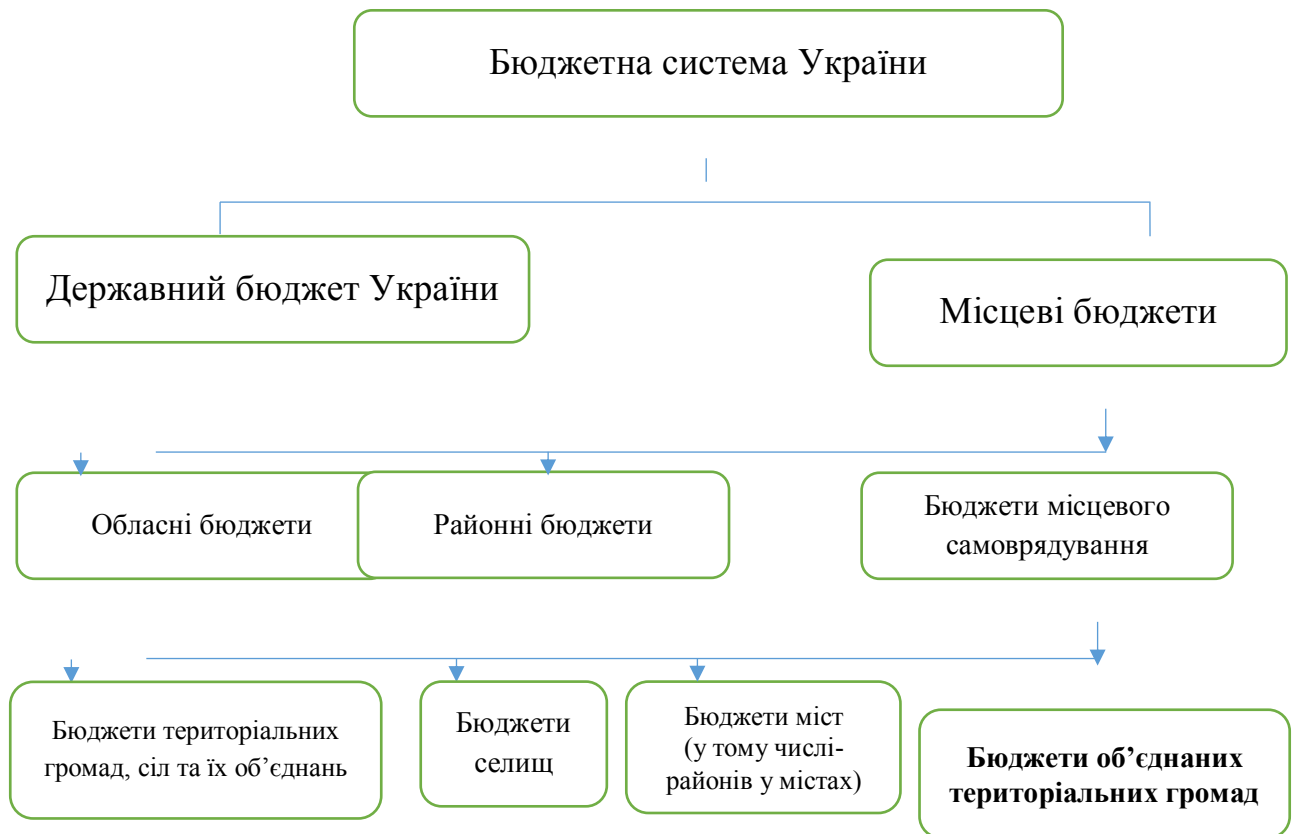

Відтак сьогодні принципової ваги набуває пошук альтернативних джерел для забезпечення фінансової дієздатності територіальних громад та вдосконалення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні, що включає забезпечення ефективного та цільового витрачання коштів місцевих бюджетів.

Дослідженню проблем фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів та окремих територій, а також зміцненню фінансової бази органів місцевого самоврядування присвятили свої праці такі вчені - економісти: І. Волохова [1], В. Мамонова, М. Кульчицький, О. Ольшанський. Проблемами зміни адміністративно-територіального устрою в Україні як вихідної умови набуття нових функціональних і фінансових якостей територіальної громади займалися: Р. Безсмертний, М. Долішній, П. Жук, В. Кравців, М. Карлін, В. Князева, В. Малиновський, С. Шульц та ін.

Метою роботи є дослідження особливостей фінансового забезпечення розвитку територіальних громад і підвищення їх фінансової спроможності в процесі реалізації адміністративно-територіальної реформи.

Бюджети об'єднаних територіальних громад є складовим елементом державного бюджету України [2]. Бюджетна система України, будучи сукупністю державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права. Склад вітчизняної бюджетної системи визначено Бюджетним кодексом України (рис. 1).

Рис. 1. Склад бюджетної системи України

Основною проблемою формування фінансових ресурсів ОТГ є залежність їх від субвенцій з бюджету. У зв'язку із цим нами пропонується перспективний план диверсифікації надходжень бюджетів об'єднаних територіальних громад. Згідно нього, до доходів ОТГ можуть належати [3]:

Податкові надходження:

1) податки на доходи та прибуток.

Податок на доходи фізичних осіб займає найбільшу питому вагу в податкових надходженнях (понад 70%) державного бюджету України. Сьогодні він розподіляється між бюджетами за наступними нормативами: 60% податку, що сплачується на території міст обласного значення, районів й об'єднаних територіальних громад – до доходів загального фонду бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів і бюджетів об'єднаних територіальних громад; 15% податку, що сплачується на території областей – до загального фонду обласних бюджетів (табл. 1.).

**Розподіл податку на доходи фізичних осіб
між бюджетами різних рівнів до та після 2017 року**

До 2017 року	Після 2017 року	Бюджети, куди зараховується податок
-	15%	Доходи загального фонду обласних бюджетів
-	20%	Доходи загального фонду районних бюджетів
75%	20%	Доходи загального фонду бюджетів міст обласного значення
-	20%	Доходи загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад
25%	-	Доходи загального фонду бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення

Зарахування податку на прибуток підприємств до відповідних місцевих бюджетів здійснюється за наступними нормативами: 10% податку на прибуток підприємств, зареєстрованих на території областей, – до доходів загального фонду обласних бюджетів; 100% податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, засновником яких є обласні, районні, міські, міські (міст районного значення), селищні та сільські ради, об'єднані територіальні громади, – до доходів загального фонду обласних, районних, міських, міських (міст районного значення), селищних та сільських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад (табл. 2).

Загалом же, в 2016 році до обласних бюджетів і мобілізовано близько 1,7 млрд грн податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, що в 10 разів більше, ніж податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності.

**Зарахування податку на прибуток підприємств
до бюджетів різних рівнів**

Вид податку	Території реєстрації / заснування платників податків	Відсотки зарахування	Бюджети, куди зараховується податок
Податок на прибуток підприємств	Області	10%	Доходи загального фонду обласних бюджетів
Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	Обласні ради	20%	Доходи загального фонду обласних бюджетів
	Районні ради	20%	Доходи загального фонду районних бюджетів
	Міські ради (міст обласного значення)	20%	Доходи загального фонду бюджетів міст обласного значення
	Міські (міст районного значення), селищні та сільські ради	20%	Доходи загального фонду міських (міст районного значення), селищних та сільських бюджетів
	Об'єднані територіальні громади	20%	Доходи загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад

2) рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів [4].

До бюджетів об'єднаних територіальних громад мають зараховуватись повна сума:

- а) рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів;
- б) рентної плати за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення;
- в) рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин місцевого значення;
- г) рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.

3) внутрішні податки на товари та послуги (акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів).

4) екологічний податок.

5) інші податки та збори [5].

Незважаючи на значні можливості та інноваційність у сфері формування та управління фінансовими ресурсами, у багатьох об'єднаних територіальних громадах вони залишаються обмеженими, та в-основному визначаються надходженнями з державного бюджету.

Відтак принципової ваги набуває питання диверсифікації бюджетних надходжень на місцях та підвищення фінансової дієздатності керівництва ОТГ. Для цього потрібно розширити канали бюджетної забезпеченості адміністративно-територіальних одиниць за рахунок залучення податкових надходжень від фізичних та юридичних осіб, залучення рентної плати за користування природними ресурсами. Зменшити високу залежність місцевих бюджетів від податкового механізму формування доходів можна за рахунок низки неподаткових доходів, зокрема – доходів від операцій із капіталом, доходів від власності та підприємницької діяльності, доходів від некомерційної господарської діяльності.

Бібліографічний список

1. Волохова І. С. Методологія визначення ступеня фінансової децентралізації по видатках/ І. С. Волохова // *European Journal of Economics and Management*. - 2016. - № 1. - Р. 84–90.

2. Мамонова В. В., Горбатенко О. С. Місцеві фінанси в умовах децентралізації влади: шляхи вдосконалення управління / В. В. Мамонова, О. С. Горбатенко // *Теорія та практика державного управління*. - 2016. - № 1. - С. 154–159.

3. Кульчицький М. І., Заброцька О. В. Децентралізація як основа розбудови регіонів та підвищення фінансового забезпечення територій / М. І. Кульчицький, О. В. Заброцька // *Бізнес Інформ*. - 2016. - № 4. - С. 88-95.

4. Ольшанський О. В. Об'єднання територіальних громад як механізм забезпечення їх ресурсної спроможності / О. В. Ольшанський // *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. - № 2. - С. 92-99.

5. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Станішевський Д.
Науковий керівник: д.е.н., професор Іляш О.І.
НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»

КРИПТОВАЛЮТА В УКРАЇНІ: РИЗИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ ЇЇ ПОШИРЕННЯ

Загальновідомо, що криптовалюта – це електронна грошова одиниця, кількість і випуск якої не залежить від реальних грошей, створюваних державами на зразок долара або гривні [1], а також платіжний засіб, який має ряд принципових відмінностей від традиційних валют і платіжних систем, оскільки емісія та облік цієї валюти здійснюється за допомогою асиметричного шифрування з використанням різних криптографічних методів захисту, таких як Proof-of-work та / або Proof-of-stake [5, С. 2, 194, 245].

Варто зауважити, що однією з головних відмінностей її використання є децентралізація самої структури, адже криптовалюта немає єдиного центру або банку – уся мережа представляє собою систему рівноправних клієнтських програм, які в свою чергу, є самодостатніми структурами глобальної криптовалютної мережі, що працює автоматично в цілодобовому режимі. Емісія криптовалюти здійснюється за допомогою «добування» або «майнінга» - процесу використання обчислювальних потужностей комп'ютерних систем для створення ланцюжка блоків транзакцій криптовалют. Кожен блок повинен відповідати певним критеріям правильності і складності створення, для чого використовуються алгоритми хешування. Таким чином, майнери одночасно видобувають нові монети та проводять усі транзакції криптовалют. І за умови, якщо майнери зупинять роботу, то певна криптовалюта, яку вони добували та підтримували просто перестане

існувати [2]. На сьогоднішній день це один з найбільших ризиків, проте ймовірність цього надто низька, адже майнінг, а отже і підтримка валют, є вигідним бізнесом, яким вже займаються мільйони людей у світі.

Додамо також, що іншою ознакою криптовалют є її анонімність та захищеність: при створенні криптогаманців не обов'язково вказувати своє ім'я, адже для цієї технології достатньо публічного електронного ключа. З одного боку, все досить прозоро: завдяки відкритим ланцюжкам блоків, будь-хто може побачити кількість біткоінів у конкретному гаманці і всі його транзакції. З іншого боку, на відміну від звичайного рахунку в банку, нікому не відомо, кому саме належить та чи інша адреса. Зламати Bitcoin неможливо, адже це дуже складний математичний алгоритм, який генерується мільйонами комп'ютерних пристроїв світу, немає особистої приналежності, відтак, без відома нікому не вдасться перевести гроші на інші рахунки, як це можливо в звичайному банку [4].

Відзначимо, що в Україні, як і у більшості країн світу, не відбувся процес легалізації криптовалют. Як і інші центробанки світу, НБУ турбує ключовий момент - він не в силах контролювати таку грошову одиницю як Bitcoin, її курс та обсяги інвестицій [3]. Окрім того, НБУ акцентує увагу і на те, що всі ризики по використанню в розрахунках «віртуальної валюти / криптовалюти» Bitcoin несе тільки учасник розрахунків. У той же час, з себе, як регулятора ринку фінансових послуг в країні, НБУ знімає відповідальність за можливі ризики і втрати, пов'язані з використанням зазначеної системи платежів [6]. Таку позицію НБУ повністю підтверджує висновок експерта Bitcoin Foundation Г. Андерсена, який радить переїзним громадянам не використовувати біткоіни, адже валюта лише розвивається і її можна порівняти з раннім інтернетом. Проте, такий порядок речей є тимчасовим, адже біткоін розроблений з метою децентралізованого обміну між людьми [7].

Наприкінці 2016 року цей порядок речей нарешті почав змінюватися, НБУ переглянув свою політику щодо криптовалют в Україні і загалом

технології blockchain, яка лежить в основі всіх криптовалют. Центральний банк України оприлюднив план впровадження дорожньої карти Cashless Economy, в якій прописані плани по використанню технології blockchain в Україні [8], згідно з якою у 2017 році НБУ стане емітентом електронних грошей на базі технології Blockchain в рамках проекту "НСП Простір", а запровадження зазначеної форми електронних грошей здешевить еквайринг (альтернативу картковим платежам) [9]. Така підтримка НБУ значно зменшує ризики використання криптовалют в Україні, а ймовірність того, що у 2017 році НБУ цілком може прийняти постанови, які переведуть Bitcoin з сірої зони в білу [14] є високою.

Зауважимо, що останні тенденції зміцнюють позиції blockchain, а отже і криптовалют в Україні, що підтверджується низкою системних дій, зокрема . підписанням у 2017 році урядом України і blockchain-компанією Bitfury меморандуму про співпрацю щодо переведення держреєстрів України на систему blockchain [10]. Вважається, що це найбільша угода з урядом щодо технології blockchain за усю історію, яка включає в себе передачу електронних урядових даних України на цю платформу та призведе до кардинально нової екосистеми для державних проєктів, заснованих на blockchain технології в Україні[11].

Загалом, безпечна державна система, побудована на blockchain технології, може забезпечити мільярди доларів активів і мати значний соціальний та економічний вплив у світі. Цю тенденцію переходу на blockchain технології підтримує не лише Україна, а й такі країни як Грузія, Швейцарія та Естонія, а bitcoin-банкомати існують мають світове поширення, відтак, Україна не є виключенням [12], адже у багатьох інтернет магазинах система розрахунку за допомогою криптовалюти bitcoin є досить поширеною. У той же час, український проєкт значно перевищує їх масштаби та підтримку, що робить Україну однією з провідних країн в галузі поширення blockchain та криптовалют загалом.

Хоч і прийнято вважати, що криптовалюти неможливо оподатковувати, відстежувати і контролювати, у цієї валюти більше шансів зробити фінансову систему країни прозорою. Окрім цього, технологію можна застосувати і для регулювання оподаткування, адже уряд зможе спростити процедуру стягнення податку, списуючи певну суму з кожної транзакції / угоди на окремий гаманець. У цьому випадку зникне необхідність подавати податкові декларації, а витрати на підтримку працездатності структури знизяться до мінімуму [13].

Підсумовуючи скажемо зауважимо, що політика всебічної підтримки НБУ криптовалют та головної їх складової – блокчейну забезпечила її ефективне поширення на території України. Так, на ринку існує значна кількість майнерів, ціна обладнання яких оцінюється в мільйони доларів, а потік інвестицій у цей бізнес тільки збільшується, при чому, не лише в Україні, а й в усьому світі. Проведене дослідження дозволило зробити висновки, що майнінг в Україні не зупиниться і ризику зникнення криптовалют немає. Окрім того, НБУ має наміри виступити емітентом окремих криптовалют, планує створити власну валюту, що є безпрецедентним випадком у світовій історії. Вже зараз можна стверджувати, що перехід на blockchain технологію та загалом електронні гроші, до яких вже відносяться криптовалюти, це лише питання часу, адже це прозора, безпечна, швидка, стабільна система, яка до того ж є багатофункціональною.

Бібліографічний список:

1. Що таке криптовалюта? // ВІДПОВІДІ ІСНУЮТЬ 2014-1015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vidpovim.pp.ua.
2. Криптовалюты как пиринговые системы и платежные средства // PaySyst 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.paysyst.ru.
3. Дайнеко А. Сколько украинцы платят за Bitcoin и как его используют// Страна.ua 2017 – 6 квітня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.strana.ua

4. The People 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.the-people.com
5. Andreas M. Antonopoulos «Овладение Биткоином».- 2014 – 293 с.
6. Криптовалюта в Украине: нынешнее положение вещей и перспективы // Lawyer.ua 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.lawyer.ua
7. Greenberg A. Crypto Currency // Forbes 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.forbes.com
8. NCC 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.newscryptocoin.com
9. НБУ одобрил и представил дорожную карту Cashless Economy // 24 Украина 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukr-24.com
10. В Украине госреестры переведут на блокчейн // UBR 2017 – 14 квітня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ubr.ua
11. Reuters 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.reuters.com
12. Bitcoin ATM map 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.coindesk.com
13. Uip 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uip.me
14. Гадомський Д. Что случится в Украине в 2017 году? Прогноз от фрико-юристов // BusinessViews 2017 – 16 січня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.businessviews.com.ua

Ткаченко В.І.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Комарист О. І
Полтавська державна аграрна академія

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ

Зараз в Україні існує проблема дефіциту фінансових ресурсів. Сьогодні держава не в змозі здійснювати інвестування різних сфер економіки через брак бюджетних коштів. Отже, серед проблем, які потребують негайного вирішення, одно з перших місць займає проблема нестачі інвестиційних ресурсів в економіці України та створення сприятливих умов для їх нагромадження. Варто зауважити, що процеси економічного росту обумовлюються обсягом і темпами зростання інвестицій, їх структурою та якісними характеристиками. Формування сприятливого інвестиційного клімату є одним із стратегічних завдань, що сьогодні стоять перед українською державою, від реалізації якого залежить можливість стабілізації національної економіки та її подальша соціально-економічна динаміка. Тому, проблема підвищення інвестиційної привабливості економіки України є надзвичайно актуальною і важливою.

Проблемам залучення інвестицій в економіку України та вивченню її інвестиційного клімату присвячені праці багатьох вчених. Зокрема, Л. Борщ, О. Гаврилюка, А. Гайдуцького, В. Гейця, А. Дуки, Ю. Козака, О. Малютіна, В. Новицького, А. Пересади, А. Пехника, О. Рогача, А. Філіпенка та ін. Однак проблеми забезпечення сприятливого інвестиційного клімату потребують постійного розгляду, аналізу та вирішення

Метою роботи є аналіз сучасних проблем та визначення основних напрямів підвищення інвестиційної привабливості України.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема: є одним з найбільших потенційно містких ринків в Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал;

володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має добре розвинену інфраструктуру. Окрім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, сформованій законодавчій базі з вирішення питань іноземних інвестицій, яка, зокрема, впроваджує національний режим діяльності для фірм з прямими інвестиціями, посиленні зв'язків з країнами ЄС, членстві в СОТ тощо.[1] Однак, попри ці суттєві переваги, інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою, оскільки інвестиційний клімат в Україні є досить ризикованим. Події 2013- 2014 рр. в Україні суттєво погіршили національну економічну ситуацію та трансформували зовнішньоекономічну діяльність нашої держави.

До десятки основних країн-інвесторів (табл. 1), на які припадає 83,0% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 11 744,9 млн. дол. США (27,1%), Нідерланди – 5 610,7 млн. дол. США (12,9%), Німеччина – 5 414,3 млн. дол. США (12,5%), Російська Федерація – 3 392,1 млн. дол. США (7,8%), Австрія – 2 402,4млн. дол. США (5,5%), Велика Британія – 1 852,5 млн. дол. США (4,3%), [2]Віргінські Острови – 1 798,9 млн. дол. США (4,1%), Франція – 1 528,1 млн. дол. США (3,5%), Швейцарія – 1 364,2 млн. дол. США (3,1%) та Італія – 972,4 млн. дол. США (2,2%).

Таблиця 1

**Прямі іноземні інвестиції з країн світу в економіку України в
2012-2015 рр.**

Країни	01.01.2013		01.01.2014		01.01.2015		01.01.2016	
	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього	54462,4	100,0	58156,9	100,0	45916,0	100,0	43371,4	100,0

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Австрія	3401,4	6,2	3257,5	5,6	2526,4	5,5	2402,4	5,5
Беліз	-	-	1055,6	1,8	642,4	1,4	547,2	1,3
Велика Британія	2556,5	4,7	2714,1	4,7	2145,5	4,7	1852,5	4,3
Віргінські Острови(Брит.)	1884,9	3,5	2493,5	4,3	1997,7	4,4	1798,9	4,1
Італія	1015,9	1,9	1267,8	2,2	999,1	2,2	972,4	2,2
Кіпр	17275,1	31,7	19035,9	32,7	13710,6	29,9	11744,9	27,1
Нідрланди	5168,6	9,5	5561,5	9,6	5111,5	11,1	5610,7	12,9
Німеччина	6317,0	11,6	6291,8	10,8	5720,5	12,5	5414,3	12,5
Польща	916,4	1,7	845,4	1,5	813,2	1,8	785,9	1,8
Російська Федерація	3785,8	7,0	4287,4	7,4	2724,3	5,9	3392,1	7,8
США	936,7	1,7	991,1	1,7	862,3	1,9	698,9	1,6
Франція	1765,3	3,2	1825,8	3,1	1614,7	3,5	1528,1	3,5
Швейцарія	1106,2	2,0	1325,4	2,3	1390,6	3,0	1364,2	3,1
Інші	8332,6	15,3	7204,1	12,3	5639,2	12,2	5258,9	12,3

Інвестиційну привабливість України формують галузі економіки (табл. 2). На початок 2016 р. на підприємствах промисловості зосереджено 13 280,1 млн. дол. США (30,6%) прямих іноземних інвестицій, у т. ч. переробної – 11 331,7 млн. дол. США, добувної промисловості та розроблення кар'єрів – 1 243,6 млн. дол. США, з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 704,8 млн. дол. США. В установах фінансової та страхової діяльності акумульовано 11 823,9 млн. дол. США (27,3%) загального обсягу прямих іноземних інвестицій; на підприємствах

оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 5 659,5 млн. дол. США (13,0%); в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, – 3 482,8 млн. дол. США (8,0%) [3] у сфері транспорту, інформації та телекомунікацій – 3 505,9 млн. дол. США (8,1%), професійної, наукової та технічної діяльності – 2 174,5 млн. дол. США (5,0%).

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в Україні за видами економічної діяльності в 2012-2015 рр.

Галузь	01.01.2013		01.01.2014		01.01.2015		01.01.2016	
	млн.д ол. США	%	млн.д ол. США	%	млн.д ол. США	%	млн.д ол. США	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього	54462,4	100,0	58156,9	100,0	45916,0	100,0	43371,4	100,0
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	800,7	1,5	839,3	1,4	594,1	1,3	500,6	1,2
Промисловість	117166,7	31,5	18012,5	31,0	14817,1	32,3	13280,1	30,6
Добувна промисловість	1548,4	2,8	1668,9	2,9	1461,2	3,2	1243,6	2,9
Переробна промисловість	14078,7	25,9	14701,5	25,3	12569,5	27,4	11331,7	26,1
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	1539,7	2,8	1642,2	2,8	786,4	1,8	704,8	1,7
Будівництво	974,1	1,8	1649,6	2,8	1289,9	2,8	1158,3	2,7

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Торгівля: ремонт автотранспор тних засобів	6003,0	11,0	7559,6	13,0	6019,2	13,1	5659,5	13,0
Транспорт, зв'язок, інформація	3015,7	5,5	3704,2	6,4	3001,7	6,5	3505,9	8,1
Фінансова та страхова діяльність	16105, 6	29,6	15348, 8	26,4	11537, 4	25,1	11823, 9	27,3
Операції з нерухомим майном	9058,5	16,6	4370,9	7,5	3804,4	8,3	3482,8	8,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	...	...	3448,4	5,9	2837,0	6,2	2174,5	5,0
Надання інших видів послуг	1338,1	2,5	3223,6	5,6	2015,2	4,4	1785,6	4,1

Отже, для забезпечення інвестиційної привабливості необхідно розробити чітку державну стратегію досягнення конкурентоспроможності національної економіки України, яка відповідала б її ресурсо-технологічному рівню. Для створення сприятливих внутрішніх умов, за яких вітчизняні підприємства можуть досягти відповідного рівня міжнародної конкурентоспроможності, насамперед необхідна виважена податкова політика, яка дасть змогу цим підприємствам працювати високоефективно і виробляти продукцію на рівні світових стандартів. Продумана політика в грошово-кредитній сфері повинна запобігати подальшим сплескам інфляції, гарантувати прогнозований курс гривні, здешевити кредити, налагодити систему довгострокового кредитування виробництва.

Бібліографічний список:

1. Третяк Н.М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні / Н.М. Третяк// Фінансовий простір. – №3 (11). – 2013.- С. 165-170.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports>.

Секція 4. Обліково-аналітичне забезпечення міжнародних економічних відносин

Живко О.

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Брик Г. В.
Львівський національний аграрний університет**

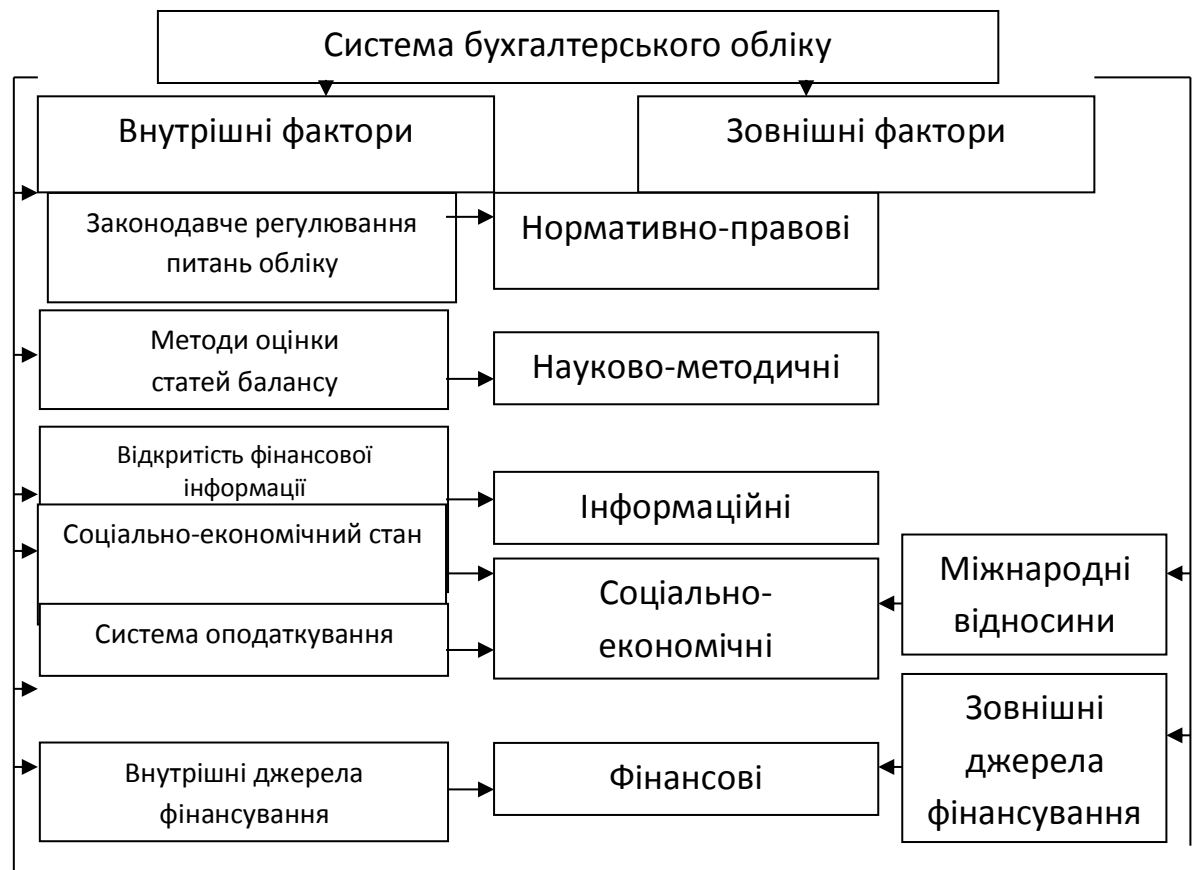
УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕХОДУ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ

В ринкових умовах господарювання система бухгалтерського обліку і звітності має трансформуватися таким чином, щоб реально відповідати потребам її аналізу багаточисельними суб'єктами ринку. Окремі теоретичні, методичні, організаційні, практичні, нормативно-правові й інші аспекти удосконалення фінансової звітності України в процесі переходу до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку потребують детального дослідження.

В умовах вступу України Європейського Союзу (ЄС) дослідження вказаних проблем, а також необхідність пошуку шляхів гармонізації фінансової звітності з міжнародними нормами набуває особливої актуальності. Глобалізація світових економічних процесів і значні структурні зрушення в напрямках економічної діяльності змінили погляди на фінансову звітність, надаючи інші орієнтири соціально-економічним процесам суспільства в умовах сталого розвитку [1, с. 47]. Фінансова звітність призначена для потреб широкого кола зовнішніх користувачів і тому потребує нових підходів до принципів формування окремих форм звітності. На відміну від методів і принципів формування бухгалтерської звітності, які застосовувалися до впровадження МСФЗ, в основу якої було покладено окреме підприємство, сучасний підхід до фінансової звітності лежить в площині інформаційного поля, пов'язаного із вкладанням капіталу його власником для отримання економічних вигод у майбутньому. Структура фінансової звітності змінюється залежно від потреб

користувачів, що домінують та під впливом соціально-економічного середовища. Встановлено, що на формування системи бухгалтерського обліку впливає низка факторів. З врахуванням такої ситуації нами було згруповано всі чинники впливу на формування фінансової звітності в дві групи: зовнішні і внутрішні та показано їх взаємозв'язок (рис. 1).

До основних факторів впливу на систему бухгалтерського обліку віднесено загальну економічну ситуацію; законодавче регулювання питань обліку; відкритість фінансової інформації; податковий облік як підсистему бухгалтерського обліку; систему оподаткування; методи оцінки статей балансу; джерела фінансування; міжнародні відносини. Перелічені фактори дають можливість визначити типові моделі розвитку бухгалтерського обліку, методи та концепції обліку в різних країнах [3 с. 31].

Рис. 1. Групування факторів впливу на формування систем бухгалтерського обліку

Глобалізація ринкового середовища, поява транснаціональних компаній, розвиток міжнародного фондового ринку та інші сучасні ринкові

перетворення світового господарства сприяють динамічному розвитку фінансової звітності в цілому та окремих елементів звітності, їх визначенню, визнанню, оцінці, що знайшло свій прояв у міжнародних стандартах фінансової звітності. Національна система бухгалтерського обліку часто не відповідає критеріям фінансової звітності, оскільки спрямована на задоволення потреб насамперед фіскальної й інших видів звітності, принципи яких відрізняються від принципів і правил фінансової звітності та мають фактологічний характер, у той час як фінансова звітність повинна мати прогнозний характер, що не є притаманним бухгалтерському обліку [2, с. 28].

Зазначимо, що в Україні відбивається формування необхідних умови для повноцінного впровадження МСФЗ, а саме поступове впровадження нових правил ведення обліку, формування звітності, здійснюється реалізація програми корпоративного управління, що передбачає вдосконалення механізму розкриття інформації про діяльність підприємницьких структур.

Практика свідчить, що прийняття й використання МСФЗ забезпечує:

- зменшення ризику для кредиторів та інвесторів;
- зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів;
- поглиблення міжнародної кооперації в галузі бухгалтерського обліку;
- однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її показників у всьому світі [4, с. 8].

Слід зазначити, що баланс та інші форми фінансової звітності, незважаючи на суттєві зміни, внесені під час їх трансформування, все ще не повністю відповідають вимогам міжнародних стандартів обліку й фінансової звітності та потребам користувачів.

Отже, прийняття і використання МСФЗ є нагальною потребою державотворення України, входження її в цивілізований світ. Адаптація звітності українських підприємств до МСБО дозволить уникнути

необхідності у складанні звітності, зменшити ризики для інвесторів та кредиторів, забезпечити прозорість і зрозумілість інформації, підвищити зростання довіри до показників фінансової звітності, поглибити міжнародну кооперацію в галузі бухгалтерського обліку, зменшити витрати на розроблення власних стандартів.

Бібліографічний список:

1. Голов С. Международные стандарты финансовой отчетности: изменения и распространение / С. Голов // Бухгалтерский учет и аудит. – 2009. – № 8-9. – С. 43-54.

2. Іонін Є. Проблеми впровадження в Україні міжнародних стандартів. Аналітичні аспекти / Є. Іонін // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 4. – С. 22-25.

3. Проданчук М. Податкові розрахунки та звітність у системі фінансового обліку / М. Проданчук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 9. – С. 26-32.

4. Сіденко В. Проблеми формування моделі національного економічного розвитку в контексті глобалізації / В. Сіденко // Вісник Київського торговельно-економічного університету. – 2012. – № 1. – С. 5-14.

Шийка О.

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Брик Г. В.
Львівський національний аграрний університет**

ОБЛІК ВИТРАТ НА МАРКЕТИНГОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ АГРОПІДПРИЄМСТВ

Важливість процесу реалізації полягає в тому, що на цьому етапі продукція підприємства знаходить своє суспільне застосування. Якщо продукт потрібен суспільству для задоволення виробничих або особистих потреб, то він буде реалізований (із урахуванням ринкового закону попиту і пропозиції) і за нього підприємство отримає грошові кошти, за рахунок

чого буде придбана нова партія сировини, з якої знову буде виготовлена продукція.

На цьому етапі зростає роль маркетингових заходів, щодо вивчення ринку, інформування споживача про товар (реклама) та стимулювання збуту. Застосування комплексу маркетингових заходів на підприємстві позитивно відбивається на кінцевих фінансово-економічних показниках діяльності. Ефективне управління маркетинговими заходами не можливе без достовірної облікової інформації. Значення бухгалтерського обліку з точки зору збирання, реєстрації, групування і обробки інформації має неоціненне значення в напрямі забезпечення керівництва підприємства необхідними даними для прийняття ефективних управлінських рішень [4].

Підприємства АПК України зазнають істотних змін в процесі управління діяльністю, що, в свою чергу пов'язане з такими загальносвітовими тенденціями як динамізм, боротьба за ринки збуту, відкритість інформації, глобалізація. Зрозуміло, що при цьому зростає роль якості та оперативності надання управлінської інформації, яка стає приводом для прийняття рішень, що відповідають конкурентній стратегії ринку. Таку інформацію умовно можна поділити на облікову і маркетингову. Але, в свою чергу, саме облікова інформація є основою для здійснення маркетингових досліджень та її подальшої обробки й адаптування для вироблення стратегічних маркетингових рішень [5, с. 111].

Для аграрного сектору маркетинговий процес є недостатньо поширеним в зв'язку з складним становищем сільськогосподарських виробників, які знаходяться на межі виживання. На противагу таким виробникам в АПК діють крупні підприємства, які можуть дозволити собі маркетингову службу і показують високі показники збуту своєї продукції. Застосування комплексу маркетингових заходів на підприємстві стимулює збут продукції та позитивно впливає на кінцеві обсяги реалізації продукції.

Успішна діяльність будь-якого аграрного виробника неможлива без нормально налагодженої системи бухгалтерського обліку, регламентованої

законами зокрема, «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» [1], підзаконними актами, П(С)БО, меточними рекомендаціями.

В системі організації бухгалтерського обліку на підприємствах аграрної сфери особливе місце займає облік готової продукції, її відвантаження і реалізації, до ключових завдань якого входить:

- систематичний контроль за випуском готової продукції, станом її запасів і схоронністю на складах, обсягом виконаних робіт і послуг;

- своєчасне і правильне документальне оформлення відвантаженої і відпущеної продукції (робіт, послуг), чітка організація розрахунків з покупцями;

- контроль за виконанням плану договорів-постачань по обсягу й асортименту реалізованої продукції;

- своєчасний і точний розрахунок сум, отриманих за реалізовану продукцію, фактичних витрат на її виробництво і збут, розрахунок сум прибутку.

Успішне виконання цих завдань залежить від ритмічності роботи підприємства, правильної організації збуту і складського господарства, своєчасності документального оформлення господарських операцій.

При обліку затрат на збут суттєву роль відіграє П(С)БО 16 «Витрати» [2]. Дане П(С)БО визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства і їх розкриття у фінансовій звітності.

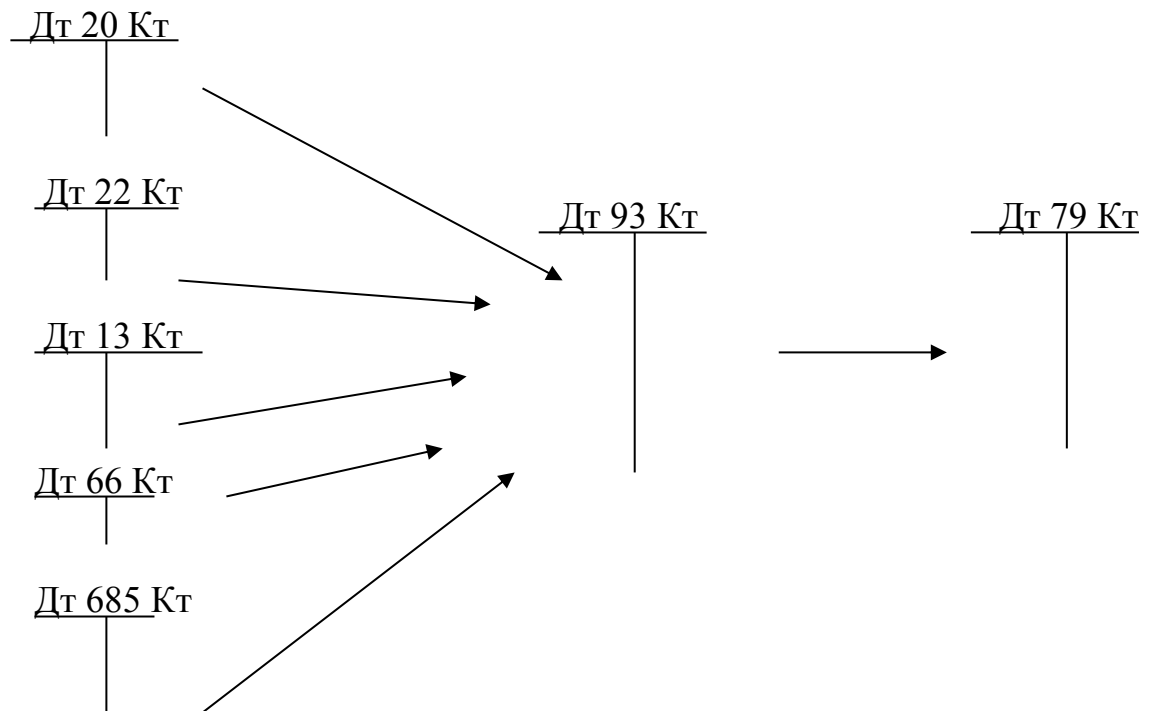
Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 затрати на збут продукції, послуг, товарів формує окрему статтю звітності про фінансові результати, а це означає, що у бухгалтерському обліку має бути передбачено відокремлене формування цих затрат.

До затрат щодо збуту продукції, товарів, послуг належать ті, що пов'язані з відвантаженням та реалізацією продукції, товарів, тобто позавиробничі затрати, а саме:

- затрати на тару та упаковку продукції на складах готової продукції, затрати на ремонт тари;
- транспортні затрати на доставку продукції від станції відправлення (пристань) до станції (пристані) призначення;
- затрати на завантаження у вагони, судна, автомобілі та інші транспортні засоби;
- комісійні збори, що сплачуються різним організаціям відповідно до договорів;
- комісійні винагороди, що сплачуються торговим, постачальним або збутовим організаціям за продаж ними продукції, яка не може бути реалізована підприємством і тому передається для реалізації на комісійних засадах;
- затрати на спеціальні аналізи, що виконуються під час відвантаження;
- утримання приміщень для зберігання продукції у місцях її реалізації.

До «Витрати на збут» відносяться також затрати підприємства, пов'язані з реалізацією продукції (товарів): оплата праці і комісійні продавцям, торговим агентам, працівникам відділу збуту та складів, водіям тощо; затрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг); витрати на відрядження; оплата послуг збутових, посередницьких, зовнішньоторгових організацій; оренда, податки, страхування, амортизація, ремонт та утримання основних засобів відділу збуту, складів, транспортних засобів, демонстраційних залів тощо; надання знижок (дисконту) покупцям; гарантійне обслуговування покупців [3].

Облік затрат щодо збуту ведуть на рахунку 93 «Витрати на збут». Загальна методика обліку затрат на збут аналогічна методиці обліку затрат виробничої діяльності, тобто на першому етапі формуються елементи затрат, а на другому проводиться їх списання на фінансові результати-рахунок 79. Схема обліку витрат на збут подана на рис. 1

Рис. 1 Схема обліку витрат на збут

За контрактом з покупцем окремі затрати по збуту можуть бути відшкодовані продавцю. Залежно від чого, за чий рахунок здійснюють затрати до рахунка «Витрати на збут» доцільно відкрити два субрахунки:

931 «Витрати на збут за рахунок продавця»

932 «Витрати на збут за рахунок покупця»

У зв'язку з тим, що затрати на збут є частиною собівартості реалізованої продукції та впливають на фінансовий результат, доцільно здійснювати їх розподіл між окремими видами реалізованої продукції поза фінансовим обліком.

В ринкових умовах господарювання для будь-якого агровиробника суттєве значення відіграють маркетингові заходи, які напряду впливають на кінцеві результати у діяльності підприємства.

З позицій динамічних змін зовнішнього і внутрішнього середовища витратам на збут повинна приділятися належна увага зі сторони керівництва підприємств в напрямках їх оптимізації і обліку.

Бібліографічний список:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV, із змінами і доповненнями. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318, із змінами і доповненнями. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Сіденко В. Проблеми формування моделі національного економічного розвитку в контексті глобалізації / В. Сіденко // Вісник Київського торговельно-економічного університету. – 2014. – № 1. – С. 5-14.
4. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підручник / Н. М. Ткаченко. 7-е вид. – К: А.С.К., 2014. -770с.
5. Управління методологією обліку в агропромисловому виробництві/ за ред. П. Т. Саблука .К: ІАЕ, 2012.-230с.
6. Фінансовий та управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник. – 5-те вид, перероб. і доп./ М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко та ін./ за ред. проф. М. Ф. Огійчука.- К: Алерта, 2009.-1056с.

Секція 5. Напрямки участі України у міжнародних економічних відносинах

Досяук М.
Науковий керівник: Сторошук Б. Д.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

СУЧАСНА РОЛЬ УКРАЇНИ В ЕКОНОМІЧНІЙ ГРАДАЦІЇ КРАЇН СВІТУ

Сьогодні досить важко говорити про місце України в світовій економіці. Адже не зважаючи на потужний демографічний та географічний потенціал не спостерігається тенденції до економічного зростання.

Більшість постсоціалістичних країн сьогодні мають сформовану, як мінімум власну модель економічного розвитку, та в більшій мірі перейшли на ринкові механізми.

Водночас, для сучасної економіки України кризові явища стали повсякденням. Проте для одних суб'єктів господарювання вони виявлялись каталізатором подальшого економічного зростання, для інших – чинником загострення суперечностей в системі функціонування, що призвів до падіння результатів господарювання, збитковості та банкрутств .

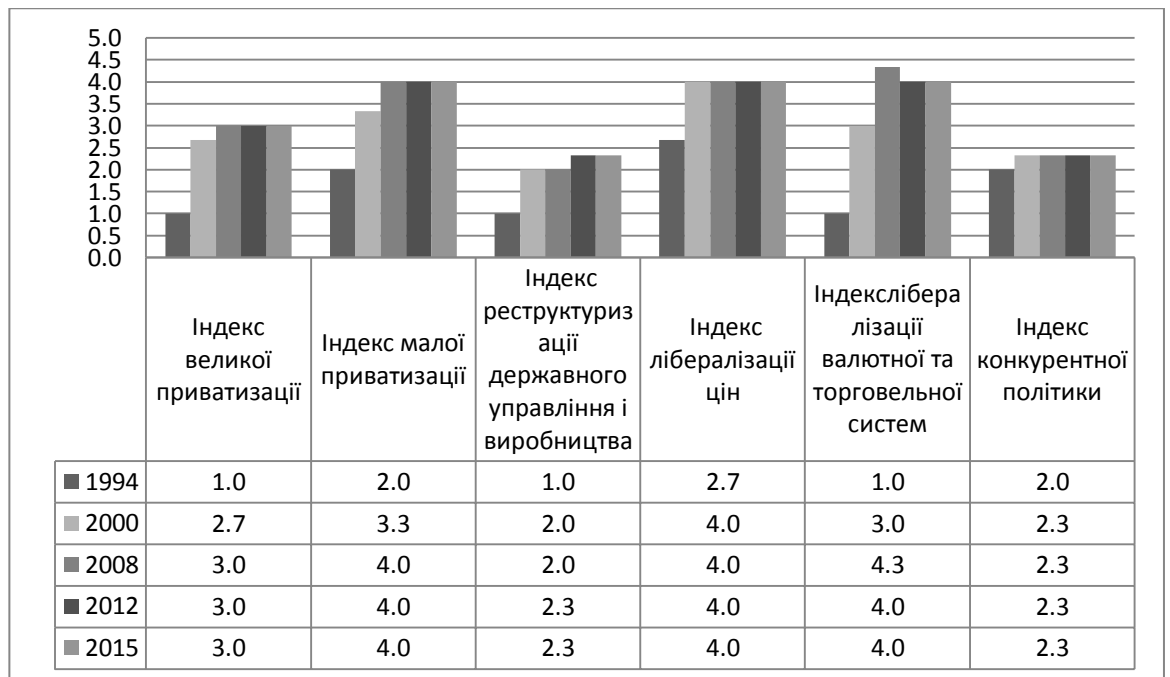
Хоча, Рада Міністрів Європейського Союзу 1 грудня 2005 р. і Міністерство торгівлі США 17 лютого 2006 р. визнали ринковий характер економіки України, але цей режим може використовуватися лише при антидемпінгових розслідуваннях, тобто це далеко не повний ринковий статус.

Для оцінки ефективності структурних перетворень в країнах з транзитивною економікою Європейського банку реконструкцій та розвитку (ЄБРР) розробив індикатори економічної трансформації – набір індексів, розроблений для оцінювання прогресу у реформуванні економічних систем, де відбувається перехід від планової до ринкової економіки. Індекс охоплює не лише основні напрями економічної трансформації (приватизацію,

лібералізацію та структурні реформи), а також реформування інфраструктури та зміни в законодавстві. Для розрахунку індексів була обрана шкала від 1 до 4+, де 1 відображає незначну або повну відсутність змін при переході від централізованої економіки до розвинутої ринкової, значенням 4+ характеризуються країни з розвинутою ринковою економікою [1].

Індекс великої приватизації (Large scale privatisation) характеризує процес роздержавлення, тобто надання у повну або часткову приватну власність великих державних підприємств (рис.3.1). Величина Індексу великої приватизації свідчить, що в Україні більше 25% активів великих підприємств знаходиться у приватній власності або в процесі приватизації (на стадії, коли держава фактично передала свої права власності), водночас ситуація ускладнюється проблемами у сфері корпоративного управління. Для відповідності типовим стандартам економічно розвинених країн більше 75% активів підприємств повинно знаходитись у недержавній власності за умов ефективної системи управління.

Доповнює даний індексатор індекс малої приватизації (Small scale privatisation), який характеризує процес створення приватних підприємств малого та середнього бізнесу. Проте, індекс малої приватизації є вищим ніж великої приватизації, це в основному пов'язують з тим, що велика приватизація – це довготривалий та складний процес, який вимагає формування конкурентного середовища, запровадження бюджетних обмежень, вдосконалення законодавства, налагодженої системи прийняття рішень тощо.

Рис.1. Динаміка індикаторів економічної трансформації України [1].

Наступним показником системи індикаторів ефективності реформ є Індекс реструктуризації державного управління та виробництва (Governance and enterprise restructuring). У 2015 р. в Україні значення індикатора становило 2,33. Це означає, що в Україні вже успішно подоланий початковий етап реструктуризаційних реформ у підприємницькому секторі, однак все ще спостерігається неналежний рівень дотримання вимог законодавства у даній сфері. Проте, існує необхідність здійснити суттєві стабілізаційні заходи щодо посилення бюджетних обмежень, сприяння корпоративному управлінню, як це було проведено в постсоціалістичних країнах.

Індекс лібералізації цін (Price liberalisation) – показник, що характеризує ступінь переходу від державного ціноутворення (індекс дорівнює 1,0) до системи вільних ринкових цін (4+). За даним показником в роки незалежності відмічено стрімкий прогрес та високі значення індексу.

Індекс торговельної та валютної систем (Trade and foreign exchange system) у 2015 р. даний індекс в Україні становив 4,00, що свідчить про наближення до показників країн Східної та Центральної Європи – членів ЄС

для яких це показник становить 4,33. Вже усунуто суттєві обмеження на експорт та імпорт, знижено митні збори на несільськогосподарські товари і послуги, валюта є повністю конвертованою.

В Україні Індекс конкурентної політики в 2015 р. становив 2,33 (рис.2). Динаміка та останні значення даного індексу свідчать, що в нашій державі вже давно розпочався процес створення процесів та інститутів захисту конкуренції, однак все ще наявні значні бар'єри входу у різні галузі та спостерігаються випадки зловживання монопольним становищем.

Аналіз тенденцій структурних перетворень за роки незалежності свідчить, про те, що Україні вдалося здійснити суттєві зміни на шляху побудови ринкової економіки, однак існують проблеми у сфері розбудови якісного та конкурентного підприємницького середовища, корпоративного управління, надійної правової системи тощо. Основною причиною є відсутність цивілізованих ринкових інститутів.

Важливим в оцінці позицій країн у світовому господарстві є її конкурентоспроможність. Сьогодні існує безліч інструментів, що дозволяють здійснити комплексний аналіз факторів конкурентоспроможності. Найбільш поширеними є: індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI).

Через не вирішені внутрішні та зовнішні проблеми, зокрема дії посадових осіб та суб'єктів підприємництва, політичну кризу органів влади тощо. Україна регресує у світових рейтингах останнім часом.

Сьогодні в рейтингу країн за індексом глобальної конкурентоспроможності Україна займає 79 позицію зі 140 країн, за семибальною шкалою загальний бал розвитку України становить 4,03 бала. Найближчими сусідами України є Гватемала (78 місце) і Таджикистан (80 місце) [2].

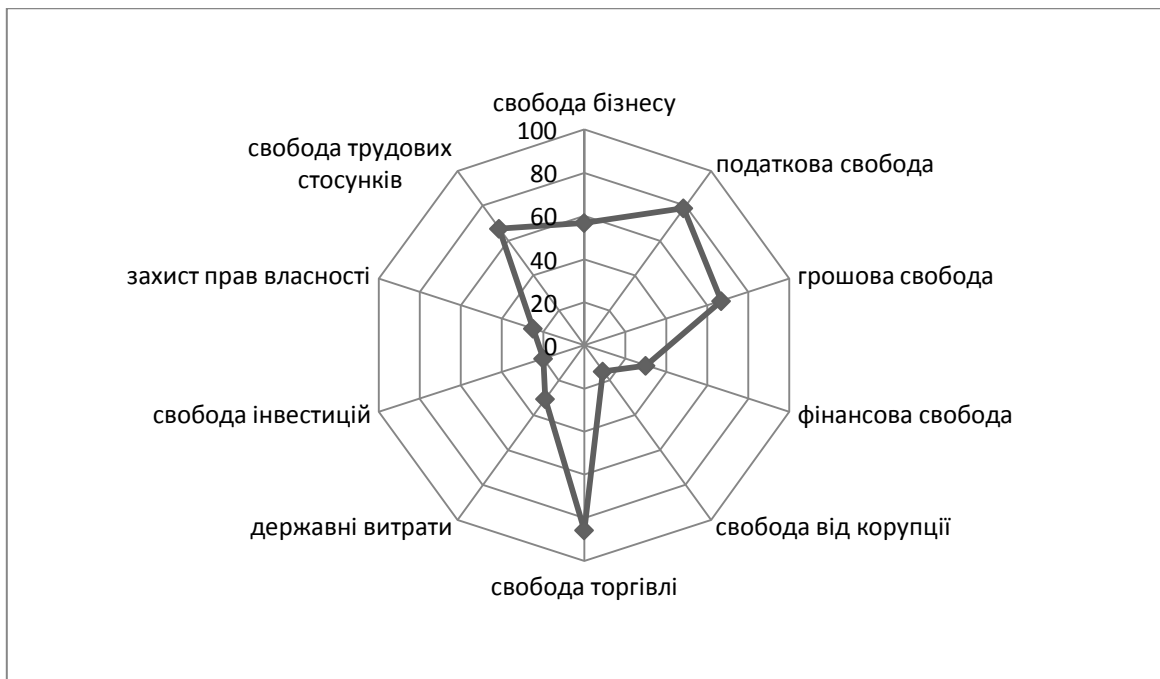
Щороку американським дослідницьким центром «The Heritage Foundation» та газетою «The Wall Street Journal» опубліковується рейтинг економічної свободи країн світу (Index of Economic Freedom). Експерти Heritage Foundation визначають економічну свободу як "відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживанню товарів і послуг, за винятком необхідного громадянам захисту та підтримки свободи як такої".

У рейтингу економічної свободи Україна у 2015 році зайняла 162 позицію серед 186 країн світу, отримавши найнижчі показники не тільки серед країн Європи, а й пострадянського простору. Цікаво, що до 2005 року динаміка показників економічної свободи покращувалася, а після розпочався зворотні рух.

Україна перебуває на останньому місці з 43 країн Європи. Загальний бал України нижчий за середній у світі та згідно із класифікацією належить до групи країн з «невільною економікою».

Найкращі результати наша держава показує за такими складовими індексу як свобода торгівлі та фінансова свобода, найгірші – інвестиційна свобода, фінансова свобода, свобода корупції та захист прав власності (рис.2).

Для покращення показника, особливу увагу уряд повинен приділити таким напрямом: приплив інвестицій, регуляторна політика (простота відкриття та закриття бізнесу тощо), державні витрати (навантаження на бюджет видатків уряду тощо), фінансова політика, права власності, монетарна політика тощо.

Рис. 2 Складові індексу економічної свободи, 2016 р.

Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) складається комбінований показник, який характеризує якість життя людини в країнах та регіонах світу, так званий індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI). Цей показник розподіляє країни на чотири рівні розвитку та містить індекс тривалості життя, освіти та доходів населення. У 2015 році Україна посіла 81 місце з 187 країн світу піднявшись на 2 позиції. За період з 1990 до 2015 року значення індексу зросло в середньому на 4,1%.

Отже, сьогодні Україна практично за всіма показниками посідає останнє місце в Європі, та знаходиться, здебільшого серед країн «третього світу» у світових рейтингах.

Існує необхідність розробити дієву систему державного управління (концепції, стратегії розвитку, програми, механізми тощо), спрямовану на реалізацію політики перерозподілу ресурсів на користь інноваційного розвитку шляхом підтримки наукоємних галузей, формування попиту на інтелектуальну продукцію, впровадження прогресивних нововведень. Високий рівень технологічної готовності міг би стати підґрунтям для підвищення конкурентоспроможності українських компаній на зовнішніх

ринках, а впровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності урядових структур дозволило значно підвищити оцінку країни в рейтингах у позиції ефективності роботи державних інституцій.

Бібліографічний список:

1. Офіційний сайт Європейського банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ebrd.com/ru/home.html>.

2. THE GLOBAL COMPETITIVENESS REPORT 2015-2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016>.

Іванова І.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ніколенко Т. І.

Маріупольський державний університет

МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТНК

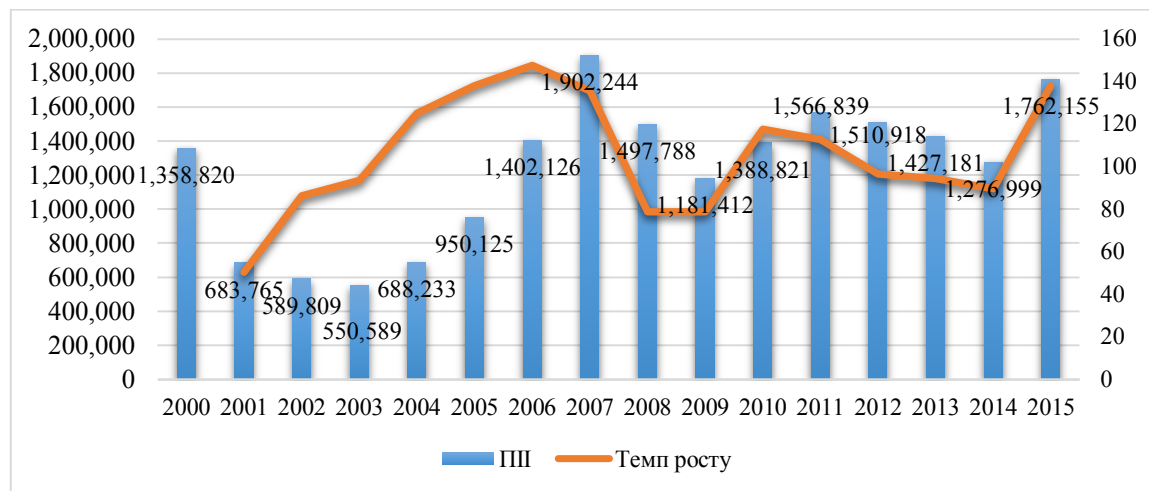
Суттєвий вплив на розвиток національних економік має рух прямих іноземних інвестицій (ПІІ). ТНК належить 90 % прямих зарубіжних інвестицій. Основна частина обсягу ввезених ПІІ припадає на послуги. Другим по величині є вектор обробної промисловості. Найбільш привабливими країнами призначення ПІІ є Китай і Індія, а найбільш привабливим регіоном вважається Південно-Східна Азія, що підтверджується даними обстеження ЮНКТАД, відповідно до якого 3/4 керівників зарубіжних філіалів ТНК планують збільшити впродовж найближчих років обсяги інвестування в економіку приймаючих країн. Основним стимулом руху ПІІ виступають транскордонні злиття і поглинання (ЗіП), а ці операції все ще сконцентровані в основному в розвинених країнах. [4]

Аналізуючи динаміку ПІІ (рис.1.), можна побачити нестабільність у зміні їх обсягів. У динаміці існують два суттєвих спади, сутність яких

розкрита нижче. Глобальні потоки ПІІ у 2015 р. зросли на 38%, до 1,76 трлн.дол., і досягли свого найвищого рівня порівняно з 2007 р. Різке зростання транскордонних злиттів і поглинань призвело до зміни показника з 432 млрд.дол. у 2014 р. до 721 млрд.дол. у 2015 р. [5]

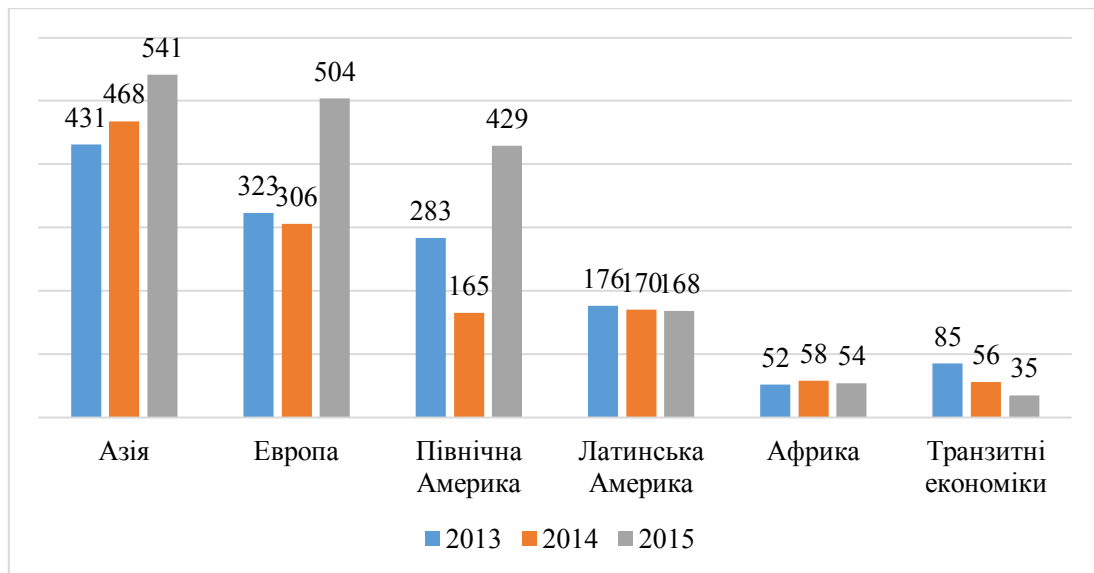
Аналіз економічних показників обсягів ПІІ за останні п'ятнадцять років дозволяє зробити наступні висновки: обсяги ПІІ у 2015 році порівняно з 2000 роком виріс на 29,6% та становить 1 762 155 млн.дол., на кожний відсоток якого приходилося у середньому 12839,7 млн.дол.

Рис.1. Динаміка світових ПІІ за 2000-2015 рр., млн. дол.

Але у 2001 році спостерігається спад обсягів ПІІ на 56%, через кризу доткомів, яка торкнулася насамперед американські ТНК, які на той час були ядром транснаціоналізаційних процесів. Також суттєвий спад спостерігається у 2009 році, через світову кризу, тоді обсяги ПІІ знизилися на 20% та становили 1 497 788 млн.дол.

Динаміка ПІІ в 2013–2015 рр. у розрізі регіонів світу показує, що у країнах Азії спостерігається динамічне зростання обсягів інвестування. Так, у 2013 р. ПІІ становили 431 млрд.дол., у 2014 р. – 468 млрд.дол., у 2015 р. – 541 млрд.дол. Китай став найбільшим одержувачем ПІІ в світі. П'ять країн, що розвиваються, входять в першу десятку найбільших одержувачів ПІІ в світі (Китай, Гонконг, Сінгапур, Бразилія, Індія).(рис.2)

Рис.2. Потоки ПІІ за регіонами 2013-2015 , млрд.дол.

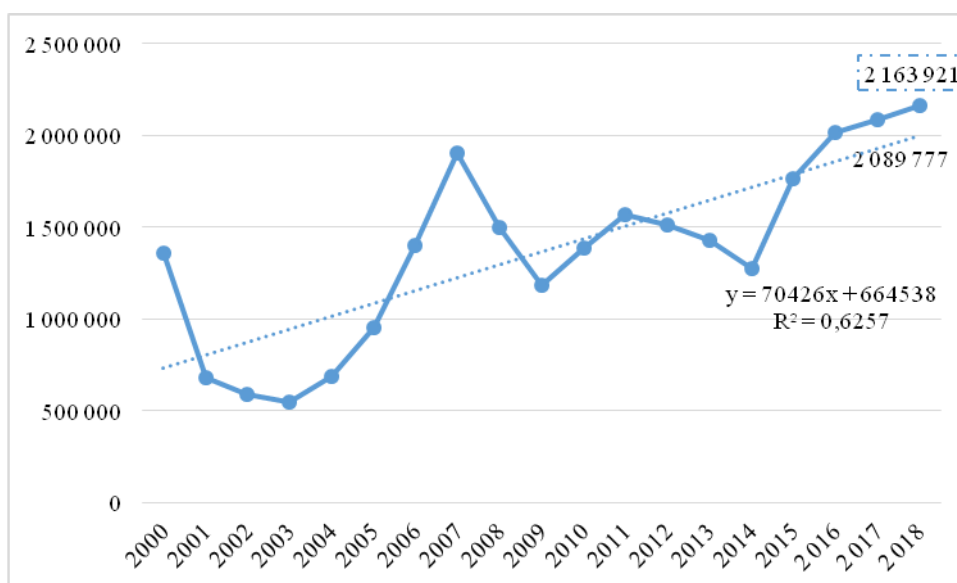
У країнах Європи спостерігається нестійка зміна обсягів інвестування. Так, у 2013 р. ПІІ становили 323 млрд.дол., у 2014 р. – 306 млрд.дол., у 2015 р. – 504 млрд.дол.

У країнах Північної Америки також спостерігається зміна обсягів інвестування. Так, у 2013 році ПІІ становили 283 млрд.дол., у 2014 р. – 165 млрд.дол., у 2015 р. – 429 млрд.дол. Така ж тенденція прослідкується у країнах Африки у 2013 р. ПІІ становили 52 млрд.дол., у 2014 р. – 58 млрд.дол., у 2015 р. – 54 млрд.дол.

Щодо країна Латинської Америки та Карибах , то тут спостерігається падіння обсягів інвестування. У 2013 р. ПІІ становили 176 млрд.дол., у 2014 р. – 170 млрд.дол., у 2015 р. – 168 млрд.дол.

Приплив ПІІ в країни з перехідною економікою скоротився в 2015 році на 60% до 35 млрд. доларів. Регіональні конфлікти, падіння цін на нафту і міжнародні санкції негативно позначилися на перспективах економічного зростання і послабили інтерес інвесторів до цього регіону. Слід зазначити, що в наш час перетік ПІІ із розвинутих країн до країн, що розвиваються, є сталою тенденцією останніх 2х років. Пояснюється це темпами росту ВВП у Китаї та інших країнах Азії та Південної Америки. [3]

Для визначення тенденції та прогнозування подальшої зміни обсягів ПІІ побудовано трендову модель.(рис.3)

Рис.3. Обсяги потоків ПІІ в млн. дол.

Отже, згідно з отриманими значеннями, протягом прогнозованих 2017-2018 років, спостерігається тенденція до збільшення ПІІ відповідно до 2089777 та 2163921 млн.дол.

Висновки. Діяльність ТНК та переміщення прямих іноземних інвестицій у світовій економіці має неоднозначний характер. Динаміка обсягів ПІІ не характеризується тенденцією до зростання, спостерігаються 2 кризових етапи, у 2001 та 2008 роках, які значно загальмували процес росту потоків ПІІ. Географічна структура ПІІ показує, що найбільшу долю у поглинанні інвестицій займають країни Азії, наступним регіоном традиційно є Європа та Північна Америка, та найменша кількість ПІІ направлена на країни Латинської Америки, Африки та країни з транзитивною економікою. Дані, отримані в ході прогнозування з використанням трендової моделі свідчать про позитивні тенденції та збільшення ПІІ в 2018 році до 2,16 трлн. дол.

Бібліографічний список:

1. 200 крупнейших компаний – Рейтинги – Forbes Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forbts.ua/ratings/2>
2. Journal Global Fortune 500, 2015. fortune.com. Retrieved from <http://fortune.com/global500/>

3. World Investment Report 2015. unctad.org. Retrieved from [http://unctad.org/en/Publications\(Library/wir2015_en.pdf](http://unctad.org/en/Publications(Library/wir2015_en.pdf)
4. Transnational corporations and international production concepts, theories, and effects [Електронний ресурс]: Grazia Ietto-Gillies. Cheltenham, UK; Northampton, MA Edward Elgar. - 2014. - Режим доступу: <http://www.environmental-expert.com/articles>
5. UNCTAD, the FDI/TNC database [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unctad.org/fdistatistics>.

Іващенко М.
Науковий керівник: асистент кафедри МЕВ Федів Р.Д.
Львівський національний аграрний університет

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС

Актуальність даної теми полягає в тому, що завдання інтеграції України в європейський політичний та економічний простір, які неодноразово проголошувалися в якості пріоритетного вектора входження в світове господарство, поставили на порядок денний розвиток всебічного співробітництва з ЄС. Після здобуття незалежності Україна відразу стала помітним державним утворенням у європейському розкладі сил. В Європі вона посідає друге місце за площею, поступаючись лише Росії, та шосте місце за населенням, знаходячись в самому центрі європейського континенту на перехресті торговельних, фінансових, енергетичних шляхів та інформаційних потоків.

Сучасні тенденції світового розвитку ставлять перед Україною нові проблеми та потребують від неї активної участі у їх вирішенні. Характерною рисою сучасного світового соціально-економічного розвитку є бурхлива динаміка інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема. При цьому навіть ті країни, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, неминуче відчують на собі їх відчутний вплив. Для України європейська інтеграція — це шлях модернізації економіки, подолання технологічної

відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід’ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку [1].

Різностороннє співробітництво з Євросоюзом не тільки відповідає природному геополітичному напрямку інтеграційної стратегії України, але є ключовим практичним засобом формування ефективної відкритої економіки. Над даним питанням працювали такі автори, як І. Бураковський, Г. Немиря, О. Павлюк, В. Маштабей, у статтях яких детально проаналізована нормативно-правова база стосунків Україна-ЄС, визначено чим ЄС привабливий для України і чим Україна приваблива для ЄС як економічний партнер, намічено основні заходи щодо подальшої інтеграції України в ЄС.

До позитивних наслідків вступу України в ЄС можна зарахувати такі: політичні вигоди – це участь в Європейській колективній безпеці та гарантування, за її допомогою, територіальної недоторканості України; економічні вигоди – це макроекономічна стабільність, нові ринки збуту для українських товарів та додаткові інвестиції в українську економіку, надання субсидій деградуючому сільському господарству, зменшення митних тарифів та досягнення позитивного сальдо торговельного балансу; соціальні вигоди – це ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, відкриття кордонів для вільного пересування населення та розширення можливостей для освіти, роботи й відпочинку, забезпечення високого рівня життя населення; культурні (ідеологічні) вигоди – це, зокрема, широкий доступ до інформаційного потенціалу ЄС [2].

Варто також відзначити ще й про такі переваги вступу України до ЄС: зокрема, у політичній сфері – це стабільність політичної системи та адаптація національного законодавства до законодавства ЄС, реформування

недієздатного національного судочинства; у економічній – забезпечення розвитку середнього та малого бізнесу, впровадження стандартів ЄС у виробництві, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств; а також, соціальні – це формування середнього класу, реформування освіти, системи охорони здоров'я, соціального захисту тощо; та навіть, ідеологічні переваги, зокрема, поширення української культури в країнах ЄС [3].

Серед негативних наслідків вступу України до ЄС можна назвати такі як: політичні загрози, тобто, небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом; економічні загрози – це можливе переміщення до України шкідливих виробництв; соціальні загрози – це поглиблення демографічного спаду, проблема незаконної міграції та відтоку кадрів; ну і зрештою, так би мовити, культурні (ідеологічні) загрози – це, передовсім, падіння духовності.

Окрім зазначених варто також згадати про такі недоліки вступу України до ЄС: у політичній сфері – це часткова втрата суверенітету, невизначеність стратегії розвитку ЄС, погіршення відносин з країнами СНД та іншими країнами; у економічній сфері – втрата конкурентоспроможності певних галузей, складність переходу на європейський рівень цін; соціальні недоліки – це ускладнення візового режиму зі східними сусідами; а також, і загрози у галузі культури, що стосуються розмивання національної самобутності України.

З поданого переліку переваг та недоліків вступу України в ЄС можна зробити висновок, що управління політичною, економічною, соціальною та ідеологічною сферами суспільства в ЄС, назагал, відповідають загально визнаним демократичним, правовим і науково-теоретичним критеріям. Цілі, як ЄС, так і України, переважно знаходяться в одній площині та взаємодоповнюються, а отже Україні є вигідним приєднання до ЄС. Проте, як будь-яке об'єктивне явище, євроінтеграція має як плюси, так і мінуси, пов'язані, мабуть, з процесом становлення структури ЄС і стратегії

розвитку. У зв'язку з цим, Україні під час вступу до ЄС, слід акцентувати увагу на використанні саме позитивних моментів євроінтеграції з одночасним виробленням стратегії та лінії поведінки по запобіганню поширенню на нас зазначених вище загроз і небезпек. Характер взаємозв'язків України зі світом, який глобалізується, є одним із найбільш складних і важливих питань сучасного розвитку [3].

Країна, яка не бажає або не здатна вписатися в магістральні світові тенденції, опиняється в ізоляції – її ініціативи ігноруються, повз неї проходять фінансові потоки. Навіть, конкурентоздатні галузі економіки поступово деградують, й така країна перестає приймати участь у глобальному поділі праці, їй загрожують бідність і відсутність реальної перспективи [4].

Говорячи про фактори, що гальмують рух України до Європи виділимо низку таких внутрішніх проблем з українського боку:

По-перше, це повільність у проведенні економічних реформ, відсутність помітних результатів внутрішніх соціально-економічних трансформацій. Без цього вступ до ЄС буде залишатися недосяжною мрією;

По-друге, викликає занепокоєння високий рівень корупції та економічної злочинності;

По-третє, все ще відчувається певна нестача саме досвідчених фахівців-практиків з питань втілення політики євроінтеграції, насамперед, серед державних службовців України та брак «європейськості» у традиціях поведінки представників політичної еліти.

Отже, щоб інтегруватись до ЄС, Україні необхідно суттєво змінити процес реалізації економічної та фінансової політики. Потрібно фактично відмовитися від протекціоністських заходів у сфері експортно-імпортних операцій, легалізувати тіньову економіку, дотримуватись вимог щодо захисту прав людини. Чи не найбільші зміни мають відбутися на фінансовому ринку. Треба змінити інструментарій регулювання валютного ринку та створити умови для злиття нашого фінансового ринку з

глобалізованим світовим [3]. На практиці це може докорінно змінити ринок фінансових послуг у країні й особливо — банківську систему. Це питання, зокрема, вимагає, на нашу думку, подальших ґрунтовних наукових досліджень.

Проаналізувавши можливі позитивні та негативні наслідки вступу України до ЄС, слід зазначити, що входження до Європейського Союзу є логічним наслідком прагнення України до цивілізованої правової держави та розбудови демократичного суспільства, обумовлений сучасними реаліями та вимогами об'єктивних суспільно-економічних і політичних законів розвитку. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог — інструментом, розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство в ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дозволить активізувати співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо.

В сучасному глобалізованому суспільстві, найбільшу вигоду отримують саме ті країни, які об'єднують свої зусилля заради досягнення спільних інтересів та високих показників розвитку[5]. Отже, приєднання України, в основному, відповідає її національним інтересам за умови врахування рекомендацій, щодо об'єктивного та всебічного вивчення факторів інтеграції, її впливу на політичну, економічну, соціальну та культурну (ідеологічну) сфери та галузі розвитку держави, вироблення власної зовнішньої політики в межах, які не суперечитимуть членству України в ЄС.

Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України — це найкращий спосіб реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин.

Бібліографічний список:

1. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції [Електронний ресурс] / І. Беззуб // Центр досліджень Соціальний комунікацій НБУВ – Режим доступу до ресурсу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350.
2. Богдан Т. Євроінтеграційний курс України: проблеми, протиріччя, перспективи [Електронний ресурс] / Т. Богдан // Дзеркало Тижня. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://gazeta.dt.ua/macrolevel/yevrointegraciyniy-kurs-ukrayini-problemi-protirichchya-perspektivi-.html>.
3. Гава Ю. Інтеграція: дві дороги України [Електронний ресурс] / Ю. Гава // Економічна правда. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2011/02/23/273157/>.
4. Паценко О. Ю. Міжнародна економічна система [Електронний ресурс] / О. Ю. Паценко // Міжнародна Економіка. – Режим доступу: <http://www.kneu.dp.ua/moodle-new/mod/resource/view.php?id=8154>
5. Ребриш Б. Ю. Євроінтеграція України: Проблеми та Перспективи [Електронний ресурс] / Б. Ю. Ребриш // Наукова конференція Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://intkonf.org/rebrish-byu-evrointegratsiya-ukrayini-problemi-ta-perspektivi/>.

Кулявець В.

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Брух О.О.
Львівський національний аграрний університет**

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ВИРОБНИЧИХ МЕРЕЖАХ

На сучасному етапі характерною ознакою глобалізації світогосподарського розвитку стає інтернаціоналізація виробництва. Відповідно актуалізується проблематика формування міжнародних

виробничих мереж (МВМ) як особливої форми виробничого співробітництва підприємств різної національної належності на основі партнерських відносин. Варто зазначити, що поняття «Міжнародна виробнича мережа» є доволі новим в економіці, хоча не буде помилкою сказати, що мережевий принцип взаємодії супроводжує відносини в людському суспільстві з перших стадій його виникнення. Яскравим свідченням посилення окресленої тенденції є той факт, що вже зараз в Європі інтенсивно формуються міжнародні виробничі мережі в усіх галузях переробної промисловості. При цьому учасники таких систем створюють окрему незалежну юридичну особу або співпрацюють на основі досягнутих домовленостей.

Активне входження України в МВМ Європи набуває пріоритетного значення при формуванні міжнародних конкурентних переваг вітчизняної промисловості як основи її майбутнього економічного зростання. Саме такий напрям міжнародного економічного співробітництва вітчизняних підприємств дасть змогу подолати рудиментну фрагментарність виробничої структури України, сировинну спрямованість експорту і забезпечити зростання зайнятості в промисловості, оновлення технологічної бази, доступ до зарубіжних ринків [3, ст. 32].

У рамках європейського виробничого простору вже сформовано 12 міжнародних галузевих мереж, які об'єднують підприємства 25 країн Європи, у т. ч. Україну. Вони забезпечують основну частину обсягів виробництва (близько 70%) відповідних товарів. Враховуючи це, сучасний економічний простір Європи по-новому структурується за рахунок виокремлення міжнародних виробничих мереж як виробничих систем наднаціонального рівня, що утворюються шляхом об'єднання підприємств окремих галузей і ґрунтовані на поширенні та поглибленні їхньої інтеграційної взаємодії.

На даний момент Україна володіє досить хорошими можливостями для розширення своєї участі у виробничих мережах Європи.

Необхідно зазначити, що відповідно до Державної програми економічного та соціального розвитку України та Державної програми розвитку промисловості одним з основних напрямів реформування системи управління промисловістю є застосування нових стратегій управління шляхом переходу до випереджаючих багатовекторних спрямовуючих дій. Масштаби промислового комплексу України не дають можливості вирішити всі проблеми вітчизняної промисловості в межах однієї програми. Тому процес формування національної стратегії входження вітчизняних підприємств у міжнародні виробничі мережі має починатися з розроблення системи пріоритетів щодо вирішення ключових питань та активізації розвитку окремих галузей і ідентифікації пріоритетних напрямів розвитку промисловості [1, ст. 8].

Україна є достатньо активним учасником 3 галузевих мереж (легка, деревообробна, целюлозо паперова, хімічна промисловість та виробництво гумових і пластикових виробів), займає вагомим місце у 4 мережах (виробництво інших неметалевих мінеральних виробів, металургійна промисловість, виробництво машин та устаткування, інші види виробництва) і володіє потенційними можливостями у 2 мережах (харчова промисловість та виробництво коксу).

Підприємства легкої промисловості формують 7 кластерних груп країн Європи за ступенем схожості реакції на досліджувані чинники. За результатами проведеного емпіричного дослідження Україна позиціонована лише в одній кластерній групі і є, до того ж, єдиним її представником

Перспективи позиціонування України в Міжнародній виробничій мережі Європи по виробництву машин та устаткування більшою мірою пов'язуються з використанням більш дешевших, але не менш якісних факторів виробництва.

При чому Україна в даній мережі орієнтується на пріоритетні для неї чинники: кількість підприємств за видами промислової діяльності та витрати на робочу силу. Оскільки максимальне значення коефіцієнта

міжнародної фрагментації виробництва відзначається за рахунок максимального показника кількості підприємств за видами промислової діяльності, що у сукупності з чинником «витрати на робочу силу», зможе запропонувати хорошу мотиваційну основу для країн партнерів України. Враховуючи вже існуючий досвід міжнародного співробітництва України з підприємствами коксохімічної галузі, ця міжнародна мережа, на мою думку, визначається як достатньо приваблива для нашої країни на перспективу. За показниками валової доданої вартості по галузі загалом та валової доданої вартості на одного зайнятого, Україна показує достатньо хороші результати. Такі позиції практично в усіх мережах дають можливість говорити про Україну як стратегічного країну-партнера для інших учасників [2, ст. 36].

Реалізація потенційних можливостей не можлива без системної політики введення України у МВМ Європи зі синхронізацією структурної, промислової, зовнішньоекономічної політик і з урахуванням того, що основою такої політики має стати спеціальне інституційне забезпечення цього процесу з його орієнтацією на перспективні географічні вектори формування МВМ Європи. Першочерговим завданням держави треба вважати вдосконалення механізмів та інструментів державного стимулювання підприємств до активної участі у процесах формування МВМ Європи, що дасть змогу відновити потенціал майбутнього зростання економіки України.

Бібліографічний список:

1. Зварич І. Ідентифікація потенційних країн-партнерів при формуванні міжнародних виробничих мереж в Європі / І. Я. Зварич // Економічний простір. Збірник наукових праць. – 2009. - №28/2. – С.7 – 16.
2. Тхір І. Вплив транснаціоналізації на формування міжнародних виробничих мереж / І. Я. Тхір // Журнал європейської економіки. – 2008. – Т. 7, №1, березень. – С.30-42.
3. Офіційний веб"сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// www.wto.org/](http://www.wto.org/)

Курило Р.,
Науковий керівник: к.е.н., доцент Дудяк Р. П.,
Львівський національний аграрний університет
к.е.н., доцент Бугіль С. Я.
Львівський національний університет імені Івана Франка

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК БІРЖОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Сучасний біржовий ринок – це організована форма ринку, який пройшов багатівіковий еволюційний шлях розвитку від елементарного базару до електронного Інтернет-трейдингу інструментами фінансової інженерії. Дослідження стану світового та вітчизняного біржового ринку вимагає розгляду і з'ясування економічної сутності.

Біржова торгівля є невід'ємною складовою частиною оптової торгівлі. Зародження елементів біржової торгівлі починалося з елементарного локального ринку (базару), причому в країнах з високорозвиненою ринковою економікою базари, як один із напрямків реалізації продукції, на сьогодні повністю припинили своє існування. На заміну їм прийшли товарні біржі.

Товарна біржа – це організований, постійно діючий ринок масових, стандартизованих, замінних товарів та товарних деривативів, на якому в умовах вільної конкуренції формуються ціни, здійснюється їх котирування, забезпечується деперсоніфікація й публічність торгу та забезпечується зниження трансакційних витрат та зниження ризиків невиконання угод.

Становлення біржової торгівлі у світі відбувалося з ініціативи купців (історично спочатку з'явилися брокери, потім – біржі), а її подальший розвиток та удосконалення були зумовлені потребами економіки країни і здійснювалися одночасно з її ростом.

В Україні ж відродження товарних та інших бірж відбувалося штучно (спочатку – біржі, потім – брокери) в період різкого спаду економіки, за відсутності єдиного правового поля, що породило безліч негативних проявів у їх діяльності (табл. 1).

Станом на 1 жовтня 2013 року було зареєстровано 584 біржі, з яких: універсальних – 108 (18,49 %), товарних і товарно-сировинних – 410 (70,21 %), агропромислових – 24 (4,11 %), інших – 42 (7,1 %), що на одну біржу більше ніж станом на 1 квітня цього ж року. При цьому повноцінно функціонували з них менше половини. Станом на початок 2015 року в Україні (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) налічується 555 (без урахування фондових бірж). Ефективно змогли функціонувати лише 11 з них [1]. Однак навіть ця кількість є занадто високою для країни з такою територією і обсягом бізнесових угод. Варто зазначити, що у багатьох країнах світу функціонує тільки одна біржа, наприклад, Швеція, Швейцарія, Нідерланди; в Англії тільки 5 бірж, а у США – 11 фондових і 30 товарних [5].

За 2015 року на біржах України було проведено 1,7 тис. торгів, на яких для продажу запропоновано товарів на суму 6,8 млрд грн і укладено 16,3 тис. угод на суму 6,3 млрд грн. Для порівняння за 2012 року на біржах України було проведено 1,4 тис. торгів, на яких для продажу запропоновано товарів і послуг на суму 26,9 млрд грн і укладено 15,4 тис. угод на суму 26,4 млрд грн. Середній обсяг торгів на товарних біржах України в 2014 року знизився у п'ять разів у порівнянні з аналогічним періодом минулого року і склав 3,6 млн грн. Про це свідчать дані Державної служби статистики України. Найбільший обсяг угод у січні-березні цього року було укладено на агропромислових біржах (59,8 %) і на товарно-сировинних і товарних біржах (30,3 %). На універсальній біржі обсяг угод склав всього 9,9 % від загального обсягу біржових угод.

Зокрема, обсяг укладених угод на Аграрній біржі в 2015 року склав 3,34 млрд грн, на товарній біржі «Перша незалежна біржа» – 1,063 млрд грн, Української універсальної біржі – 452,46 млн грн, товарної біржі «Іннекс» – 432,32 млн грн. При цьому коефіцієнт ліквідності укладених угод, який

розраховується як співвідношення обсягів укладених угод до обсягів пропозицій, становив 93,1 % проти 98 % торік.

Загалом по даним Держкомстату найбільший коефіцієнт ліквідності спостерігався на біржах нерухомості (100 %), агропромислових (97,5 %), універсальних (93,6 %), товарно-сировинних і товарних біржах (85,3 %)

Таблиця 1

Чисельність бірж в Україні станом на 01.01

Рік	Всього зареєстровано	Універсальні	Товарні та товарно-сировинні	Агропромислові	Інші
2013	574	108	400	24	42
2014	586	107	415	23	41
2015	555	104	391	24	36
Різниця 2015 до 2013	-19	-4	-9	0	-6

У порівнянні з відповідним періодом попереднього року обсяги укладених угод з купівлі-продажу лісоматеріалів, деревини та виробів з деревини збільшилися на 87,8 %, палива – на 37,5 %, тоді як обсяги укладених угод з купівлі-продажу продуктів харчування зменшилися на 97,4 %, продукції рослинництва – на 81,5 %, продукції тваринництва на – 36,2%. Особливе місце в інфраструктурі сучасної ринкової економіки посідають біржі. Біржові інституції функціонують не одну сотню років. Формування ринкової економіки викликало нагальну необхідність створення таких інституцій. Зважаючи на світовий досвід і сучасні тенденції їх діяльності, з урахуванням вітчизняних особливостей, 1992 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про товарну біржу», що забезпечило передумови для динамічного розвитку національного біржового аграрного ринку.

Товарна біржа це організований, постійно діючий ринок масових, стандартизованих, замінних товарів та товарних деривативів, на якому в умовах вільної конкуренції формуються ціни, здійснюється їх котирування, забезпечується деперсоніфікація й публічність торгу та забезпечується зниження трансакційних витрат та зниження ризиків невиконання угод.

Аналізуючи наведені дані та зіставляючи їх з мікро– та макроекономічними показниками діяльності нашої країни можна сказати, що в Україні відсутній сегмент біржового ринку, не зважаючи на рекордну кількість підприємницьких організацій з назвою «біржа», який виконував би притаманні йому важливі ринкові функції.

Отже основними проблемами, які уповільнюють розвиток біржової діяльності в Україні, за винятком політичних, є наступні:

- незначна частка організаційного ринку;
- низький рівень ліквідності;
- недостатня капіталізація ринку;
- проблема прав акціонерів і захисту інвесторів;
- нормативне регулювання;
- депозитарна діяльність;
- недостатність податкового стимулювання;
- незначна кількість біржових інструментів;
- непрозорість ринку;
- відсутність біржової культури;
- недостатня кількість професіоналів; - дефіцит фінансових ресурсів.

Для покращення ситуації на біржовому ринку на нашу думку доцільно запропонувати такі заходи щодо реформування і покращення біржової діяльності:

- значно скоротити чисельність бірж, лишивши лише постійно функціонуючі із значною кількістю угод та обсягів торгів;

- знайти шляхи додаткового залучення фінансові ресурсів, для чого стимулювати власників вільних грошових коштів та гарантувати безпеку інвесторів;
- збільшити частку організованого ринку у загальному обсязі торгів;
- забезпечити захист прав інвесторів на законодавчому рівні та гарантувати повернення вкладених коштів та виконання угод;
- підвищити рівень капіталізації та ліквідності;
- реформувати депозитарну систему;
- впровадити нові інструменти біржової торгівлі;
- підвищити рівень біржової культури та відроджувати історичні традиції біржової діяльності;
- забезпечити прозорість біржової діяльності;
- активно впроваджувати нові інформаційні технології в біржову діяльність.

Запропоновані заходи на нашу думку мають покращити інвестиційну діяльність у країні, підвищать товарообіг і сприятимуть виходу економіки країни із тіні.

Бібліографічний список:

1. Державний комітет статистики: Статистична інформація. Кількість бірж України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Сухітра А. М. Біржова торгівля в Україні: проблеми становлення та розвитку [Електронний ресурс] / А. М. Сухітра, І. М. Сегидін. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/8_NND_2010/Economics/60579.doc.htm.
3. Науменкова С. В. Зарубіжний досвід організації систем регулювання й нагляду за діяльністю фінансових установ / С. В. Науменкова // Фінанси України – 2009. – № 12. – С. 20–27.

4. Обсяги біржової торгівлі. Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/~303129>.

5. О. Л. Пластун. Проблеми біржової діяльності в Україні та варіанти їх вирішення. Режим доступу: [http://pprbsu_2013_37_16%20\(2\).pdf](http://pprbsu_2013_37_16%20(2).pdf).

Ларіна Д.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Мітюшкіна Х. С.
Маріупольський державний університет

УГОДА ПРО ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ: РЕАЛЬНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сьогоднішній день процеси регіоналізації та глобалізації широко охоплюють національні економіки країн світу. Як свідчить світова практика, розширення зовнішньоекономічних зв'язків може ефективно використовуватись країнами для досягнення власних цілей на міжнародних ринках. Саме від економічної взаємодії із зарубіжними партнерами значною мірою залежать перспективи розвитку економіки України в цілому та окремих її галузей. Таким чином, як і для будь-якої іншої країни, важливим напрямом розвитку України залишається її ефективна участь у міжнародному поділі праці, що супроводжується пошуком розумного компромісу між рівнем захисту внутрішнього ринку та свободи доступу на ринок країн-партнерів. У зв'язку з цим виникає потреба у виявленні основних особливостей та перспектив двосторонньої торгівлі та науково обґрунтована оцінка очікуваних наслідків для економіки нашої країни.

Необхідно зауважити, що сфера дії сучасних угод виходить далеко за рамки звичайної торгівлі товарами та послугами й охоплює питання прав інтелектуальної власності, державних закупівель, технічних і санітарних стандартів, вимог до якості продукції, охорони навколишнього середовища, використання експортних субсидій тощо. Інтеграційні об'єднання, що виникають на основі укладання таких угод, називають поглибленими та всеосяжними зонами вільної торгівлі.

Отже, зона вільної торгівлі (ЗВТ) - тип міжнародної інтеграції, при якій в країнах-учасниках скасовуються митні збори і податки, а також кількісні обмеження у взаємній торгівлі згідно з міжнародним договором. Це більш глибокий тип інтеграції, ніж преференційні угоди. Адже кожною країною-учасницею зберігається право на самостійне і незалежне визначення режиму торгівлі по відношенню до третіх країн [1].

На даному етапі Україна має такі двосторонні угоди про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), країнами СНД, Канадою, а також з Чорногорією, Македонією, Грузією, Азербайджаном, Узбекистаном, Таджикистаном, Туркменістаном.

Важливим заходом для України було підписання у липні 2015 року протоколу про завершення перемовин щодо укладення Угоди про вільну торгівлю між Україною і Канадою. Так наміри укласти таку угоду з Канадою були погоджені на найвищому політичному рівні обох держав ще у 2010 році. Протягом 2010-2015 рр. Сторонами було погоджено умови лібералізації торгівлі товарами та послугами. Водночас було повністю погоджено положення таких розділів, як державні закупівлі, захист прав інтелектуальної власності, врегулювання спорів, конкуренція, митне співробітництво, правила визначення країни походження товарів, технічні бар'єри у торгівлі, митні процедури, інструменти торговельного захисту тощо. Також Сторонами було досягнуто згоди щодо включення двох додаткових угод з питань охорони довкілля й ринку праці, що є принципово новим для України.

З моменту набуття чинності Угода відкриє для українських експортерів 98% канадського ринку товарів. Ввізні мита на сільськогосподарські товари будуть негайно скасовані (за виключенням 108 тарифних ліній, доступ по яких відкриється у рамках квот), а також на всі промислові товари (крім легкових автомобілів із 7-річним перехідним періодом скасування ввізних мит). Для вказаних 108 тарифних ліній сільськогосподарських товарів вітчизняні експортери матимуть можливість

постачати товари за нульовою ставкою ввізного мита в рамках глобальних квот Канади. Україні вдалося відстояти асиметричну порівняно з Канадою лібералізацію доступу до свого ринку у чутливих галузях. Так, з моменту набрання чинності Угодою, Україна негайно скасує тарифи для близько 80% товарів імпорту з Канади, в той же час для деяких сільськогосподарських та промислових товарів застосовуватимуться перехідні періоди у 3, 5, 7 років для зниження тарифів. Проте для найбільш чутливих сільськогосподарських товарів було встановлено квоти на імпорт, тоді як цукор було виключено з дії Угоди. Такі умови дадуть можливість українським підприємствам пристосуватись до нових умов безмитної торгівлі [2].

Серед основних українських продуктів, які отримають переваги від безмитного доступу на ринок Канади в короткостроковій перспективі: соняшникова олія, цукор, кондитерські вироби та шоколад, алкогольні напої та пиво, соки.

Щодо промислових товарів - це одяг, кераміка, металургія та хімія. Також Угода сприятиме розвитку кооперації в сфері авіабудування. В довгостроковій перспективі передбачається збільшення постачання високотехнологічного обладнання та промислових товарів з високою доданою вартістю. Угода також передбачає надання Україні технічної допомоги для покращення доступу українських товарів на ринок Канади та допомогу для розвитку аграрного комплексу [2].

В сучасних умовах угоди про вільну торгівлю дозволяють усунути митні тарифи на товари та нівелювати застосування заходів, які можуть обмежувати торгівлю чи іншим чином спричинити зростання витрат бізнесу. Завдяки зниженню тарифних бар'єрів відбуватиметься часткова переорієнтація торговельних потоків України від інших торговельних партнерів до Канади.

Очікується, що запропоноване Канадою скасування ввізних мит призведе до додаткового 3,5% приросту експорту в Канаду за рахунок розширення вже існуючих поставок українських експортерів [2].

Водночас виведення на ринок Канади українських товарів, які зараз не експортуються в країну, може значно пришвидшити зростання експорту за рахунок скасування вищих, а отже більш обмежуючих, ставок ввізного мита, а також ефекту існування різних рівнів еластичності по ціні для різних товарів.

Але, угода про зону вільної торгівлі має як переваги, так і недоліки для кожної із сторін. Вагомою особливістю та характеристикою цієї Угоди є різний рівень економічного розвитку країн-партнерів, що має значний вплив на формування співпраці між державами та наслідки в цілому. Основні очікування для України від угоди про ЗВТ можна зобразити таким чином (табл. 1) [3].

Таблиця 1

SWOT-аналіз співпраці України з Канадою

<p>ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ</p> <p>ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ</p>	<p>Можливості (О)</p> <p>Розширення співробітництва в екологічній, технологічній, торговельній, інвестиційній, науковій та інших сферах.</p> <p>Створення зони вільної торгівлі послугами між Україною та Канадою.</p> <p>Вихід на Північноамериканський ринок.</p>	<p>Загрози (Т)</p> <p>Зменшення видатків до бюджету держави.</p> <p>Обмежений вихід вітчизняного бізнесу на канадський ринок.</p> <p>Збільшення конкуренції на внутрішньому ринку.</p>
<p>Сильні сторони (S)</p> <p>Вигідне географічне положення. Багаті природні ресурси.</p> <p>Високий рівень освітнього потенціалу.</p> <p>Наявність науково-технологічного потенціалу.</p>	<p>Очікування (S+O):</p> <p>Сприятливий для торгівлі та інвестицій бізнес-клімат, економічне зростання, лібералізація зовнішньоторговельних відносин, диверсифікація торговельних потоків і модернізація українських підприємств, створення нових робочих місць.</p>	<p>Очікування(S+T):</p> <p>Зростання попиту на імпорту продукцію на внутрішньому ринку, незначна товарна та географічна диверсифікація вітчизняного експорту.</p> <p>Стратегія:</p> <p>ІННОВАЦІЙНОГО</p>

	Стратегія: ПОГЛИБЛЕНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	ПРОРИВУ (ПОЛІТИКИ)
<p>Слабкі сторони (W) Озброєний конфлікт на території країни. Суспільно-політична нестабільність. Енергозалежність держави. Низькі показники у соціальних, політичних та економічних рейтингах. Низька конкурентоспроможність вітчизняних товарів та послуг. Нестабільність курсу національної валюти.</p>	<p>Очікування (W+O): Зростання експорту за рахунок розширення уже існуючих каналів реалізації й експортних поставок, унеможливлення поглибленої співпраці в зв'язку з нестабільною політичною та економічною ситуацією.</p> <p>Стратегія: ГЕОГРАФІЧНОЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ</p>	<p>Очікування (W+T): Зменшення товарообігу між країнами, незначне зростання імпорту в Україну, поглинання українських компаній канадськими, дестабілізація політичної та економічної сфер, загострення конкуренції на внутрішньому ринку між іноземними і національними товаровиробниками.</p> <p>Стратегія: РОЗВИТКУ РИНКУ (ПОШУК НОВИХ РИНКІВ ЗБУТУ)</p>

Необхідно зазначити, що у звіті організації Oxford Analytica, однієї з провідних світових консалтингових організацій, йдеться про те, що Канада має більше ніж 1 млн. громадян українського походження, і уряд докладає всіх зусиль для підтримки України і країн Східної Європи проти агресивної політики Росії, адже тим самим вони закладають підвалини для співпраці після завершення конфлікту [4]. Як наслідок, Канада позиціонує себе надійним союзником для України на міжнародній арені.

До негативних наслідків набуття чинності ЗВТ України з Канадою слід віднести прогнозоване зменшення дохідної частини державного бюджету України. Згідно з результатами розрахунків, проведеними вітчизняними експертами, запровадження режиму вільної торгівлі з Канадою негативно вплине на доходи державного бюджету в середньостроковому бюджетному періоді. При цьому цей вплив буде поступово збільшуватись. У перший рік набуття чинності Угоди очікується зменшення дохідної частини бюджету на 8,0 млн. грн., а в наступний – на 8,8 млн. грн. На видаткову частину бюджету зміна торгівельного режиму

будь-якого істотного безпосереднього впливу не матиме. Однак, у разі коли не будуть знайдені додаткові джерела коштів або фінансування державного бюджету, можливим стане зменшення видаткової частини бюджету на зазначені вище суми, скорочення дохідної частини бюджету внаслідок запровадження режиму вільної торгівлі з Канадою [5].

Підбиваючи підсумки, можна зазначити що, глобалізаційні процеси мають позитивний вплив на відносини між державами та спрощують і лібералізують торгівлю на світовому ринку. Стосунки між Україною та Канадою, які донедавна ґрунтувалися тільки на історичній та культурній основі, нині вийшли на новий економічний рівень. Про це свідчить Угода щодо зони вільної торгівлі між країнами, яка дає нові можливості для обох ринків. Навіть незважаючи на те, що Угода про ЗВТ є асиметричною по відношенню до України та включає в себе багато спеціальних умов для підтримки українського бізнесу, все одно існують певні ризики. Проте при зваженій торговій політиці можна нівелювати ризики та стати гідним гравцем на світовому ринку.

Бібліографічний список:

1. Вікіпедія, Зона вільної торгівлі [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Зона_вільної_торгівлі.
2. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою: нові горизонти для українського бізнесу / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/canada/files/Canada_Brochure2015_v5.pdf.
3. Яценко О.М. Торговельно-економічне співробітництво України та Канади в умовах сучасних інтеграційних процесів / О.М. Яценко, І.І. Білецька // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015.
4. Панченко Ю. Вільна торгівля з Канадою – подарунок від діаспори [Електронний ресурс] / Ю. Панченко // Європейська правда. – 2015. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/07/15/7035920/>.

5. Шаповалова М.М. Удосконалення методики оцінки наслідків для галузей економіки України створення зон вільної торгівлі з окремими країнами: звіт про науково-дослідну роботу / М.М. Шаповалова, М.Р. Саїт-Аметов, С.В. Зіньковський та ін.; за заг. кер. М.М. Шаповалової. – К.: НДЕІ, 2011. – 192 с.

Макарчук О.
Науковий керівник: ст. викладач кафедри МЕН
Сторонський М. О.
Львівський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМА ЕКСПОРТУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЕВИНИ ТА ЇЇ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В часі євроінтеграційних процесів України доволі гострим постало протиріччя щодо мораторію на експорт деревини, оскільки, як ми всі знаємо, було підписано Президентом та затверджено парламентом України відповідний законопроект. Згідно нього тимчасово (на 10 років) забороняється вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту необроблених лісоматеріалів: деревних порід (крім сосни) - з 1 листопада 2015 року, деревних порід сосни - з 1 січня 2017 року.

У пояснювальній записці до законопроекту причиною його внесення названо невдоволення тим, що продаж деревини за кордон став пріоритетним напрямком діяльності суб'єктів господарювання. Тимчасова заборона у вигляді 10-річного мораторію на вивезення за кордон деревини, на думку авторів документа, дозволить направити сировину на підприємства України, створити нові робочі місця, забезпечити значні наповнення бюджету держави. І справді, офіційні дані дії мораторію засвідчили, що деревообробна і меблева промисловість зросли на 15-16%. Експорт лісоматеріалів зріс на 11%. Втричі зросло ввезення деревообробного обладнання. Це свідчить про індикатор створення робочих місць, про надходження податків, про розвиток промисловості [1].

Водночас Міністерство економічного розвитку і торгівлі України йому заперечувало, мовляв, мораторій не є ефективним і, тим більше, є порушенням міжнародних зобов'язань України, зокрема в рамках Угоди про асоціацію та Світової організації торгівлі. Тому було розроблено законопроект №6035 "Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання окремих питань економічної політики". Ним пропонується скасувати тимчасову заборону експорту лісоматеріалів, запровадити державну реєстрацію зовнішньоекономічних договорів на такий експорт і тимчасово, до 1 січня 2020 року, встановити вивізні мита на ці лісоматеріали у розмірі 15% від їхньої вартості.

Автори законопроекту вважають, що такі заходи врегулюють проблемні питання у відносинах України та її партнерів за міжнародними угодами – з СОТ та ЄС. Водночас Угодою про асоціацію з ЄС передбачено, що сторони не повинні запроваджувати будь-які вивізні мита (стаття 31). Також документ передбачає, що жодна зі сторін не повинна запроваджувати або зберігати будь-які заборони чи обмеження щодо імпорту будь-якого товару іншої сторони або експорту будь-якого товару (стаття 35).

Дійсно, з правил є винятки – у статті 294 цієї Угоди зазначається, що з метою сприяння сталому управлінню лісовими ресурсами "сторони зобов'язуються працювати разом для покращення правозастосування та управління в лісовій галузі та сприяти торгівлі легальною і сталою лісовою продукцією"[2].

Насправді ніхто не заперечує – існує гостра проблема збереження лісів в Україні, і наша країна могла би скористатися правилами ГАТТ, але законодавцями не дотримана головна умова: обмеження експорту можливе лише за умови запровадження відповідних обмежень внутрішнього виробництва та внутрішнього споживання лісоматеріалів.

Ця умова знову проігнорована!!

Ініціатива запровадити державну реєстрацію лише зовнішньоекономічних договорів у цій сфері не відповідає принципам економічної політики ЄС, спрямованої на усунення зайвих бар'єрів та дерегуляцію підприємницької діяльності.

До того ж законопроект не узгоджується з п. 13 Меморандуму про взаєморозуміння між Україною як позичальником та ЄС як кредитором і не відповідає кредитній угоді між Україною та Євросоюзом (щодо отримання Україною макрофінансової допомоги у сумі до 1 мільярда 800 мільйонів євро) [3]. Як відомо, умовами виділення другого траншу кредиту передбачається необхідність утримуватися Україною від запровадження нових заходів, які обмежують або спотворюють торгівлю, відповідно до зобов'язань України перед СОТ.

Тобто невивірені законодавчі ініціативи еквівалентні не лише іміджевим, але й фінансовим втратам.

Бібліографічний список:

1. Газета Дерево // Ціна заборони: як мораторій на експорт деревини вплинув на економіку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.derevo.info/news/detail/7739>

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>

3. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як позичальником та ЄС як кредитором. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_003

Овсяник Я.
Науковий керівник: к.е.н., в.о. професора Янишин Я. С.
Львівський національний аграрний університет

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Сільський зелений туризм – це діяльність сільського населення, що пов'язана із сільським середовищем, сільським домогосподарством і видами діяльності, що ставлять в центрі уваги природу і людину.

Зелений туризм, не має шкідливого впливу на оточуюче природне і культурне середовище, на відміну від масового, і, у той же час, робить істотний внесок у регіональний розвиток. Він дозволяє використовувати існуючий житловий фонд і не вимагає значних інвестиційних витрат [1].

За сутністю свого економічного призначення сільський зелений туризм спрямований на одночасне задоволення потреб двох груп громадян: споживачів- відпочивальників, які утворюють попит на туристичні послуги відповідного рівня, та власників агроосель, що задовольняють їх потреби. З огляду на взаємну зацікавленість і залежність цих суб'єктів туристичної діяльності, між ними виникають економічні відносини у процесі становлення й розвитку сільського зеленого туризму як підприємницької діяльності. Функції кожного з учасників туристичної діяльності та механізми їх взаємовпливу повинні бути узгодженими й збалансованими настільки, щоб відповідати інтересам і потребам кожного з них, функціонуючи при цьому у відповідності до діючої нормативно-правової бази [3].

Обов'язковою передумовою успішного розвитку сільського зеленого туризму є здатність суб'єктів підприємницької діяльності прогнозувати динаміку й тенденції його подальшого розвитку та забезпечувати необхідні умови щодо зростання попиту на нього. Розвиток економічних відносин у процесі становлення сільського зеленого туризму повинен розглядатись як підпорядкованість суспільних потреб інтересам людей з врахуванням

соціальних, організаційних, правових, управлінських та інших процесів при взаємодії яких відбувалось б досягнення синергічного ефекту.

Досвід розвинених держав, де зелений туризм успішно функціонує вже десятки років, свідчить про те, що для його розвитку потрібно створити належну нормативно-правову базу, яка б сприяла залученню до цього процесу підприємливих людей. Такий підхід дасть змогу виявити мільйони умільців, спонукатиме їх до ефективного господарювання на своїх садибах, створення затишку та належного рівня послуг.

До найважливіших чинників, що негативно впливають на розвиток сільського зеленого туризму можна віднести: недосконалість нормативно-законодавчої бази, відсутність досвіду підприємницької діяльності [4].

Становлення сільського зеленого туризму як системи, повинно залежати від кожної з її підсистем, які, виконуючи своє цільове призначення, повинні вирішувати проблеми соціальної сфери, зокрема створювати відповідні умови для підвищення зайнятості сільського населення, покращення їх матеріального добробуту. Організаційна підсистема повинна забезпечувати здійснення послідовності соціально-економічних заходів, спрямованих на взаємоузгодження елементів усієї системи, зокрема соціальних, економічних, екологічних, у відповідності до правових норм. Найважливішими напрямками організаційної підсистеми стратегії становлення зеленого туризму є запровадження кластеризації та розвиток підприємництва.

Важливу роль у становленні сільського зеленого туризму в умовах його розвитку повинна відігравати держава, зокрема через врегулювання питань, що стосуються вдосконалення нормативно-правової бази; забезпечення фінансового стимулювання галузі шляхом залучення вітчизняних та іноземних інвестицій. Становлення й розвиток сільського зеленого туризму значно залежить від результативності діяльності громадських організацій, зокрема Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, діяльність якої повинна забезпечувати

підвищення професійного рівня спеціалістів даної сфери обслуговування, сприяти покращенню інформаційно-консультаційного та інноваційного спрямування розвитку галузі, здійснювати лобіювання її інтересів на вітчизняному й міжнародному ринку туристичних послуг. Таким чином перспективи становлення й розвитку сільського зеленого туризму як організаційної форми підприємництва мають позитивні передумови і залежать від можливостей його підтримки на державному та регіональному рівнях.

Зелений туризм може мати перспективи розвитку в національних парках і природних ландшафтних зонах, що охороняються; в селах; на території фермерських господарств; зонах відпочинку та дачних територіях; у лісовому масиві; в місцях, що мають природні атракції; в межах монастирів і священних місць (наприклад, у селі Мгар Лубенського району Полтавської області); у малих містах із характерною архітектурою, побутом, культурою; біля пам'яток народної архітектури під відкритим небом.

Для успішної підприємницької діяльності на цих територіях необхідно створити інфраструктуру, щоб туристи отримували комфортний відпочинок, а навколишня природа не зазнавала негативних впливів і мала екологічну стійкість. Україна має ряд природних та історико-культурних передумов та можливостей для успішного розвитку сільського зеленого туризму.

Аналіз карти сільського туризму в Україні доводить, що туристичні зони та маршрути тяжіють до найбільш цінних елементів екологічного каркасу нашої країни - лісових угідь, чистих річок, морського узбережжя, озер і водойм, а також до архітектурних комплексів малих міст і сіл.

Зелений туризм в Україні має стати поштовхом для відродження й розвитку традиційної культури: промислів, мистецтва, народної архітектури, – усього, що складає місцевий колорит, і що, поряд із природно-рекреаційними чинниками є не менш привабливим для відпочиваючих.

Становлення та розвиток сільського відпочинку має реальну державну перспективу і сприятиме поліпшенню соціально- економічної ситуації сільської місцевості [2].

Зелений туризм виступає важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорту, торгівлі, зв'язку, будівництва, сільського господарства тощо). Сільський відпочинок в Україні за рахунок збереження етнографічної самобутності повинен набути національного значення. Організація прийому туристів сприятиме зміцненню особистих підсобних та фермерських господарств, підвищення рівня життя населення. При цьому зацікавлені селяни більше перейматимуться проблемами збереження сільських ландшафтів і чистоти довкілля. Висновки. Отже, сільський зелений туризм сьогодні – це надання послуг для відпочинку туристів у сільській місцевості, пов'язаного з їх перебуванням у будинку сільського господаря й використанням ресурсів місцевості, крім того це – дієвий інструмент стабільного соціально-економічного розвитку села. Лише сільський зелений туризм у сучасних економіко-демографічних умовах здатний реально допомогти малим поселенням України вижити, адже саме малі села своєю специфічністю притягують відвідувачів.

Бібліографічний список:

1. Биркович В. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України //Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 1. – С. 138-143.
2. Васильєв В.П. Сільський зелений туризм //Туризм сільський, зелений. – 2011. - № 4. – С. 4-6
3. Гловацька В.В. Сільський зелений туризм: сутність, функції, основи організації //Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С.148-155.
4. Носік В. Організаційно-правові питання розвитку сільського зеленого туризму в Україні //Туризм сільський, зелений. – 2012. – № 4. – С. 9-10

5. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Ткаченко Т.І. – К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2013. – 537 с.

Отченашенко І.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Мітюшкіна Х. С.
Маріупольський державний університет

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ

Міжнародна торгівля – історично перша форма міжнародних економічних зв'язків, що являє собою обмін товарами і послугами між державно оформленими національними господарствами, тобто між державами.

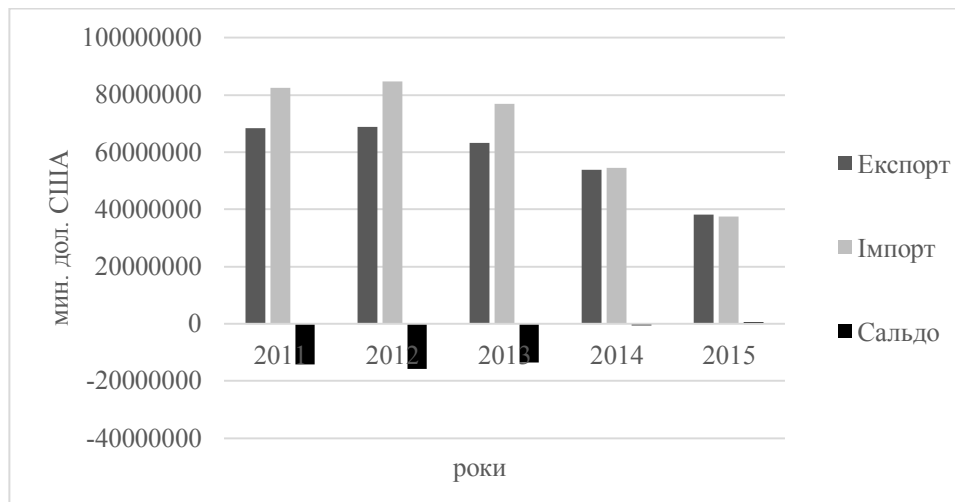
У сукупності зовнішня торгівля різних країн утворює міжнародну торгівлю, яка до того ж є складною соціально-економічною категорією. Її можна розглядати з двох позицій – операційної та державно-політичної. Операційний - як процес безпосереднього обміну товарами та послугами між суб'єктами МЄВ. Державно-політичний - як особливий тип суспільних відносин, що виникають між державами у процесі і з приводу обміну товарами та послугами [5].

Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі пов'язані з науково-технічним прогресом, змінами об'єктів торгівлі, виникненням нових суб'єктів торгівлі, змінами організаційно-економічних форм суб'єктів торгового спілкування.

Зовнішньоторговельна діяльність є важливою складовою товарного обігу, зовнішньоекономічної діяльності, економічної та зовнішньої безпеки держави [4].

Вивчення зовнішньої торгівлі України базується на дослідженні її стану та динаміки за показниками обсягу зовнішньоторговельного обороту, експорту, імпорту, коефіцієнту покриття імпорту експортом, імпортової, експортної, зовнішньоторговельної квоти.

Аналіз вартісного обсягу операцій зовнішньої торгівлі (рис. 1) дає змогу виявити тенденції щодо поступового скорочення обсягів загального експорту та імпорту з 2013 року, що веде до стрімкого падіння у 2015 році.

Рис. 1. Обсяг експорту та імпорту товарів України у 2011-2015 рр., млн. дол. [1]

Економічні потрясіння початку 2015 року, пов'язані з різкою девальвацією гривні і ескалацією військового конфлікту, негативно позначилися на обсязі зовнішньої торгівлі України. У той же час, наслідком девальвації стало поліпшення балансу зовнішньої торгівлі, який починаючи з лютого був позитивним, тобто експорт товарів стабільно перевищував їх імпорт.

Негативний показник сальдо свідчить про перевищення обсягів імпорту країни над її експортом, але причиною цього насамперед є зниження темпів росту експорту, а не зростання імпорту. Це означає, що рівень конкурентоздатності вітчизняних виробників на зовнішніх ринках знижується, а сировинна орієнтація української економіки не дає можливості швидко переспрямовувати збутові потоки на внутрішній ринок, коли ціни на світовому ринку знижуються [2].

Україна належить до групи країн з високим рівнем залежності від міжнародної торгівлі.

Серед країн-партнерів у 2015 р. найбільше експортувалися товари до: Російської Федерації 12,7%, Туреччини 7,3%,

Китаю 6,3%, Єгипту 5,5%, Італії 5,2%, Польщі 5,2%, Індії 3,8%, Німеччини 3,5%.

Найбільші імпорتنі поставки товарів у 2015 році надходили з: Російської Федерації – 20,0%, Німеччини – 10,4%, Китаю – 10,1%, Білорусі – 6,5%, Польщі – 6,2%, Угорщини – 4,1%, США – 3,9%.

Основу товарної структури українського експорту у 2015 році склали: недорогоцінні метали та вироби з них – 24,8%, продукти рослинного походження – 20,9%, механічні та електричні машини – 10,3%, жири та олії тваринного походження або рослинного походження 8,7%, мінеральні продукти – 8,1%, готові харчові продукти - 6,5%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 5,6%.

У загальному обсязі імпорту товарів України у 2015 році переважають мінеральні продукти, які складають 31,2% від обсягу вартості імпорту, механічні та електричні машини – 16,7%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 13,3%, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них – 7,1%, недорогоцінні метали та вироби з них – 5,3%, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 4,7%, готові харчові продукти – 4,3% [1].

Україна тісно співпрацює на світовому ринку з багатьма країнами, тому важливим для неї є питання здійснення зовнішньоекономічної діяльності, в першу чергу експортної. Вона має від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу, що впливає на розвиток економіки держави загалом, на стан платіжного балансу та, зрештою, на добробут населення. Велика частка експорту України припадала на Російську Федерацію, та, зважаючи на політичні події, вона значно зменшилась, тому Україні потрібно розширити обсяги збуту продукції в країни ЄС шляхом удосконалення вітчизняного виробництва та підвищенням конкурентоспроможності товарів [3].

Відтак, заходи щодо розвитку торгівлі України посідають важливе місце у системі заходів щодо подолання кризових явищ та посткризового

відновлення економіки. Місце експорту у формуванні економічної динаміки є значним, а отже, він має перетворитися на чинник структурної перебудови вже у коротко- та середньостроковій перспективах. Україна повинна сприяти розвитку міжнародних торговельних відносин. Проте сьогодні для України характерні такі чинники, які перешкоджають розвитку міжнародній торгівлі, а саме: неефективне управління підприємствами; відсутність за кордоном збутової інфраструктури; нерозвиненість основних засад ринкової економіки; недосконалість методів державного регулювання економіки загалом і зовнішньоекономічної діяльності зокрема; слабка інфраструктура підтримки експорту; загострення міжнародної економічної конкуренції; протекціонізм з боку іноземних держав. Саме з такими чинниками, які негативно впливають на міжнародну торгівлю України варто боротися, адже наша держава має спектр потенційних можливостей для розвитку міжнародної торгівлі.

Бібліографічний список:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Кухта П. В Украине в 2015 году просела внешняя торговля: инфографика [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/economics/enews/v-ukraine-v-2015-godu-prosela-vneshnyaya-torgovlya-infografika-658557.html>
3. Павлова К. П. Аналіз зовнішньої торгівлі України з країнами світу // збірник наукових праць студентів НУК. – 2014. - №1. С. 36 – 38.
4. П'янкова О. В. Зовнішня торгівля України: проблематика структурних змін та пріоритетів / О. В. П'янкова, О. С. Ралко // Економіка і суспільство. – 2016. - №5. – С. 65 – 70.
5. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2001. – 488 с.

Петелицький М.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Далик В. П.
НУ «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Залучення вітчизняної економіки до світових глобалістських заходів сприяють розширенню можливостей України щодо здійснення торговельних операцій на міжнародних ринках. Зважаючи на першочергове завдання підвищення вітчизняної економіки, зростання добробуту населення, підвищення якості та рівня його життя, питання міжнародної торгівлі є одним з інструментів урядової політики у вирішенні означених проблем. Відтак, актуальність даного дослідження обумовлена необхідністю дослідження розвитку міжнародної торгівлі України та встановлення перспектив використання такої співпраці з метою зміцнення вітчизняної економіки.

Розвиток світової фінансової кризи, військово-політичного конфлікту на Сході України зумовили негативний розвиток зовнішньої торгівлі України. Експерти ДЗІ відзначають, що резерви для покращання сальдо зовнішньої торгівлі вичерпалися ще у 2005 році [3]. Відносно стабільна і сприятлива кон'юнктура стосовно товарів українського експорту хоч і забезпечувала приріст зовнішніх надходжень, проте виробничі можливості галузей лідерів-експортерів вичерпали себе повністю. Зовнішня торгівля в Україні набула характеру здебільшого одностороннього зв'язку, тобто негативне сальдо торговельного балансу свідчить про значне переважання імпорту над експортом в нашу державу і про її здебільшого сировинну складову, а не готову продукцію, як це є у розвинутих країнах світу.

За даними офіційної статистики [1], в останнє десятиліття лише в 2015 році сальдо зовнішньоторговельного балансу набуло позитивного значення, 632520,1 тис.дол. США, тобто експорт перевищив імпорт. Таким чином, зовнішня торгівля України чітко характеризується переважанням імпортних операцій над експортними. Це, насамперед, відображає споживацьку політику нашої держави – ми готові купувати все, чого не вистачає, а не

виробляти самі. Відповідно, і продавати вітчизняним підприємствам на зовнішній ринок не дуже є що.

Переважання імпорту над експортом зумовлене суттєвим зниженням самого експорту в 2007-2016 роках, зокрема, після 2012 року. В той же час імпорт в 2012 році набув одного з найбільших значень досліджуваного періоду - 84658059,9 тис. дол., що майже рівне найбільшому значенню показника імпорту, отриманого в 2008 році на рівні 85535356,4 тис. дол. США. Досить суперечливим є вплив світових та внутрішніх економічних факторів на розвиток українського імпорту. В очікуванні інфляції та знецінення гривні вітчизняні споживачі з метою збереження своїх заощаджень придбавали більше імпортних товарів, тим самим стимулюючи зростання імпорту.

Використання експортного потенціалу України є передумовою для розвитку економіки, зростання ВВП. Аналіз товарної структури експорту показав переважання експорту чорних металів та виробів з них. Разом з тим, як вже зазначалось, продукція української металургії носить сировинну основу з низькою доданою вартістю. Проблемою розвитку експортного потенціалу металургії є низька та застаріла технічна оснащеність. Відтак, без модернізації конкурентоспроможність металургійного комплексу України залишається низькою.

Натомість, світова кон'юнктура та високий аграрний потенціал України відображають можливості розвитку експорту продукції АПК, продуктів харчування. Україна має можливості збільшувати обсяги виробництва та експорту зерна, насіння і плодів олійних рослин, жирів та олії рослинного і тваринного походження, молочних продуктів. «За оцінками фахівців, високі ціни на продовольство при його недостатності у світі можуть стати перманентними, що стимулюватиме привабливість АПК щодо нарощування обсягів його продукції» [2, с.11]. Проте, для цього потрібна виважена політика і підтримка держави. Вона, насамперед,

пов'язана зі стимулюванням розвитку відповідних галузей АПК, їх дотуванням та частковим відшкодуванням ризиків.

Зокрема, висока питома вага протягом всього періоду дослідження належить паливним матеріалам, нафті і продуктам її перегонки, реакторів ядерних, котлів та машин (які також і експортуються з України), засобів наземного транспорту, крім залізничного. Також, на відміну від експорту, імпортується фармацевтична продукція, різноманітна хімічна продукція, добрива, пластмаси та полімерні матеріали. Загалом, аналіз структури імпорту характеризується звуженням його товарного асортименту, що пов'язано передусім зі зниженням доходів населення, його купівельних настоїв.

Дефіцит зовнішньоторговельного балансу, загальне зниження ВВП є також результатом змін в географічній структурі міжнародної торгівлі. Насамперед це пов'язано із втратою основного імпортера України – Російської Федерації. Такий спад є результатом розгортання воєнно-політичного конфлікту на Сході України, що спонукало введення економічних санкцій, заборон ввезення товарів, тобто економічної співпраці між Україною та Російською Федерацією.

Проблеми розвитку зовнішньої торгівлі послугами також пов'язані із досліджуваними вище чинниками. Однією з основних проблем розвитку зовнішньоторговельних послуг України є зниження їх обсягу в 2015 році порівняно з попередніми періодами. Серед основних причин зниження обсягу надання послуг на зовнішніх ринках виділяємо[4]: геополітичні проблеми, фактичне повне або часткове виключення з прямої участі в зовнішньоекономічних зв'язках підприємств цілих регіонів (фактично анексований Росією Крим та окуповані теж за фактичної участі Росії райони Донбасу), нестабільність національної валюти та національної економіки, тощо.

Зовнішня торгівля товарами і послугами відіграє важливу роль у формуванні ВВП країни, стимулюванні розвитку економіки України. Відтак

заходи щодо її розвитку посідають важливе місце у системі заходів щодо подолання кризових явищ та посткризового відновлення економіки. Місце експорту в формуванні економічної динаміки є значним, а отже він має перетворитися на чинник структурної перебудови вже у коротко- та середньостроковій перспективах.

Аналіз тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі відображає переважно негативне зростання дефіциту зовнішньоторговельного балансу, зниження експорту та погіршення його структури, зростання імпортозалежності країни. Знання основних чинників виникнення окреслених проблем повинно бути рушієм для вирішення на всіх рівнях організації зовнішньої торгівлі: від товаровиробника до держави.

Аналіз тенденцій та закономірностей розвитку зовнішньої торгівлі України та чинників, що їх спонукали дозволяє визначити основні перспективи її подальшого розвитку. Зокрема, в наступні роки суттєво не зміниться структура експорту вітчизняних товарів. Як стверджують [2] для поживлення експорту товарів і продукції вітчизняних підприємств «велике значення матиме поліпшення якості товарів шляхом технологічної модернізації металургійних підприємств та відновлення попиту на метали на світових ринках». Зміна структури експорту в сторону зростання частки товарів з більшою питомою вагою доданої вартості можливе при створенні якісних конкурентоспроможних товарів та формування іміджу країни на світових ринках. В структурі імпорту також не очікується суттєвих змін. Залежність від імпорту енергоносіїв наразі стимулюватиме ріст імпорту випереджаючими темпами порівняно з розвитком експорту. Вирішення цієї проблеми лежить в модернізації ЖК комплексу України, пошуку альтернативних джерел енергії для української економіки. Крім того, постійне знецінення гривні, зниження реальних доходів стимулює перехід багатьох імпортерів товарів повсякденного вжитку в тінь. І це може стати тенденцією наступних років.

Таким чином, розвиток зовнішньої торгівлі України та з її допомогою, економіки країни, в найближчій перспективі залежить від виваженої політики уряду щодо стимулювання власного виробництва, зниження кризових явищ, подолання безробіття, сприяння зміцнення національної валюти.

Бібліографічний список:

1. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Мазаракі А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України / А. Мазаракі, Т. Мельник // Вісник КНТЕУ. – 2011. – №2. – С.5-14.
3. Держзовнішінформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrdzi.com/ru>.
4. Далик В. П. Проблеми розвитку української зовнішньої торгівлі послугами / В. П. Далик, Н. І. Дуляба. - Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Частина 3,15-16 квітня 2016 року / Ред. кол.: Лендел М.А. (гол. ред.) та ін. – Ужгород: Вид-во «ФОП Сабов А.М.» - С. 26-29.

Фіщук Н.
Науковий керівник:
Бурлака Н.І., к.е.н., доцент кафедри економіки,

**Коломієць Т.В., асистент кафедри економіки,
Вінницький національний аграрний університет**

ВИКОРИСТАННЯ ПОБІЧНИХ ПРОДУКТІВ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Актуальною проблемою в Україні є пошук і використання відновлювальних джерел енергії. При зменшенні видобутку та збільшенні вартості традиційних видів палива (вугілля, нафтопродукти, природний газ тощо), використання органічних відходів, відходів тваринництва, рослинних залишків сільськогосподарського виробництва, твердих побутових відходів комунального господарства міст, якщо не повністю, то хоча б частково забезпечить потреби в енергетичних ресурсах. При переробці на біогаз як альтернативне джерело енергії вони використовуються повністю. В результаті не лише покращується санітарний стан території, знищуються збудники інфекційних захворювань, зникає неприємний запах рослин, що гниють, знищується насіння бур'яну, але й утворюються цінні високоякісні добрива, що мають підвищений гумусний потенціал.

Виробництво біогазу з побічних продуктів тваринного походження та інших побічних продуктів аграрно-промислового комплексу спрямоване на зменшення викидів метану від відходів тваринництва шляхом встановлення реакторів для зброджування гною на тваринницьких фермах. Енергія біогазу може у подальшому використовуватися для отримання тепла та/або електроенергії, що заміщує виробництво енергії на основі викопного палива і знижує рівень викидів парникових газів. Біогаз – це газ, який виробляється із органічних відходів (відходів їжі, тваринництва) з допомогою бактерій і має склад, подібний до природного газу: до 98% метану, а також сірководень, вуглекислий газ, воду тощо. Біогаз може використовуватися як прямий його замітник. Він має низку переваг перед природним газом, а саме [2]:

1. Біогаз виробляється із біологічної сировини, отже, його виробництво і спалювання є частиною природного циклу вуглецю, що не приводить до накопичення природного газу в атмосфері і парникового ефекту.

2. Біогаз – відновлюване джерело енергії, тобто він ніколи не вичерпається.

3. Біогаз виробляється близько до споживача, сировина для його виробництва теж знаходиться недалеко від заводів. Немає необхідності транспортувати газ на великі відстані. Сумарний річний потенціал тваринницької сільськогосподарської біомаси, вихід біогазу та заміщення ним природного газу наведено у таблиці 1. Виробництво біогазу дає не лише відновлювальну енергію, але є ефективним шляхом боротьби з забрудненням води й повітря шкідливими відходами. На сьогоднішній день виробництво біогазу здійснюється у біогазових установках, які набули найбільшого поширення в Індії та Китаї. Характерною особливістю цих установок є те, що вони розташовані в теплих регіонах і, як правило, не потребують штучного підігрівання вихідної сировини. Правда і питомий вихід біогазу не перевищує 0,1-0,2 м³ добу з 1 м³ біореактора.

Таблиця 1

Сумарний річний потенціал тваринницької сільськогосподарської біомаси

Кількість гною, млн. т. / рік	Вихід біогазу, млн. м ³ / рік	Заміщення природного газу, тис. м ³ / рік
11,6	561	387

В Європі використання біогазу набуло найбільшого поширення у таких країнах, як Данія та Німеччина. Там діють тисячі біогазових установок. Надлишок електрики продається енергопостачальним компаніям за пільговим підвищеним тарифом, встановленим як пряма норма закону [4]. У Швеції почали розвивати інфраструктуру, яка дає змогу заправляти автобуси й легкові автомобілі зрідженим біогазом, який заздалегідь

збагачено до якості природного газу. До 2020 року Швеція планує здобути незалежність від імпорту нафти і газу, повністю перейшовши на різні види біопалива і альтернативні джерела енергії [3].

Найбільш ефективним і перспективним біологічним методом утилізації відходів тваринництва є метод метанового зброджування. Метанове зброджування – це складний анаеробний процес (без доступу повітря), який відбувається внаслідок життєдіяльності мікроорганізмів яке дозволяє отримати пальну суміш газів з теплотою згорання близько 20–25 МДж/куб. м і вмістом метану в межах 60–75 %, високоякісні органічні добрива. В якості сировини для роботи установки з метою отримання біогазу і добрив можна використати всі органічні відходи тваринного походження, що нагромаджуються на підприємствах агропромислового комплексу та фермерських господарствах. Вихід і склад біогазу визначається значною кількістю чинників, але в основному залежить від складу вихідної сировини [6]. Вихід біогазу з різних відходів тваринницьких ферм наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

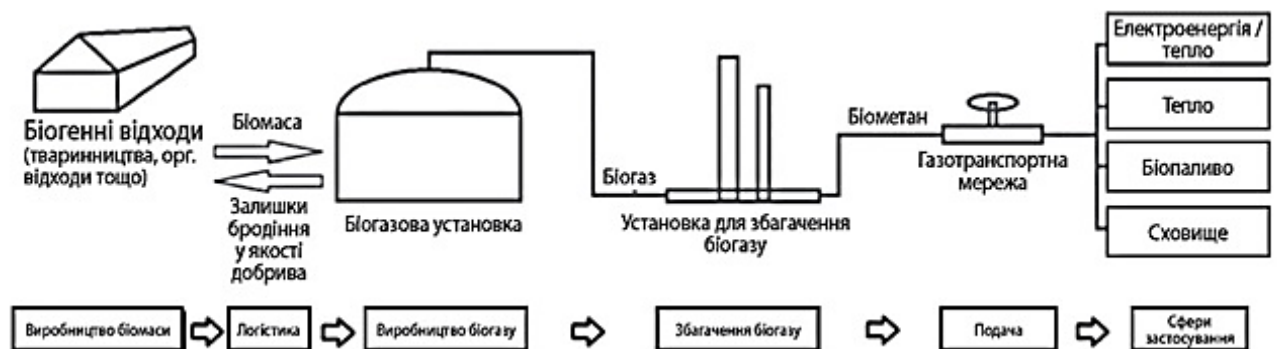
Вихід біогазу і вміст у ньому метану

Вихідна сировина	Вихід біогазу на 1 кг сухої речовини, л/кг	Вміст метану (CH ₄), %
Гній великої рогатої худоби	200 – 300	50
Гній свинячий	340 – 480	60 – 75
Кінський гній із соломою	250	56 – 60

Як видно з попередньої таблиці вихід біогазу на 1 кг сухої речовини із свинячого гною є найбільшим, а найменшим із гною великої рогатої худоби. Найбільший відсоток метану є у свинячому гною (60-75%).

Перетворення органічних решток на біогаз відбувається внаслідок цілого комплексу складних біохімічних перетворень. Цей процес отримав загальну назву ферментації біомаси. Він відбувається лише завдяки бактеріям і здійснюється у спеціальних технологічних установках –

ферментаторах. Необхідність створення та підтримування оптимальних умов для росту й існування культури бактерій у ферментаторі визначає собівартість одержання біогазу (рис 1).

Рис. 1. Ланцюжок створення вартості біогазу

Джерело [5]

Процес анаеробного розкладу органічних речовин здійснюється двома основними групами мікроорганізмів. Перша група – це гетеротрофні кислототворні бактерії, які клітковими ферментами здійснюють гідроліз (розклад) складних органічних з'єднань (білків, жирів, вуглеводнів) до мономерів та утилізують їх із створенням низькомолекулярних кислот, діоксиду вуглецю, аміаку, сірководню та води.

Друга група анаеробних організмів – це метанотворні бактерії, які в своєму розвитку використовують лише низькомолекулярні органічні речовини, тобто продукти обміну кислототворних бактерій. Метанове бродіння органічних речовин протікає з утворенням аміаку, метану (біогазу), вільного азоту, діоксиду вуглецю та води [1].

Оцінивши з цього погляду економічну ефективність переробки біомаси, не враховується, що біогазові установки є також обладнанням для переробки гною та інших органічних відходів. Тому економічні витрати на їх створення й експлуатацію потрібно розглядати комплексно. При підрахунку собівартості біогазу необхідно враховувати вартість заходів із утилізації відходів і захисту навколишнього середовища.

Рентабельність виробництва біогазу зростає при комплексному підході до переробки тваринницьких відходів, оскільки окрім біогазу

значний дохід можна отримати і від отримання цінних високоякісних органічних добрив. Поля, оброблені такими добривами, потребують значно меншого обсягу робіт через відмову від використання гербіцидів та зменшення кількості мінеральних добрив. Зважаючи на ці переваги, збереження і підвищення родючості українських чорноземів можливе лише за умов збільшення частки органічних добрив, що являють собою продукт переробки гноївки в процесі отримання біогазу. Біогазові установки виконують роль ефективних очисних споруд, які зменшують хімічне і бактеріологічне забруднення ґрунту, води, атмосфери, і переробляють органічні відходи в нейтральні продукти.

Таким чином впровадження біоенергетичних технологій дозволить не тільки переробляти відходи тваринницьких ферм, але й мати нові робочі місця, додаткові надходження. Виробництво електричної та теплової енергії з біогазу та біометану в реакторах для зброджування дозволить використовувати отриману енергію для опалення приміщень або забезпечення технологічних процесів, а також для можливого виробництва стиснутого біогазу/біометану у якості моторного палива.

Бібліографічний список:

1. Біоенергія в Україні – розвиток сільських територій та можливості для окремих громад / [Дубровін В. О., Мельничук М. Д., Мельник Ю. Ф. та ін.]. – К., 2009. – 111 с.
2. Досвід Швеції з виробництва біогазу // Економічний розвиток громади. – Випуск 1. №6. – 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ced.org.ua/ukr/Visnyk-6.doc
3. Калетнік Г. М. Виробництво та використання біопалив: Підручник. – В.: Консоль, 2015. – 408 с.
4. Климчук О. В. Виробництво біогазу: досвід зарубіжних країн та перспективи розвитку в Україні // Збірник наукових праць ВНАУ/ О. В. Климчук, Н. В. Грох. – Вінниця, – 2012, с. 51-55.

5. Рада з питань біогазу з.т. в партнерстві з адвокатським об'єднанням «Arzinger» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uaenergy.org/upload/files/Biogas_ukr.pdf

6. Сербін В. А. Нетрадиційні та поновлювані джерела енергії в системах ТГП/ В. А. Сербін. – Макіївка: ДонДАБА, 2003. – 153 с.

Щіголев А.
Науковий керівник: к.е.н. Грубінка І.
ВП НУБіП України «Мукачівський аграрний коледж»

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

В умовах динамічного розвитку інтернаціоналізації виробництва та обміну, зростання ролі міжнародних зв'язків у розвитку національних економік існує об'єктивна необхідність формування в цих країнах зовнішньоекономічного комплексу, орієнтовного на участь у міжнародному поділі праці, їх подальшу інтеграцію у світове господарство[1].

Україна має необхідні передумови для входження у світове господарство та отримання певного місця в системі міжнародного поділу праці. Серед них - наявність сировинних ресурсів, родючих земель, дешевої та відносно освіченої робочої сили, рекреаційно-туристичних можливостей, значного науково-технічного та інтелектуального ринку товарів і послуг, вигідне геологічне становище "моста" між Західною Європою та Азіатським континентом, спільного географічного та економічного простору з країнами східної Європи.

У процесі ринкової трансформації економіки України необхідно досягти двох цілей:

-здійснити реструктуризацію національної економічної системи на ринкових засадах з урахуванням внутрішніх можливостей

-одночасно вийти на світові ринки на основі використання наших потенційних конкурентних переваг.

Зовнішньоекономічний комплекс України є результатом впливу існуючої національної економічної системи, а також основних закономірностей розвитку, притаманних світовому господарству[2].

Для сучасного етапу розвитку світового господарства можна виділити основні тенденції, які мають значний вплив на формування і розвиток зовнішньоекономічного комплексу України. Серед них такі:

- розвиток процесів інтернаціоналізації у світовому господарстві внаслідок інтенсифікації міжнародного поділу праці, структура якого, з одного боку вже склалася, а з іншого - перебуває у стані модифікації;

- остання передбачає перехід до нової моделі міжнародного поділу праці, який ґрунтується на частковому і, значною мірою, на одиничному поділі праці. Це призвело до виходу процесу виробництва з окремого підприємства за межі країни, зумовивши розвиток міжнародної промислової кооперації. Остання відображає новий рівень усупільнення виробництва, за якої безпосередньо виробничі зв'язки між підприємствами різних країн стають постійними і набувають повної самостійності щодо товарообмінних операцій на світовому ринку та реалізується у вигляді світових промислових комплексів;

- перехід до якісно нової моделі світового розвитку на основі становлення принципово нового технологічного способу виробництва шляхом впровадження в усі галузі національної економіки високих інформаційно-інтелектуальних технологій, які базуються на електронній автоматизації, інформації та біотехнологіях, використанні матеріало-, енерго-, ресурсо- і працезберігаючих виробництв;

- створення глибоко інтегрованих міжнародних об'єднань.

При формуванні свого зовнішньоекономічного комплексу з метою інтеграції у світове господарство Україна має брати до уваги як наявність міжнародних інтеграційних об'єднань, так і особливості тієї політики, яку проводять країни-члени цих формувань. Це означає, що вимоги організацій

та регіональних інтеграційних об'єднань мають бути узгоджені з національними інтересами нашої держави[3].

На нашу думку для забезпечення розвитку економіки України і її ефективну інтеграцію в світову економічну систему необхідно:

– основними орієнтирами українських товаровиробників мають бути технологічні фактори, світові стандарти, культура виробництва та динаміка ємності світового ринку. Природні фактори у таких випадках практично не відіграють суттєвої ролі, тому що визначальна роль належить суто технологічним можливостям. Під впливом дії технологічних факторів підприємство переходить на параметри світового виробничого процесу: якість продукції, її асортимент, відповідність моді, рівень витрат. Уніфікується також його виробництво незалежно від розмірів країни;

– необхідною умовою сучасного ефективного виробництва стало наближення потужностей підприємств, технологій, технічного оснащення та серійності до таких світових критеріїв оптимальності, як орієнтація не на масове виробництво, а на конкретного споживача;

– внаслідок інтернаціоналізації продуктивних сил немає потреби створення в країнах світового господарства максимально галузево розгалужених виробничих систем, включаючи підприємствами з повним технологічним циклом, що на попередніх етапах розвитку країн світу впливало з концепції максимального самозабезпечення;

– формування ефективно функціонуючої ринкової системи, яка базувалася б на загальних ринкових принципах, нормах, економічних механізмах та інститутах;

– використання можливостей світового господарства для структурної перебудови національної економіки;

– перетворення зовнішньоекономічного комплексу на активний фактор динамічного економічного зростання національної економіки;

–використання науково-технічних коопераційних зв'язків для модернізації та будівництва підприємств у матеріальній та нематеріальній сферах;

– обмін технологіями, ліцензіями, конструкторськими та проектними матеріалами, сприяння їх використанню в усіх галузях національної економіки;

– співробітництво у збиранні, обробці та використанні науково-технічної та економічної інформації, створення спільних баз даних для розвитку науково-технічної та науково-виробничої сфери в Україні[4].

Отже Українська економіка недостатньо інтегрована в світову економічну систему. Для неї притаманне не ефективне використання власних ресурсів. І низький рівень інноваційної діяльності.

Бібліографічний список:

1. Горбач Л. Міжнародні економічні відносини : Підручник/ Людмила Горбач, Олексій Плотніков,. -К.: Кондор, 2005.
2. Дахно І. Міжнародна економіка : Навч. посіб./ Іван Дахно, Юлія Бов-трук,; Міжнар. акад. управл. персонал.. -К. : МАУП, 2002.
3. Козик В. Міжнародні економічні відносини : Навчальний посібник/ Василь Козик, Людмила Панкова, Наталія Даниленко,. -4-те вид., стереотипне. -К.: Знання-Прес, 2003
4. Липов В. Міжнародна економіка : Навчальний посібник/ Володимир Липов,; М-во освіти і науки України, ХНЕУ. -Харків: ВД "ІНЖЕК", 2005.
5. Міжнародна економіка : Підручник/ Григорій Климко, Віра Рокоча,; Ред. Анатолій Румянцев,; Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. -К.: Знання-Прес, 2003.
6. Економічна теорія : Підручник/ В. М. Тарасевич, В. В. Білоцерківець, С. П. Горо-бець, О. В. Давидов та ін.; За ред. В. М. Тарасевича; М-во освіти і науки України, Нац. металургійна акад. України . -К.: Центр навчальної літератури, 2006.

Яценюк Г.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Хірівський Р.П.
Львівський національний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ЕФЕКТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Посилення глобалізаційних процесів у світі підвищує значення розвитку зовнішньоекономічних відносин України, її участі в міжнародному поділі праці, фінансах, науково-технічному співробітництві, тощо. Водночас зовнішньоекономічна політика є засобом подолання кризових явищ в економіці України, відкриваючи доступ вітчизняній продукції на світові ринки й забезпечуючи надходження відповідних товарів і послуг до економіки України з інших країн світу.

Визначення стратегічних пріоритетів та розробка стратегії є обов'язковим інструментарієм, що використовується для управління країною, регіоном, галуззю, підприємством тощо. Як відомо, однією із стратегічних галузей є сільське господарство, яке виступає гарантом продовольчої безпеки країни, що й визначає необхідність встановлення стратегічних пріоритетів ефективного господарювання в ній.

Проблемі стратегічного розвитку сільського господарства України присвячені праці багатьох науковців, зокрема: Ю. Губені, О. Єрмакова, Я. Жаліло, І. Кириленка, П. Саблука та інших. Проте в умовах сьогодення залишається багато невизначених питань щодо стратегічних пріоритетів ефективного господарювання в аграрній сфері та необхідності виходу на зовнішні ринки.

Метою роботи є необхідність дослідження теоретичних положень і практичних пропозицій щодо обґрунтування стратегічних пріоритетів ефективного господарювання в аграрній сфері за умов міжнародної інтеграції.

Бюджети Реалії глобалізації, з якими зіштовхується будь-яка національна економіка, змушують кожен з них шукати своє «природне» місце в системі міжнародних відносин. Поки вибір напряму ефективного розвитку зовнішньоекономічних зв'язків обмежений двома альтернативами: будувати зовнішньоекономічні зв'язки на основі поетапного вбудовування національного відтворювального комплексу в інтернаціональні відтворювальні системи іноземних держав, а потім поетапно просуватися до кожної з них або самостійно створювати інтернаціоналізовані відтворювальні системи, розширюючи тим самим економічні границі держави й одержуючи можливість самостійного формування стратегії розвитку [1].

Для України, з урахуванням обмеженості ресурсів для розвитку власного фінансового режиму і гострої потреби в цьому, другий варіант кращий. Основа для його реалізації – транснаціоналізовані структури, яким повинні бути делеговані повноваження представляти національні інтереси в глобальному просторі.

Україна має всі можливості, щоб використати глобалізацію на свою користь, але цьому заважають низка об'єктивних й суб'єктивних факторів, які гальмують процес інтеграції до світового простору, а саме: певна політична нестабільність, відсутність чіткої економічної політики, непослідовність у проведенні реформ; велика корумпованість владних структур різних рівнів; обмеженість внутрішнього ринку, пов'язана з вкрай низькою купівельною спроможністю населення; скорочення виробничого споживання за рахунок різкого падіння виробництва; значний відтік капіталу, обумовлений, з одного боку, кримінальним його характером, а з іншого – невірою більшої частини вітчизняних бізнесменів у сталість економічних перетворень, а також нелегких умов легального ведення бізнесу; відокремленість від участі у найперспективніших програмах виробництва нових виробів на міждержавній основі; недостатній розвиток фінансової, технічної, інформаційної та іншої інфраструктури [2].

Наразі вітчизняну економіку важко адаптувати до тенденцій та закономірностей світового господарства, через:

- по-перше, недосконалу структуру експортно-імпортних потоків, оскільки в експорті переважає сировинна група товарів, а в імпорті – кінцева продукція споживчого призначення, що не є економічно виправданим;

- по-друге, невизначеність і непослідовність законодавства щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

- по-третє, високі податки на експортну продукцію з огляду на кон'юнктуру світових ринків щодо окремих видів продукції.

Внаслідок технологічної відсталості та нераціональної організації реформованого за неоліберальною моделлю аграрного сектору сьогодні не в змозі забезпечити своє населення доступною за ціною і достатньою за стандартними нормами харчовою продукцією.

Виробництво сільсько-господарської продукції на душу населення скорочується, до того ж на внутрішньому ринку відбувається виштовхування вітчизняної продукції імпортною внаслідок її більш високої конкурентоспроможності, досягнутої за рахунок використання більш передових, ніж в Україні, технологій.

Тому, головними стратегічними пріоритетами ефективного господарювання в аграрній сфері є визначення нових шляхів формування стратегічних напрямів забезпечення продовольчої проблеми країни [3].

Задля цього було розроблено проект Загальнодержавної комплексної програми підтримки та розвитку українського села «Добробут через аграрний розвиток» (ДАР), який спрямовано на створення високопродуктивної, конкурентної, бездотаційної агропромислової сфери, що забезпечить Україні належне місце у світовому розподілі праці, стане важливим аргументом при входженні нашої країни до світових інтеграційних структур [4].

Розробники програми вбачали подальший розвиток економіки України не можливим без пріоритетного розвитку галузей сільського

господарства. Головними завданнями програми є встановлення стратегічних пріоритетів ефективного господарювання та забезпечення розвитку потужної аграрної сфери економіки України, що спонукає до розвитку інших галузей та економіки держави в цілому, забезпечить можливість виходу держави на міжнародні ринки. Також своєю вагомою нішу у процесі встановлення стратегічних пріоритетів ефективного господарювання в аграрній сфері зайняла Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2020 р. Головною метою програми щодо аграрної сфери є забезпечення життєздатності сільського господарства, його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку, гарантування продовольчої безпеки країни [5].

Відмітимо, що стратегічні пріоритети ефективного господарювання в аграрній сфері поділяють на три групи:

1) соціально-економічні – удосконалення механізму державного регулювання, застосування ефективних форм державної підтримки, розвиток продовольчих ринків, забезпечення раціонального використання експортного потенціалу АПК;

2) організаційно-виробничі – забезпечення сільськогосподарського виробництва компетентними кадрами, формування структурних об'єднань (спеціалізованих агломерацій) для виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, інноваційно-інвестиційний розвиток, ефективне та екологічно безпечне використання сільськогосподарських угідь та ресурсів водного й повітряного басейнів;

3) техніко-технологічні – комплексне обслуговування та розвиток агроконсалтингу, надійне матеріально-технічне забезпечення, організація повноцінної ринкової інфраструктури [6].

Нажаль сучасні досягнення України в міжнародному вимірі конкурентоздатності економіки, рівня розвитку і особливо ефективності функціонування національної інноваційної системи є недостатніми для забезпечення сталого розвитку вітчизняної економіки, гарантованої

національної безпеки, виходу в найближчій перспективі за рахунок економічного зростання на європейські стандарти життя українських громадян.

Таким чином, реалізація стратегічних пріоритетів ефективного господарювання в аграрній сфері України дасть можливість сільському господарству країни розвиватися на якісно новій інноваційно-технологічній основі, забезпечить не лише стабільну економічну та соціальну ситуацію в суспільстві, а й продовольчу безпеку держави, сприятиме зміцненню експортного потенціалу агропромислового комплексу.

Для успішної реалізації завдань зовнішньоекономічної інтеграції України необхідне поступове впровадження на практиці національної інтеграційної програми, спрямованої на консолідацію ресурсів нації і вихід національних відтворювальних циклів на міжнародний рівень, у тому числі через поетапну реалізацію ефективної державної інформаційної політики.

Бібліографічний список

1. Чувардинський О. Г. Зовнішня політика України в умовах світової економічної інтеграції й глобалізації / О. Г. Чувардинський // Економіка та держава. – 2006. – № 2. – С. 36–39.

2. Юхименко В. Україна в глобальних інтеграційних процесах / В. Юхименко // Вісник КНТЕУ. – 2007. – № 3. – С. 16–25.

3. Конгрес вчених економістів-аграрників. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iae.com.ua/congress>.

4. Загальнодержавна комплексна програма підтримки та розвитку українського села «Добробут через аграрний розвиток». [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <http://www.agrichamber.org.ua/?page=dar>.

5. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/3800>.

6. Федуняк Т. В. Теоретико-методологічні аспекти визначення стратегічних пріоритетів ефективного господарювання в аграрній сфері / Т. В. Федуняк // Інноваційна економіка. – 2012. – № 4. – С. 94–98.

*Секція 6. Трансформація міжнародних економічних відносин
в епоху глобалізації*

Гнідіна В.

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Мітюшкіна Х. С.
Маріупольський державний університет**

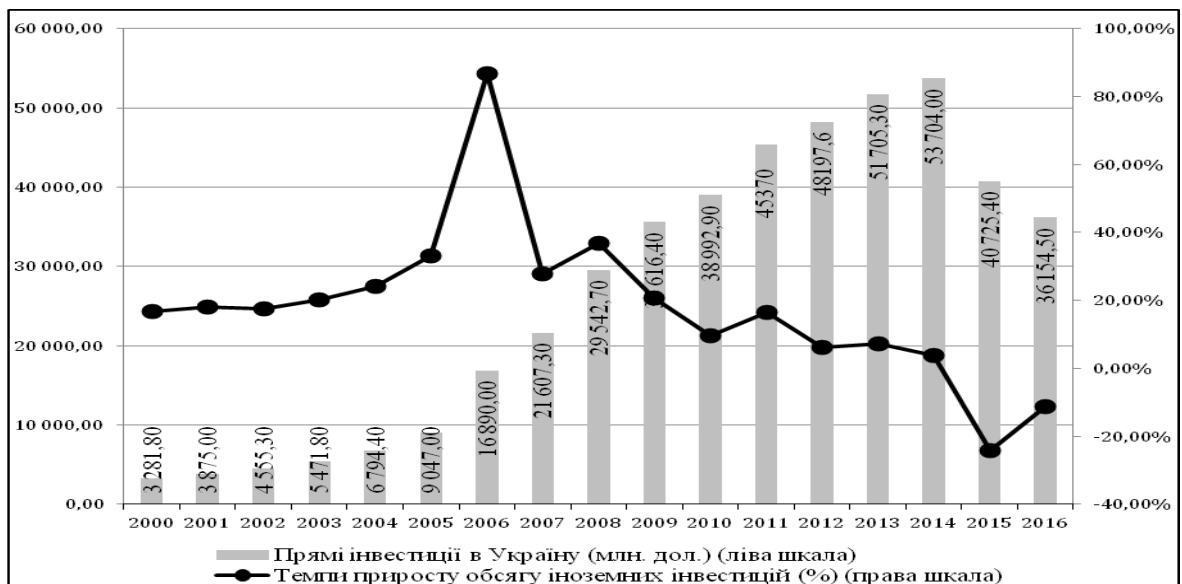
СУЧАСНИЙ СТАН ТА МАСШТАБИ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УКРАЇНІ

В сучасному світі існують певні геополітичні ризики, центрами яких є Україна та Близький Схід та які мають значний вплив на світову фінансову систему. Деякі події в Україні, а саме політичні потрясіння, анексія Криму та військові дії на Донбасі призвели до зниження інвестиційної активності. В умовах відпливу інвестиційних капіталів без ефективною інвестиційної політики прогрес України в напрямку притоку іноземних інвестицій неможливий.

Треба зазначити, що Україна, як держава з перехідною економікою, активно інтегрується до світових економічних інституцій. Разом з цим національна економіка зазнає впливу зовнішнього середовища, в тому числі й з боку ТНК. Етап отримання Україною незалежності став початком для розгляду національної економіки транснаціональними корпораціями як великого ринку товарів та послуг. На сьогодні ТНК є одним з основних українських інвесторів, а прямі іноземні інвестиції – основною формою їх зарубіжної експансії.

Для того, щоб зрозуміти, як вклад іноземних інвестицій транснаціональними корпораціями впливає на розвиток економіки України, необхідно проаналізувати обсяги ПІІ в Україну. Так, за період 1992-1994 рр. іноземними інвесторами в українську економіку було вкладено лише 483,5 млн. дол. Із 1995 р. спостерігалось збільшення інвестиційної активності. Так, в 1996 р. об'єм ПІІ в Україну збільшився на 33%. Економічна криза 1998 р., що охопила фінансові й фондові ринки світу, позначилась і на притоці іноземних інвестицій. З цієї причини в 1999 р. спостерігався від'ємний приріст ПІІ та було залучено на 36,94% менше, ніж у попередньому році [1]. Після стабілізації економіки, з 2000 р., темпи зростання інвестицій відновилися (рис. 1.) [на основі 2].

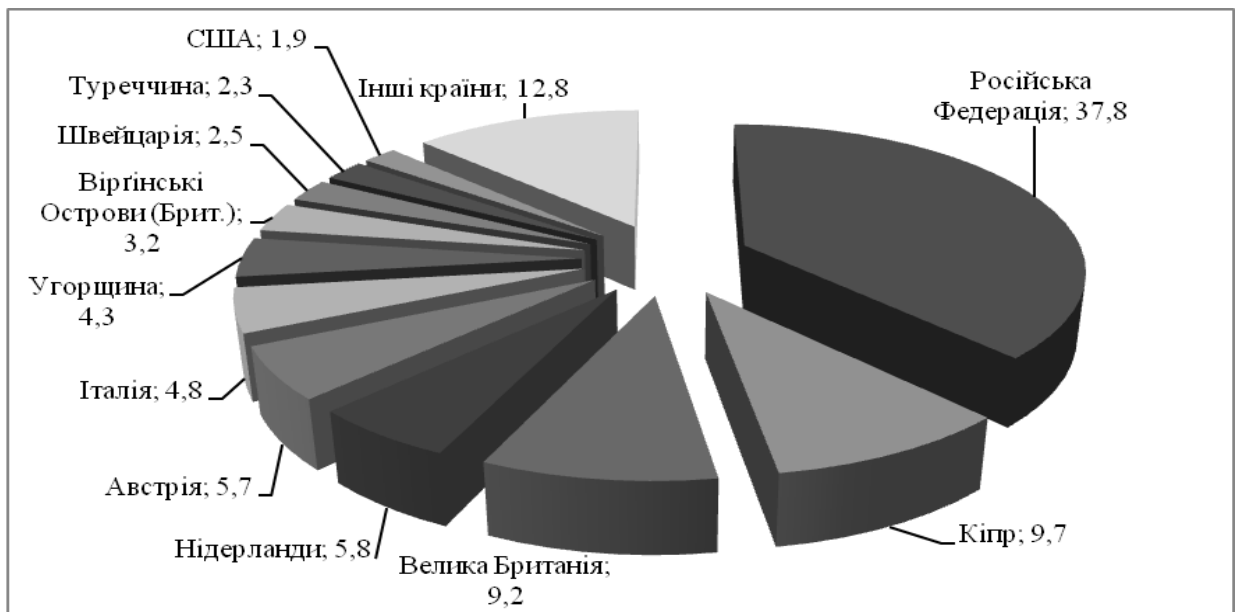
Як ілюструє нам рис.1, динаміка обсягів залучених іноземних інвестицій не має чіткої тенденції, найбільший пік активності інвесторів спостерігається у 2006 р. (темп приросту дорівнює 86,7%). До 2014 року обсяг іноземних надходжень постійно зростав, покращенню інвестиційного клімату сприяло залучення капіталу під час розвитку процесів приватизації [4]. У 2014 році прямі інвестиції в Україну за абсолютними показниками були найвищими (51 705,3 млн. дол. США). За останні два роки відбувся рекордний спад іноземної інвестиційної активності, негативні показники темпів приросту були у 2015 р. та 2016 р. (-24,2 % та - 11,2% відповідно). Причинами таких тенденцій стало виведення інвесторами низки активів, особливо з банківського сектора і загалом високий рівень політичної нестабільності в Україні.

Рис 1. Динаміка обсягів ПІІ в Україну (млн. дол. США) та темпи приросту/зниження їх рівня (у % до попереднього року)

Щодо географічної структури іноземного інвестування, то у 2016 році вона має такий вигляд (рис. 2.). [на основі 2] Інвестиції надійшли зі 129 країн світу. Із країн ЄС внесено 26405,6 млн. дол. інвестицій (73% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 9748,9 млн. дол. (27%).

Рис. 2. Географічна структура прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2016 р., %

Якщо аналізувати галузевий аспект іноземного інвестування, треба сказати, що існують глибокі диспропорції у розподілі інвестицій за окремими галузями української економіки. У 2016 році найбільшу частку інвестицій вкладено в промисловість – 27,4%. Далі йде фінансова і страхова діяльність, яка у 2016 році становила 23,2% від усіх вкладів іноземних інвестицій на противагу 2015 р. – 25,1%, тобто її питома вага скоротилася на 1,9%. Частка на оптову та роздрібну торгівлю становила 14,5% (у 2015 р. – 13,1%), а на операції з нерухомим майном у 2016 р. припадало 10,7% (у 2015 р. – 8,3%; тобто її питома вага зросла на 2,4%). Залишилася незмінною частка інвестування в професійну, наукову та технічну діяльність – 6,2 %, питома вага сфери інформації та телекомунікації зросла на 1,8% (у 2015 р. – 4,0%, а у 2016 р. – 5,8%), інвестиції в інші галузі у 2015 р. склали 11,0%; а у 2016 р. – 12,2%.

При проведенні регіонального статистичного аналізу структури ПІІ в Україну інтерес частіше направлений до відмінності самої структури інвестицій в цілому за різні періоди (2015 р. та 2016 р.). Для порівняння структури ПІІ 2015 і 2016 рр. скористаємося лінійним коефіцієнтом інтенсивності структурних зрушень. У даній формулі відносні величини

структури зазвичай виражаються у відсотках, а не в частках. Таким чином, структура ПІІ за видами економічної діяльності в 2015р. порівняно з 2016 р. зазнала несуттєвих змін – змінилася на 2,27 %. Про це свідчить суттєва зміна вкладу ПІІ в промисловість, оптову та роздрібну торгівлю, операції з нерухомим майном.

Проаналізувавши обсяги ПІІ в українську економіку, треба визначити, які компанії здійснюють ці інвестиції. В Україні налічується близько 7 000 філій іноземних ТНК, тоді як у світі приблизно 810 000. Тобто частка України складає лише 0,8% від загальної кількості філій ТНК [7]. Так практично визначені глобальними компаніями такі сектори економіки регіонів України:

- виробництво тютюнових виробів: ТНК «Japan Tobacco International», «Imperial Tobacco Group», «Philip Morris», «В.А.Т.»;
- пивобезалкогольна галузь: пиво, безалкогольні напої ТНК – «Coca-Cola», «Pepsi»(викуп «Сандори»), «Orangina Group» (викуп «Росинки»);
- переробка олійних та зернових культур: компанії «Bunge» (викуп елеваторів), ТМ «Олейна», «Щедрий Дар» тощо;
- переробка молока: ТНК «Groupe Lactalis», «Bel Group», «Danone» (Франція), «Юнімілк» (Росія);
- виробництво кондитерських виробів та концентрованих харчових продуктів: ТНК «Nestle» (ТМ «Світоч», «Крафт Фудз», ТМ «Корона» та ін.;
- виробництво побутової хімії: ТНК Procter&Gamble (США) [3].

Тобто найбільш привабливими для ТНК та інвесторів із країн Євросоюзу та США є такі галузі української економіки: харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів; торгівля; фінансова сфера; транспорт; фармацевтика та нафтохімічна промисловість.

Якщо говорити про «чисто» українські ТНК, то їх поки що небагато. До них відносять компанію «СКМ» - провідну фінансово-промислову групу України і «Group DF» - приватну міжнародну групу. Компанія «СКМ» володіє пакетами акцій підприємств, що працюють у гірничо-металургійній,

енергетичній галузях, у банківському, страховому, медіабізнесі, у роздрібній торгівлі, у сфері нерухомості та інших галузях економіки. Інтереси „Group DF” зосереджені в енергетиці, хімічній промисловості та нерухомості України, Росії, країн Європи. Ці компанії володіють великими матеріальними активами, а їх діяльність дає країні чималі вигоди, зокрема відносно легкий доступ до ресурсів інших країн та стимулювання попиту на вітчизняну продукцію.

Отож, проаналізувавши стан діяльності іноземних ТНК, можна зробити висновки, що значний вплив на інвестиційний клімат мають як і економічна діяльність держави, так і політична. Протягом цих років інвестиційна діяльність іноземних ТНК в Україні збільшувалась в помірному темпі, проте у 2015-2016 рр. наша держава стала менш інвестиційно привабливою, що спричинено окупацією АР Криму та воєнними діями на Сході країни.

Можна також побачити, що на українському ринку діяльність ТНК спрямована переважно на національний ринок, тобто процеси транснаціоналізації поки що розвиваються в Україні асиметрично: вони переважно йдуть шляхом проникнення в країну іноземних ТНК, а не шляхом формування українських транснаціональних компаній.

Бібліографічний список:

1. Молчанова Е. Взаємодія транснаціональних корпорацій з національними економіками на прикладі України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09718.pdf>
2. Офіційний сайт державної служби статистики України/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Прохорова М.Е., Левицька Н.М. Особливості формування впливу зарубіжних ТНК на Україну в XXI ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/3261>.

4. Мацука В.М., Ніколенко Т.І. Міжнародна інвестиційна діяльність [навчальний посібник]/ В.М. Мацука, Т.І. Ніколенко. – Маріуполь: МДУ, 2016. – 164 с.

Голубчикова Д.
Науковий керівник: к.н. з держ упр., доцент Балабанова Н.В.,
Маріупольський державний університет

УКРАЇНА В ПРОЦЕСАХ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ КАПІТАЛУ

Іноземні інвестиції є провідником сучасних технологій виробництва та управління, своєрідною "перепусткою" на світові ринки товарів та капіталів, дозволяючи при цьому компенсувати дефіцит національних грошових коштів. Україна на сучасному етапі розвитку її економіки повинна створити сприятливе інвестиційне середовище для залучення колосальних фінансових ресурсів, адже інвестиції є джерелом коштів, необхідних для модернізації та розвитку української економіки.

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку України на початок 2016 р. становив 43,4 млрд. дол. США, що в розрахунку на одну особу населення складало 1016 дол. США.

Аналіз динаміки потоків ПІІ в Україну свідчать про зростання вартісних обсягів до 2013 р.: так, протягом останніх десяти років абсолютний їх приріст склав 22,2 млрд. дол. США. Проте починаючи з 2014 р. спостерігається вилучення капіталу з економіки країни, обумовлене як зовнішніми так і внутрішніми факторами, що відповідно позначається на від'ємних обсягах приросту.

Що стосується географічної структури іноземного інвестування України, то слід зазначити що за 10 років (2005-2015рр.) кількість країн світу, які здійснюють вкладення капіталу в українську економіку зросла на 40 країн: з 94 країн у 2005 р. до 134 у 2015 р.

На сучасному етапі до десятки основних країн-інвесторів, на які припадає майже 80% загального обсягу залучених іноземних інвестицій, входять: Кіпр (27%), Нідерланди (13%), Німеччина (12%), Російська Федерація (8%), Австрія (6%), Велика Британія (4%), Віргінські острови (4%), Франція (4%), Швейцарія (3%) та Італія .

Що стосується галузевої структури прямих іноземних інвестицій України, то слід зазначити, що сьогодні спостерігаються глибокі диспропорції у їх розподілі за видами економічної діяльності, що загрожує поглибленням дисбалансів товарних і фінансових ринків, консервацією неефективної структури виробництва, монополізацією окремих стратегічно важливих або соціально значущих галузей економіки, нераціональним використанням сировинно-ресурсної бази та виробничих потужностей. Так, на підприємствах промисловості зосереджено 31% загального обсягу прямих інвестицій до країни, в установах фінансової сфери – 27,3%, у торгівельній сфері – 13% та у операції з нерухомим майном – 8%[1].

Оцінка та дослідження факторів (ступінь зносу, рентабельність діяльності підприємств, оберненість капіталу), що впливають на галузевий розподіл ПІІ в економіці України, які здійснено на основі економіко-математичне моделювання, дозволили дійти висновків, що оберненість капіталу у тій чи іншій галузі, порівняно із рентабельністю та ступенем зносу основних засобів, є більш вагомим чинником для іноземних інвесторів при прийнятті рішення щодо здійснення вкладень. Таким чином, аналіз галузевої привабливості України свідчить, що іноземних інвесторів більше приваблюють види діяльності з більш високим рівнем рентабельності, які не потребують значного вкладення капіталу при забезпеченні швидкої віддачі.

На сьогодні ТНК є одним з основних українських інвесторів, а прямі іноземні інвестиції ТНК – основною формою зарубіжної експансії ТНК. В Україні зафіксовано близько 7 тис. філій іноземних ТНК, тоді як у світі їх

загалом приблизно 810 000. Тобто частка України складає лише 0,8 % від загальної кількості філій ТНК [3].

З метою оцінки впливу залучених до України іноземних інвестицій на макроекономічні показники розвитку (індекси зростання ВВП та експорту країни) країни використано інструменти економіко-математичного аналізу. Для аналізу було обрано такі фактори, як обсяги ввезених ПП у відсотках від ВВП (%) та обсяги ПП в структурі валового накопичення основного капіталу (%).

Оцінка ступеня тісноти та напрямку зв'язку між зазначеними показниками дозволила отримати результати, наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Результати кореляційного аналізу

Результативна ознака	Факторна ознака	Коефіцієнт кореляції	Тип та ступінь зв'язку
Індекс зростання ВВП України	обсяги ввезених ПП у відсотках від ВВП (%)	-0,73	помірний та зворотній
	обсяги ПП в структурі валового накопичення основного капіталу (%)	0,30	слабкий та прямий
Індекс зростання експорту України	обсяги ввезених ПП у відсотках від ВВП (%)	-0,63	помірний та зворотній
	обсяги ПП в структурі валового накопичення основного капіталу (%)	0,00007	відсутній

Отримані результати рівнянь є дещо несподіваними з точки зору наявності зворотного зв'язку між досліджуваними показниками. Адже відповідно до результатів подальше накопичення обсягів ПП в структурі ВВП може гальмувати як процес зростання ВВП України, так і її експорту. Поясненням цього є те, що в товарній структурі ПП більше 50% приходить на такі сфери як фінансова діяльність, операції з нерухомістю, торгівлю, які переважно орієнтовані на внутрішній ринок, і не сприяють

зростанню експорту. Також дуже мала частка прибутку повторно інвестується в основний капітал та у модернізацію обладнання.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема: є одним з найбільших потенційно містких ринків в Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має добре розвинену інфраструктуру.

Окрім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, сформованій законодавчій базі з вирішення питань іноземних інвестицій, яка, зокрема, впроваджує національний режим діяльності для фірм з прямими інвестиціями, посиленні зв'язків з країнами ЄС, членстві в СОТ тощо.

Використовуючи методику Європейської бізнес-асоціації (ЄБА)[2], можна здійснити оцінку інвестиційної привабливості країни (враховуючи сукупність критеріїв оцінювання). Проте відповідно до запропонованої методики, рівень індексу інвестиційної привабливості України на сьогодні, навіть не досягає нейтрального значення (складає 2,51) [2].

Тому, існує ряд стримуючих факторів, які гальмують розвиток інвестиційного ринку України, що в свою чергу спричинює зниження потенційно можливих прибутків суб'єктів господарювання України від інвестиційної діяльності.

Бібліографічний список:

1. Державний комітет статистики України. Офіційний web-сайт [<http://www.ukrstat.gov.ua/>]-Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Європейська Бізнес Асоціація. Офіційний web-сайт [<http://www.eba.com.ua/uk>]-Режим доступу:

<http://www.eba.com.ua/uk/information-support/eba-news/item/33277-2015-12-28-1013>

3. Прохорова М.Е. Особливості та тенденції розвитку процесів транснаціоналізації в ХХІ столітті /М.Е.Прохорова // Стратегія розвитку України. – 2015. – № 2. – С. 88-98.

Жук Н.

Науковий керівник: Кобеля З. І.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ МОБІЛЬНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Сучасні процеси глобалізації світової економіки не могли обійти стороною і міжнародний ринок праці. Мобільність робочої сили в межах не тільки окремо взятої країни, а і в межах світового ринку робочої сили є розповсюдженим явищем сьогодення, що відповідає сучасному стану розвитку міжнародних економічних відносин.

Одним із важливих елементів глобальної економічної системи, на яку перетворився світ наприкінці другого тисячоліття, є міжнародний ринок праці з його уніфікованою шкалою критеріїв щодо якості трудових ресурсів, розвитком нових форм зайнятості, гнучкістю та надзвичайною мобільністю сукупної робочої сили.

Міжнародний ринок праці, який об'єднує понад 1,3 млрд. працездатного населення світу, потребує формування регулятивного та координаційного механізмів з узгодження попиту та пропозиції світових трудових ресурсів, їх перерозподілу між різними країнами, регіонами, ланками світового господарства та ефективного використання, розширює можливості обміну знаннями, інформацією і досвідом між народами.

Світовий (міжнародний) ринок праці — це система відносин, що виникають між державами з приводу узгодження попиту та пропозиції

світових трудових ресурсів, умов формування робочої сили, оплати праці та соціального захисту. Ці відносини склалися у зв'язку з нерівномірністю розміщення робочої сили по країнах світу та відмінностями в її відтворенні на національному рівні [1].

В умовах глобалізації виробництва, зростання взаємозалежності в сучасному світі національні ринки праці дедалі більше втрачають свою замкненість та відокремленість. Між ними виникають транснаціональні потоки робочої сили, котрі набирають постійного, систематичного характеру.

Виникнення і розвиток міжнародного ринку робочої сили є результатом зростання міжнародної мобільності двох головних факторів виробництва — капіталу і праці.

Підвищення міжнародної мобільності капіталу в соціальному плані означає, що він пред'являє тепер попит не тільки на робочу силу країни свого базування, а й на іноземну робочу силу, яка нерідко має певні переваги порівняно з національною (більш дисциплінована, менш вибаглива щодо оплати праці і т. д.). Попит на іноземну робочу силу почав помітно зростати тоді, коли виник масований експорт приватного виробничого капіталу й почалося створення у всіх країнах підприємств з використанням місцевої робочої сили.

У структурі міжнародного ринку праці вирізняються два найзначніші сегменти. Перший сегмент охоплює робочу силу, яка характеризується відносно постійною зайнятістю, стабільністю трудових навичок, високим рівнем кваліфікації й зарплати, а також доволі чіткою ієрархією кваліфікації. Це загалом привілейований шар працівників з розвинутих країн, а також країн із середнім рівнем розвитку (Сінгапур, Тайвань, Гонконг). Слід згадати й інший, щоправда нечисленний, шар зайнятих у різних міжнародних організаціях (ООН, спеціалізованих органах ООН, Міжнародному валютному фонді, СОТ, ЮНЕСКО та ін.). Наймання працівників у такі організації відбувається на чисто міжнародній основі і, як

правило, з урахуванням лише професійної придатності. Цей ринок праці має певну тенденцію до розширення з огляду на зростання міжнародних зв'язків та загострення глобальних проблем.

Другий доволі великий сегмент міжнародного ринку праці — робоча сила, яка походить з районів світу з відносно низьким рівнем економічного розвитку. Серед цих працівників треба вирізнити специфічний загін так званої нелегальної робочої сили, чималі потоки якої спрямовуються в індустріальні країни, зокрема США. До цієї категорії працівників можна приєднати також «екологічних біженців», котрі через катастрофічні природні умови (наприклад, посуха) змушені покидати свої насаджені місця, шукати роботу в інших країнах та регіонах [2].

Інтернаціоналізація резервної армії праці відбувається паралельно з глобалізацією виробництва та розвитком світового ринку товарів і капіталів. Ринок праці перетворився на важливу складову частину світового ринку. Процес розширеного відтворення капіталу відбувається тепер не тільки в межах національних кордонів, а й у взаємодії з відтворювальними процесами інших країн, тобто набирає глобальних масштабів (так званий відкритий тип відтворювального процесу). Одним з регуляторів цього процесу є інтернаціоналізація виробничого циклу. Поряд з торгівлею і рухом капіталу міжнародний рух робочої сили стає важливим елементом, що забезпечує формування єдиного світового циклу.

Рух робочої сили між країнами і спричинені ним потоки значних коштів у вигляді заробітної плати вносять істотні корективи у формування економічної ситуації в окремих країнах. Безпосередніми збудниками циклічних коливань нерідко стають перекази заробітної плати з однієї країни в іншу. Водночас міграція робочої сили впливає (погіршує або поліпшує) на умови життя працюючих у країнах — експортерах та імпортерах робочої сили.

У формуванні міжнародного ринку праці втілюються такі характерні тенденції сучасного етапу розвитку людської цивілізації, як посилення

соціальної орієнтації світової економіки, демократизація трудових відносин, інтернаціоналізація вимог до відтворення робочої сили, стандартизація умов життя і праці людей у різних частинах планети, розвиток та вдосконалення особистості на основі загальнолюдських цінностей. Крім того, об'єднання національних ринків праці в один – світовий - істотно позначається на макроекономічній політиці окремих держав у галузі праці та соціально-трудова відносин, знімаючи обмеження, спричинені національними особливостями, та надаючи їй більш універсального характеру. Розвиток міжнародного ринку праці матеріалізується у зростанні масштабів та інтенсивності міжнародних міграційних процесів, які набувають дедалі глобальнішого характеру, залучаючи населення абсолютної більшості країн світу. Поглиблення науково-технологічної революції, кардинальні зміни на політичній карті світу, структурні трансформації в міжнародній економіці зумовили появу нових рис і особливостей міжнародної трудової міграції, модифікацію її закономірностей і тенденцій. Ці зміни стосуються напрямків міжнародних міграційних потоків, обсягів та географії переселенських рухів, професійно-кваліфікаційного складу мігрантів, їхньої ролі в економічних процесах.

Як і будь-яке явища, економічне, політичне, соціальне чи явища трудової міграції несе в собі як позитивні так і негативні наслідки. Проте слід зауважити, що висока міжнародна мобільність робочої сили має більше позитивних аспектів, а ніж негативних.

До позитивних наслідків еміграції робочої сили можна віднести те, що в країні-експортера зменшується рівень безробіття, знижується соціальна напруженість, зростають валютні надходження за рахунок обкладання податками тих фірм, які організують переміщення населення, а також за рахунок обкладання переказів мігрантів на батьківщину для підтримки своїх сімей чи родичів.

Разом з тим країна, з якої емігрує робоча сила, зазнає негативних наслідків. В неї зменшується обсяг виробництва національного доходу і

ВВП, падають темпи розвитку НТП. Еміграція дуже часто завдає шкоди інтелектуальному потенціалу країн-експортерів робочої сили. При цьому слід мати на увазі, що ця шкода визначається не стільки кількістю спеціалістів, що емігрували, скільки значенням їх діяльності для країни. Адже від'їзд того чи іншого науковця може паралізувати роботу творчого колективу, який працював над важливою проблемою.

Висока міжнародна мобільність робочої сили сприяє обміну інформації та обміну досвідом між країнами, окремими галузями чи навіть між елементами єдиної ТНК.

В цілому можна зауважити, що висока мобільність робочої сили сприяє перш за все прогресу, також підвищує конкуренцію серед працівників, несе в собі боротьбу із безробіттям та бідністю населення.

В сучасних умовах глобалізації, високий рівень мобільності робочої сили є об'єктивною необхідністю ефективного функціонування світової економіки.

Бібліографічний список:

1. Горбач Л. М. Міжнародні економічні відносини: Підручник. -К.: Кондор, 2005. -263, с.
2. Семенов Г. А. Міжнародні економічні відносини: аналіз стану, реалії і проблеми: Навчальний посібник.-К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 231 с.

Кваснюк В.

Науковий керівник: Кобеля З. І.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасне світове господарство характеризується посиленням глобалізації економіки, яку спричинили значні якісні зміни, що відбуваються в сучасному світі. Глобалізація економіки є багатограним

процесом, основними рушійними силами якого є технологічний прогрес, розвиток міжнародної інфраструктури, революційні зміни в інформаційній технології та лібералізація торгівлі й міжнародних зв'язків. На мою думку, особливу увагу слід приділити регулюванню трудових відносин, щоб досягти максимальної суспільної та виробничої ефективності.

Потреба в глобальному регулюванні трудових відносин виникла ще на початку минулого століття в умовах розвитку інтернаціоналізації та інтенсифікації світогосподарських зв'язків. Першою організацією, що взяла на себе функції міжнародного регулювання в соціальній сфері та сфері регулювання трудових відносин, стала міжнародна міжурядова організація — Міжнародна організація праці, що була створена в 1919 р., і яка з 1946 р. є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй. Її діяльність була спрямована не лише на розробку норм соціального захисту та соціальних гарантій трудящих, але й торкалася міжнародних аспектів. Так, у 1919 р. у першому британському проекті статуту МОП вказувалося, що однією з основних цілей міжнародних трудових конвенцій є ліквідація нечесної конкуренції, основаної на тяжких умовах праці. В 1944 р. Філадельфійська декларація зазначила, що МОП має вивчати і розглядати всі економічні і соціальні програми і заходи міжнародного масштабу в світлі рішень основного завдання — соціальної справедливості.

Світовий досвід доводить, що технічні і технологічні зміни, що є необхідною передумовою розвитку людини, спричиняють трансграничний рух капіталу, виробничих потужностей, товарів і послуг та переміщення робочої сили. А ці процеси викликають зміни в соціальній сфері, переміщуючи і скорочуючи робочі місця, девальвуючи традиційні спеціальності й вимагаючи нової кваліфікації.

На сучасному етапі суспільного розвитку та в умовах глобалізації економіки задачі МОП розширені і включають:

— надання допомоги країнам у визначенні національної стратегії з підвищення рівня зайнятості та її якості;

— допомогу країнам-учасникам у становленні національних систем моніторингу, технічного забезпечення збору статистичної та іншої інформації і створення інформаційних систем ринку праці;

— відстеження глобальних тенденцій, що впливають на стан зайнятості;

— публікацію щорічних доповідей про зайнятість у світі та надання конкретних рекомендацій;

— розвиток міжнародного співробітництва з широкого кола соціальних і трудових проблем: зайнятості, покращання умов праці, діяльності профспілок, професійного навчання, охорони праці, боротьби з професійними захворюваннями, становища окремих груп трудящих, соціального забезпечення;

— розробку і прийняття міжнародних норм у формі конвенцій, що підлягають ратифікації державами-членами, і рекомендацій.

В умовах розвитку процесу глобалізації економіки до задач МОП входить здійснення певного інтелектуального і політичного керівництва в пошуках вирішення проблем розширення зайнятості та боротьби з бідністю. Крім того, зараз уже не досить лише сприяти ратифікації і застосуванню її норм і рекомендацій державами-членами, або надання допомоги урядам і соціальним партнерам у розробці трудового законодавства; необхідне поширення впливу МОП на міжнародну політику.

В той же час зміни, що відбуваються в умовах глобалізації економіки, йдуть врозріз із двома найважливішими статутними положеннями, що мають особливе значення для здійснення цілей МОП. Це:

— добровільність прийняття зобов'язань, які випливають із конвенцій, не дозволяє їй повною мірою відігравати роль регулятора міжнародної торгівлі;

— зобов'язання, що випливають із конвенцій, безпосередньо спрямовані лише на державу, тоді як зарубіжні партнери, що не входять до

складу уряду, відіграють усе більш визначальну роль у глобалізації економіки [1].

Отже, виникає проблема здійснення впливу МОП на ці процеси за умови збереження принципу добровільності прийняття норм. Щоб поєднати добровільність прийняття рішень із необхідністю підвищення ефективності її норм як регулятора міжнародної торгівлі, МОП пропонує кілька рішень.

1. Включення до міжнародних угод «соціальних статей», що стосуються лібералізації міжнародної торгівлі, з тим, щоб відкриття ринків йшло паралельно з покращенням умов життя і праці трудящих і з ліквідацією явних зловживань і форм експлуатації. «Соціальні статті» мають обумовлювати дотримання деяких основних норм МОП країнами-експортерами доступу їхньої продукції на ринки інших країн. Тобто, вони мають пов'язувати лібералізацію торгівлі з дотриманням певних трудових норм і норм соціального захисту в тій мірі, в якій вони впливають на витрати виробництва.

2. Передачу відповідальності за застосування санкцій за межі МОП. Цього можна досягти, якщо держава або групи держав пов'язують надання торгових концесій (наприклад, доступу на свій ринок) із дотриманням певних трудових норм, маючи за мету протистояти так званому «соціальному демпінгу». Ця політика вже проводиться і можна очікувати, що вона матиме подальше поширення.

3. Створення спеціальної процедури, яка б включала оцінку прогресу в соціальній галузі, що досягається державами-членами завдяки доступу на міжнародні ринки, а в більш широкому плані — завдяки можливостям, що надаються в результаті глобалізації економіки [2].

Створення такого механізму стало б якісним поступом уперед, а також цілком відповідало функціям МОП — сприяти встановленню злагоди в економічних зв'язках і соціальної справедливості, включаючи соціальну справедливість у відносинах між державами.

На сучасному етапі розвитку процесу глобалізації досягнення соціальних цілей можливе лише за умови спільних і погоджених дій ряду міжнародних організацій. Така необхідність особливо добре простежується на врегулюванні торгових відносин між країнами.

Так відомо, що лібералізація торгового обміну в цілому сприяє економічному розвитку, покращенню життя, умов праці та створенню робочих місць. Але нічим не обмежена, нерегульована лібералізація може обернутися проти соціальних цілей МОП, оскільки остання не здійснює впливу на міжнародну торгівлю. Ця задача входить до компетенції системи ГАТТ/СОТ, яка, в свою чергу, не займається проблемами соціального демпінгу. Вирішення подібних проблем вимагає координації дії МОП із іншими міжнародними організаціями.

Отже МОП відіграє особливу роль відносно соціальних аспектів інтернаціоналізації економіки.

Бібліографічний список:

1. Статут Міжнародної організація праці та Регламент Міжнародної конференції праці.- Женева: Міжнародне бюро праці, станом на 31. 12. 2016. З. 27 - 84.
2. Лютов М. Л. Ефективність діяльності МОП: наднаціональний рівень // Трудове право. 2014. N 2.

Нікітіна А.,
Науковий керівник: к.е.н., доцент Брух О.О.
Львівський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН. УКРАЇНА І ЗАХІДНА ЄВРОПА

Проблематика міжнародних відносин полягає у розвитку взаємозв'язків на міждержавному рівні.

На даному етапі розвитку роль України в світовій сітці міжнародних відносин посилюється і це пов'язано не лише із євроінтеграцією, а ще й

вступом до СОТ та розвитком двосторонніх відносин із сусідніми державами в рамках єврорегіонів та спеціальних (вільних) економічних зон [1, ст.145].

Якщо розглянути сучасний стан експорту, який має сталий розвиток, то виникає двояке ставлення до цього, особливо із впливом інфляційного процесу країні. З одного боку, це явище призводить до поліпшення зовнішньоторговельного балансу та державного бюджету, стримуючи тим самим інфляцію. З іншого боку, оскільки зростання експорту відбувається на фоні сталого спаду виробництва, воно сприяє скороченню товарної пропозиції національної продукції на внутрішньому ринку України, збільшенню на цій основі попиту на імпортні товари, стимулюючи розширення обсягів імпорту, що призводить до діаметрально протилежних результатів.

На даному етапі розвитку суспільних відносин спостерігається чимало невирішених питань у міжнародному співробітництві та проблем, які потребують вирішення.

Європейський союз, становлення якого йшло через труднощі і кризи, в окремі періоди інтеграційні процеси різко сповільнювалися, створювалися навіть погрози розпаду ЄС. Найбільш серйозним випробуванням стала криза зони євро, що почався в 2010 р і проявився в гострому розбалансуванні бюджетних систем низки країн і сполученим з нею швидким падінням обмінного курсу євро. Ця локальна криза стала важливою ланкою в розвитку глобальної фінансово-економічної кризи.

Одна з важливих проблем – функціонування єдиної аграрної політики (ЄАП) Євросоюзу в умовах розширення. Незважаючи на те, що частка сільського господарства в ВВП ЄС не перевищує 2.5%, ЄАП є найдорожчим напрямком діяльності Союзу, поглинаючи майже половину всіх коштів видаткової частини його бюджету. Значні субсидії фермерам, істотно завищені ціни для споживачів і надлишки сільськогосподарських продуктів

традиційно викликають критику як усередині ЄС, так і з боку його основних торговельних партнерів [2, ст.14].

Одним з основних конфліктів, що гальмують перехід Євросоюзу на новий ступінь інтеграції - політичний союз, - є розбіжності між країнами-членами з питань зовнішньої й оборонної політики й тісно пов'язана із цим подальша передача функцій з національного рівня до наднаціонального.

Для розгляду даної теми, важливо пам'ятати : Євросоюз не є державою, не має єдиної національної території, щоб відстоювати свої національні, політичні, соціальні й культурні інтереси.

На арені міжнародних відносин великі країни (особливо Німеччина й Франція) не готові втратити свій вплив на світовій арені на користь єдиного «євросоюзного» голосу.

Надзвичайно актуальна проблема боротьби з міжнародним тероризмом, тому що наслідки терористичних актів на атомних електростанціях, хімічних підприємствах і подібних їм об'єктах можуть призвести до серйозних катастроф. Також у сучасному світі все більшого значення набувають економічні й інформаційні аспекти забезпечення безпеки. Наявність міжнародної безпеки буде визначатися не відсутністю війн у майбутньому, а здатністю світового співтовариства в цілому передбачати й вчасно здійснювати назрілі зміни

В умовах глобалізації та регіоналізації міжнародних відносин грані між внутрішньою та зовнішньою безпекою розмиваються, а багато загроз - міжнародний тероризм, мережеві злочинні співтовариства, екологічні та природні катастрофи - давно вийшли на транскордонний рівень [3, ст.3].

Прозорість кордонів для інформаційних і соціальних технологій подвійного призначення змушує держави брати до уваги діяльність інших держав, міжнародних організацій та інститутів як фактори ризику і можливостей для внутрішньої і зовнішньої політики та національної безпеки.

Можна зробити висновок, що розвиток інтеграції не можна однозначно оцінювати тільки з позитивної сторони. З кожним новим розширенням і переходом на більш просунутій ступінь інтеграції зростає число труднощів, подолання яких ускладнюється проблемами інституціонального, економічного, соціального, культурного характеру.

Бібліографічний список:

1. Грицяк І. А. Європейське управління: теоретико-методологічні засади : монографія / І. А. Грицяк. – К. : К.І.С., 2006. – 398 с.
2. «Криза в зоні євро: причини і наслідки для євроатлантичного регіону». / Доповідь для Комісії Євроатлантичної ініціативи в галузі безпеки (EASI), липень 2010 р М.: ІСЕМВ РАН, 2010.
3. Розпутенко І. В. Геоекономічний зріз багатовекторності державної політики України / І. В. Роз- путенко // Наук.-інформ. вісн. з держ. упр. – 2010. – № 1. – С. 6–11.

Пилипчук В.
Науковий керівник: асистент кафедри МЕВ Лаврів І. М.
Львівський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС

Після проголошення незалежності Україна чітко і недвозначно обрала курс на інтеграцію в Європу. Вона активно працює в ОБСЄ, Раді Європи, Раді Євроатлантичного партнерства та Комісії «Україна — НАТО». Важливим стратегічним партнером України є також Сполучені Штати Америки. Водночас Україна залишається у складі СНД, бере участь у роботі багатьох (але не всіх) її органів та інституцій, прагне розширення співпраці з членами Співдружності. На цьому «східному» напрямі основним стратегічним партнером України є Російська Федерація, що пов'язано, насамперед, з високим рівнем економічної взаємозалежності обох країн. Повномасштабні торговельні, виробничі та фінансові відносини з

державами ЄС та активне співробітництво з міжнародними організаціями є важливим фактором внутрішнього економічного розвитку України та інтегрування її національної економіки у економіку ЄС. Широке міжнародне економічне співробітництво має стати способом використання зарубіжного економічного потенціалу та досвіду ринкового господарювання для прискорення реформ в Україні, здійснення структурної перебудови її національної економіки, модернізації окремих галузей виробництва та запровадження нових технологій, підвищення продуктивності праці, збільшення обсягів виробництва якісної та конкурентоздатної продукції.

Україна здійснює широке науково-технічне співробітництво із країнами ЄС з метою піднесення якості національних наукових досліджень та створюваних на їхній основі технологій, включення українського науково-технічного потенціалу до системи європейських і світових обмінів.

Україна активно співпрацює із ЄС на універсальному, регіональному та двосторонньому рівнях у вирішенні глобальних проблем сучасності, які є спільною турботою людства: охорона навколишнього середовища, роззброєння, ліквідація неписьменності та недорозвиненості, охорона здоров'я, стихійне лихо, допомога біженцям, регулювання міграційних процесів, боротьба з наркоманією, злочинністю, тероризмом тощо.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угоди) відкриває значні перспективи для української промисловості, які обумовлюються розширенням доступу До містких європейських ринків збуту , використанням можливостей України щодо залучення іноземних Інвестицій та трансферу технологій, а також участі у різноманітних програмах розвитку ЄС. В умовах суттєвого Погіршення стану інвестування промисловості (у 2016 р. Індекс капітальних інвестицій у промисловість України становив 75,9 % до рівня 2015 р ., зменшення іноземного капіталу у промисловості, у т.ч. зарахунок курсової різниці, було 3,25 млрд дол. США, з травня 2014 р. тимчасово припинено бюджетне інвестування

промисловості) на тлі погіршення соціально – економічної ситуації перспективи реформування та модернізації української промисловості значним чином залежать від спроможності ініціювати спільні з ЄС інвестиційні проекти у стратегічно важливих напрямках, у т. ч . щодо відновлення зруйнованого у ході ведення воєнних дій індустріального потенціалу Донбасу, а також проекти технічної допомоги та науково – технічного співробітництва. Важливу роль у відновленні та модернізації української промисловості відіграють прямі іноземні інвестиції (ПІІ) з країн ЄС .Станом на кінець 2016р. 83,8 % накопичених в українській промисловості ПІІ (12,4 з 14,8 млрд дол . США) надійшло з країн ЄС. Ключовими європейськими інвесторами української промисловості , сукупна частка яких становить 75,2 %, є Німеччина (33,9 % накопичених у промисловості ПІІ), Кіпр (22 %), Нідерланди (13,0 %), Велика Британія (2,7 %), Австрія (2,0 %) та Франція (1,6 %). Значний потенціал залучення інвестицій міститься також

Зацікавленість країн ЄС в інвестуванні переважно виробництв з низьким ступенем обробки в Україні пояснюється наявністю характерної для європейської економіки проблеми нестачі сировинних та енергетичних ресурсів, яка вирішується, зокрема, шляхом отримання країнами ЄС доступу до сировинних ресурсів ззовні , у тому числі з України. Натомість такі галузеві диспропорції розподілу інвестицій в Україні не відповідають завданням її структурної модернізації і загрожують поглибленням дисбалансів товарних і фінансових ринків , « консервацією » неефективної структури виробництва, нераціональним використанням сировинно - Ресурсної бази та виробничих потужностей , подальшим технологічним відставанням від розвинутих країн.

Відсутність правової охорони на вітчизняні результати інтелектуальної діяльності за кордоном обумовлює звуження географічного ареалу їх реалізації, втрату інтелектуального потенціалу країни внаслідок безперешкодного копіювання об'єктів інтелектуальної власності та їх

використання контрагентами. А через інертність держави у сприянні патентно – ліцензійному захисту українських ОПВ в ЄС цей ринок ще довго може бути недоступним для вітчизняних технологій. Попри практичну відсутність захисту українських об'єктів промислової власності на інноваційному ринку ЄС з зарубіжні власники ОПВ намагаються закріпити пріоритет для експансії своїх товарів , послуг і технологій на ринку

Розвиток відносин України з Європейським Союзом потребує: досягнення відповідних якісних характеристик, макроекономічної стабілізації та підвищення ефективності економіки нашої держави; дотримання умов, необхідних для вступу до ЄС; впровадження європейських норм і стандартів в економіку, соціальну політику, освіту, науку та техніку; адаптації українського законодавства до правових норм ЄС; розвитку та поглиблення регіональної інтеграції, встановлення та поглиблення прямих контактів із державами-членами та кандидатами в члени Євросоюзу

Основними шляхами розв'язання проблеми входження до єдиного європейського ринку виступають: диверсифікація українського експорту; гармонізація законодавства України з європейськими нормами як необхідна умова створення зони вільної торгівлі. Таким чином, є підстави говорити про досить значний термін, упродовж якого відбуватиметься підготовка України до вступу в ЄС. За цей період нашій державі необхідно буде: по-перше, забезпечити динамічний внутрішній розвиток, який передбачив би створення надійних механізмів для подолання потенційних ризиків євроінтеграції; по-друге, побудувати конкурентоспроможну економіку, здатну стабільно функціонувати в разі появи кризових явищ; по-третє, знайти оптимальну модель українсько-російських відносин.

Варто виокремити, що поглиблення економічної, політичної та гуманітарної взаємодії з ЄС несе в собі потужний стимул для модернізаційного розвитку України. Водночас досвід держав «периферії ЄС» вказує на те, що цілком скористатися додатковими можливостями від

зближення з ЄС Україна зможе у випадку достатньої конкурентоспроможності національної економіки. В цьому контексті корисним для України може бути досвід північноєвропейських країн з підвищення конкурентноздатності в умовах економічної інтеграції через реформування соціально-економічної сфери. Отже, євроінтеграційний курс є невід'ємною складовою демократичних та економічних реформ, які відбуваються в нашій державі. У свою чергу результативність цих перетворень безпосередньо пов'язана з реалізацією європейського вибору України. Усвідомлення цього взаємозв'язку має стати для українського суспільства потужним консолідуючим фактором, стимулом для активного і динамічного поступу обраним шляхом.

Бібліографічний список:

1. Бураковський І., Немиря Г., Павлюк О. Дорога в майбутнє – дорога в Європу: Європейська інтеграція України. – К., 2000. – 108 с.
2. Губерський Л. В. Україна – ЄС: формування нової стратегії взаємовідносин // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 1999. – Вип. 13. – Ч. 1. – С. 3 – 7.
3. "Європейський вибір" України без "українського вибору" ЄС // Політика і час. – 2002. – № 11. – С. 61 – 71.
4. Ковальова О. Україна – Європейський Союз: інтеграційний потенціал і проблеми співробітництва // Людина і політика. – 2002. - № 6. – С. 22 – 30.
5. Яворська Г. Політична риторика та реалії європейської інтеграції // Віче. – 2002. - № 7. – С. 66 - 71.
6. Яворська Г. Про перспективи "статусу сусідства" у відносинах України з ЄС // Дзеркало тижня. – 2003. – 25 січня. – С. 5.

*Секція 7. Проблеми розвитку світового господарства
та національних економік*

Бігун І.

**Науковий керівник: асистент кафедри МЕВ Лаврів І.М.
Львівський національний аграрний університет**

**РОЛЬ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У РОЗВИТКУ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ**

У наші дні сільське господарство традиційно залишається однією з провідних галузей економіки України, а сільськогосподарська продукція – чи не найголовнішою статтею експорту. В минулому році Україна встановила історичний рекорд – найменший обсяг експорту у порівнянні з попередніми роками. На даному етапі розвитку економіки експорт АПК зростає, натомість – зменшується експорт промислової продукції. Основною помилкою залишається те, що ми постійно нарощуємо експорт сировини, нехтуючи можливостями внутрішньої переробки.

У свідомості більшості людей сільські території асоціюються з виробництвом сільськогосподарської продукції, проте не варто обмежуватися цим твердженням. Сільські території можуть слугувати місцем розміщення виробничих потужностей не лише АПК, а й стати місцем виробництва продукції промислових підприємств, більше того – при наявності задовільного рівня інфраструктури тут може активно розвиватися сучасний ринок послуг, що стосується не лише «зеленого» та інших видів туризму, а і дистанційного надання консалтингових, бухгалтерських та інших послуг за допомогою використання технологій зв'язку.

Варто звернути увагу на основні проблеми розвитку сільського господарства, до яких відносимо:

- висока трудомісткість продукції;
- низька конкурентоспроможність продукції на зовнішньому ринку;

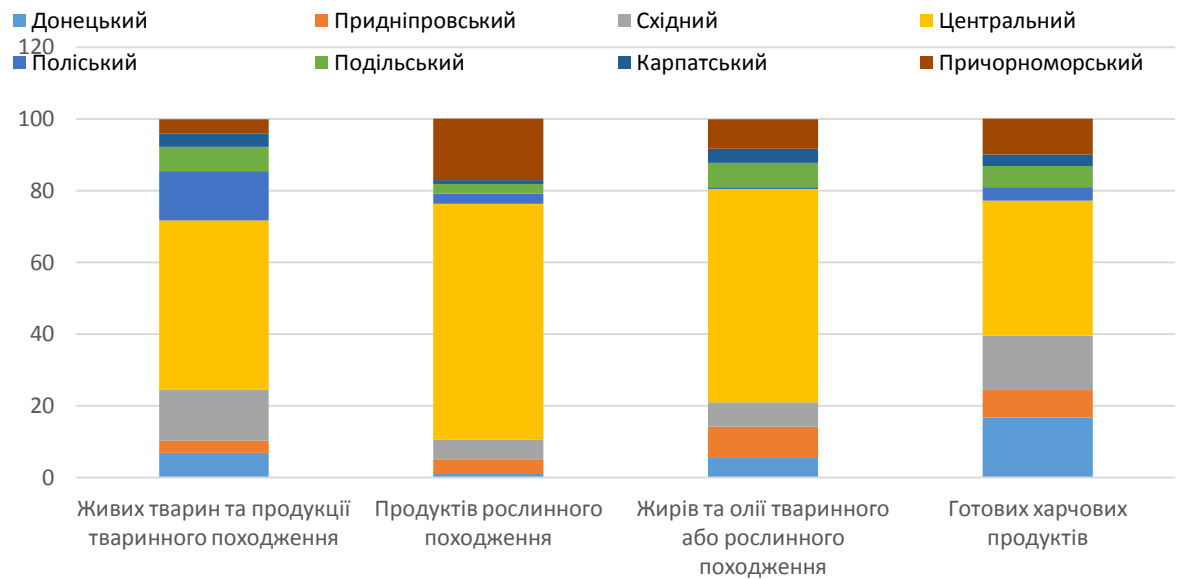
- незадовільна економічна ефективність;
- незадовільна економічна ефективність;
- нижчі обсяги пропозиції у порівнянні з попитом на відповідний вид продукції;

- відсутність підтримки з боку держави;
- низький рівень механізації;
- недостатня кількість переробних підприємств.

В процесі дослідження було детально проаналізовано структуру експорту агропромислового сектора за даними 2013 року по кожному економічному району. Варто нагадати, в Україні налічується наступних 9 економічних районів:

- донецький – Донецька та Луганська області;
- придніпровський – Дніпропетровська, Запорізька та Кіровоградська області;
- східний – Харківська, Полтавська та Сумська області;
- центральний – Київська, Черкаська області та м. Київ;
- поліський – Волинська, Житомирська, Рівненська та Чернігівська області;
- подільський – Вінницька, Тернопільська та Хмельницька області;
- карпатський – Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області;

- причорноморський – Миколаївська, Одеська, Херсонська області та АР Крим.

Рис. 1. Частки економічних районів України в експорті продукції с.-г. та продуктів харчування у 2013 р

На рисунку проілюстровано частки економічних районів в експорті продукції сільського господарства та продуктів харчування. Внаслідок реєстрації багатьох виробничих підприємств та організацій в м. Києві, органи статистики зараховують експорт сільськогосподарської продукції до столиці. Саме це є однією з причин того, що Карпатський регіон не виділяється значними обсягами експорту жодного з видів продукції сільського господарства чи продукції їх переробки, незважаючи на високу частку сільського населення та придатних умов для виробництва. Найбільша частка у зовнішній продукції регіону належить жирам та оліям рослинного походження, лідером у виробництві та експорті яких є ПП «Оліяр» та виробник олії ТМ «Майола».

Особливе негативне значення має той факт, що в експорті переважає продукція з базовим рівнем обробки, а імпорт у нашу країну орієнтується на готову продукцію, яка б фактично могла вироблятися в нашій країні та експортуватися у інші.

Проводячи аналіз діяльності Карпатського економічного району, варто відзначити, що частка обсягу сільськогосподарського виробництва від

загальнодержавного не відповідають частці чисельності сільського населення у цьому районі. Основною причиною цього є те, що виробництво сконцентроване в особистих підсобних господарствах населення і велика його частина споживається ними самостійно, а реалізація іншої частини здійснюється неорганізовано або просто ніде не обліковується.

Сільське господарство має неоднакову спеціалізацію у різних частинах Карпатського району. У північній частині Львівщини — льонарство, хмелярство, картоплярство, молочно-м'ясне скотарство; у закарпатській частині — виноградарство, садівництво, овочівництво, тютюнництво, молочно-м'ясне скотарство; у гірській частині — відгінно-пасовищне скотарство і вівчарство [1]. Загальна частка Карпатського регіону у національних обсягах експорту сільськогосподарської продукції та продуктів харчування становить 2,5 %, однак в залежності від виду продукції, цей показник коливається від 1,1 до 3,8 %.

Таблиця 1

Обсяги та частки експорту сільськогосподарської продукції та продуктів харчування Карпатського регіону у 2013 р

№	Види продукції	Обсяги експорту України, млн дол.	Обсяги експорту Карпатського регіону, млн дол.	Частка Карпатського регіону, %
1	Живі тварини та продукти тваринного походження	936,6	34,3	3,7
2	Продукти рослинного походження	5 532,0	60,9	1,1
3	Жири та олії рослинного та тваринного походження	3 396,4	129,2	3,8
4	Готові харчові продукти	2 939,1	97,0	3,3
	ВСЬОГО	12 804,1	321,4	2,5

Проте, основними перешкодами розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського сектора залишаються:

- відсутність комплексної системи державного стимулювання сільськогосподарських виробників;
- низькі стандарти якості вітчизняної продукції;
- невміння вітчизняних підприємців долати бар'єри на зовнішніх ринках.

Конкретно до проблем Карпатського регіону слід віднести наступні:

- висока частка особистих селянських господарств та низька кількість і активність сільськогосподарських підприємств у зовнішній торгівлі;
- межування з країнами ЄС, експорт у які вимагає вищих стандартів якості продукції;
- незадовільний рівень розвитку прикордонної інфраструктури, що спричиняє затримки при транспортуванні продукції;
- низький рівень інформаційного забезпечення сільського населення.

Проаналізувавши все вище викладене, розуміємо, що запровадження промислового виробництва та надання послуг на сільських територіях характеризується ще більшою низкою проблем, ніж розвиток саме сільського господарства. Найголовнішими з них є незадовільний стан виробничої інфраструктури села та недостатня кількість конкурентоспроможних об'єктів сфери обслуговування.

Однією з найперспективніших сфер розвитку залишається туризм, до основних видів відносимо агротуризм, лижний, велосипедний тощо. Проте з розвитком нової галузі отримуємо нові проблеми – тут необхідні попередньо підготовлені кадри і значне підвищення рівня інфраструктури. Розвиток туризму зокрема у Карпатському регіоні залишається слабо розвинутим внаслідок найближчих конкурентів – Польщі, Угорщини та Словаччини.

Підводячи підсумки, доцільно було б ще раз наголосити на високому потенціалі сільських територій, за допомогою раціонального використання яких можна досягти вищого рівня розвитку не лише сільськогосподарського, а й промислового виробництва й ринку послуг.

Бібліографічний список:

1. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства /М.І. Дідківський. – К: Знання, 2006. – 462 с.
2. Економіко-географічні райони України: Режим доступу. – <http://zno.academia.in.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=2529#ch572>
3. Козак Ю.Г. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посіб. / Ю. Г. Козак, Ю. І. Єхануров, В. В. Ковалевський. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 353с.

Вавринів Х.

Науковий керівник: д.е.н., професор Гринкевич С. С.

Львівський національний аграрний університет

ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Відтворення трудового потенціалу країни в сучасних умовах глобалізаційних процесів та розвитку інформаційного суспільства не обмежується рамками державних кордонів. З часом усе більшу силу впливу на складові трудового потенціалу здійснюють мегафактори, серед яких наряді з глобалізацією та інформатизацією для України вже тривалий період часу актуальним залишається питання євроінтеграції.

Водночас, не слід забувати про те, що євроінтеграція виражається для України ризиками демографічних втрат, деструктивами впливу на формування, розвиток і використання трудового потенціалу.

Ситуація на ринку праці в Україні вимагає невідкладного запровадження адекватних заходів для досягнення стратегічних цілей щодо утвердження прав людини, забезпечення нової якості економічного,

соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення повноцінного членства України в ЄС.

Під трудовим потенціалом розуміють складну, багатокomпонентну категорію, яка включає в себе демографічну, медико-біологічну, економічну, соціальну, культурну, освітню, інтелектуальну, мотиваційну, психологічну, організаційну складові. Через складну компоненту структуру на нього впливає величезна множина різних факторів, серед яких важливе місце займає європейська інтеграція України.

Євроінтеграція є офіційно задекларованим стратегічним вектором розвитку нашої держави. За даними проведеного нами соціологічного опитування (опитано понад 1700 респондентів різних вікових і соціальних груп, з різних регіонів України) 4 з 5 опитаних підтримують приєднання України до ЄС як повноцінного члена. Разом з тим, є досить скептичне ставлення з боку ЄС до швидкої євроінтеграції України, що зумовлюється такими чинниками як: низький рівень економічного і соціального розвитку нашої країни, незрілість громадянського суспільства, складна військово-політична ситуація, дуже повільний процес адаптації до європейських стандартів та суспільних відносин.

Специфіка впливу євроінтеграційних процесів на демографічну складову, як основний кількісний аспект оцінки трудового потенціалу проявляється в контексті перерозподілу економічно активного населення в межах Єврозони. У ЄС такий перерозподіл простежується досить циклічно – економічно активне населення країн-членів ЄС з гіршими умовами праці мігрує в країни-члени ЄС з кращими умовами праці, створюючи додатковий тиск на їх ринки праці та соціальну інфраструктуру. У той же час вивільнені місця на ринках праці країн-членів ЄС здебільшого займає їх економічно активне населення нижчої кваліфікації, які її поступово підвищують у процесі трудової діяльності з набуттям досвіду. Надалі виникає потреба у працівниках так званих робітничих, чорнових професій, яка задовольняється економічно активним населенням або з сусідніх країн-не

членів ЄС (в т. ч. України), або азійських країн. Так, за даними ДМСУ у 2015 році у країни ЄС виїхали 60,07 тис. трудових мігрантів з України. З них 30,1% зосереджені в країнах Євросони з найкращими умовами праці (Люксембург, Австрія, Бельгія, Ірландія, Велика Британія, Фінляндія, Франція, Словенія, Нідерланди, Німеччина), 50,4% в країнах з помірними умовами праці (Кіпр, Італія, Іспанія, Греція, Мальта, Словаччина, Естонія, Литва, Латвія, Чехія, Польща), і решта 19,5% зосереджені в країнах-кандидатах в члени ЄС з проблемними ринками праці (Албанія, Туреччина, Ісландія, Сербія, Косово, Чорногорія, Республіка Македонія)[1]

За останні роки відбулася певна переорієнтація трудових мігрантів з України з традиційного східного напрямку- до Росії, на західний. В умовах конфлікту вона прискорилося. За даними опитування GFK-Україна, серед потенційних трудових мігрантів з України частка тих, хто шукає роботу в Росії, знизилася з 18% у 2011 році до 12% в 2015 р. Водночас привабливість Польщі, наприклад, зросла з 7% у 2006 році, коли було здійснено перше аналогічне дослідження, до 30% на сьогодні [2]. Разом із зацікавленістю до європейського ринку праці зросла і кількість громадян, які не законно працюють на теренах Європи. Так, за даними Євростату, чисельність виявлених в країнах ЄС громадян України, які перебували там незаконно, за останні роки подвоїлася: 12 тис. в 2013 р. і 23,8 тис. в 2015 р. [3]. Відповідно збільшилася чисельність українців, видворених з території ЄС: з 7,7 тис. в 2013 р. до 15 тис. в 2015 р [4]. Більшість видворених становлять трудові мігранти, які працювали в зарубіжних державах без належних дозволів. Не виключено також, що деякі з них могли бути жертвами торгівлі людьми, ошуканства чи надексплуатації. Це виражається для українців ризиками економічної дезінтеграції, в т. ч. і погіршенням стану здоров'я населення.

Звертає на себе увагу також той факт, що сільські мешканці формують 54,3% усього контингенту заробітчан. Рівень участі сільського населення в трудових міграціях у 2,9 рази вищий, ніж міського: до них залучено 6,3% сільського населення у віці 15-70 років проти 2,2% міських мешканців. За

даними Державної міграційної служби України, частка сільського населення України в загальній структурі населення з 2012 року скоротилася на 0,06% і далі продовжує нестримно падати. Така тенденція виражається ризиками екістико- поселенської декомпозиції, викривленням системи розселення.

Зростає також і рівень освітньої міграції українців. Упродовж останніх років зростання чисельності українців, які виїхали на навчання за кордон, прискорилося. За даними щорічного моніторингу кількості українських громадян, які навчаються у закордонних університетах на денній формі навчання, що здійснюється аналітичним центром CEDOS (охоплює 34 країни світу), у 2013/2014 навчальному році за кордоном навчалися вже 47724 громадян України. Найбільше з них у Польщі (15 тис.), Німеччині (9 тис.), Росії (6 тис.), Канаді (2 тис.), Чехії (2 тис.), Італії (1,9 тис.), США (1,5 тис.), Іспанії (1,4 тис.), Франції (1,3 тис.), Великобританії (1 тис.) [5]. Разом з тим, серед аргументів на користь євроінтеграції можна назвати такі: величезні можливості переймання досвіду європейських країн зі значно вищими стандартами розвитку соціально-трудовак відносин; посилення конкурентного середовища із формуванням установок на більш продуктивне використання особистісних трудових потенцій та, як наслідок, їх розвиток; урегульованості міграційних процесів, які актуалізуються в силу постійно підвищеної трудової мобільності населення.

Проте, важливо розуміти, євроінтеграційні процеси носитимуть позитивний характер для відтворення трудового потенціалу лише за умови забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможності національного ринку праці. У іншому випадку це призведе до ще більшого поглиблення відтоку економічно активного населення вже на легальних засадах та подальшого наповнення вітчизняного ринку робітничих професій особами-іммігрантами з країни Азії.

Для того, щоб не допустити зниження трудового потенціалу України, впливу робочої сили, сприяти підвищенню рівня

конкурентоспроможності національного ринку праці політика з боку влади повинна передбачати: урегулювання міграційних процесів з метою недопущення суттєвого відтягування людських ресурсів з України, яке повинно передбачати забезпечення оптимального міжтериторіального перерозподілу людських ресурсів відповідно до потреб регіональних ринків праці; задля сприяння реінтеграції українських мігрантів, ініціювати переговори з зацікавленими країнами перебування українських мігрантів щодо розробки та реалізації спільних програм циркулярної міграції, повернення та реінтеграції українських мігрантів на Батьківщину; удосконалення правового забезпечення політики повернення та реінтеграції мігрантів, зокрема доповнити Положення про Мінсоцполітики України щодо функції з реінтеграції мігрантів, які повернулися; створення програм, щодо допомоги і квотування освітніх мігрантів, які повернулися у працевлаштуванні та започаткуванні власного бізнесу.

Бібліографічний список:

1. Офіційний сайту ДМСУ, 2015 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://dmsu.gov.ua/images/files/MP2015.pdf>
2. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015. http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf
3. Eurostat database [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
4. Risk Analysis for 2016. Frontex, 2016, [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2016.pdf
5. Стадний Є. Кількість українських студентів за кордоном. <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/56>

Гулкевич А.
Науковий керівник: к.е.н., доцент, Побоченко Л.М.
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПРОБЛЕМА «ВІДТОКУ МІЗКІВ» В УКРАЇНІ

В умовах глобальних перетворень важливим чинником економічного, соціального та демографічного розвитку багатьох країн стає наявність висококваліфікованих фахівців, що є важливою передумовою використання нових передових технологій, успішної адаптації наукових відкриттів і розробок до умов окремих країн, подальшої модернізації технологічної бази розвитку суспільства до вимог світового ринку. У таких умовах сучасна інноваційна діяльність все більшою мірою спирається на результати фундаментальних наукових досліджень, вимагає прискорення їх впровадження в практику, що підвищує роль «людського капіталу» в економічному та соціальному розвитку. В економіці, заснованій на знаннях, людський капітал є ключовим чинником для здатності держав підтримувати свої конкурентні переваги.

Розвинені країни створили найбільш привабливі умови для залучення найкращих іноземних фахівців з різних регіонів світу, що сприяє їх динамічному розвитку. Вони залучають іноземних учених, інженерів, менеджерів, викладачів і інших фахівців, що означає «імпорт знань» і може бути винятково вигідним для національної економіки.

З цією метою коректуються міграційні законодавства, створюються спеціальні програми для висококваліфікованих мігрантів, цілеспрямовано розширюється прийом іноземних студентів і аспірантів, заохочується їх працевлаштування після завершення навчання, створюються міжнародні дослідницькі колективи, заохочується міграція, пов'язана з інвестиціями в пріоритетні галузі.

Наявність в країні висококваліфікованих фахівців виступає чи не найважливішим чинником підтримання її міжнародної

конкурентоспроможності. Тому особливого значення набуває міграція інтелектуального капіталу, так званий «відтік мізків».

Міграція висококваліфікованих фахівців активно почала посилюватись з другої половини ХХ століття. Для країни-донора, так само як і для приймаючої країни, внаслідок такого руху робочої сили з'являється багато позитивних і негативних наслідків. Для України «відплив інтелекту» за кордон є однією з головних проблем сьогодення. Невідповідність світовим стандартам наявних в Україні умов для здійснення професійної діяльності висококваліфікованих працівників та незадоволеність потреб сучасних дослідників спричиняють різке збільшення обсягів інтелектуальної еміграції. Зі збільшенням її обсягів починають уповільнюватися темпи розвитку сфери освіти і науки та економіки в цілому, що створює загрозу національній безпеці України.

В 2015 році на перший план в Україні виходили нестабільна політична ситуація в країні та відсутність почуття безпеки, то сьогодні українців більше хвилюють матеріальні аспекти, у тому числі інфляція, зростання цін і низький рівень життя. Висококваліфіковані фахівці шукають високооплачуваної та цікавої роботи за межами України. За різними даними, за час існування незалежної України за межі держави у пошуках кращих умов життя виїхали від 2 до 10 мільйонів осіб [2].

Українська влада занепокоєна проблемою еміграції найбільш освічених і кваліфікованих спеціалістів до інших країн світу. Країна вкладає кошти в освіту тих фахівців, які застосовують свої навички та знання за кордоном, тому таке явище з боку уряду можна охарактеризувати як втрату для країни. З огляду на це, тема міграції висококваліфікованих фахівців або ж, як її ще називають, проблема «відтоку мізків» в Україні є актуальною економічною проблемою та потребує вирішення.

За даними представництва ООН в Україні, кожен п'ятий українець є потенційним мігрантом і хотів би змінити своє місце проживання. При цьому з тих, хто вирішив їхати, близько 15 % зробили свій вибір на користь

іншої місцевості в межах України і лише 5 % мають намір виїхати за межі держави.

Основними цільовими країнами зовнішньої міграції висококваліфікованих кадрів з України ще у 2012-2013 роках були США, Росія, Німеччина, Ізраїль, Канада та Польща. Але вже за наступні декілька років ситуація змінилась через військово-політичний конфлікт між Україною та Російською Федерацією, а також через можливу інтеграцію України та ЄС, що створить везівний режим і полегшить умови для міграційних потоків у майбутньому. Так, у 2015-2016 роках основними цільовими країнами українських емігрантів стали – США, ЄС, Росія, Китай, Канада та Ізраїль відповідно [2].

Потік українців, що їдуть працювати в Америку, стрімко зростає. Оскільки політика США ґрунтується на принципі залучення іноземного інтелекту, що здійснюється на державному рівні. Значна кількість університетів Америки запрошують іноземних талановитих студентів на навчання, надають освітні послуги, пропонують гранти, стипендії з подальшим працевлаштуванням та гарантованою високою заробітною платою і в майбутньому натуралізацію в США. Україна виступає найпотужнішим інтелектуальним донором для США, оскільки 30% висококваліфікованих мігрантів нині задіяні у сфері науки і техніки. Саме тому 90% наукових винаходів розроблених у США за останні роки, належать залученим іноземним висококваліфікованим мігрантам [4, С].

Країни Європи також впроваджують державну політику щодо залучення іноземних ресурсів. Серед головних чинників, які приваблюють висококваліфікованих мігрантів є наступні: створення сприятливого середовища для акумуляції наукових знань, створення міжнародних програм з інформаційного обміну для підвищення кваліфікації і інтелектуального потенціалу вченого, що призводить до досягнення більшої конкурентоспроможності. Також важливими чинниками є міжнародне

співробітництво з можливістю здійснювати зарубіжні відрядження, що сприяють приєднанню до досягнень світової науки і ділової культури.

Оскільки Україна взяла курс на європейську інтеграцію, цілком імовірно, що спокуса і відносно легкий доступ до Європи сприятимуть ще більшому "експорту висококваліфікованих кадрів" з країни. Тим не менш, експерти зазначають, що еміграція висококваліфікованих кадрів корисна для країни і насправді може надати різні переваги для країн-донорів. Наприклад, грошові перекази з-за кордону часто сприяють росту місцевої економіки, вливаючи готівкові кошти в середовище з низькою продуктивністю або можливостями розвитку. Крім того, дуже часто "експорт висококваліфікованих кадрів" – це вулиця з двостороннім рухом, тобто спочатку студенти та кваліфіковані фахівці залишають країну з метою отримання більш високоякісної освіти та більшого доходу, а потім повертаються до своєї рідної країни з новими ідеями та удосконаленими навичками. Загалом, чим кращі можливості в країні, в якій спостерігається відтік висококваліфікованих кадрів, тим вища ймовірність повернення висококласних фахівців до себе на батьківщину. У той самий час для України інтелектуальна міграція має також і негативні наслідки, оскільки відтік наукового потенціалу негативно впливає на трудові ресурси країни та її регіони, знижується інтелектуальний потенціал, національна економіка втрачає наймобільнішу і, зазвичай, конкурентоспроможнішу частину кадрового потенціалу, внаслідок чого відбувається зміна структури трудових ресурсів. В результаті в країні погіршується продуктивність праці, що призводить до зниження конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Відбувається деградації робочої сили та зростаюче відставання України в технологічному розвитку. Також негативні наслідки від інтелектуальної міграції спостерігаються і в демографічному ракурсі. Оскільки з метою працевлаштування за кордон виїжджають, в основному, молоді люди з досить високим рівнем освіти, то як наслідок в державі відбувається старіння нації, різке зменшення народжуваності, збільшення

смертності і відсутність природного приросту – глибока демографічна криза.

У 2016 році Міжнародний кадровий портал HeadHunter провів опитування серед населення. В ході опитування усі бажаючі давали відповідь на питання чому, на їхню думку, багато українців їдуть працювати за кордон та якщо б їм запропонували гарну роботу, але яка передбачає переїзд, чи погодились би вони. Практично 3 з 5 опитаних зізналися, що не бачать свого майбутнього в Україні. Кожен другий не задоволений розміром зарплати та рівнем розвитку економіки. Трохи менше половини вважають неможливим залишатися в країні, в якій не виконуються закони і процвітає корупція. І ще двоє з п'яти стурбовані нестабільною політичною ситуацією. Третина «білих комірців» їдуть за якістю життя – хорошою медициною, освітою, доступною страховкою. Трохи менше третини упевнені, що за кордоном можна значно більше заробляти, виконуючи навіть непрестижну роботу. А ось про почуття безпеки, можливість професійної самореалізації та спрощену процедуру реєстрації власного бізнесу українці згадали в останню чергу [5, С].

Отже, Україна на сьогоднішній день виступає одним з найпотужніших донорів у світі. Чисельність інтелектуальних мігрантів неухильно зростає. Така ситуація дає підстави стверджувати, що для України характерні ознаки руйнування інтелектуального потенціалу нації. З самого початку появи «відтоку мізків» міграційні потоки спрямовувались у США, після Другої Світової війни до приймаючих країн також додалися країни Західної Європи, Австралія, Нова Зеландія. А на сьогоднішній день до приймаючих країн також додається Китай і Японія, через численні інноваційні та технологічні розробки та великий попит на висококваліфіковану робочу силу. Хоча на даний момент неможливо до кінця спрогнозувати подальший розвиток «відтоку мізків», більшість вчених схиляється до думки, що в майбутньому кількість висококваліфікованих емігрантів з України буде зростати. А серйозним поштовхом до цього може стати інтеграція зі

спільним ринком ЄС та вступ до Шенгенської зони, тобто поява безвізового режиму. Хоч у короткостроковій перспективі процес реформування і європеїзація можуть прискорити відплив кадрів, та найкращий спосіб повернути кваліфікованих робітників на батьківщину – це поліпшити політичне, економічне та освітнє середовище в країні. Якщо програма українських реформ набере необхідних обертів, особливо у сфері освіти, Україні, ймовірно, вдасться повернути ті кадри, які прагнуть професійного росту.

Зараз Україна тільки приступила до формування всебічної, науково обґрунтованої методичної, інформаційно зваженої системи регулювання інтелектуальних міграційних процесів. Основними цілями державної міграційної політики є подолання зростаючих масштабів інтелектуальної міграції, регулювання міграційних потоків, шляхом впровадження дієвих інструментів регулювання міграційних потоків.

Бібліографічний список:

1. Бараник З. П. Інтелектуальна міграція як об'єкт стратегічного дослідження/ З. П. Бараник, І. О. Романенко. // Ефективна економіка. – 2014. – №6.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. "Відтік мізків" з України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://voozl.com/material/vidtik-mizkiv-z-mozhe-yiy-bonusi>
4. Даннетт К. Відтік мізків з України [Електронний ресурс] / Кріс Даннетт // Gazeta.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://gazeta.ua/articles/dunnett/_vidtik-mizkiv-z-ukrayini-mozhe-prinesti-yij-nespodivani-bonusi/625184.
5. Опитування Міжнародного кадрового порталу HeadHunter, Організація з працевлаштування в Україні – <https://hh.ua/>
6. Мирончук О. «Відплив інтелекту» як фактор конкурентоспроможності в глобалізованому світі// Дослідження

міжнародної економіки: Зб. наук. пр. – К.: ІСЕМВ НАН України, 2011. – № 2 (67). – С. 178-185.

Диса Ю.
Науковий керівник: Кобеля З. І.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ПРАЦІ

В умовах глобалізації міжнародний ринок праці стрімко розвивається, як і ринок робочої сили, що, своєю чергою, впливає на посилення співпраці між країнами світу. Наразі національні ринки відіграють значну роль у формуванні світового ринку праці. Міжнародний поділ праці сприяє розвитку стійких міждержавних зв'язків, що є причиною створення системи, яка формує попит та задовольняє пропозицію робочої сили на ринку праці. Тому актуальним є питання дослідження тенденцій, що складаються на світовому ринку праці, динамічних та структурних змін, оскільки важливо володіти ситуацією на національних ринках задля посилення їх конкурентоспроможності, визначення потреб та ресурсів.

Серед зарубіжних і вітчизняних вчених є чимало авторів, які комплексно досліджують закономірності розвитку світового ринку праці на глобалізаційній стадії цивілізаційного поступу, його характер та структуру. Особливої уваги заслуговують праці таких вчених, як А. Аткинсон, О. Білорус, Д. Богиня, А. Брандоліні, С. Бхалла, Б. Гослінг, Е. Лібанова, С. Сіденко, А. Колот, О. Грішнова, С. Пирожков, В. Новицький, В. Колесов, О. Бутнік- Сіверський, Г. Осіпов, Б. Кузик, Ю. Яковець, Дж.Белл, Б. Міланович, А. Поручник, М. Равальйон, Г. Файєрбах, Х. Сала-і-Мартін, М. Фостер, М. Пірсон та ін. В їх роботах розкриваються механізми функціонування глобального ринку праці та транснаціоналізації його національних підсистем; аналізуються масштаби світових і регіональних міграційних процесів, професійно-кваліфікаційна і вікова структура

глобальних трудових ресурсів; досліджуються процеси соціалізації світової економіки і соціальна відповідальність бізнесу, напрями інтеграції України у світовий ринок праці; а також різноманітні аспекти регулювання соціально-трудова відносин на наднаціональному рівні. Водночас, потребують системного аналізу процеси диверсифікації світового ринку праці, формування нових його сегментів і підсистем, проблеми включення різнонаціональних контингентів робочої сили у глобальну виробничо-технологічну діяльність.

Міжнародний ринок праці – це певна система відносин, що виникають у процесі збалансованості попиту та пропозиції на світові трудові ресурси, умов формування робочої сили, оплати праці та соціального захисту. Дані відносини сформувалися через нерівномірність якісного та кількісного розміщення робочої сили в країнах світу та існуючих розбіжностей в підході кожної країни до відтворення робочої сили. У процесі глобалізації виділяють два головні шляхи формування ринку праці:

1) об'єднання ринків праці окремих країн, коли ліквідуються будь-які перешкоди на ринку – соціальні, культурні, адміністративні. Наприклад, Шенгенська угода єдиного ринку праці;

2) міграція трудових ресурсів країни. У даному аспекті розглядають як фізичне переміщення, так і переміщення віртуальне, за допомогою нових методів комунікацій. Взагалі світовий ринок праці стрімко розвивався в результаті активного зростання мобільності двох визначальних факторів виробництва – праці та капіталу [1].

Формування міжнародного ринку праці в контексті міграції робочої сили розглядав професор Ю. Макогон, який визначив такі етапи та їх особливості:

1) домонополістичний капіталізм. Масова міграція з Європи за океан, що і стало початком створення міжнародного ринку праці. Головні отримувачі робочої сили в 19 ст. – країни Північної Америки, Австралія та Нова Зеландія;

2) епоха монополістичного капіталу. З 1880 р. почалося стрімке зростання еміграції в Америку, яку пізніше назвали «новою еміграцією». Найбільша кількість трудових ресурсів виїжджала з країн Східної Європи: Росії, Болгарії, Австрії, Іспанії, Португалії. Також у цей період активно розвивалась еміграція з Індії, Китаю, Східної Африки. Досить високий показник еміграції спостерігався також із країн Латинської Америки;

3) період між світовими війнами. Зрозуміло, що особливістю даного періоду було стрімке зниження міграції трудових ресурсів між країнами;

4) післявоєнний період. Характеризується посиленням внутрішньоконтинентальної міграції (найбільше спостерігалось в Африці та Європі);

5) період, що розпочався у 80–90-ті рр.. 20 ст. і триває до нашого часу. Характерна глобалізація, розвиток ТНК, регіональна економічна інтеграція, лібералізація кордонів, швидкий розвиток комунікаційних систем, розвиток нових центрів залучення робочої сили, збільшення масштабів і темпів міжнародної міграції [2].

У структурі глобальної економічної системи чільне місце посідає світовий ринок праці з його уніфікованою шкалою критеріїв щодо якості трудових ресурсів, розвитком нових форм зайнятості, гнучкістю та високою професійною і територіальною мобільністю сукупної робочої сили, наднаціональними регуляторними механізмами. Як система відносин з приводу узгодження попиту та пропозиції робочої сили, регулювання її міждержавних потоків, оплати праці та соціального захисту, світовий ринок праці за умов поглиблення глобалізаційних процесів зазнає суттєвих модифікацій щодо суб'єктно-об'єктної та просторово-функціональної структури, набуваючи якісно нових рис та особливостей. Вони проявляються, з одного боку, у дедалі більшій втраті національними ринками праці своєї замкненості й відокремленості, зростанні ефективності використання сукупної робочої сили, розширенні можливостей обміну знаннями, інформацією та досвідом між народами, активізації міжнародних

міграційних процесів та формуванні глобальної регуляторної системи міжнародної трудової міграції. З іншого, – у загостренні проблем та суперечностей у соціально-трудої сфері, зокрема зростанні безробіття, радикалізації соціальних конфліктів, поглибленні соціальної стратифікації між країнами та всередині країн, поглибленні процесів десолідаризації суспільства та посиленні тенденцій соціальної індивідуалізації.

У структурі глобального ринку праці зростає інтернаціональний сегмент робочої сили. Його суттєве розширення в останні десятиліття пов'язано з активізацією процесів транснаціоналізації економічних систем, які дали поштовх розгортанню великомасштабного міжнародного виробництва з ієрархічним поділом праці різних груп зайнятих. Останні, живучи й працюючи у різних країнах, інтегрувалися в єдину транснаціональну виробничо-технологічну систему, а з часом сформували величезний внутрішньо-корпораційний (інтернальний) ринок праці, який характеризується масштабними переміщеннями різних категорій працівників (передусім керівної ланки) з однієї країни в іншу. Підтвердженням цієї тези є, зокрема, обсяги закордонної зайнятості ТНК, які, за даними ЮНК-ТАД становлять нині близько 80 млн. осіб. У його структурі світового ринку праці нині чітко окреслилися кілька окремих, відносно автономних сегментів, кожен з яких характеризується своїми специфічними рисами та закономірностями руху і перерозподілу робочої сили. Перший сегмент охоплює робочу силу з відносно постійною зайнятістю, стабільністю трудових навичок, високим рівнем кваліфікації і заробітної плати, а також доволі чіткою кваліфікаційною ієрархією [1].

За даними Світового банку, загальна чисельність міжнародних трудових мігрантів складає у світі понад 200 млн. осіб. Найбільш масштабний цей сегмент в країнах Західної Європи, США та Росії, де низький приріст населення та його старіння значною мірою компенсується за рахунок іммігрантів. Нетто-імміграція забезпечує нині у розвинутих регіонах світу 56% демографічного приросту, зокрема у

західноєвропейських країнах – 89%. На сьогодні у країнах-основних реципієнтах іноземної робочої сили частка іноземців становить 5 – 20% загальної чисельності населення або 10 – 25% економічно активної його частини. Серед цих працівників виокремлюється численний загін нелегальної робочої сили, головні потоки якої спрямовуються нині до розвинутих країн світу, зокрема до США та країн Європейського Союзу. Під впливом інформаційної революції у світовому господарстві формується і такий особливий сегмент світового ринку праці, який пов'язаний з використанням висококваліфікованих спеціалістів (наукових працівників, інженерів, аналітиків, а також фахівців у галузі інформатики, менеджерів тощо). Таким чином, поряд із традиційним пошуком ринків збуту тепер іде напружений пошук цінних видів ресурсів, серед яких перше місце належить інформаційним ресурсам та їхнім носіям – людям. Компанії, що діють у високотехнологічних галузях, посилено «полюють» за інтелектуальними ресурсами, без яких неможливо вижити в жорсткій конкурентній боротьбі. Динамічна інтернаціоналізація інвестиційно-виробничої та комерційної діяльності призвела до того, що мільйони людей з країн, що розвиваються, вступили в практично пряму конкуренцію з працівниками розвинутих країн. Провідну роль у цих процесах відіграють ТНК, які завжди мають можливість перенести своє виробництво в інші країни (особливо «нові індустріальні держави» – Республіка Корея, Сінгапур, Бразилія), тим самим знижуючи ціну робочої сили [3].

На рубежі ХХ – ХХІ ст. світовий ринок праці трансформується у глобальний формат свого розвитку, характерними ознаками якого стають структурна, географічна і професійно-кваліфікаційна диверсифікація ринку праці; зростання відкритості національних ринків праці; зростаюча мобільність людського ресурсу у всепланетарному масштабі; уніфікація вимог до відтворення робочої сили на інтернаціональній основі; демократизація трудових відносин між роботодавцями і транснаціональною найманою робочою силою; конвергенція на регіональному, а в майбутньому

і на глобальному рівні, стандартів життя і праці людей у різних країнах; координація, узгодження та зближення соціальних політик держав світу. Щоб реалізувати в умовах глобалізації економіки нагромаджений нею потенціал заради досягнення високого зростання виробництва й зайнятості в усьому світі, необхідні такі дії на міжнародному рівні, які б сприяли стабільним і відкритим економічним взаємовідносинам між державами.

Бібліографічний список:

1. Міжнародна економіка : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / [Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Макогон Ю. В. та ін.] ; заред. Ю. Г. Козака, Д. Г. Лук'яненко, Ю. В. Макогон. – 3-тє вид. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 560 с.

2. Сідоров В. І. Формування та розвиток світового ринку праці в умовах глобалізації / В. І. Сідоров, А. В. Медова // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2014. – Т. 19. Вип. 1/1. – С. 61–65.

3. Серeda Г. В. Регулювання і розвиток ринків праці Єврорегіонів / Г. В. Серeda // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених «Регіональні соціально-економічні проблеми та шляхи їх вирішення». – Херсон : ХНТУ, 2008. – С. 170–173.

Лесюк С.

**Науковий керівник: к.е.н., в.о доцента Булик О.Б.
Львівський національний аграрний університет**

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

До початку третього тисячоліття світ перетворився у глобальну економічну систему, виник глобальний світовий виробничо-господарський механізм, складовими якого стали окремі національні економіки. Глобалізація впливає на економіку віх країн, і цей вплив має багатоаспектний характер. Вона зачіпає виробництво товарів і послуг, використання робочої сили, інвестицій та їх переміщення з одних країн в

інші. Проте глобалізація принесла не лише позитивні, а й ряд негативних аспектів, внаслідок чого фактично і було сформовано концепцію сталого розвитку. Як сформулювала визначення сталого розвитку у своїй доповіді Комісія Брундтланд, це "розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби"[1].

В той же час, дослідження багатьох вчених як вітчизняних так і зарубіжних з проблеми сталого розвитку відзначаються різноманітністю та, іноді, консервативністю поглядів. Зокрема, серед дослідників сталого розвитку національних економік слід виділити: Р. Карсона («Мовчазна Весна»), Ж. Хелімена («Екологія світового розвитку»), В. Трегобчука («Концепція сталого розвитку для України»), Данилишин Б.М., Бистряков І.К. та інші[2].

Досліджуючи дане питання я опирався на дослідження В. Трегобчука, який зазначив, що «Погіршення стану, деградація і виснаження ресурсів довкілля зумовлені передусім такими чинниками, як недостатньо екологічно обґрунтоване використання природно-ресурсного потенціалу, відсутність комплексності у веденні господарської діяльності, в освоєнні та експлуатації територій і корисних копалин тощо. У процесі господарської діяльності порушується генетична цілісність ландшафтів. До цього призводять екологічна незбалансованість структури сільськогосподарських угідь, ігнорування екологічної ємності та ерозійної стійкості ландшафтів під час їх використання, надмірна у багатьох регіонах країни розораність території, нерациональне ведення лісового господарства без урахування екологічних функцій лісів тощо» [3]. Шляхом вирішення даного роду проблем є застосування енергозберігаючих технологій, встановлення новітніх систем очистки на промислових підприємствах, рекультивация земельних площ та сміттєзвалищ, тощо. Проте, на мою думку основною проблемою, яка турбує українців на даний час, є дефіцит природного газу та нафтопродуктів. Україна імпортує 75 % природного газу та 80 % нафти

для забезпечення необхідних обсягів споживання. Скорочення енергетичного дефіциту є пріоритетним завданням не тільки національної енергетики, а й економіки загалом. Причиною енергетичної залежності є висока енергоємність ВВП. Її рівень у 2,6 рази перевищує показники розвинутих країн світу. Оздоровлення національної економіки значною мірою залежить від інтенсивної реалізації способів зниження енерговитратності.

Енергетичною стратегією України до 2030 року визначено, що освоєння альтернативних джерел енергії слід розглядати як важливий фактор підвищення рівня енергетичної безпеки та зниження антропогенного впливу енергетики на довкілля.

Проте, процеси покращення енергетичної ситуації в Україні з метою зменшення її залежності від імпорту нафто- та газопродуктів, все ж потребують активнішої усебічної підтримки держави. Цього можливо досягнути шляхом виконання наступних дій з боку уряду:

- удосконалення нормативно-законодавчого забезпечення використання відновлювальних джерел енергії, яке сприяло б підвищенню економічної ефективності виробництва альтернативної енергії;
- ініціювання розробки інвестиційних проектів, які сприяли б залученню додаткових вкладень в дану сферу;
- купівля державою «зеленої» енергії за фіксованими тарифами та надання виробникам відповідних гарантій;
- популяризація використання нетрадиційних джерел енергії серед населення України задля збереження довкілля та зменшення викидів парникових газів в атмосферу від спалювання традиційних видів палива;
- сприяння в доступі до інструментів фінансового стимулювання (пільгові кредити, безвідсоткові позики та інші інструменти) сфери альтернативної енергетики;
- полегшення входу на ринок відновлювальної енергетики для іноземних інвесторів шляхом скороченням кількості діючих регуляторних

норм та упорядкування системи адміністрування у сфері енергетичної політики.

Окрім вище сказаного, важливою і складною, особливо для національного сектора економіки, є проблема дефіциту державного бюджету та росту державного боргу. Застосувавши метод кореляційно-регресійного аналізу для дослідження впливу дефіциту державного бюджету на величину державного боргу України, було виявлено, що коефіцієнт кореляції становить 0,529 що свідчить про прямий і досить тісний зв'язок між цими показниками. Коефіцієнт регресії 6.4 показує, що середня зміна результативного показника (величини державного боргу) з підвищенням дефіциту державного бюджету на 1 одиницю підвищується в середньому на 6.4 . Як бачимо, що бюджетний дефіцит становить значну загрозу для величини державного боргу, тому урядові необхідно застосовувати наступний план дій:

- * проводити оптимальну податкову політику з метою розвитку внутрішнього ринку;

- * оптимізувати державні видатки на утримання адміністративного апарату вищого ешелону влади;

- * створити систему жорсткого контролю за використанням коштів наданих Міжнародним валютним фондом та за їх цільовим використанням, направленням цих коштів на розвиток малого та середнього бізнесу;

- * - прийняти Закон про державний борг, який має регулювати весь комплекс базових питань регулювання державного боргу; -

- * синхронізувати та координувати діяльність Міністерства фінансів України і НБУ щодо розробки спільних прогностичних оцінок курсової поведінки валют запозичення та процентних ставок;

- * постійно контролювати і уникати всіх можливих загроз і ризиків у процесі управління державним боргом та запобігання зростанню боргового навантаження на економіку.

Виходячи з вище сказаного, можна зробити висновок, що основними проблемами сталого розвитку є ресурсно- екологічна, енергетична та фінансова. Подолання цих проблем повинно стати одним з основних завдань уряду, тому що вони (проблеми) призводять до спаду економіки та росту соціальних проблем, пов'язаних із структурою та здоров'ям населення.

Бібліографічний список:

1. Butlin, John (1989-04-01). Our common future. By World commission on environment and development. (London, Oxford University Press, 1987, pp.383 £5.95.). Journal of International Development (en) 1 (2). с. 284–287.
2. Економіка природокористування і охорони довкілля: Щорічник наук. праць / НАНУ України; Рада по вивченню продуктивних сил України / Данилишин Б.М. (відп. ред.). – К.,2005. – 376с.
3. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України// Вісник НАН України. – 2002. – №2. – С. 31-41

Метьолкіна Д.

Науковий керівник: ст. викладач кафедри економічної теорії

Дідич З.А.

Львівський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У жорсткому конкурентному середовищі вітчизняні підприємств аграрного сектора на зовнішньому ринку можуть успішно діяти завдяки створенню механізму забезпечення стійкого стану на ринку аграрної продукції, із цією метою застосовують управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств на зовнішньому ринку. Формування конкурентної стратегії підприємств аграрного сектора на зовнішньому ринку відбувається в умовах економічної нестабільності, кризового стану виробництва, нерозвиненості інфраструктури, тиску з боку

сильних конкурентів, у тому числі іноземних. Процес формування конкурентної стратегії підприємств аграрного сектора на зовнішньому ринку передбачає реалізацію таких етапів:

- формування переліку законів конкуренції; – визначення галузевих правил ведення конкурентної боротьби;
- формування політики взаємодії підприємства з прямими конкурентами;
- формування політики взаємодії підприємства з основними силами в галузі;
- зведення результатів реалізації попередніх етапів до єдиної форми; – порівняння зведених положень з наявним конкурентним потенціалом і їх корегування;
- визначення основних положень конкурентної стратегії підприємства та їх затвердження вищим керівництвом.

Можна виділити основні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектора за виходу на зовнішній ринок:

1. До методу удосконалення маркетингової політики підприємств аграрного сектора варто віднести поліпшення роботи усього відділу маркетингу, спираючись на конкурентну стратегію.

2. Пошук нових постачальників сировини та матеріалів дозволить відкрити доступ до якісної й одночасно дешевої сировини й інших ресурсів. Ця робота покладеється на відділ забезпечення виробництва.

3. Особливу увагу варто приділити питанню автоматизації виробництва, тому що це найперспективніший шлях розвитку для будь-якого підприємства, який дозволить скоротити питому вагу ручної праці, час і витрати на виробництво і, як результат, підвищить якість аграрної продукції, що значно поліпшить її конкурентоспроможність.

4. Також методом зниження витрат на виробництво є удосконалення внутрішніх процесів підприємства, а саме матеріально-технічного постачання.

У сучасних ринкових умовах головною метою діяльності підприємств аграрного сектора на зовнішньому ринку є досягнення конкурентних переваг у довгостроковому періоді, які нададуть високу норму прибутку та стабільне економічне зростання. У світовій практиці виокремлюють три основних види стратегій розвитку підприємств аграрного сектора на зовнішньому ринку, кожний з яких повністю обґрунтований специфікою виробництва:

1. Стратегія зростання (розвитку) відображає намір підприємства збільшувати обсяг продажу, прибутку, капіталовкладень, закріпити й утримувати позиції лідера, мати свої унікальні конкурентні переваги;

2. Стратегія стабілізації (сталості) характеризує прагнення підприємства зберегти досягнутий обсяг виробництва в умовах суттєвої нестабільності обсягу продажу й прибутку, досягти ринкової рівноваги, збільшити ринкову частку, максимізувати прибуток;

3. Стратегія виживання – оборонна стратегія в умовах глибокої кризи діяльності підприємства. Основна ціль цієї стратегії – уникнення ймовірності банкрутства, забезпечення беззбитковості виробництва аграрних підприємств.

Для кожної стратегії розробляють відповідний комплекс дій з її реалізації. Наприклад, для стратегії виживання керівництву підприємств аграрного сектора необхідно розробляти дієві заходи щодо забезпечення високого рівня продуктивності; організації дієвої ефективної системи матеріального й морального стимулювання працівників; використовувати ресурсозберігальні технології; мінімізувати собівартість виробництва; скоротити збиткові напрями діяльності; дотримуватися агротехнологічних вимог ведення землеробства та скотарства й інше. Для стратегії стабілізації керівництву підприємств аграрного сектора слід активізувати маркетингову

діяльність, періодично проводити моніторинг ринку, стимулювати збут і постійно співпрацювати з офіційними дилерами; диференціювати виробництво в напрямі підвищення якості аграрної продукції; збільшувати масштаби виробництва; застосовувати збутову кооперацію; техніко-технологічну модернізацію; поглиблювати спеціалізацію та концентрацію виробництва.

Бібліографічний список:

1. Бельтюков Є. Конкурентна стратегія підприємства : сутність та формування на основі оцінки рівня конкурентоспроможності / Є. Бельтюков, Л. Некрасова // Економіка : реалії часу. – 2014. – № 12. – С. 6–13.
2. Полянська А. С. Формування конкурентної політики вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання / А. С. Полянська // Менеджмент та підприємництво в Україні : етапи становлення і проблеми розвитку : Вісн. нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2009. – № 657. – С. 293–298.
3. Савчук А. В. Системний підхід до аналізу конкурентоспроможності промислового виробництва / А. В. Савчук // Економіст. – 2001. – № 12. – С. 58–61.
4. Шнипко О. С. Конкурентоспроможність України в умовах глобалізації : монографія / О. С. Шнипко. – НАН України ; Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2009. – 456 с.

Поліщук А.
Науковий керівник: Тихончук Л. Х.
Національний університет водного господарства та
природокористування, м.Рівне

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКСТРЕНОЮ МЕДИЧНОЮ ДОПОМОГОЮ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Публічне управління являє собою різновид суспільно-корисної діяльності, яка здійснюється певною сукупністю суб'єктів, зокрема органами державної влади. Публічне управління – це складний вид діяльності, який здійснюється за допомогою численних засобів, які тягнуть за собою різні наслідки на об'єкти управлінського впливу.

Проблема та актуальність теми, яка розкривається мною, полягає в тому, що життя людини – це найвища цінність. Усі причетні до системи екстреної медичної допомоги розуміють, що для збереження життя важлива кожна хвилина. МОЗ України забезпечує та скоординує професійні дії на всіх етапах допомоги: від дзвінка у швидку, до спеціалізованого відділу у лікарнях. Щоб забезпечити високі стандарти надання медичної допомоги кожному пацієнту, чи то з села, чи то з міста-мільйонника, держава повинна змінити дану систему. МОЗ розпочато впровадження змін в системі освіти, фінансування, принципах роботи персоналу швидкої медичної допомоги, в протоколах надання допомоги. Здійснення даної реформи супроводжується порівняльним аналізом публічного управління екстреною медичною допомогою в надзвичайних ситуаціях в різних країнах.

Сучасні процеси інтеграції суспільства в різних сферах життя, перш за все у сфері безпеки, вимагають пошуку нових підходів до вирішення завдань. Саме цьому присвячується використання порівняльного (компаративного) методу в науці взагалі й можливе його застосування в окремих напрямках, включаючи державне управління екстреною медичною допомогою в надзвичайних ситуаціях (НС) [1].

Хочу розглянути досвід закордонних держав щодо організації публічного управління екстреною медичною допомогою в надзвичайних ситуаціях беручи за приклади такі країни: США, Францію, Німеччину(ФРН), Нідерланди, Великобританію, Російську Федерацію(РФ), Швейцарію, Фінляндію та Норвегію.

У США проблема захисту та надання медичної допомоги населенню вирішується залежно від потенційно можливих НС у країні - військових конфліктів, стихійних лих, терористичних актів та ін. Заходи з надання допомоги в НС здійснюють, насамперед, цивільну оборону (ЦО), Міністерство охорони здоров'я, Національна протипожежна адміністрація, а також медична служба Збройних сил США.

Для організації робіт в ЦО в 1979 р. створено центральний урядовий орган - Федеральне агентство з управління країною в надзвичайних умовах (Federal Emergency Management Agency - FEMA), яке підпорядковується президенту [3]. Головним завданням агентства є планування та організація заходів щодо захисту населення в разі ядерної війни, а також координація ефективної взаємодії різних міністерств, відомств та установ, відповідальних за попередження й боротьбу з наслідками стихійних лих і катастроф у мирний час.

Також створена спеціальна медична система для надання допомоги постраждалим унаслідок національних лих (National Disaster Medical System - NDMS). У разі необхідності вона покликана об'єднувати можливості та засоби медичної служби Міністерства оборони, Міністерства охорони здоров'я, медичних установ штатів, а також приватних організацій та установ, що діють у сфері охорони здоров'я.

У європейських державах також створено відповідні формування. Так, у Швеції було створено Національне управління рятувальних служб, що керує аварійними роботами в НС. У Швеції на період ліквідації катастроф усі медичні установи переходять у підпорядкування служби ЦО

й можуть прийняти до 200 000 постраждалих (за загальної чисельності населення країни близько 8 млн осіб).

За оцінками фахівців надзвичайно ефективною є система швидкої медичної допомоги SAMU, створена у Франції, яка функціонує за регіональним принципом у межах департаменту. У ній близько 100 пунктів. За законодавством Франції існуюча система захисту населення від різних аварій і катастроф побудована на основі пожежної служби (кадрових фахівців-рятувальників - 30 тис.) і добровольців - 200 тис, з яких 5 тис. лікарів. Контролюється вона центральним апаратом Громадянської безпеки (ГБ).

Система ШМД в НС у ФРН об'єднує елементи системи, які є в США і Франції. Відповідно до закону про захист від катастроф у державі передбачено систему з надання різних видів допомоги (загальна чисельність - 600 000 осіб). В її завдання входить порятунок людей, усунення або зменшення поразок. У системі охорони здоров'я ФРН майже 500 000 ліжок, крім того, додатково (на випадок катастрофи) можуть бути розгорнуті 200 допоміжних лікарень на 1,2 млн ліжок.

У Нідерландах національний план на випадок катастроф передбачає використання 20 лікарень, на базі яких створені бригади ЕМД в складі хірурга, анестезіолога і двох медичних сестер. Ці бригади в зоні катастроф можуть надавати допомогу 200 потерпілим на годину.

У Великобританії основою для надання ЕМД є схема дій під час катастроф, яку розробило Міністерство охорони здоров'я. Згідно з цією схемою один із госпіталів кожного району буде працювати як основний з прийому постраждалих. Усі інші лікувальні стаціонарні установи району є допоміжними.

Для попередження НС, а в разі їх виникнення для ліквідації наслідків, забезпечення безпеки населення і зменшення збитків економіки в Російській Федерації (РФ) створена Російська система попередження та дій у НС мирного і воєнного часу (РСНС). Вона об'єднує органи управління, сили й

засоби федеральних органів виконавчої влади, органів виконавчої влади суб'єктів РФ, органів місцевого самоврядування та організацій, які уповноважені вирішувати питання захисту населення і територій від НС. РСНС складається з територіальних і функціональних підсистем.

У Швейцарії в системі ЦО передбачається розгортання 444 пунктів і 1 520 постів швидкої допомоги на 150 тис. ліжок. Пост ШМД розрахований на 5 000 жителів. Це приміщення для надання допомоги з 32-ма місцями для лежачих хворих. Пункт ШМД, будучи розрахований на 15 - 16 тис. жителів, виконує функції станції швидкої допомоги.

У Фінляндії прийнята триступенева система готовності. Перший ступінь - реагування на повсякденні НС (пожежі, транспортні аварії тощо). Другий - реагування на катастрофи та лиха, коли потрібно задіяти до 2 500 осіб. Третій ступінь передбачений на випадок виникнення загальнодержавних кризових ситуацій.

В результаті аналізу публічного управління екстреною допомогою в світі МОЗ України розробило навчальну програму для співробітників поліції, пожежників, працівників ДСНС, Національної гвардії. Проведена модернізація диспетчерської системи та створення колл-центрів, розширено мережу підстанцій., створено відділення невідкладної допомоги, впроваджуються західні протоколи лікування, розроблена чотирьох-модульна програма перепідготовки фельдшерів та лікарів швидкої, проводиться навчання парамедиків.

Отже, вивчення досвіду зарубіжних держав в організації допомоги ураженим в умовах НС відіграє вагомий роль у вирішенні проблем медицини катастроф в Україні, що дозволить підвищити ефективність надання допомоги населенню в разі виникнення різних аварій і катастроф.

Бібліографічний список:

1. Труш О. О. Методологічні засади компаративної політики у сфері цивільного захисту / О. О. Трупі // Акт. пробл. держ. упр. : зб. наук. пр. - Х. : Магістр, 2010. - № 1 (37). - С. 135 - 139.

2. Борчук Н. И. Опыт организации экстренной медицинской помощи при катастрофах за рубежом / Н. И. Борчук // Мед. новости. - 2000. - № 7. - С. 23 - 25.

3. Державне управління: Європейські стандарти, досвід та адміністративне право/[В.Б. Авер'янов, В.А. Дерещ, А.М. Школик та ін.]; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Юстиніан, 2007. – 288с.

Соколович В.

**Науковий керівник: к.е.н., в.о. доц. Булик О.Б.
Львівський національний аграрний університет**

ПЕРСПЕКТИВИ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Об'єктивною можливістю для інтеграції у світове господарство є вироблення механізму зовнішньоекономічних зв'язків, по-перше, на макрорівні загальнодержавному; по-друге, на мікрорівні підприємств; по-третє, на глобальному та регіональному макрорівнях. Поєднання об'єктивної необхідності та об'єктивних можливостей входження України у світове господарство робить цей процес закономірним.

Поступово створюються передумови для інтеграції української економіки у глобальні та європейські економічні процеси. З моменту здобуття незалежності Україна налагодила торговельні зв'язки більш ніж із 180 країнами світу. Проте пріоритетом є поглиблення торговельно-економічних відносин зі своїми найближчими сусідами з Європи.

На сьогоднішній день Україна уклала міждержавні угоди про вільну торгівлю з усіма країнами СНД, Республікою Македонія, країнами ЄАВТ (Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн), з 2016р. – з ЄС, з 2017р. ратифіковано угоду з Канадою [1]. Наша держава активно включається у світові суспільно-економічні процеси: приєдналася до Світової організації торгівлі (СОТ), стратегічною метою визнано отримання асоційованого членства в Європейському союзі.

Європейська політика сусідства відкриває нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва:

1. Перспектива просування за рамки партнерства до значного рівня інтеграції, включаючи участь у внутрішньому ринку ЄС та можливість для України брати зростаючу участь в аспектах політик та програм Європейського Союзу.

2. Розширення рамок та поглиблення політичного співробітництва.

3. Можливість наближення законодавства в економічній сфері, відкриття економік одна одній та подальше зменшення кількості торговельних бар'єрів, що стимулюватиме інвестиції та зростання.

4. Збільшена фінансова підтримка: надання ЄС фінансової допомоги Україні сприятиме заходам, які визначені у зазначеному документі. Крім того, Європейська комісія розробляє новий Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП), який надаватиме допомогу Україні, у т.ч. у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва між Україною та державами – членами ЄС. Також через Європейський інвестиційний банк надаватиметься підтримка проектам, що потребуватимуть інвестицій в інфраструктуру.

5. Можливості поступового відкриття або збільшення участі у певних програмах Співтовариства, що сприятиме розвитку культурних, освітніх, технічних, наукових зв'язків, а також зв'язків у сфері охорони навколишнього природного середовища.

6. Підтримка в адаптації законодавства до норм і стандартів ЄС через надання технічної допомоги, обмін досвідом між державними службовцями та цільові консультації, механізм обміну інформацією про технічну допомогу (ТАІЕХ).

7. Поглиблення торговельних та економічних відносин, включаючи перегляд передумов створення Зони вільної торгівлі після вступу України до СОТ.

8. Буде розглянута можливість укладення нової посиленої угоди, рамки якої визначатимуть за результатами досягнення цілей цього плану дій та загального розвитку відносин Україна – ЄС. Доцільність нових договірних зобов'язань розглядатиметься у належний час.

Проте вступ України до європейського інтеграційного об'єднання пригальмовується тим, що до ЄС приєдналася б країна, яка потребуватиме серйозних компенсацій через поличну ситуацію в країні та закриття цілих галузей промисловості. Оскільки в ЄС є строго квотована планова економіка, яка передбачає, що кожна держава, яка вступає до Європейського Союзу, повинна залучатися у спільний ринок і відповідно вона повинна запроваджувати квоти на виробництво тієї чи іншої продукції, тому для ЄС на теперішньому етапі складно приймати Україну до себе і це є однією з проблем інтеграції України.

Ще однією проблемою інтеграції України до ЄС є не гармонізоване до європейських стандартів українське законодавство. Повинна здійснитись адаптація українського законодавства з європейським, це має здійснюватися за рахунок реформування української правової системи та поступового приведення її у відповідність з європейськими стандартами. Ця адаптація повинна охопити приблизно усі сфери права: приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, законодавство про інтелектуальну власність, охорону праці, життя та здоров'я, навколишнє середовище та багато іншого [2, с. 115]. На сучасному етапі в Україні почала діяти система акомодатії деяких сфер чинного законодавства до вимог ЄС.

Економісти з різних країн ЄС заявляють, що парафування угоди про асоціацію і створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС ще не дасть швидкого ефекту залучення України до європейського об'єднання. Парафування є фактично технічним узгодженням угоди. Після нього йде підписання, а потім і ратифікація. Україна першою ратифікувала цю угоду,

яка діє в односторонньому порядку. Проте Україна на шляху до Європи і це головне.

Отже, основним інструментом євроінтеграції є внутрішні перетворення. Їхній зміст визначають три вектори: політичний (розвиток демократичних інститутів для забезпечення верховенства права, свободи ЗМІ, дотримання прав людини тощо), економічний (створення конкурентоспроможної ринкової економіки) і правовий (адаптація українського законодавства до законодавства ЄС).

Бібліографічний список:

1. Урядовий портал [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=249808912.

2. Європейський проект та Україна : монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – с. 111-117.

Шийка О.

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Прокопишин О.С.
Львівський національний аграрний університет**

ОФШОРНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ

Офшорна фінансова діяльність посідає все значніше місце у глобальній фінансовій системі. Спостерігається суттєве зростання обсягів офшорних операцій та зростання кількості офшорних фінансових установ[1]. На сьогоднішній день особливо актуальним є питання дослідження негативного впливу офшорів на національну економіку та знаходження шляхів вирішення даної проблеми [7].

Легальне планування податків – не просто добре налагоджений бухгалтерський облік і правильне складання звітних балансів, це ще й законна можливість або не платити ніяких податків узагалі, або звести їх рівень до мінімального. Одним із видів легального ухилення від сплати податків є офшорний бізнес. Мрія будь-якого бізнесмена – мінімальні

податки і якомога простіші умови ведення справ [5]. Офшорний бізнес заснований на мистецтві «приховувати джерела» фінансів, які перетинають кордони. Внаслідок цього фірми, компанії і капітали мігрують не туди, де вони будуть максимально продуктивними для економік, а туди, де можна отримати максимальні податкові пільги [8].

Термін «офшор» походить від англійського «off shore», що означає «поза берегом», «за межами країни». Офшор – це спеціальний вид вільних економічних зон, що характеризується пільговим режимом оподаткування для нерезидентів (низькою або нульовою ставкою на прибуток), визначеним рівнем банківської або комерційної таємниці і мінімальними резервними вимогами центрального банку чи обмеженнями по конвертованості валюти [5]. Взагалі офшори – це спосіб податкового планування, основою якого є законодавство країни місцезнаходження офшору, яке звільняє компанії від оподаткування [4]. Термін «офшор» досить часто асоціюється з «відмиванням» грошей, шахрайством та криміналом, він позначає лише фінансовий інструмент, який законно використовується для ефективного податкового планування, проведення фінансових операцій, роботи з цінними паперами, захисту власності, управління ризиками. Цей механізм залучає знання та досвід використання податкового права й законодавства, міжнародних договорів і фінансових схем [6]. Майже всі великі іноземні банки та інвестиційні компанії застосовують офшори для здійснення своїх фінансових операцій [7].

Суть офшорного бізнесу полягає у тому, що у будь-якій точці світу з'являється новий суб'єкт господарської діяльності, який повністю перебуває під вашим контролем. При цьому ззовні компанія-офшор виглядає як незалежний міжнародний партнер. Розмістивши через офшорну фірму кошти в провідних зарубіжних банках, можна також убезпечити себе від політичних і економічних потрясінь та інших пов'язаних з цим ризиків [4].

Сьогодні у світі налічується більше 60-ти країн, нормативна база яких передбачає податкові пільги для офшорів. До найбільш відомих належать: Ірландія, Ліхтенштейн, Люксембург, Мальта, Монако, Нідерланди, Швейцарія, Бахрейн, ОАЕ, Ліберія, Маврикій, Сейшельські острови, Занзібар, Сінгапур, Коста-Ріка, Панама, Уругвай та інші. Деякі із цих країн обкладають офшорні компанії невисоким податком, а інші – повністю звільняють їх від оподаткування [4].

Під офшорною компанією в Швейцарії мають на увазі компанії холдингові і "прописані" (які в найбільшій мірі відповідають поняттю офшорної компанії). Федеральний податок з цих компаній не стягується, такі компанії мають прибуток виключно за кордоном і не ведуть бізнес в Швейцарії. Реєстрація офшорної компанії здійснюється через місцевого представника. Тривалість заснування такої компанії займає від двох тижнів до одного місяця в залежності від кантону, де реєструється юридична адреса. Засновниками офшорної компанії можуть бути будь-які юридичні та фізичні особи.

Офшорні компанії Князівства Ліхтенштейн в окремих випадках оподатковуються податком на збільшення ринкової вартості капіталу, яке тут розглядається як форма прибутку (не більше 7,5% від чистого прибутку). Якщо компанія виплачує дивіденди по акціях або паях, то вона відраховує з них до казни князівства чотиривідсотковий "купонний" збір. Мінімальна кількість як засновників, так і власників будь-якої компанії є однією юридичною або фізичною особою, громадянство значення не має [3].

Уругвай часто називають Швейцарією Південної Америки, що зумовлено його демократичною стабільністю, привабливими податковими пільгами та відсутністю валютного контролю. Найбільшою перевагою уругвайських компаній є те, що країна не належить до традиційних офшорних зон і маловідома серед операторів офшорного бізнесу. До недоліків можна віднести відсутність домовленостей про уникнення подвійного оподаткування, у тому числі з Україною. Хоча ця обставина є

вагомою лише за умови, що уругвайська компанія отримає прибутки на території України [6].

Уперше українські бізнесмени дістали можливість відкривати офшорні компанії в 1991 р. У квітні 1991 р. Швейцарська компанія «Riggs Walmet Group» оголосила про те, що виходить на український ринок з пропозицією про організацію компаній. Пропонувалась не тільки допомога у створенні компаній, а й підтримка їх діяльності.

Існує комплекс чинників, які стимулюють розвиток офшорного бізнесу в Україні. До основних із них можна віднести такі: тягар податкового навантаження і неефективність фіскальної політики, несприятливий інвестиційний клімат і могутні мотиви до експорту капіталу за кордон, високі інвестиційні ризики у використанні офшорних схем для «відмивання» доходів, одержаних злочинним шляхом.

В Україні 70-75% отриманих інвестицій надходить через офшорні зони. Прагнення підприємців знизити податкове навантаження, забезпечити свій капітал є досить природним. Використання офшорів дає можливість планувати організацію бізнесу, його фінансову та організаційну структури, що законно дасть змогу не переплачувати податки та максимізувати прибутки [2].

На сьогоднішній день в Україні поняття офшору асоціюється з незаконним засобом отримання доходів. Вітчизняне законодавство стало радикальнішим щодо питання офшорів, коли відчуло тиск з боку міжнародних організацій, що займаються боротьбою з відмиванням “брудних” грошей. Сама ж Україна ще не визначилась з юридичним оформленням офшорних зон, умов та необхідності їх застосування. Як наслідок, така правова невизначеність та відсутність законодавчої регламентації офшорного бізнесу не дозволяють говорити про створення в Україні ефективного механізму функціонування офшорної діяльності. На жаль, такий стан гальмує економічний розвиток країни та призводить до залучення офшорного бізнесу до тіньового середовища [4].

Сьогодні офшорні зони відіграють важливу роль у сфері перерозподілу капіталу на глобальному рівні. Сьогодні більшість українських компаній використовують офшори для вирішення двох найголовніших завдань, які взаємопов'язані: мінімізація оподаткування для збільшення власних прибутків; участь у власності українських підприємств через офшори для заховання дійсних власників, легкого вилучення та вивозу капіталу [7]. В оцінці офшорного бізнесу спостерігається певна неоднозначність: з одного боку офшори призводять до відтоку капіталу з держави, резиденти якої використовують у своїй діяльності офшорні інструменти, а з іншого – сприяють збільшенню прибутку самих підприємців за рахунок зменшення оподаткування [4]. Прагнення підприємців знизити податкове навантаження, забезпечити свій капітал є досить природним. Очевидно одне, поки в Україні не буде створено комфортних умов для ведення бізнесу, українські підприємці і надалі будуть використовувати офшорні схеми. Лише створення сприятливого валютно-фінансового та фіскального режиму, а також забезпечення лояльності державного регулювання дозволить залучити в Україну додаткові інвестиції та зупинити відтік вітчизняного капіталу [7].

Бібліографічний список:

1. Бозуленко О. Роль офшорної фінансової діяльності у світовій фінансовій системі.// Економіст. - № 1- 2008. С. 51-53.
2. Корнієнко П.С. Офшори в законодавстві України [Електронний ресурс] П.С. Корнієнко // Часопис Київського університету права – 2011 – Режим доступу до ресурсу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_3/121.pdf
3. Міжнародний офшорний бізнес [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.studfiles.ru/preview/6022337/page:3/>
4. Офшорний бізнес: за чи проти? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ckp.in.ua/articles/8333>
5. Офшорний бізнес: технології сучасної економіки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section5/smirnova_snekorskyi/

6. Пешко А.В. Офшорний бізнес як складова світової економіки. // Економіка та підприємництво. - № 3 – 2006. С. 233-236.

7. Чеберяко О. В. Сутність офшорної фінансової діяльності та її вплив на економіку України [Електронний ресурс] – О. В. Чеберяко // Київський національний університет імені Тараса Шевченка, – 2014 – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2207/1966>

8. Черленяк І. І., Дюгованець О. М. Міжнародний офшорний бізнес та глобальна фінансова система. [Електронний ресурс] І.І. Черленяк, О.М. Дюгованець // Ужгородський національний університет, – 2014 – Режим доступу до ресурсу: http://www.problecon.com/pdf/2014/2_0/24_29.pdf

Секція 8. Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин

Tsyba M.
State Higher Educational Institution «University of Banking»
Kharkiv educational institute

**THE PROBLEMS OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE
EUROPEAN UNION**

Problems of effective integration have become the object of scientific research of many economists.

European integration at the present stage is the main direction of development of the continent, which will determine both the situation in Europe itself in the third millennium, and its place in the world. As for Ukraine, Ukraine-European Union bilateral relations were founded after Ukraine gained independence. Then, for the first time, the EU called on Ukraine to maintain an open and constructive dialogue with the EU member states.

In the case of accession to the EU, Ukraine should analyze all the positive and negative prospects for itself. Among economic prospects are:

Services: macroeconomic stability, additional investment in our economy, granting subsidies to agriculture, obtaining a positive trade balance, common customs tariffs, quantitative import restrictions, anti-dumping policies, protectionism and export control;

Shortcomings: loss of competitiveness of individual industries, the complexity of transition to the European level of prices, quoting of certain types of goods;

Prospects: ensuring the development of small and medium-sized businesses, the introduction of EU standards in production, the emergence of new banks on the market that will provide better services and guarantee a high percentage of deposits;

Threats: it is possible to move harmful production in Ukraine, use Ukraine as a raw material appendage, use Ukrainian as a cheap labor.

Undoubtedly, Ukraine will have certain advantages from integration into the EU, but what are the prospects for our country today? The main forms of cooperation between Ukraine and the European Union today are technical assistance, trade and investment activities, i.e. Their interaction is limited only to individual programs of foreign economic cooperation.

So what problems and obstacles are on the way to European integration of Ukraine? Ukraine today for many macroeconomic indicators is much lower than what is required by the criteria for EU membership and partnership. Thus, a comparison of GDP dynamics in Ukraine and the countries of the Eurozone indicates a significant difference in the fluctuation of this indicator. In particular, the maximum decline in GDP in Europe over the period 2010-2011 was several times lower than in Ukraine.

In addition, the development of Ukraine in the integration structures can identify a number of other problems, especially its lag behind the states, even with a lower level of socio-economic development and domestic political stability. These phenomena require close attention of researchers, prompting to search for the reasons for such differences.

Another problem of Ukraine's accession to the EU is the lack of qualified specialists in matters of European integration. That is, preparation, retraining and raising the qualification of specialists in the field of European integration should be an important direction for Ukraine's preparation for joining the EU.

It should be emphasized that only by properly attracting the scientific potential to make decisions, primarily of a national nature, will our country achieve its goal effectively. To do this, it is necessary to concentrate the efforts of scientific institutions on the development of a set of problems related to the implementation of Ukraine's.

Байдецький Ю.
Науковий керівник:
ст. викладач кафедри міжнародних економічних відносин
Сторонський М. О.
Львівський національний аграрний університет

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Аграрний сектор України з його базовою складовою, сільським господарством, є системоутворюючим в національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій [2].

Аграрний сектор переважає в економіці більшості країн земної кулі. Від його розвитку залежить нормальне функціонування всього господарства країни і добробут людей. Важливим напрямом розвитку аграрного сектора і невід'ємною складовою аграрного ринку є забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності, яка, в свою чергу, відіграє важливу роль у розвитку економіки будь-якої країни та України, зокрема. Ефективна зовнішньоекономічна діяльність сприятиме відтворенню експортного потенціалу країни, підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на світових ринках, формування раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах, забезпечення економічної безпеки України [1].

Сьогодні Україна є одним з лідируючих світових експортерів аграрної продукції у вигляді сировини. За результатами 2016 року, експорт нашої харчової продукції становив \$15,5 млрд., або 32,5% від загальної структури експорту. А головними покупцями українських аграрних продуктів стали країни Азії, ЄС та Африки [4].

Зовнішньоекономічна діяльність в аграрному секторі може значною мірою сприяти впровадженню ефективних технологій, вирішенню гострої проблеми переоснащення переробної промисловості, нарощуванню потужностей підприємств зі зберігання сільськогосподарської продукції. Слід пам'ятати, що зовнішній ринок розвивається дуже швидко та має постійно зростаючий рівень конкуренції, тому аграрним підприємствам з метою завоювання своєї ніші закордоном потрібно активно та безперервно нарощувати свою конкурентоспроможність

Від успіху зовнішньоекономічної діяльності України залежить її подальший економічний і соціальний розвиток як підсистеми світової економіки. Очевидно, що успішний розвиток зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, а з ним і здійснення ефективної інтеграції країни у Європейське співтовариство, залежить від вирішення багатьох проблем таких як: низька конкурентоздатність продукції на зовнішньому ринку; захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції, регулювання структури експорту-імпорту аграрної продукції тощо.

Для розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрної сфери необхідно: - налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку; - поліпшення взаємозв'язків українських аграрних підприємств з світовим ринком; - налагодження співпраці підприємств аграрного сектору з наукодослідними установами; - збільшення експортного потенціалу вітчизняних підприємств шляхом сприяння і впровадження систем управління якістю; - відродження і подальше піднесення великотоварних сільськогосподарських підприємств, створення мережі обслуговуючих кооперативів для забезпечення ефективного розвитку фермерських господарств та особистих підсобних господарств населення, відновлення соціальної інфраструктури села; - здійснення інноваційної діяльності підприємствами аграрної сфери (що дасть змогу підвищити рівень їхньої конкурентоспроможності, зміцнити позиції на міжнародному ринку аграрних товарів та покращити ефективність виробничо-господарської

діяльності загалом); - формування і розвиток інформаційного потенціалу підприємства, оптимізація системи його управління, зниження ступеня ризику і підвищення обґрунтованість та оперативність управлінських рішень щодо забезпечення умов тривалого стійкого розвитку; - гнучка державна підтримка реалізації інвестиційних проектів та стимулювання розвитку експортного потенціалу тощо [3].

Тільки тоді Україна зможе зайняти конкурентоспроможне місце на світовому ринку аграрної продукції та міцно закріпити свої позиції.

Бібліографічний список:

1. Ключник А.В. / Регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектора в умовах євроінтеграційних процесів України // А.В. Ключник. Іноваційна економіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Innovastijna-ekonomika/IE-4\(42\)-2013/InnEco_4-42-2013_11-14.pdf](http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Innovastijna-ekonomika/IE-4(42)-2013/InnEco_4-42-2013_11-14.pdf)

2. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/7644>

3. Формування ефективних стратегій розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств України – збірник тез Всеукраїнської інтернет-конференції молодих вчених і студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mnau.edu.ua/abstracts/abstracts2013-01-21.pdf>

4. Як залучатимуть малих та середніх виробників до аграрного експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agronews.ua/node/78208>

Вавринів Х.
Науковий керівник: ст. викладач кафедри МЕВ
Погорецький М. О.
Львівський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМА ПОВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ НА БАТЬКІВЩИНУ ЯК СКЛАДОВА МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Проблема повернення на батьківщину є важливою складовою міграційної політики поряд із виїздом та перебуванням за кордоном. Реємігранти заслуговують на особливу увагу з боку держави не лише через їх чисельність, але й через ряд інших причин. По-перше, повернення громадян на Батьківщину є важливим інструментом протидії депопуляції населення і тим самим запобіганню створення дефіциту на ринку праці. По-друге, репатріанти, повернувшись в Україну, сприяють поширенню нових знань та навичок. По-третє, велика частина мігрантів повертаються в Україну не добровільно, а були примусово видворені з приймаючих країн через незаконне перебування. Так, за даними Євростату, кількість громадян України, які незаконно перебували на території ЄС за останні роки подвоїлася: 12 тис. в 2013 р. і 23,8 тис. в 2015 р.[1] Відповідно збільшилася і кількість українців видворених з території ЄС: з 7,7 тис. в 2013 р. до 15 тис. в 2015 р. [2] Не виключено також, що певна частина цих мігрантів могли бути жертвами торгівлі людьми, ошуканства чи надексплуатації.

Потребу у підтримці відчують також і успішні мігранти, які досягнули поставлених цілей. Адже, внаслідок втрати професійних навичок та соціальних зв'язків за тривалий час перебування за кордоном, їм складно знайти роботу на Батьківщині, а зароблених за кордоном коштів часто не вистачає аби відкрити власний бізнес. Внаслідок цього, непоодинокими є випадки, коли колишні мігранти знову прагнуть виїхати.

Разом з тим, тривалий час питанню повернення та реінтеграції мігрантів не приділялося з боку влади належної уваги. Активніше воно почало розроблятися лише завдяки перспективам безвізового режиму з ЄС.

У квітні 2011 року було затверджено Національний план з виконання Плану дій щодо лібералізації візового режиму [3], де передбачалося здійснення заходів щодо соціальної підтримки та захисту прав громадян України, які повертаються. Проте затверджений у червні 2011 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України План заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011-2015 роки [4] за змістом виявився вкрай обмеженим, переважна більшість документу була присвячена інтеграції іммігрантів та біженців, тобто іноземців.

Наприкінці 2015 р. в пакеті документів, необхідних для виконання умов безвізового режиму з ЄС, було ухвалено Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» [5], де вперше в українському законодавстві знаходимо пункт «створення умов для повернення в Україну та реінтеграції в суспільство трудових мігрантів та членів їх сімей». Визначено в цьому документі і центральний орган виконавчої влади, на який покладено відповідальність за реінтеграцію трудових мігрантів- міністерство соціальної політики України.

Варто також сказати, що правовий та організаційний аспект повернення та реінтеграції мігрантів вимагає подальшого вдосконалення та доопрацювання з боку органів державної влади. При розробці політики повернення варто врахувати зарубіжний досвід, передовсім держав, які нещодавно отримали безвізовий режим з ЄС, здійснивши належні реформи, у т.ч. й у сфері управління міграцією. Аналіз цього досвіду дозволив зробити висновки, що формування політики реінтеграції великою мірою розпочиналося внаслідок зовнішньополітичного тиску з боку країн, звідки повертаються мігранти, зацікавлених у сталому поверненні та запобіганні у подальшому нелегальному в'їзду. Проте з часом розбудова політики повернення забезпечувалася усвідомленням потенціалу міграції для розвитку. У зв'язку з цим дія програм реінтеграції, що первісно охоплювала лише реадмісованих осіб, поступово розширювалася, відповідні заходи спрямовувалися не лише на примусово повернутих, а й на інші категорії

мігрантів. Питання повернення включалося в стратегії розвитку, розглядалося як одна із іманентних складових міграційної політики. Розробка та реалізація політики повернення повинна відбуватися в рамках тісного співробітництва з міжнародними організаціями та країнами, звідки повертаються мігранти.

Формування політики повернення та реінтеграції українців повинно передбачати наступні заходи:

1. Доповнити Положення про Мінсоцполітики України щодо функції з реінтеграції мігрантів, які повертаються, покласти їх виконання на структурний підрозділ міністерства, який відповідає за питання трудової міграції;

2. Розробити пропозиції щодо створення за рахунок коштів Державного бюджету, міжнародних донорів спеціального фонду для надання термінової допомоги особам, примусово повернутим в Україну, які належать до вразливих категорій і потребують допомоги.

3. Підготувати буклет, який би містив необхідну для повернених інформацію, забезпечити його поширення в консульствах України за кордоном, культурних центрах та національно-культурних об'єднаннях українців у країнах перебування, на пунктах перетину кордону України тощо.

4. Розробити порядок безмитного ввезення мігрантами, які повертаються після тривалого перебування за кордоном, особистого майна, а також засобів виробництва та товарів виробничого призначення з метою започаткування/розвитку власної справи або для сільськогосподарського виробництва.

5. Вивчити питання щодо можливостей покращення умов для переказу трудовими мігрантами грошових коштів з-за кордону, сприяння здешевленню переказів, зокрема щодо звільнення від комісійної винагороди переказів трудових мігрантів

6. Розробити і затвердити процедури визнання документів і періодів навчання з метою забезпечення продовження навчання дітей поверненців в установах середньої та професійно-технічної освіти.

7. При проведенні чергового обстеження населення України з питань трудової міграції окрему увагу приділити поверненням. На основі отриманих даних сформувавши профіль зворотного мігранта, його проблем і 20 потреб, як основи для подальшого удосконалення та корегування державної політики щодо повернення та реінтеграції.

8. Ініціювати переговори з зацікавленими країнами перебування українських мігрантів щодо розробки та реалізації спільних програм циркулярної міграції, повернення та реінтеграції українських мігрантів на Батьківщині.

Бібліографічний список:

1. Eurostat database [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

2. Risk Analysis for 2016. Frontex, 2016, [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2016.pdf

3. Про Національний план з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. Указ Президента України від 22 квітня 2011 року N 494/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/494/2011>

4. Про затвердження плану заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011-2015 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 червня 2011 р. N 653-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/653-2011-%D1%80>

5. Про зовнішню трудову міграцію. Закон України від 5. 11. 2015 р. №761-19 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/761-19>

Гаврилюк К.
Науковий керівник: асистент кафедри МЕВ Лаврів І.М.
Львівський національний аграрний університет

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ В МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

На даний час явище інтелектуальної міграції притаманне майже всім країнам, і особливо тим, в яких попит на фахівців з вищою освітою значно менший ніж їх пропозиція. Ринок праці не в змозі забезпечити висококваліфікованих фахівців робочими місцями, оскільки розвиток економіки країни не забезпечує відповідного працевлаштування фахівців з вищою освітою. У такому випадку країни стають так званими інтелектуальними донорами, оскільки значна частина їх високоосвічених громадян мігрує, як правило, до економічно розвинених країн.

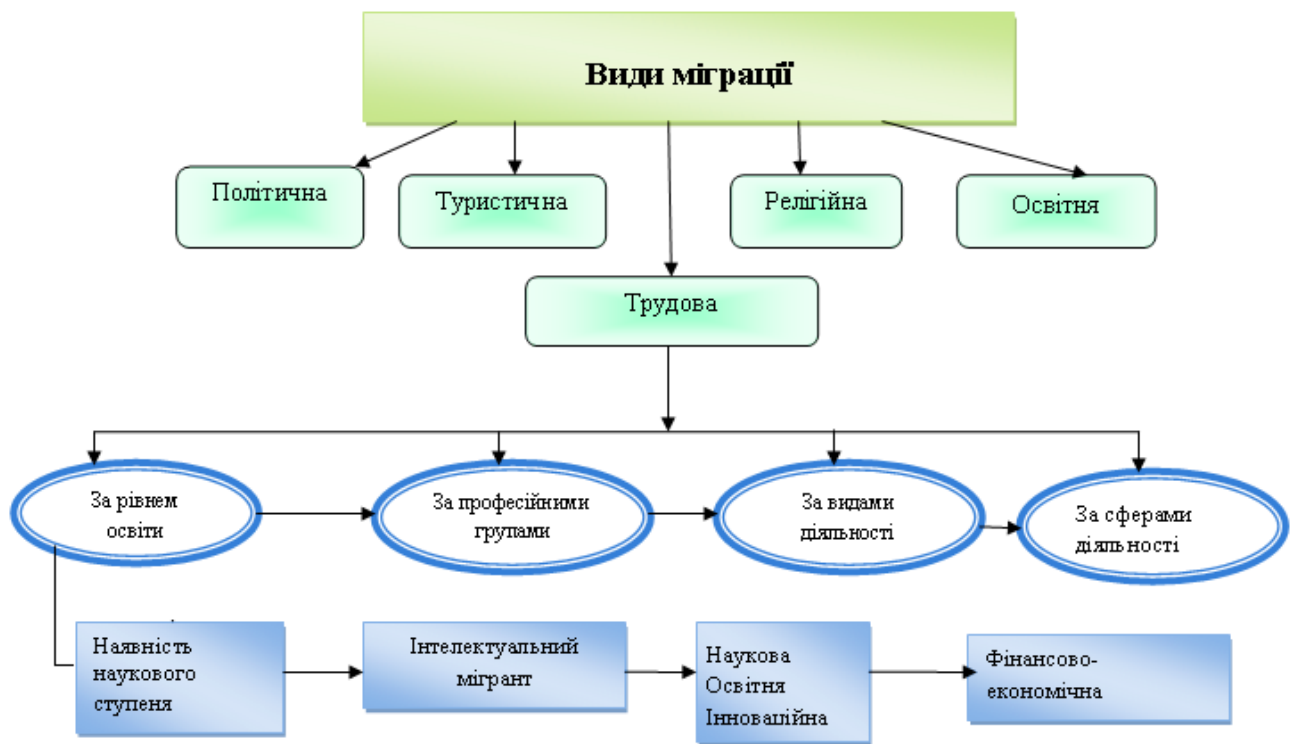
В контексті глобальної інтеграції Україна посідає одне з провідних місць у рейтингу країн-донорів з постачання інтелектуальних, висококваліфікованих трудових ресурсів та некваліфікованих трудових мігрантів. Масштаби інтелектуальної трудової праці збільшуються, а це має істотний вплив на розвиток освіти, науки, бізнесу, економіки країни та сталого розвитку суспільства.

Існують розбіжності щодо тривалості міграції висококваліфікованих фахівців:

- 1) ті, що виїхали на постійне місце проживання;
- 2) ті, що пов'язані з виїздом на роботу за контрактом та

навчанням.

На рис. 1. Представлено класифікацію видів міграції відповідно до встановленої мети.

Рис. 1. Класифікація видів міграції відповідно до встановленої мети

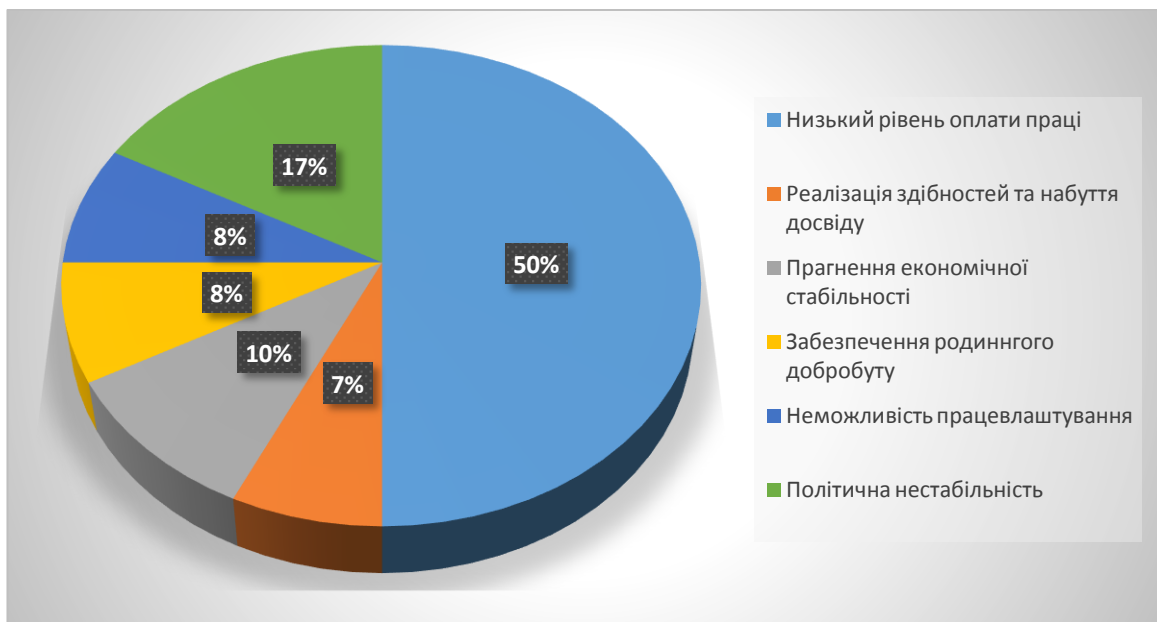
Сьогодні міграційна політика багатьох розвинутих країн світу ґрунтується на принципі приваблення інтелектуального мігранта. Саме інтелект визначає конкурентоспроможність людини, є ключовим ресурсом її розвитку. Здатність економіки створювати і ефективно використовувати високорозвинену особистість все більшою мірою визначає економічний розвиток країни та рівень добробуту її громадян. Високорозвинені країни світу не тільки дбають про примноження і якісне зростання власного інтелектуального капіталу, створюючи науково-технологічні парки, лабораторії, інвестуючи у розвиток навчальних та наукових установ, але й активно формують попит на іноземних спеціалістів.

Україна ще володіє досить вагомим науково-технічним кадровим потенціалом. Але, на жаль, внаслідок цілої низки політичних, економічних, соціальних проблем вже втратила близько третини свого наукового потенціалу і продовжує втрачати. Неналежна увага уряду країни до збереження та відновлення наукового потенціалу України призвела до зменшення на 50% чисельності науковців середнього віку та майже на 60%

молодшого наукового персоналу. У 2012 р. 0,26% від загальної кількості випускників, які отримали диплом магістра, спеціаліста та бакалавра, були прийняті на роботу за фаховим спрямуванням.

Основною причиною інтелектуальної міграції в Україні є наявна глибока криза вітчизняної науки, яка пов'язана: із скороченням внутрішніх витрат на дослідження і розробки; недостатнім матеріально-технічним забезпеченням дослідницького процесу; низькою матеріальною і моральною оцінкою праці учених; низьким рівнем науково-інформаційного забезпечення теоретичних досліджень і розробок; відсутністю сучасного наукового устаткування, незахищеністю прав власності на продукт інтелектуальної праці тощо.

Інтелектуальні трудові ресурси виїжджають за межі національних кордонів не лише в пошуках вищої матеріальної винагороди за свою працю, а також у пошуках краще оснащених лабораторій, комфортніших побутових умовах, більших прав та політичних свобод, через більші можливості у творчості та саморозвитку (рис. 2).

Рис. 2. Структура інтелектуальної міграції з України відповідно до причин за 2016

Для України інтелектуальна міграція має негативні наслідки, оскільки відтік наукового потенціалу негативно впливає на трудові ресурси країни та

її регіони, знижується інтелектуальний потенціал, національна економіка втрачає наймобільнішу і, зазвичай, конкурентоспроможнішу частину кадрового потенціалу, внаслідок чого відбувається зміна структури трудових ресурсів. В результаті в країні погіршується продуктивність праці, що призводить до зниження конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Відбувається деградації робочої сили та зростаюче відставання України в технологічному розвитку.

Також негативні наслідки від інтелектуальної міграції спостерігаються і в демографічному ракурсі. Оскільки з метою працевлаштування за кордон виїжджають, в основному, молоді люди з досить високим рівнем освіти, то як наслідок в державі відбувається старіння нації, різке зменшення народжуваності, збільшення смертності і відсутність природного приросту – глибока демографічна криза.

Втрата людського капіталу країнами-донорами зачіпає питання національної безпеки країни. Мінімізація інтелектуальних втрат потенціалу країни потребує адекватного реагування з боку держави, шляхом інтенсивного впровадження механізмів регулювання міграційними потоками, пристосовуючись і враховуючи інтереси всіх учасників глобального міграційного процесу. Здійснюючи механізм регулювання міграційними процесами на трьох рівнях: національному, міжнаціональному та транснаціональному, де контроль та методи управління будуть здійснюватися відповідними органами.

Тобто, ефективна міграційна політика має включати в себе інтереси національних держав, міжнародних організацій та міждержавних інституцій. Взяті разом, вони утворюють глобальну систему регулювання міжнародною міграцією, яка є складовою системи глобального управління.

Втрата людського капіталу країнами-донорами зачіпає питання національної безпеки країни. Мінімізація інтелектуальних втрат потенціалу країни потребує адекватного реагування з боку держави, шляхом інтенсивного впровадження механізмів регулювання міграційними

потоками, пристосовуючись і враховуючи інтереси всіх учасників глобального міграційного процесу. Здійснюючи механізм регулювання міграційними процесами на трьох рівнях: національному, міжнаціональному та транснаціональному, де контроль та методи управління будуть здійснюватися відповідними органами.

Тобто, ефективна міграційна політика має включати в себе інтереси національних держав, міжнародних організацій та міждержавних інституцій. Взяті разом, вони утворюють глобальну систему регулювання міжнародною міграцією, яка є складовою системи глобального управління.

Бібліографічний список:

1. Зовнішня трудова міграція населення України. / За ред. Е. М. Лібанової. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – 120 с.
2. Ромащенко Т.І. Особливості міжнародної міграції висококваліфікованих працівників в умовах глобалізації/ Ромащенко Т.І //Проблемы и перспективы сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках ЧЭС и ГУАМ (сб. научных трудов). – 2008. -Т. 1.- С. 339-344.].
3. Офіційний сайт Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/_08%2007%202013.pdf
4. Мирончук О. «Відплив інтелекту» як фактор конкурентоспроможності в глобалізованому світі// Дослідження міжнародної економіки: Зб. наук. пр. – К.: ІСЕМВ НАН України, 2011. – № 2 (67). – С. 178-185.)
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Головко Т.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Побоченко Л.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

Одним з найголовніших завдань для будь-якої держави є забезпечення національної безпеки. Екологічна безпека, як її пріоритетна складова, є основою більшості стратегій розвитку європейських держав. Україна є частиною європейського цивілізаційного простору, а отже повинна поважати загальноєвропейські цінності, в тому числі питання охорони навколишнього середовища та збереження природних екосистем. В сучасних умовах глобалізації ці питання для України є особливо актуальними, бо стан екологічної ситуації є вкрай небезпечним і потребує вирішення на глобальному рівні.

На сьогодні більшість країн світу зацікавлені в сталому розвитку, який означає економію вичерпних ресурсів, зменшення обсягів відходів у промисловості, використання енергозберігаючих та екологічно безпечних передових технологій, які б не завдавали шкоди навколишньому середовищу. І Україна не є винятком.

За офіційними даними, сьогодні в Україні частка відносно чистих територій держави становить 7%, умовно чистих – 8%, малозабруднених – 15%, забруднених та дуже забруднених – 70%, з яких 1,7% визнано територіями екологічного лиха [1, с. 6]. Територіями екологічної катастрофи насамперед вважається тридцятикілометрова зона Чорнобильської АЕС та прилеглі до неї території, а також Причорноморські райони.

В Україні найбільший антропогенний вплив на навколишнє середовище чинить сільське господарство, транспорт, промисловість та енергетика. За даними Державної служби статистики України, 71,6% забруднюючих речовин – це викиди об'єктів електроенергетики та

переробної промисловості. У 2015 році обсяг викидів шкідливих речовин стаціонарними джерелами забруднення склав 2857 тис. тонн або на 17% менше ніж у 2014 році, що пов'язано із зменшенням обсягів виробництва та реалізованими природоохоронними заходами [2].

Відповідно до європейського досвіду, 10 % сміття потрапляє на полігони, інші 90 % знову йдуть у виробництво. Житель Німеччини розкладає сміття в десять різних урн. З них чотири знаходяться у дворі, останні – в 10-15 хвилинах ходьби від будинку. За пластикову пляшку в магазині можна отримати до 25 євроцентів, супермаркети продають пластик заводам, що спеціалізуються на переробці вторинної сировини – до 700 євро за тонну, а заводи отримують кошти за його утилізацію. В Україні лише 10-15 % відходів використовується як вторинна сировина, хоча потенційні можливості – 75 % [3].

У Латвії, за запропонованим Естонією зразком, проходить щорічний суботник «Велика Толока», присвячений вирішенню екологічних проблем: очищення територій, каналів, річок від сміття та бруду, посадка нових дерев, озеленення дитячих майданчиків та прилеглих до будинку територій [4].

В країнах Європи діє розгалужена система податків та платежів екологічного характеру. Найбільш розвиненими є податкові системи скандинавських країн, які містять деталізацію та конкретизацію податків за об'єктами та видами забруднення. В цих країнах існують такі види податкових платежів, як плата за забруднення води, податок за викиди вуглекислого газу, збір на захист навколишнього середовища тощо. Така цільова спрямованість платежів передбачає більш ефективну систему для боротьби з проблемами охорони довкілля. [5]

З серйозними екологічними проблемами людство стикнулося на рубежі XIX і XX століття. Саме тоді з'являється поняття глобальні проблеми людства. Екологічна проблема є глобальною, тобто такою, що стосується інтересів усіх країн і народів. Саме тому питання охорони

навколишнього середовища часто піднімаються у провідних міжнародних та регіональних організаціях світу.

Європейський Союз вважає сферу охорони довкілля одним з пріоритетних напрямів своєї політики. Невідповідність рівня екологічності виробництва стандартам ЄС стало однією з причин відстрочення вступу України до ЄС. Найбільш значимими міжнародними угодами у сфері охорони навколишнього середовища є Рамкова конвенція ООН про зміну клімату[6] та Кіотський протокол. Обидва документи є ратифікованими Україною у 1996 і 2004 році відповідно. Кіотським протоколом визначені механізми врегулювання екологічної ситуації у світі: механізм торгівлі квотами на викиди парникових газів, механізм чистого розвитку та механізм спільного впровадження [7].

Значну увагу питанням екології приділяє ООН та її організації. 25 вересня 2015 року 193 держави на Саміті зі сталого розвитку в Нью-Йорку прийняли нову глобальну програму сталого розвитку, що містить 17 цілей, яких світ має досягнути до 2030 року. Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні підтримує з середини 2016 року підготовку проекту Стратегії сталого розвитку для України до 2030 року, яка буде подана на розгляд уряду і згодом замінить нинішню Стратегію розвитку до 2020 року [8].

Незважаючи на те, що Україна зараз стикається з багатьма викликами

-

тривалий економічний занепад у багатьох регіонах, конфлікт на Сході, масштабне переміщення населення і пов'язані з цим проблеми, навантаження на бюджет, стратегія сталого розвитку країни не повинна відходити на другий план. Навпаки вона має стати пріоритетним завданням, адже здатна не тільки вивести країну з кризи, але й забезпечити зростання її економіки.

Застаріле обладнання на підприємствах, енергоємність галузей, сировинна орієнтація українського експорту призвели до того, що в Україні склалася неефективна й екологічно небезпечна структура управління. У

стратегії наголошується необхідність глибоких структурних змін в управлінні, базуючись на новій філософії мислення та етичному ставленні до природи. На думку одного з авторів стратегії демократична держава має бути також природозберігаючою[8].

Отже, подолання екологічної проблеми в Україні можливе за рахунок співпраці з міжнародними організаціями, що приділяють увагу питанням охорони довкілля, а також шляхом участі України у проектах та стратегіях сталого розвитку. Вирішення глобальної екологічної проблеми можливе тільки через співробітництво з іншими країнами світу, зацікавленими у формуванні екологічно безпечного майбутнього.

Бібліографічний список:

1. Малюк О.С. Формування екологізбалансованої інвестиційної стратегії підприємства: монографія/ О.С.Малюк, В.С.Кирилюк. – Суми: Університет.кн., 2013. – 157с.
2. Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Цікавинки про сміття [Електронний ресурс] // Кафедра екології Хмельницького національного університету. - Режим доступу: <http://www.khnu.km.ua>.
4. З життя європейців: деякі шляхи вирішення екологічних проблем у Латвії [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://life.pravda.com.ua>
5. Самусевич Я. В. Проблеми та перспективи використання в Україні зарубіжного досвіду екологічного оподаткування / Я. В. Самусевич. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – №22. – С. 117–121.
6. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

7. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua>.

8. Плануючи досконаліше майбутнє: Чому Україні потрібна Стратегія сталого розвитку [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:<http://www.ua.undp.org>.

Карпінський А.
Науковий керівник: к.е.н., в.о. доц. Булик О.Б.
Львівський національний аграрний університет

КООПЕРУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація виникла як засіб протистояння невеликих і розпоршених товаровиробників комерційним посередницьким структурам, які діють в сферах споріднених із сільським господарством. Основними факторами, які спонукають сільськогосподарських товаровиробників кооперуватися, є:

- ✓ економічна вигідність участі у великих за обсягом ділових операціях, можливість формування великих партій сільськогосподарської продукції та підвищення її ринкової сили;
- ✓ можливість отримувати прибутки не тільки від виробництва проміжної, а кінцевої продукції сільськогосподарської продукції в інших сферах агробізнесу (переробка, зберігання, сумісне використання техніки);
- ✓ вихід на закордонні ринки збуту, постачання і послуг;
- ✓ можливість реального контролю над конкретним ринком продукції;
- ✓ використання професійного менеджменту;
- ✓ уникнення конкуренції між дрібними товаровиробниками.

Сільськогосподарські кооперативи – це один з ефективних засобів для спільного вирішення існуючих в Україні проблем, особливо для

фермерських та особистих селянських господарств, які вони не можуть вирішити поодиночі.

Відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [1] кооперативи поділяють на виробничі та обслуговуючі. Сільськогосподарський виробничий кооператив – юридична особа, утворена об'єднанням фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного виробництва продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив – створений для надання послуг переважно членами кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності. З цього випливає, що виробничі кооперативи здійснюють господарську діяльність на засадах підприємництва з метою отримання доходу, а обслуговуючі кооперативи спрямовують свою діяльність на обслуговування сільськогосподарського та іншого виробництва учасників кооперації.

Уряд України розвиток аграрного сектора економіки пов'язує з розвитком сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2009р. №219-р затверджений План організаційних заходів щодо сприяння розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та забезпечення доступу особистих селянських і фермерських господарств на ринок аграрної продукції. Ці заходи пов'язані з тим, що за якістю і об'ємами послуг діючі в Україні обслуговуючі кооперативи не задовольняють зростаючих потреб дрібнотоварних виробників. Кабміном розроблена цільова програма розвитку обслуговуючих кооперативів, яка сприятиме реалізації євроінтеграційних планів України, підвищенню ефективності виробництва, розвитку конкурентного середовища. Удосконаленню регіональних стратегій, створенню 100 тис. додаткових робочих місць в сільській місцевості.

Основні проблеми дрібнотоварних виробників:

- проблема реалізації вирощеної продукції і пошуку вигідних ринків збуту;
- проблеми, пов'язані з вимогами СОТ зі стандартизацією продукції, санітарними і фітосанітарними нормами;
- зростання кількості великооптових центрів з реалізації продовольчих товарів.

Одним із способів вирішення проблем фермерів та інших товаровиробників є створення обслуговуючих кооперативів, які будуть сприяти просуванню продукції фермерських господарств на аграрні ринки, в тому числі і на зовнішні.

Кооперування фермерських господарств дозволяє їм значно зменшувати витрати на виробництво, переробку та реалізацію продукції, більш ефективно і прибутково здійснювати свою виробничо-підприємницьку діяльність.

При цьому необхідно враховувати такі основні принципи діяльності всіх кооперативів:

- ✓ відкрите, добровільне членство (добровільний порядок створення);
- ✓ демократичний характер управління кооперативом за принципом «один член кооперативу – один голос»;
- ✓ пайовий капітал підприємства створюється лише його членами, розмір індивідуального паю обмежується;
- ✓ можливість бути членами кооперативу, окрім основних членів, також й інших юридичних осіб, які можуть бути корисними для даного кооперативу;
- ✓ прибуток кооперативу розподіляється між його членами пропорційно обсягу роботи, виконаної через кооператив;
- ✓ контроль членів кооперативу за його діяльністю;
- ✓ політичний і релігійний нейтралітет;
- ✓ піклування про освіту членів кооперативу;

- ✓ добровільність виходу з кооперативу.

Таким чином, кооперування фермерів є вимушеним кроком із сторони дрібних виробників перед загрозою припинення їх діяльності в умовах концентрації сільськогосподарського виробництва під впливом науково-технічного процесу чи з причин слабших економічних можливостей.

Кожен підрозділ кооперативу самостійно веде своє господарство і через кооператив виконує ті види діяльності, які будуть мати більш ефективні результати при роботі спільно з іншими підрозділами, ніж окремо. Фактично кооператив є організацією економічного захисту і самопомоги фермерів-виробників.

Умовою успішного розвитку фермерської кооперації є активна державна підтримка. Фермерський уклад досягне належного рівня розвитку та стабільності, якщо буде підтримуватися розгалуженою ефективною діючою сіткою кооперативних зв'язків між окремими господарствами.

Розвиток кооперації повинен, з одного боку, відповідати темпам та інтенсивності становлення фермерського укладу, з другого боку, бути настільки динамічним, щоб не затримувати цей процес.

Перспективи фермерських господарств в Україні безпосередньо пов'язані з розвитком різних форм фермерського кооперування. Кооперування фермерів дозволяє їм: перекласти частину функцій з обслуговування діяльності фермерських господарств на кооперативи; вирішувати проблеми недостатнього ресурсного забезпечення фермерських господарств.

Створюючи кооператив, слід брати до уваги потреби, можливості і ступінь мотивації його членів. Усі вони поступово повинні виробити спільний погляд, перейматися спільними інтересами, мати спільну мету щодо діяльності кооперативу.

Основними економічними принципами діяльності кооперативу є:

- послуги надаються переважно своїм членам з метою скорочення витрат або підвищення прибутку членів кооперативу;

- члени кооперативу є одночасно його власниками і клієнтами;
- члени кооперативу беруть на себе зобов'язання з користування його послугами і дотримуються їх;
- фінансування кооперативу членами здійснюється пропорційно користуванню його послугами;
- кооперація є продовженням діяльності кожного члена кооперативу і тому має неприбуткову природу;
- дохід кооперативу розподіляється між членами пропорційно до обсягів користування послугами, а не до розміру паю.

Розвиток сільськогосподарської кооперації має добрі перспективи, зумовлені перевагами у сфері обслуговування. По-перше, кооперативи забезпечують формування цивілізованого і стабільного аграрного ринку, оскільки органічно пов'язані із зацікавленими в цьому сільськогосподарськими товаровиробниками. По-друге, кооперація сприяє розвитку вертикальної інтеграції та витісненню з продовольчого ринку зайвих торгових посередників. По-третє, кооперативи виконують соціальну функцію, забезпечуючи вищі доходи дрібних товаровиробників, розвиток демократії і самоврядування у сільській місцевості, створення додаткових робочих місць, успішне протистояння конкурентам тощо. Розвиток кооперації, особливо на початковому етапі, потребує державної підтримки, важливим чинником якої є розробка і реалізація спеціальних державних програм [2].

Важливим аспектом для досягнення успіху кооперативу є організація його побудови. Оскільки кооператив засновується на добровільному членстві, то крім його членів, ніхто не може приймати рішення про його створення і не може займатися процесом побудови кооперативу.

Отже, стимулювання продукції фермерського господарства на зовнішні ринки можливий в основному через створення обслуговуючого кооперативу, який для фермерських господарств:

- ✓ виступає формою самопомоги та економічного самозахисту в ринкових умовах;
- ✓ дозволяють зменшувати виробничі витрати господарств;
- ✓ сприяють збільшенню доходів через кращу реалізацію продукції, в тому числі, вихід на зовнішні ринки;
- ✓ дають можливість доступу до техніки, обладнання, приміщень, яких немає або недостатньо у господарстві;
- ✓ підвищують кредитоспроможність господарств;
- ✓ сприяють підвищенню професійного рівня товаровиробників.

Отже, створення обслуговуючого кооперативу, основу якого становитимуть фермерські господарства, які спеціалізуються на вирощуванні сільськогосподарської продукції, сприятиме стимулюванню збуту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Належна організація роботи фермерських господарств дозволить збільшити конкурентоздатність аграрної економіки, знизити рівень монополізації та вирішити продовольчі проблеми за рахунок збільшення виробництва валової продукції та насичення внутрішнього ринку вітчизняними продуктами харчування. В основі створення такого кооперативу лежить також маркетингова орієнтація збуту виробленої продукції фермерських господарств, із сільськогосподарською спеціалізацією зокрема, на зовнішні ринки.

Бібліографічний список:

1. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>.
2. Попова С.П. Розвиток кооперації фермерських господарств. Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/53.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/53.pdf).

3. Сучасні проблеми економічного розвитку (матеріали «круглого столу») [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.niurr.gov.ua/ukr/publishing/panorama%203~4_99/11.htm.

Ковальчук О.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Бернацька І.Я.
Львівський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ

Міжнародні інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу за кордоном з метою отримання прибутку, підприємницького доходу та соціального ефекту.

Іноземні інвестиції відіграють значну роль в економічному розвитку будь-якої держави незалежно від рівня її економічного розвитку та сприяють економічному зростанню приймаючої економіки на основі ефективнішого використання національних ресурсів. Обсяг іноземних інвестицій є одним з показників, які характеризують ступінь інтеграції країни у світове співтовариство і залежить від привабливості об'єкта інвестування.

Активна міграція міжнародного капіталу між країнами світу на сьогоднішній день являється найважливішою складовою частиною і формою міжнародних економічних відносин. Це явище почало активно розвиватися в період становлення світового господарства. Доповнюючи і опосередковуючи міжнародну міграцію товарів, воно ставало поступово невід'ємною, визначальною, характерною рисою сучасної світової економічної системи і міжнародних відносин.

Залучення іноземних інвестицій впродовж багатьох років є пріоритетним напрямом розвитку економіки України, який в умовах економічної кризи потребує особливої уваги. Проблематика іноземного

інвестування належить до актуальних питань, що дискутуються у світовій економічній літературі і вимагають практичного рішення.

Вагомий внесок у розвиток питання, щодо іноземних інвестицій зробили зарубіжні і вітчизняні вчені: Харламова Г. О. Кушлак О. І., Семененко Д. Ю., Бланк І.О., Егоров П.В., Макогон Ю.В. та інші.

Іноземні інвестиції є провідником сучасних технологій виробництва та управління, своєрідним провідником на світові ринки товарів та капіталів, дозволяючи при цьому компенсувати дефіцит національних грошових коштів[1].

На сьогоднішній день потреба в інвестиціях для структурної перебудови української економіки зростає і, являючись учасником глобальних інвестиційних процесів Україна залишається переважно реципієнтом прямих іноземних інвестицій.

У 2016 році прями іноземні інвестиції в економіку України зросли на 17%. Згідно з даними Державної служби статистики, в абсолютному виразі в 2015 році ПІ становили \$3 763,7 млн., а в 2016 році – \$4 405,8 млн.

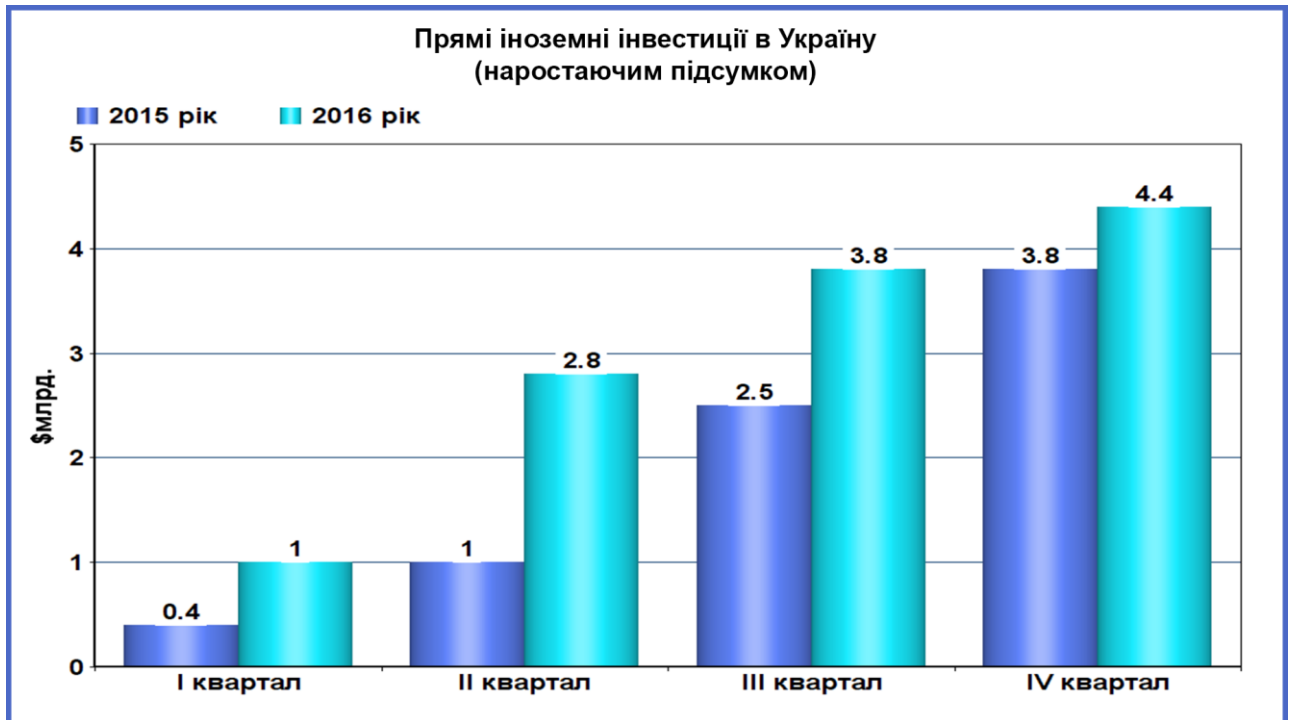
2015 року надходження прямих інвестицій в Україну здійснили інвестори 77 країн світу.[4]

До основних країн-інвесторів, на які припадає майже 70% загального обсягу надходжень інвестицій, належать Російська Федерація – \$1 667 млн., Кіпр – \$427,7 млн., Велика Британія – \$403,9 млн., Нідерланди – \$255 млн. і Австрія – \$249,9 млн.

Із країн ЄС в економіку України інвестовано \$1 972 млн., або майже 45% загального обсягу вкладень.

Найбільші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність, – \$2 825,3 млн., підприємств оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів та мотоциклів – \$524,9 млн. та промисловості – \$475,2 млн.[2]

Залучення інвестицій в Україну зображено на рисунку 1, динаміка зростання інвестицій у 2016 році порівняно з 2015.

Рис.1 Прямі іноземні інвестиції в Україну

Протягом 2017 року іноземні інвестиції, які мають надійти до економіки України, можуть сягнути 4,5 млрд доларів. У наступні роки за умови реформ та модернізації економіки ця цифра може бути подвоєна й зросте до 8 млрд доларів і більше.

Про це сказав перший заступник міністра економічного розвитку і торгівлі Максим Нефьодов під час обговорення середньострокового плану пріоритетних дій уряду до 2020 року.

Особливістю залучення іноземних інвестицій в Україну є те, що структура іноземних інвесторів в Україні є далеко не оптимальною і зовсім не відповідає структурі інвесторів, що діють у розвинених країнах. Основна маса іноземних інвесторів в Україні просто намагається поліпшити свій фінансовий стан за рахунок операцій на українському ринку. Обережність західних партнерів щодо великих інвестицій зумовлена відсутністю надійних гарантій їх захисту. Інвесторів в Україні цікавлять, насамперед,

сировина, продукти хімічної промисловості, невикористані відходи та вторинні ресурси.

На сьогоднішній день в Україні існує проблема недостатнього використання інвестиційного потенціалу, що пов'язано із суб'єктивними і об'єктивними факторами [3]:

- залучення іноземних інвестицій відбувається в умовах економічної кризи;
- нестабільне законодавство, відсутність надійних гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів;
- повільні темпи приватизації;
- темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США тощо.

Крім того, аналіз міжнародних інвестиційних рейтингів висвітлює вельми невисокі інвестиційні позиції України та приналежність її до групи країн з рівнем розвитку значно нижчим від середнього. Тому, потрібно шукати шляхи покращення даної позиції. Першим кроком на шляху до покращення є створення необхідної законодавчої бази, формування простору дій для приватного підприємництва, забезпечення адекватного і прогнозованого оподаткування. Також, можна переглянути податкову політику: заміна податків, зборів і обов'язкових платежів розподілом виробничої продукції між інвестором і суб'єктами[2].

З метою оптимізації участі України вважаємо за доцільне на державному рівні обмежити вивіз капіталу з країни, стимулювати його реінвестування, підвищити зацікавленість потенційних інвесторів у внесках коштів у виробничу сферу, удосконалити систему ліцензування й контролю за рухом капіталу в Україні та за її межами, установити чіткі строки функціонування інвестиційного капіталу. Іноземне інвестування повинне розглядатися як імпульс до економічного росту, а не замінник внутрішніх інвестицій.

Організаційними засобами залучення додаткових інвестиційних коштів можуть стати приватизація, концесія та компенсаційне співробітництво.

Принципового значення тут набуває проблема власності, яка зводиться в умовах України до відносин з приватною власністю, а також до масштабів і темпів приватизації. Проте значення приватизації не повинне обмежуватись тільки фінансовими міркуваннями. Головними є довгострокові структурні зрушення, створення сприятливого для бізнесу підприємницького клімату, забезпечення сталого економічного зростання, про що свідчить досвід таких країн як Німеччина, Чилі, Іспанія, Тайвань, які раніше вдало здійснювали масштабну приватизацію.

Бібліографічний список:

1. Кушлак О.І. Міграція капіталу як умова вступу України в глобальний економічний простір / О.І. Кушлак // www.intkonf.org.
2. Семененко Д. Ю. Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій до економіки України / Д.Ю. Семененко // www.masters.donntu.edu.ua.
3. Харламова Г.О. Інвестиційна позиція та перспективи інтеграції України у міжнародний інвестиційний простір / Г. О. Харламова // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №28. – С. 2-4
4. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Назаркевич Х.,
Науковий керівник: к.е.н., в.о. професора Янишин Я. С.
Львівський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ЕКСПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ НА РИНОК ЄС

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також створення в рамках цієї Угоди Зони вільної торгівлі (ЗВТ) з

Європейським Союзом є важливими чинниками розвитку аграрної галузі, оскільки для України відкриваються перспективи поступового освоєння ринку країн ЄС вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції АПК, покращення стану продовольчої безпеки держави. Тому для України постає завдання вироблення механізмів державної політики щодо підвищення ефективності використання наявного потенціалу аграрного сектору економіки, його адаптації до нових умов, у т.ч. з урахуванням можливих ризиків, які виникатимуть внаслідок лібералізації зовнішньоторговельних відносин з європейськими країнами. Як наслідок, основним торговельним партнером України у 2016 році був Євросоюз, частка якого в українському експорті становить майже 33 %, імпорті – 41%.

Що стосується структури українського експорту, то слід зазначити, що протягом багатьох років його левову частку становить сировинна складова. Основними товарними позиціями нашого експорту є зернові культури, залізорудна сировина та металопродукція. Орієнтованість на вивезення сировинних ресурсів є основним чинником нестабільності експортних позицій України, оскільки сировинні ринки тісно пов'язані зі світовою кон'юнктурою і не є сталими ні за обсягами, ані за цінами.

Проблеми експорту продукції тваринництва:

- Клопітка процедура оформлення супроводжуючих документів на експорт. Наприклад, для того, щоб експортувати курятину або свинину в Німеччину необхідно надати на митниці біля десяти різних свідоцтв, у т. ч. данні щодо забруднюючих речовин у продуктах харчування, контроль на залишкові пестициди, на залишки ветеринарних лікарських препаратів у живих тваринах та продуктах, витримувати вимоги маркування і т.п.
- У більшості агрогосподарств технологічний процес не відповідає європейським регламентам, а невеликі квоти не будуть сприяти залученню значних коштів для забезпечення сертифікації продукції для ЄС.

- Поки лиш виробники курятини – “Миронівський хлібпродукт”, Снятівська птахофабрика “Нова”, “Агромарс” сертифікували свою продукцію для європейського ринку і у минулому році відкрили пробні поставки у Європу.

Шляхами вирішення вище перелічених проблем може стати:

- наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері сільського господарства, включаючи вимоги до безпечності харчових продуктів, а також створення еквівалентної вимогам ЄС законодавчої бази щодо регулювання ГМО, виробництва органічної продукції, уніфікації вимог до якості та маркування алкогольних напоїв, показників якості молока та м'яса;

- сприяння широкому впровадженню постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР), на потужностях харчової та переробної галузей;

- адаптація законодавства у сфері санітарних та фітосанітарних заходів до вимог ЄС для отримання права експорту до країн торговельних партнерів, які визначають систему контролю ЄС;

- сприяння інформуванню сільськогосподарських виробників щодо фітосанітарних вимог країн імпортерів шляхом розміщення інформації на спеціальному офіційному сайті;

- сприяння процедурі точкового відкриття ринку ЄС для підприємств, які можуть довести свою відповідність вимогам ЄС (молочні продукти, яловичина, свинина, баранина (ягнятина), м'ясо кролів та страусів);

- забезпечення відстеження походження продукції тваринництва й відображення такої інформації у маркуванні;

- створення належної системи сертифікації органічної продукції;

- підтримка українських експортерів сільськогосподарської продукції у пошуку торгових партнерів, зокрема шляхом створення веб-порталу/онлайн платформи для обміну інформацією та підвищення інформованості;

Дані заходи дозволять розширити експортні можливості виробників кінцевої продукції тваринного та рослинного походження із максимальною доданою вартістю, призначеною для кінцевого споживача. Створять передумови поновлення та отримання нових міжнародних статусів для України, важливих в рамках визнання українського виробництва, як безпечного.

Бібліографічний список:

1. Гуменюк Г. Д. Стандарти на харчові продукти та їх гармонізація з міжнародними і європейськими вимогами / Г. Д. Гуменюк, Ю. В. Слива // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2015. – Т. 21, № 2. – С. 15-21.
2. Дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=InformatsiiaSchodoStanuVikoristanniaEksportno-importnikhKvot-2>
3. Зовнішня торгівля Львівської області за 2015 рік: статистичний збірник. – Львів, 2016. – 73 с.
4. Інноваційні підходи до формування системи управління якістю сільськогосподарського підприємства як спосіб адаптації до вимог ринку [Електронний ресурс] / Т. І.Балановська, О. П. Гоголя, А. В. Троян, З. П. Борецька. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/bpc_2013_5_5-6_19.pdf.
5. Севідова І. О. Вплив якості овочевої продукції на конкурентоспроможність овочівництва [Електронний ресурс] / І. О. Севідова // Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер : Економіка АПК. – 2013. – № 20(1). – С. 302-306.

6. Тарифні квоти ЄС на імпорт з України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2014/06/PB_06_2015_ukr.pdf
7. Тимофєєнко С. А. Визначення зовнішньоекономічного потенціалу регіонів України (на прикладі Одеської області) / С. А. Тимофєєнко // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). - 2014. - № 1. - С. 77-84.
8. Шубравська О. В. Перспективи реалізації експортного агропродовольчого потенціалу України / О. В. Шубравська // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 4. – С. 27–32.
9. Янишин Я. Проблеми якості молочної продукції в Україні / Я. Янишин, Т. Тимофіїв // Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК. – 2013. – № 20 (1). – С. 375-380.

Шоломович І.
Науковий керівник: ст. викладач кафедри МЄВ
Погорецький М.О.
Львівський національний аграрний університет

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Експорт – вивезення продукції за межі країни виробника. Експортна операція фіксується моментом перетину товаром митного кордону.

Ще в давні часи меркантилісти говорили : «Нація стає заможнішою та могутнішою, коли експортує більше ніж імпортує...» Імпорт – це ввезення продукцію через митний кордон. Зараз з цим йде велика проблема, гібридна війна котра проводиться в Луганській та Донецькій області призупинили діяльність багатьох підприємств, особливо чорної металургії.

Український експорт протягом останніх років переживає складні часи, поступове зниження експортованої продукції визначається заповни ними внутрішніми ринками. Ми втратили певні ринки збуту на міжнародному рівні та виробничі потужності для традиційного експорту, кон'юнктура

світового ринку також була несприятливою для експортування продукції. У підсумку, це призвело до значного скорочення вітчизняного експорту. Це все було спричинено:

- нестабільною політико-економічною ситуацією в окремих районах Луганської і Донецької областей, продовження військової агресії з боку Росії;

- значна сировинна спрямованість вітчизняного експорту;

- відсутність доступу до кредитних ресурсів, системні проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності (відшкодування ПДВ, валютне, митне та податкове регулювання).[1]

Викладка основного матеріалу

Зовнішньоекономічна діяльність України визначається багатьма чинниками, основними з яких є:

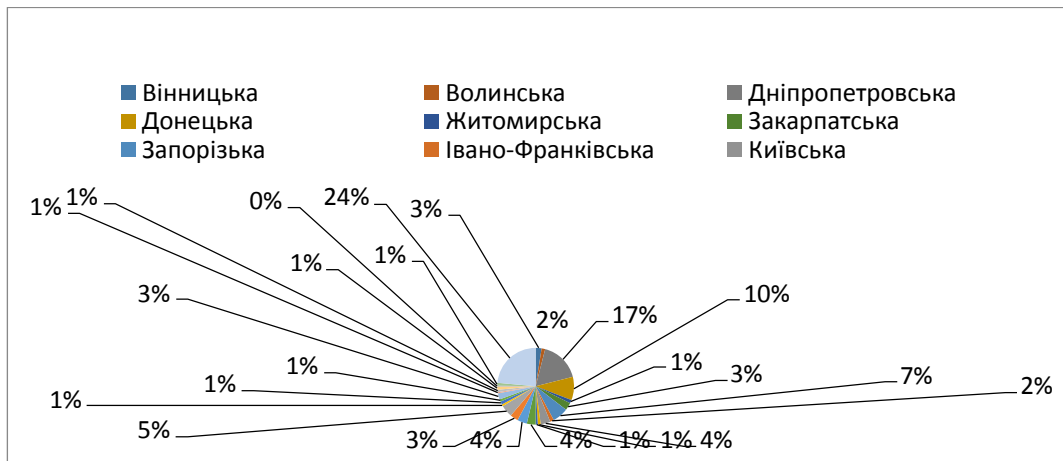
- економіко-географічне та геополітичне положення;
- природо ресурсний потенціал;
- рівень економічного розвитку ;
- галузева структура національного господарського комплексу;
- наявність робочої сили;
- рівень розвитку транспортної мережі тощо.

Однією з основних складових зовнішньоекономічної діяльності України є розвиток та поглиблення торгово-економічного співробітництва, вихід на нові Європейські ринки – це супроводжується великими змінами. Щоб завоювати нові ринки збуту, нам необхідно найперше змінити стандарти з державних на міжнародні. Наша держава виробляє продукцію за державними стандартами це викликає недовіру з боку іноземного покупця. На великих ринках присутня монополія, тому вихід на нього є плідною працею.

Експорт товарів та послуг за регіонами показаний на рисунку 1. [2]

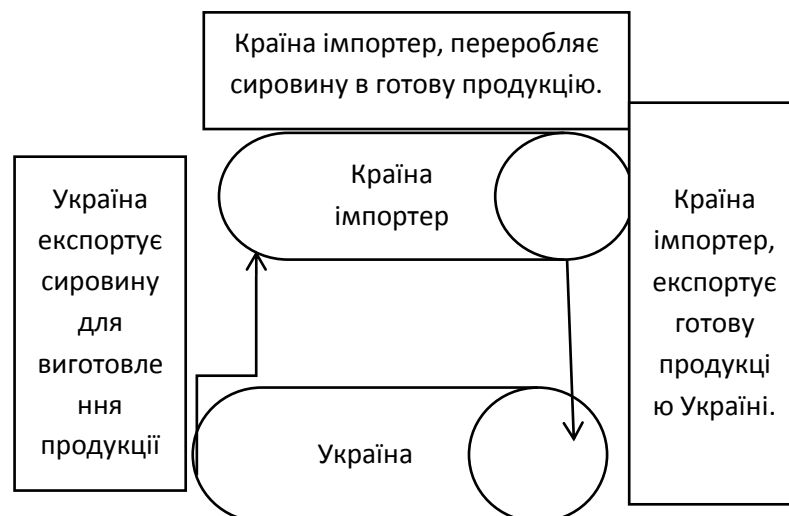
На даному рисунку зображено що найбільшим експортером в Україні є Київська область, Основу товарної структури експорту області

становлять поставки виробів з паперової маси - 10,7%, з каучуку та гуми - 9,4%, виробів з вати - 6,7%, скла та виробів із скла - 5,6%, алюмінію і виробів з алюмінію - 5,6%, котлів, машин, апаратів і механічних пристроїв - 5,6%, деревини та виробів з неї - 4,8%, електричних машин та устаткування - 4,7%, різних харчових продуктів - 4,3%, приладів і апаратів - 4,2%, одягу текстильного - 3,9%, жирів та олії - 3,2 відсотка. {3} На другому місці Дніпропетровська В товарній структурі експорту області домінує продукція ГМК, що йде на експорт це чорні метали та вироби з них. Залізна руда. В експорті послуг, найбільшу частку займає експорт послуг, пов'язаних з фінансовою діяльністю — майже 75%. [3]

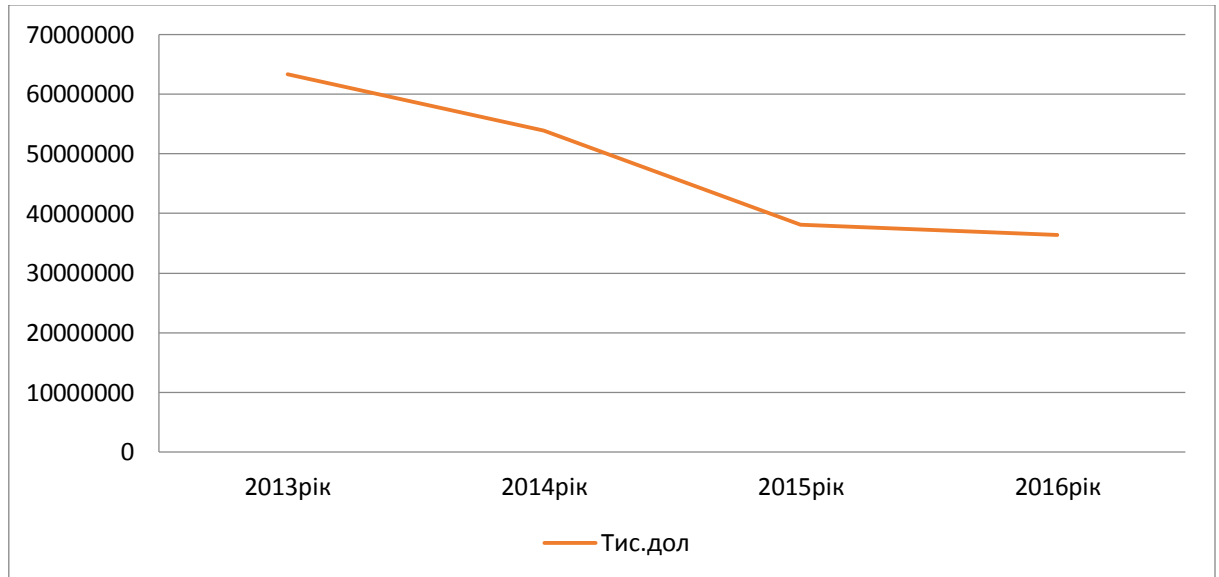
Рис. 1. Обсяги експорту товарів за регіонами України, 2016 р.

Одна з основних проблем є те що, у нас відбувається оборот зображений на рис. 2.

Рис. 2. Оборот зовнішньоекономічних операцій

Це означає що ми експортуємо сировину, країна імпортер переробляє сировину на готову продукцію і ми її імпортуємо. А можемо переробляти самі сировину на готову продукцію, та експортувати так, це було б більш економічно вигідне. Загальний обсяг товарів зображений на рисунку [2].

Рис. 3. Загальний обсяг експорту продукції 2013-2016рр.

Дані данні свідчать про зниження експорту продукції. Це розпочалося у 2014 році, коли відбулися перші сутечки влади з народом, і щорічно ростуть. Призупинилося постачання продукції з Луганської та Донецької області – це привило до того, що іноземний покупець розпочав пошук нового експортера тому знову з'явитися на ринок з Чорною металургією буде дуже важко.

Нація стає заможнішою та могутнішою, коли експортує більше ніж імпортує.. Наша нація залежна від іноземного ринку, хоча створивши нові переробні підприємства цього можна було б уникнути. Експорт йде до зниження, розпочалося все у 2014 році, і з кожним роком погіршується. Нас не приймають на світових ринках, так як йде не довіра до нашої продукції.

На світовому ринку ми є не конкурентоспроможною державою. Монополія яка процвітає на світовому ринку не допускає нас до споживачів.

Бібліографічний список:

- 1) Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>;
- 2) Статистичний щорічник України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/oper_new.html ;
- 3) Центр досліджень соціальних комунікації НБУВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/> .